

Philo Judaeus De vita Mosis

(ed. L. Cohn)

Philonis Alexandrini opera quae supersunt, vol. 4.
Berlin: Reimer, 1902 (repr. De Gruyter, 1962), pp. 119–268.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΜΩΥΣΕΩΣ ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

1 Μωυσέως τοῦ κατὰ μὲν τινὰς νομοθέτου τῶν Ἰουδαίων, κατὰ
δέ τινὰς ἑρμηνέως νόμων ἱερῶν, τὸν βίον ἀναγράψαι διενεθήτην, ἀνδρὸς
τὰ πάντα μεγίστου καὶ τελειοτάτου, καὶ γινώριμον τοῖς ἀξίοις μὴ ἀγνοεῖν
2 αὐτὸν ἀποφῆναι. τῶν μὲν γὰρ νόμων τὸ κλέος, οὓς ἀπολέλοιπε, διὰ
πάσης τῆς οἰκουμένης πεφοιτηκὸς ἄχρι καὶ τῶν τῆς γῆς τερμάτων ἔφθασκεν,
αὐτὸν δὲ ὅστις ἦν ἐπ' ἀληθείας ἴσασιν οὐ πολλοί, διὰ φθόνον ἴσως καὶ
ἐν οὐκ ὀλίγοις τῶν διατεταγμένων ὑπὸ τῶν κατὰ πόλεις νομοθετῶν
ἐναντίωσιν οὐκ ἐθελησάντων αὐτὸν μνήμης ἀξιῶσαι τῶν παρ' Ἑλλήσι
3 λογίων· ὧν οἱ πλείους τὰς δυνάμεις ἃς ἔσχον διὰ παιδείας ὕβρισαν ἐν
τε ποιήμασι καὶ τοῖς καταλογάδιον | συγγράμμασι κωμωδίας καὶ συβαρι-
τικὰς ἀσελγείας συνθέντες, περιβόητον αἰσχύνην, οὓς ἔδει ταῖς φύσεσι
καταχρήσασθαι πρὸς τὴν τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν τε καὶ βίων ὑφήγησιν,
ἵνα μήτε τι καλὸν ἡσυχίᾳ παραδοθὲν ἀρχαῖον ἢ νέον ἀφανισθῆ ἰάμψαι
δυνάμενον μήτ' αὖ τὰς ἀμείνους ὑποθέσεις παρελθόντες τὰς ἀναξίους
ἀκοῆς προκρίναι δοκῶσι σπουδάζοντες τὰ κακὰ καλῶς ἀπαγγέλλειν εἰς
4 ὄνειδῶν ἐπιφάνειαν. ἀλλ' ἔγωγε τὴν τούτων βασκανίαν ὑπερβὰς τὰ περὶ
τὸν ἄνδρα μηνύσω μαθῶν αὐτὰ κακὰ βίβλων τῶν ἱερῶν, ἃς θαυμάσια
μνημεῖα τῆς αὐτοῦ σοφίας ἀπολέλοιπε, καὶ παρὰ τινῶν ἀπὸ τοῦ ἔθνους
πρεσβυτέρων· τὰ γὰρ λεγόμενα τοῖς ἀναγιγνωσκομένοις ἀεὶ συνύφαινον καὶ
διὰ τοῦτ' ἔδοξα μᾶλλον ἑτέρων τὰ περὶ τὸν βίον ἀκριβῶσαι.
5 Ἄρξομαι δ' ἀφ' οὗπερ ἀναγκαῖον ἄρξασθαι. Μωυσῆς γένος
μὲν ἐστὶ Χαλδαῖος, ἐγεννήθη δ' ἐν Αἴγυπτῳ καὶ ἐτράφη, τῶν προγόνων
αὐτοῦ διὰ πολυχρόνιον λιμόν, ὃς Βαβυλῶνα καὶ τοὺς πλησιοχώρους
ἐπέλεξε, κατὰ ζήτησιν τροφῆς εἰς Αἴγυπτον πανοικὶ μεταναστάντων, γῆν

πεδιάδα καὶ βαθεῖαν καὶ πρὸς πάντα γονιμωτάτην, ὣν ἡ ἀνθρωπίνη
6 φύσις δεῖται, καὶ μάλιστα τὸν τοῦ σίτου καρπὸν. ὁ γὰρ ταύτης ποταμὸς
 θέρους ἀκμάζοντος, ἡνίκα τοὺς ἄλλους φασὶ μειοῦσθαι χειμάρρους τε
 καὶ αὐθιγενεῖς, ἐπιβαίνων τε καὶ ἀναχεόμενος πλημμυρεῖ καὶ λιμνάζει
 τὰς ἀρούρας, αἱ ὑετοῦ μὴ δεόμεναι φορᾶς ἀφθονίαν παντοίων ἀγαθῶν
 ἀνά πᾶν ἔτος χορηγοῦσιν, εἰ μὴ που μεσολαβήσειεν ὀργὴ θεοῦ δι' ἐπι-
7 πολάζουσαν ἀσέβειαν τῶν οἰκητόρων. πατρὸς δὲ καὶ μητρὸς ἔλαχε τῶν
 καθ' ἑαυτοὺς ἀρίστων, οὓς φυλέτας ὄντας ἡ ὁμοφροσύνη μᾶλλον
 ὤκείωσεν ἢ τὸ γένος. ἐβδόμη γενεὰ <δ> οὗτός ἐστιν ἀπὸ τοῦ πρώτου,
 ὃς ἐπηλύτης ὢν τοῦ σύμπαντος Ἰουδαίων ἔθνους ἀρχηγέτης ἐγένετο.
8 τροφῆς δ' ἠξιώθη βασιλικῆς ἀπ' αἰτίας τοιαύσδε· τῆς χώρας ὁ
 βασιλεὺς, εἰς πολυανθρωπίαν ἐπιδιδόντος αἰεὶ τοῦ ἔθνους, δείσας μὴ οἱ
 ἔποικοι πλείους γενόμενοι δυνατωτέρα χειρὶ τοῖς αὐτόχθοσι περὶ κράτους
 ἀρχῆς ἀμιλλῶνται, τὴν ἰσχὺν αὐτῶν ἀφαιρεῖν ἐπινοίαις ἀνοσιουργοῖς
 ἐμηχανᾶτο | καὶ κελεύει τῶν γεννωμένων τὰ μὲν θήλαα τρέφειν-ἐπει
 γυνὴ διὰ φύσεως ἀσθένειαν ὀκνηρὸν εἰς πόλεμον-, τὰ δ' ἄρρενα δια-
 φθείρειν, ἵνα μὴ αὐξηθῆ κατὰ πόλεις· εὐανδροῦσα γὰρ δύναμις δυσάλωτον
9 καὶ δυσκαθαίρετον ἐπιτείχισμα. γεννηθεῖς οὖν ὁ παῖς εὐθύς ὄψιν
 ἐνέφαινε ἀστειοτέραν ἢ κατ' ἰδιώτην, ὡς καὶ τῶν τοῦ τυράννου κηρυγ-
 μάτων, ἐφ' ὅσον οἶόν τε ἦν, τοὺς γονεῖς ἀλογῆσαι· τρεῖς γοῦν φασὶ
10 μῆνας ἐφεξῆς οἴκοι γαλακτοτροφηθῆναι λανθάνοντα τοὺς πολλούς· ἐπεὶ
 δ', οἷα ἐν μοναρχίαις φιλεῖ, καὶ τὰ ἐν μυχοῖς ἐνιοὶ διηρεύων σπεύδοντες
 αἰεὶ τι καινὸν ἄκουσμα προσφέρειν τῷ βασιλεῖ, φοβηθέντες μὴ σωτηρίαν
 ἐνὶ μνώμενοι πλείους ὄντες αὐτοὶ σὺν ἐκείνῳ παραπόλωνται, δεδακρυμένοι
 τὸν παῖδα ἐκτιθέασιν παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ καὶ στένοντες ἀπήεσαν,
 οἰκτιζόμενοι μὲν αὐτοὺς τῆς ἀνάγκης αὐτόχειράς τε καὶ τεκνοκτόνους
 ἀποκαλοῦντες, οἰκτιζόμενοι δὲ καὶ τὸν παῖδα τῆς παραλογωτάτης ἀπω-
11 λείας. εἶθ', ὡς εἰκὸς ἐν ἀλλοκότῳ πράγματι, κατηγοροῦν αὐτῶν ὡς
 μείζονος αἰτίων συμφορᾶς· "τί γὰρ ἔφασκον "εὐθύς γεννώμενον οὐκ
 ἐξεθήκαμεν; τὸν μὴ φθάσαντα τροφῆς ἡμέρου μεταλαχεῖν οὐδ' ἄνθρωπον
 οἱ πολλοὶ νομίζουσιν· ἡμεῖς δ' οἱ περιττοὶ καὶ τρεῖς μῆνας ὅλους
 ἀνεθρέψαμεν, δαψιλεστέρας μὲν ἑαυτοῖς ἀνίας, τῷ δὲ τιμωρίας ἐκπορί-
 ζοντες, ἵν' ἡδονῶν καὶ ἀλγηδόνων ἐπὶ πλείστον ἀντιλαμβάνεσθαι δυνά-
12 μενος ἐν αἰσθήσει κακῶν ἀργαλεωτέρων διαφθείρηται." καὶ οἱ μὲν
 ἀγνοία τοῦ μέλλοντος ἀπήεσαν οἰκτρῷ κατεσχημένοι πένθει, ἀδελφῆ δὲ
 τοῦ ἐκτεθέντος βρέφους ἔτι παρθένος ὑπὸ φιλοικείου πάθους μικρὸν ἄποθεν
 ἐκαραδόκει τὸ ἀποθησόμενον· ἅ μοι δοκεῖ πάντα συμβῆναι κατὰ θεὸν
13 προμηθεύμενον τοῦ παιδός. θυγάτηρ ἦν τῷ βασιλεῖ τῆς χώρας ἀγαπητὴ καὶ
 μόνη ταύτην φασὶ γημαμένην ἐκ πολλοῦ χρόνου μὴ κυῖ σκειν τέκνων ὡς
 εἰκὸς ἐπιθυμοῦσαν καὶ μάλιστα γενεᾶς ἄρρενος, ἢ τὸν εὐδαίμονα κλῆρον
 τῆς πατρῴας ἡγεμονίας διαδέξεται κινδυνεύοντα ἔρημιά θυγατριδῶν ἄλλο-
14 τριωθῆναι. κατηφοῦσαν δὲ αἰεὶ καὶ στένουσαν ὡς μάλιστα ἐκείνη τῇ

ἡμέρα τῷ βάρει τῶν φροντίδων ἀπαγορεύσαι καὶ δι' ἔθους ἔχουσαν οἴκοι καταμένειν καὶ μηδὲ τὰς κλισιάδας ὑπερβαίνειν ἐξορμῆσαι μετὰ θερα-
14, 3 παινίδων ἐπὶ τὸν ποταμόν, ἔνθα ὁ παῖς ἐξέκειτο· κάπειτα λουτροῖς καὶ περιρραντηρίοις χρῆσθαι μέλλουσαν ἐν τῷ δασυτάτῳ τῶν ἐλῶν | αὐτὸν **15** θεάσασθαι καὶ κελεύσαι προσφέρειν. εἶτα ἀπὸ κεφαλῆς ἄχρι ποδῶν καταθεωμένην τὴν τε εὐμορφίαν καὶ εὐεξίαν ἀποδέχεσθαι καὶ δεδακρυμένον ὀρῶσαν ἔλεειν, ἥδη τῆς ψυχῆς τετραμμένης αὐτῇ πρὸς μητρῶον πάθος ὡς ἐπὶ γνησίῳ παιδί· γνοῦσαν δ' ὅτι τῶν Ἑβραίων ἐστὶ καταδεισάντων τοῦ βασιλέως τὸ πρόσταγμα βουλεύεσθαι περὶ τῆς τροφῆς αὐτοῦ· μὴ **16** γὰρ ἀσφαλὲς εὐθύς εἶναι νομίζειν εἰς τὰ βασίλεια ἄγειν. διαφορούσης δ' ἔτι, τὴν ἀδελφὴν τοῦ παιδὸς καθάπερ ἀπὸ σκοπῆς τὸν ἐνδοιασμόν στοχασαμένην πυνθάνεσθαι προσδραμοῦσαν, εἰ βουλήσεται γαλακτοτροφηθῆναι **17** τοῦτον παρὰ γυναίῳ τῶν Ἑβραίων οὐ πρὸ πολλοῦ κυήσαντι· τῆς δὲ βούλεσθαι φαμένης, τὴν αὐτῆς καὶ τοῦ βρέφους μητέρα παραγαγεῖν ὡς ἀλλοτρίαν, ἣν ἐτοιμότερον ἀσμένην ὑπισχνείσθαι πρόφασιν ὡς ἐπὶ μισθῷ τροφεύσειν, ἐπινοίᾳ θεοῦ τοῦ τὰς πρώτας τροφὰς τῷ παιδί γνησίας εὐτρεπίζοντος· εἶτα δίδωσιν ὄνομα θεμένη Μωσῆν ἐτύμως διὰ τὸ ἐκ τοῦ ὕδατος αὐτὸν ἀνελέσθαι· τὸ γὰρ ὕδωρ μῶυ ὀνομάζουσιν Αἰγύπτιοι.

18 Ἐπεὶ δ' ἀθρόας ἐπιδόσεις καὶ παραυξήσεις λαμβάνων οὐ σὺν λόγῳ τῷ κατὰ χρόνον θᾶπτον δ' ἀπότιτθος γίνεται, παρῆν ἢ μήτηρ ἅμα καὶ τροφὸς κομίζουσα τῇ δούσῃ μηκέτι γαλακτοτροφίας δεόμενον, **19** εὐγενῆ καὶ ἀστείον ὀφθῆναι. τελειότερον δὲ τῆς ἡλικίας ἰδοῦσα κακὴ τῆς ὄψεως ἔτι μᾶλλον ἢ πρότερον σπάσασα εὐνοίας υἱὸν ποιεῖται τὰ περὶ τὸν ὄγκον τῆς γαστρὸς τεχνάσασα πρότερον, ἵνα γνήσιος ἀλλὰ μὴ ὑποβολιμαῖος νομισθῆ· πάντα δ' ἐξευμαρίζει θεὸς ὃ ἂν ἐθελήσῃ καὶ τὰ **20** δυσκατόρθωτα. τροφῆς οὖν ἥδη βασιλικῆς καὶ θεραπείας ἀξιούμενος οὐχ οἷα κομιδῆ νήπιος ἦδετο τωθασμοῖς καὶ γέλωσι καὶ παιδιαῖς, καίτοι τῶν τὴν ἐπιμέλειαν αὐτοῦ παρειληφόντων ἀνέσεις ἔχειν ἐπιτρεπόντων καὶ μηδὲν ἐπιδεικνυμένων σκυθρωπόν, ἀλλ' αἰδῶ καὶ σεμνότητα παραφαίνων ἀκούσμασι καὶ θεάμασιν, ὃ τὴν ψυχὴν ἔμελλεν ὠφελήσειν, προσεῖχε. **21** διδάσκαλοι δ' εὐθύς ἀλλαχόθεν ἄλλοι παρῆσαν, οἱ μὲν ἀπὸ τῶν πλησιόχωρων καὶ τῶν κατ' Αἴγυπτον νομῶν αὐτοκέλευστοι, οἱ δ' ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ μεγάλας δωρεαῖς μεταπεμφθέντες· ὧν | ἐν οὐ μακρῷ χρόνῳ τὰς δυνάμεις ὑπερέβαλεν εὐμοιρίᾳ φύσεως φθάνων τὰς ὑψηλήσεις, ὡς ἀνάμνησιν εἶναι δοκεῖν, οὐ μάθησιν, ἔτι καὶ προσεπινοῶν αὐτὸς τὰ **22** δυσθεώρητα. πολλὰ γὰρ αἱ μεγάλαί φύσεις καινοτομοῦσι τῶν εἰς ἐπιστήμην· καὶ καθάπερ τὰ εὐεκτικὰ τῶν σωμάτων καὶ πᾶσι τοῖς μέρεσιν εὐκίνητα φροντίδων ἀπαλλάττει τοὺς ἀλείπτας οὐδὲν ἢ βραχέα παρέχοντας τῶν εἰς ἐπιμέλειαν, ὥσπερ καὶ γεωργοὺς τὰ εὐβλαστα καὶ εὐγενῆ δένδρα βελτιούμενα δι' ἑαυτῶν, τὸν αὐτὸν τρόπον εὐφυῆς ψυχὴ προαπαντῶσα τοῖς λεγομένοις ὑφ' αὐτῆς μᾶλλον ἢ τῶν διδασκόντων ὠφελεῖται καὶ

λαβομένη τινὸς ἐπιστημονικῆς ἀρχῆς κατὰ τὴν παροιμίαν "ἵππος εἰς
23 πεδίον" ὄρμα. ἀριθμοὺς μὲν οὖν καὶ γεωμετρίαν τὴν τε ρυθμικὴν καὶ
ἀρμονικὴν καὶ μετρικὴν θεωρίαν καὶ μουσικὴν τὴν σύμπασαν διὰ τε
χρήσεως ὀργάνων καὶ λόγων τῶν ἐν ταῖς τέχναις καὶ διεξόδοις τοπικω-
τέραις Αἰγυπτίων οἱ λόγοι παρεδίδοσαν καὶ προσέτι τὴν διὰ συμβόλων
φιλοσοφίαν, ἣν ἐν τοῖς λεγομένοις ἱεροῖς γράμμασιν ἐπιδείκνυνται
καὶ διὰ τῆς τῶν ζώων ἀποδοχῆς, ἃ καὶ θεῶν τιμαῖς γεραίρουσι·
τὴν δ' ἄλλην ἐγκύκλιον παιδείαν Ἕλληνες ἐδίδασκον, οἱ δ' ἐκ τῶν
πλησιοχώρων τὰ τε Ἀσσύρια γράμματα καὶ τὴν τῶν οὐρανίων
24 Χαλδαϊκὴν ἐπιστήμην. ταύτην καὶ παρ' Αἰγυπτίων ἀνελάμβανε μαθη-
ματικὴν ἐν τοῖς μάλιστα ἐπιτηδεύοντων· καὶ τὰ παρ' ἀμφοτέροις ἀκρι-
βῶς ἐν οἷς τε συμφωνοῦσι καὶ διαφέρονται καταμαθῶν, ἀφιλονείκως τὰς
ἔριδας ὑπερβάς, τὴν ἀλήθειαν ἐζητεῖ, μηδὲν ψεῦδος τῆς διανοίας αὐτοῦ
παραδέχεσθαι δυναμένης, ὡς ἔθος τοῖς αἰρεσιομάχοις, οἱ τοῖς προτεθεῖσι
δόγμασιν ὅποια ἂν τύχη βοηθοῦσιν οὐκ ἐξετάζοντες, εἰ δόκιμα, τὸ δ'
αὐτὸ δρῶντες τοῖς ἐπὶ μισθῷ συναγορεύουσι καὶ μηδὲν τοῦ δικαίου
25 πεφροντικόσιν. ἤδη δὲ τοὺς ὄρους τῆς παιδικῆς ἡλικίας ὑπερβαίνων
ἐπέτεινε τὴν φρόνησιν, οὐχ ὡς ἔνοιι τὰς μεираκιώδεις ἐπιθυμίας ἀχα-
λινώτους ἔων καίτοι μυρία ἐχούσας ὑπεκαύματα διὰ παρασκευὰς
ἀφθόνοους, ἃς αἱ βασιλεῖαι χορηγοῦσιν, ἀλλὰ σωφροσύνη καὶ καρτερία
ὥσπερ τισὶν ἡνίαις ἐνδησάμενος αὐτὰς τὴν εἰς τὸ πρόσω φορὰν ἀνεχαίτιζε
26 βία. καὶ τῶν ἄλλων μέντοι παθῶν ἕκαστον ἐξ ἑαυτοῦ μεμνηνὸς καὶ
λελυττηκὸς φύσει τιθασεύων κάζημερῶν ἐπράυνεν· εἰ δέ που διακινήθει
μόνον ἡσυχῇ καὶ περὺξαιτο, κολάσεις ἐμβριθεστέρας παρείχετο ἢ διὰ
λόγων | ἐπιπλήξεις· καὶ συνόλως τὰς πρώτας τῆς ψυχῆς ἐπιβολὰς τε καὶ
ὄρμας ὡς ἀφηνιαστὴν ἵππον ἐπετήρει δεδιώς, μὴ προεκδραμοῦσαι τοῦ
ἡνιοχεῖν ὀφείλοντος λογισμοῦ πάντα διὰ πάντων συγχέωσιν· αὐταὶ γὰρ
εἰσιν αἱ ἀγαθῶν αἰτίαι καὶ κακῶν, ἀγαθῶν μὲν, ὅταν ἡγεμόνι λόγω
27 πειθαρῶσι, τῶν δ' ἐναντίων, ὅταν εἰς ἀναρχίαν ἐκδιαιτῶνται. κατὰ τὸ
εἰκὸς οὖν οἱ τε συνδιατρίβοντες καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἐτεθήπεσαν, ὡς
ἐπὶ καινῷ θεάματι καταπληττόμενοι καὶ τίς ἄρα ὁ ἐνοικῶν αὐτοῦ τῷ
σώματι καὶ ἀγαλματοφορούμενος νοῦς ἐστι, πότερον ἀνθρώπιος ἢ θεῖος
ἢ μικτὸς ἐξ ἀμφοῖν, διερευνώμενοι, τῷ μηδὲν ἔχειν τοῖς πολλοῖς
28 ὅμοιον, ἀλλ' ὑπερκύπτειν καὶ πρὸς τὸ μεγαλειότερον ἐξῆρθαι. γαστρί
τε γὰρ ἔξω τῶν ἀναγκαίων δασμῶν, οὓς ἡ φύσις ἔταξεν, οὐδὲν πλέον
ἐχορήγει, τῶν τε ὑπογαστρῶν ἡδονῶν εἰ μὴ μέχρι σπορᾶς παίδων
29 γνησίων οὐδὲ ἐμέμνητο. γενόμενός τε διαφερόντως ἀσκητῆς ὀλιγοδεείας
καὶ τὸν ἀβροδίαιτον βίον ὡς οὐδεὶς ἕτερος χλευάσας-ψυχῇ γὰρ
ἐπόθει μόνῃ ζῆν, οὐ σώματι-τὰ φιλοσοφίας δόγματα διὰ τῶν καθ'
ἕκαστην ἡμέραν ἔργων ἐπεδείκνυτο, λέγων μὲν οἷα ἐφρόνει, πράττων
δὲ ἀκόλουθα τοῖς λεγομένοις εἰς ἀρμονίαν λόγου καὶ βίου, ἵν' οἷος ὁ
λόγος τοιοῦτος ὁ βίος καὶ οἷος ὁ βίος τοιοῦτος ὁ λόγος ἐξετάζωνται

30 καθάπερ ἐν ὄργάνῳ μουσικῷ συνηχοῦντες. οἱ μὲν οὖν πολλοί, κὰν αὐτὸ μόνον αὔρα βραχεῖά τινος εὐτυχίας προσπέσῃ, φυσῶσι καὶ πνέουσι μεγάλα καὶ καταλαζονευόμενοι τῶν ἀφανεστέρων καθάρματα καὶ παρενοχλήματα καὶ γῆς ἄχθη καὶ ὅσα τοιαῦτα ἀποκαλοῦσιν, ὥσπερ τὸ ἀκλινὲς τῆς εὐπραγίας ἐν βεβαίῳ παρ' ἑαυτοῖς εὔ μάλα σφραγισάμενοι μηδὲ **31** μέχρι τῆς ὑστεραίας ἴσως διαμενοῦντες ἐν ὁμοίῳ. τύχης γὰρ ἀσταθμητότερον οὐδὲν ἄνω καὶ κάτω τὰ ἀνθρώπεια πεττευούσης, ἢ μιᾷ πολλάκις ἡμέρᾳ τὸν μὲν ὑψηλὸν καθαιρεῖ, τὸν δὲ ταπεινὸν μετέωρον ἐξαιρεῖ· καὶ ταῦτα ὀρῶντες ἀεὶ γινόμενα καὶ σαφῶς εἰδότες ὅμως ὑπερόπται μὲν οἰκείων καὶ φίλων εἰσί, νόμους δὲ παραβαίνουσι, καθ' οὓς ἐγενήθησαν καὶ ἐτράφησαν, ἔθνη δὲ πάτρια, οἷς μέμψις οὐδεμία πρόσεστι δικαία, κινουσιν ἐκδεδιητημένοι καὶ διὰ τὴν τῶν παρόντων ἀποδοχὴν **32** οὐδενὸς ἔτι τῶν ἀρχαίων μνήμην λαμβάνουσιν. ὁ δὲ ἐπ' αὐτὸν φθάσας τὸν ὅρον τῆς ἀνθρωπίνης εὐτυχίας καὶ θυγατριδοῦς μὲν τοῦ τοσοῦτου βασιλέως νομισθεὶς, τῆς δὲ παππῶας ἀρχῆς ὅσον οὐδέπω γεροντῶς ἐλπίσι | ταῖς ἀπάντων διάδοχος καὶ τί γὰρ ἄλλ' ἢ ὁ νέος βασιλεὺς προσαγορευόμενος, τὴν συγγενικὴν καὶ προγονικὴν ἐζήλωσε παιδείαν, τὰ μὲν τῶν εἰσποιησαμένων ἀγαθὰ, καὶ εἰ λαμπρότερα καιροῖς, νόθα εἶναι ὑπολαβὼν, τὰ δὲ τῶν φύσει γονέων, εἰ καὶ πρὸς **33** ὀλίγον ἀφανέστερα, οἰκεῖα γοῦν καὶ γνήσια· καθάπερ τε κριτῆς ἀδέκαστος τῶν γεννησάντων καὶ τῶν εἰσποιησαμένων τοὺς μὲν εὐνοία καὶ τῷ φιλεῖν ἐκθύμως τοὺς δ' εὐχαριστίας ἀνθ' ὧν εὔ ἐπαθεν ἡμείβετο καὶ μέχρι παντὸς ἡμεῖψατ' ἄν, εἰ μὴ κατεῖδεν ἐν τῇ χώρᾳ μέγα καινουρ- **34** γηθὲν ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἀσέβημα. ξένοι γὰρ ἦσαν, ὡς ἔφην πρότερον, οἱ Ἰουδαῖοι, τῶν τοῦ ἔθνους ἀρχηγῶν διὰ λιμὸν ἀπορία τροφῆς ἐκ Βαβυλῶνος καὶ τῶν ἄνω σατραπειῶν εἰς Αἴγυπτον μεταναστάντων, καὶ τρόπον τινα ἰκέται καταπεφευγότες ὡς ἐπ' ἄσυλον ἱερὸν τὴν τε βασι- **35** λέως πίστιν καὶ τὸν ἀπὸ τῶν οἰκητόρων ἔλεον. οἱ γὰρ ξένοι παρ' ἑμοὶ κριτῇ τῶν ὑποδεξαμένων ἰκέται γραφέσθωσαν, μέτοικοι δὲ πρὸς ἰκέταις καὶ φίλοι, σπεύδοντες εἰς ἀστῶν ἰσοτιμίαν καὶ γεινιῶντες ἤδη πολίταις, **36** ὀλίγῳ τῶν αὐτοχθόνων διαφέροντες. τούτους οὖν, οἱ τὴν μὲν οἰκείαν ἀπέλιπον, εἰς δ' Αἴγυπτον ἦκον ὡς ἐν δευτέρᾳ πατρίδι μετ' ἀσφαλείας οἰκήσοντες, ὁ τῆς χώρας ἡγεμὼν ἠνδραποδίετο καὶ ὡς πολέμου νόμῳ λαβὼν αἰχμαλώτους ἢ πριάμενος παρὰ δεσποτῶν, οἷς ἦσαν οἰκότριβες, ὑπήγετο καὶ δούλους ἀπέφαινε τοὺς οὐκ ἐλευθέρους μόνον ἀλλὰ καὶ ξένους καὶ ἰκέτας καὶ μετοίκους οὔτε αἰδεσθεῖς οὔτε δείσας τὸν ἐλευθέριον καὶ ξένιον καὶ ἰκέσιον καὶ ἐφέστιον θεόν, ὃς τῶν τοιούτων ἐστὶν **37** ἔφορος. εἴτ' ἐπιτάγματα ἐπέταττε βαρύτερα τῆς δυνάμεως ἄλλους ἐπ' ἄλλοις πόνους προστιθείς, καὶ τοῖς ἀπαγορεύουσιν ὑπ' ἀσθενείας ὁ σίδηρος εἶπετο· ἐπιστάτας <γα>ρ τῶν ἔργων ἀνηλεεστάτους καὶ ὠμοθύμους οὐδενὶ συγγνώμης μεταδιδόντας ἠρεῖτο, οὓς "ἐργοδιώκτα"ς (Exod. 3, 7 al.) **38** ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος ὠνόμαζον. εἰργάζοντο δ' οἱ μὲν πηλὸν εἰς πλίνθον

σχηματίζοντες, οί δὲ πανταχόθεν ἄχυρα συγκομίζοντες-πλίνθου γὰρ
 ἄχυρα δεσμός-, οί δ' ἦσαν ἀποτεταγμένοι πρὸς οἰκιῶν καὶ τειχῶν καὶ
 πόλεων κατασκευᾶς καὶ διωρύχων ἀνατομάς, ὑλοφοροῦντες αὐτοὶ μεθ'
 ἡμέραν καὶ νύκτωρ ἄνευ διαδοχῆς, οὐδεμίαν ἔχοντες ἀνάπαυλαν, ἀλλ'
 οὐδ' ὅσον καταδαρθεῖν αὐτὸ μόνον ἐώμενοι, | πάντα καὶ τὰ τῶν δημιουργῶν
 καὶ τὰ τῶν ὑπουργῶν δρᾶν ἀναγκαζόμενοι, ὡς ἐν βραχεῖ τὰ σώματα αὐτοῖς
39 ἀπαγορεύειν, ἅτε καὶ τῆς ψυχῆς προαναπιπτούσης. ἄλλοι γοῦν ἐπ'
 ἄλλοις ἐξέθνησκον ὡς ὑπὸ λοιμῶδους φθορᾶς, οὐς ἀτάφους ἔξω τῶν
 ὀρίων ἀπερρίπτουν οὐδὲ κόνιν ἐπαμήσασθαι τοῖς σώμασιν ἐῶντες ἀλλ'
 οὐδὲ δακρῦσαι συγγενεῖς ἢ φίλους οὕτως οἰκτρῶς διαφθαρέντας· ἀλλὰ
 καὶ τοῖς ἀδουλώτοις πάθει τῆς ψυχῆς, ἀ μόνον σχεδὸν ἐξ ἀπάντων
 ἐλεύθερα ἢ φύσις ἀνῆκε, δεσποτεῖαν ἐπηπείλουν οἱ ἀσεβεῖς ἀνάγκης
40 ἀνυποίστω βάρει δυνατωτέρας πιέζοντες. ἐπὶ δὴ τούτοις ἀθυμῶν
 καὶ δυσχεραίνων διετέλει μήτ' ἀμύνασθαι τοὺς ἀδικοῦντας μήτε βοηθεῖν
 τοῖς ἀδικουμένοις ἰκανὸς ὢν· ἀ δ' οἴος τε ἦν, διὰ λόγων ὠφέλει
 παραινῶν τοῖς μὲν ἐφεστῶσι μετριάξειν καὶ τὸ σφοδρὸν τῶν ἐπιταγμάτων
 ὑπανιέναι καὶ χαλαῖν, τοῖς δ' ἐργαζομένοις φέρειν τὰ παρόντα γενναίως
 ἄνδρας τε εἶναι τὰ φρονήματα καὶ μὴ συγκάμνειν τὰς ψυχὰς τοῖς
41 σώμασιν, ἀλλὰ χρηστὰ προσδοκᾶν ἐκ πονηρῶν· πάντα γὰρ μεταβάλλειν
 τὰ ἐν κόσμῳ πρὸς τὰναντία, νέφωσιν εἰς αἰθρίαν, πνευμάτων βίας εἰς
 ἀέρα νήνεμον, κλύδωνα θαλάττης εἰς ἡσυχίαν καὶ γαλήνην, τὰ δ' ἀνθρώ-
42 πεια καὶ μᾶλλον, ὅσῳ καὶ ἀσταθμητότερα. τοιοῦτοις κατεπάδων ὡσπερ
 ἀγαθὸς ἰατρὸς ὤφετο τὰς νόσους καίτοι βαρυτάτας οὔσας ἐπικουφιεῖν· αἱ
 δ' ὅποτε λωφήσειαν, αἷθις ἐκ περιτροπῆς ἐπετίθεντο φέρουσαί τι πάντως
43 ἐκ τοῦ διαπνεῦσαι καινὸν κακὸν ἀργαλεώτερον τῶν προτέρων. ἦσαν γάρ
 τινες τῶν ἐφεστηκότων ἀτίθασοι σφόδρα καὶ λελυττηκότες, μηδὲν εἰς
 ἀγριότητα τῶν ἰοβόλων καὶ σαρκοβόρων διαφέροντες, ἀνθρωποειδῆ θηρία,
 τὴν τοῦ σώματος μορφήν εἰς δόκησιν ἡμερότητος ἐπὶ θήρα καὶ ἀπάτη
44 προβεβλημένοι, σιδήρου καὶ ἀδάμαντος ἀπειθέστεροι. τούτων ἓνα τὸν
 βιαιότατον, ἐπειδὴ πρὸς τῷ μηδὲν ἐνδιδόναι καὶ ταῖς παρακλήσεσιν ἔτι
 μᾶλλον ἐξετραχύνετο, τοὺς τὸ προσταχθὲν μὴ ἀπνευστὶ καὶ ὀξυχειρίᾳ
 δρῶντας τύπτων, προπηλακίζων ἄχρι θανάτου, πάσας αἰκίζόμενος αἰκίας,
 ἀναιρεῖ δικαιοσύνας εὐαγὲς εἶναι τὸ ἔργον· καὶ ἦν εὐαγὲς τὸν ἐπ' ὀλέθρῳ
45 ζῶντα ἀνθρώπων ἀπόλλυσθαι. ταῦτ' ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἠγανάκτει
 δεινὸν ἠγούμενος, οὐκ εἴ τις τέθνηκεν ἢ ἀνήρηκεν ἀδίκως ἢ δικαίως,
 ἀλλ' εἰ ὁ θυγατριδοῦς αὐτῷ μὴ συμφρονεῖ μηδὲ τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς
 καὶ φίλους ὑπέληφεν, ἀλλὰ μισεῖ μὲν οὐς αὐτὸς στέργει, φιλεῖ δὲ οὐς
 προβέβληται καὶ ἐλεεῖ πρὸς οὐς ἀτρέπτως καὶ ἀπαιρητῆτως ἔχει.
46 | λαβόμενοι δ' ἅπαξ ἀφορμῆς οἱ ἐν τέλει καὶ τὸν νεανίαν ὑφορώ-
 μενοι-ἤδεσαν γὰρ μνησικακήσοντα τῶν ἀνοσιουργημάτων αὐτοῖς καὶ
 ἐπὶ καιρῶν ἀμυνόμενον-ἀναπεπταμένοις ὡσὶ τοῦ πάππου μυρίας
 διαβολὰς ἐπήντλουν, οἱ μὲν ἔνθεν, οἱ δ' ἔνθεν, ὡς καὶ περὶ ἀφαιρέσεως

τῆς ἀρχῆς ἐμποιῆσαι δέος, "ἐπιθήσεται" ἰ λέγοντες, "οὐδὲν φρονεῖ μικρόν, αἰεὶ τι προσπεριεργάζεται, πρὸ καιροῦ βασιλείας ἐρᾷ, θωπεύει τινάς, ἑτέροις ἀπειλεῖ, κτείνει χωρὶς δίκης, τοὺς μάλιστ' εὔνους σοι προβέβληται. τί δὴ μέλλεις, ἀλλ' οὐχ ἂ διανοεῖται δρᾶν ὑποτέμνεις; μέγα τοῖς ἐπι-
47 θεμένοις αἰ τῶν ἐπιβουλευομένων ἀναβολαί." τοιαῦτα διεξιόντων, ὑπανεχώρησεν εἰς τὴν ὄμορον Ἀραβίαν, ἔνθα διατρίβειν ἦν ἀσφαλές, ἅμα καὶ τὸν θεὸν ποτνιῶμενος, ἵνα τοὺς μὲν ἐξ ἀμηχάνων ρύσῃται συμφορῶν, τοὺς δὲ μηδὲν παραλιπόντας τῶν εἰς ἐπήρειαν ἀξίως τίσῃται, παράσχη δ' αὐτῷ ταῦτ' ἐπιδῆν ἀμφοτέρω διπλασιάσας τὴν χάριν. ὁ δὲ ἐπακούει τῶν εὐχῶν ἀγάμενος αὐτοῦ τὸ φιλόκαλον ἦθος καὶ μισοπόνηρον, οὐκ εἰς **48** μακρὰν τὰ κατὰ τὴν χώραν, ὡς θεῷ πρόπον, δικάσας. ἐν ᾧ δὲ ἔμελλε δικάζειν, τοὺς ἀρετῆς ἄθλους Μωυσῆς διήθλει τὸν ἀλείπτῃ ἔχων ἐν ἑαυτῷ λογισμὸν ἀστεῖον, ὑφ' οὗ γυμναζόμενος πρὸς τοὺς ἀρίστους βίους, τὸν τε θεωρητικὸν καὶ πρακτικόν, ἐπονεῖτο φιλοσοφίας ἀνελίττων αἰεὶ δόγματα καὶ τῇ ψυχῇ διαγιγνώσκων εὐτρόχως καὶ μνήμη παρακατατιθέμενος εἰς τὸ ἄληστον αὐτὰ καὶ τὰς οἰκείας αὐτίκα πράξεις ἐφαρμόττων ἐπαινετὰς πάσας, ἐφιέμενος οὐ τοῦ δοκεῖν ἀλλὰ τῆς ἀληθείας, διὰ τὸ προκεῖσθαι σκοπὸν ἕνα τὸν ὀρθὸν τῆς φύσεως λόγον, ὃς μόνος ἐστὶν ἀρετῶν ἀρχὴ τε καὶ πηγὴ.
49 ἕτερος μὲν οὖν ὀργὴν ἀμείλικτον βασιλέως ἀποδιδράσκων καὶ ἄρτι πρῶτον εἰς ἀλλοδαπὴν ἀφιγμένος, μήπω τοῖς τῶν ἐπιχωρίων ἔθεσιν ἐνωμιλητῶς μηδὲ ἀκριβῶς ἐπιστάμενος οἷς χαίρουσιν ἢ ἀλλοτριοῦνται, κὰν ἐσπούδασεν ἡσυχία χρώμενος ἀφανέστερον ζῆν τοὺς πολλοὺς λανθάνων ἢ βουλευθεὶς εἰς μέσον παρέρχεσθαι τοὺς γούν δυνατοὺς καὶ τοὺς πλείστον ἰσχύοντας λιπαρέσι θεραπείαις ἐξευμενίζεσθαι, παρ' ὧν τις ὠφέλεια προσεδοκᾶτο **50** καὶ βοήθεια, εἴ τινες ἐπελθόντες ἀπάγειν πρὸς βίαν ἐπειρῶντο. ὁ δὲ τὴν ἐναντίαν τοῦ εἰκότος ἀτραπὸν ἤλαυνε ταῖς τῆς ψυχῆς ὑγιαίνουσας ὁρμαῖς ἐπόμενος καὶ μηδεμίαν ἑὼν ὑποσκελίζεσθαι· διὸ καὶ τῆς ὑπόουσης δυνάμεως ἔστιν ὅτε πλέον ἐνεανιεύετο | δύναμιν ἀκαθαίρετον τὸ δίκαιον ἡγούμενος, ὑφ' οὗ προτραπείς αὐτοκέλευστος ἐπὶ τὴν τῶν ἀσθενεστέρων συμμαχίαν ἴετο.

51 Λέξω δὲ καὶ τὸ κατ' ἐκεῖνον αὐτῷ τὸν χρόνον πραχθέν, εἰ καὶ μικρὸν ὅσα γε τῷ δοκεῖν, ἀλλ' οὐκ ἀπὸ φρονήματος μικροῦ. κτηνοτροφουσίαν Ἀραβες καὶ νέμουσι τὰ θρέμματα οὐκ ἄνδρες μόνον ἀλλὰ καὶ γυναῖκες νέοι τε καὶ παρθένοι παρ' αὐτοῖς, οὐχὶ τῶν ἡμελημένων καὶ ἀδόξων **52** μόνον ἀλλὰ καὶ τῶν ἄγαν ἐπιφανῶν. ἑπτὰ δὴ κόραι πατρὸς ἱερέως ποίμνην ἄγουσαι παρῆσαν ἐπὶ τινα πηγὴν καὶ τῶν ἱμονιῶν ἐκδησάμεναι τοὺς καδίσκους ἄλλη διαδεχομένη παρ' ἄλλης ὑπὲρ τῆς ἐν τῷ πονεῖν ἰσομοιρίας μάλα **53** προθύμως τὰς δεξαμενάς, αἰ πλησίον ἔκειντο, πληροῦσιν. ἐπιφοιτήσαντες δ' ἕτεροι ποιμένες καὶ τῆς τῶν παρθένων ἀσθενείας ὑπεριδόντες τὰς μὲν ἐπεχείρουν μετὰ τῆς ποίμνης ἐλαύνειν, τὰ δ' οἰκεία θρέμματα προσῆγον ἐπὶ τὸ εὐτρεπισθὲν ποτὸν ἀλλότριον καρπωσόμενοι πόνον.
54 ἰδὼν δὲ Μωυσῆς τὸ γενόμενον-οὐ γὰρ ἦν πόρρω-συντείνας ἔθει

καὶ πλησίον σταῖς "οὐ παύσεσθ" εἶπεν "ἀδικοῦντες, τὴν ἐρημίαν νομίζοντες εἶναι πλεονεξίαν; βραχίονας καὶ πήχεις ἀργούσας τρέφοντες οὐκ ἐρυθριᾶτε; χαῖται βαθεῖαι καὶ σάρκες ὑμεῖς ἐστε, οὐκ ἄνδρες· αἱ μὲν κόραι νεανιεύονται μηδὲν ὀκνοῦσαι τῶν πρακτέων, οἱ δὲ νεανῖαι κορικῶς 55 ἤδη τρυφᾶτε. οὐ βαδιεῖσθε; οὐχ ὑπεκστήσεσθε ταῖς πρότερον ἠκούσας, ὧν καὶ τὸ ποτόν ἐστι; δικαίως ἂν αὐταῖς ἐπαντλήσαντες, ἵν' ἀφθονώτερον ὕδωρ εἶη, καὶ τὸ εὐτρεπισθὲν ἀφελέσθαι σπεύδετε; ἀλλὰ μὰ τὸν οὐράνιον τῆς δίκης ὀφθαλμὸν οὐκ ἀφελεῖσθε βλέποντα καὶ τὰ ἐν τοῖς ἐρημοτάτοις. 56 ἐμὲ γοῦν ἐχειροτόνησε βοηθὸν οὐ προσδοκηθέντα· καὶ γὰρ εἶμι σύμμαχος ταῖς ἀδικουμέναις μετὰ μεγάλης χειρός, ἦν οὐ θέμις πλεονέκταις ὄραν· αἰσθήσεσθε δὲ αὐτῆς ἐκ τοῦ ἀφανοῦς τιτρωσκούσης, εἰ μὴ μετα- 57 βάλοιτε." ταῦτα διεξιόντος, φοβηθέντες, ἐπεὶ καὶ λέγων ἅμα ἐνεθουσία μεταμορφούμενος εἰς προφήτην, μὴ χρησμούς καὶ λόγια θεσπίζει, καταπειθεῖς τε γίνονται καὶ τὴν ποίμνην τῶν παρθένων ἐπὶ τὰς δεξαμενάς 58 ἄγονται πρότερον μεταστραφάμενοι τὰς ἑαυτῶν. αἱ δ' ἐπανήσαν οἴκαδε σφόδρα γεγηθηῖαι καὶ τὰ συμβάντα παρ' ἐλπίδας ἐκδιηγούντο, ὡς πολὺν ἕμερον ἐνεργάσασθαι τοῦ ζένου τῷ πατρί. κατεμέμφετο γοῦν αὐτὰς ἐπ' ἀχαριστία τοιαῦτα λέγων· "τί παθοῦσαι μεθίετε, δέον ἄγειν εὐθύς καὶ εἶπερ ἀνεδύετο λιπαρεῖν; ἢ τινα μισανθρωπίαν μου κατέγνωτε; ἢ δεύτερον περιπεσεῖν ἀδίκους οὐ | προσδοκᾶτε; βοηθῶν ἀπορεῖν ἀνάγκη τοὺς ἐπιλήσμονας χαρίτων. ἀλλ' ὅμως ἀναδραμοῦσαι (τὸ γὰρ ἀμάρτημα μέχρι νῦν ἐστὶν ἰάσιμον) ἴτε μετὰ σπουδῆς καὶ καλεῖτε ξενίων μὲν πρότερον αὐθις δὲ καὶ ἀμοιβῆς (οφείλεται γὰρ αὐτῷ χάρις) μεθέζοντα." 59 συντείνασαι δὲ καταλαμβάνουσιν αὐτὸν οὐ πόρρω τῆς πηγῆς καὶ δηλώσασαι τὰ ἀπὸ τοῦ πατρὸς οἴκαδε συμπεψθουσιν ἦκειν. ὁ δὲ πατήρ τὴν μὲν ὄψιν εὐθύς τὸ δὲ βούλημα ὀλίγον ὕστερον καταπλαγεῖς-ἀρίδηλοι γὰρ αἱ μεγάλαι φύσεις καὶ οὐ μήκει χρόνου γνωριζόμεναι-δίδωσι τὴν καλλιστείουσαν αὐτῷ τῶν θυγατέρων γυναῖκα, δι' ἑνὸς ἔργου πάνθ' ὅσα τῶν εἰς καλοκάγαθίαν μαρτυρήσας καὶ ὡς ἀξίεραστον μόνον τὸ καλὸν ἐστὶ τῆς ἀφ' ἑτέρου συστάσεως οὐ δεόμενον, ἀλλ' ἐν ἑαυτῷ περιφέρον 60 τὰ γνωρίσματα. μετὰ δὲ τὸν γάμον παραλαβὼν τὰς ἀγέλας ἐποίμαινε προδιδασκόμενος εἰς ἡγεμονίαν· ποιμενικὴ γὰρ μελέτη καὶ προγυμνασία βασιλείας τῷ μέλλοντι τῆς ἡμερωτάτης τῶν ἀνθρώπων ἐπιστατεῖν ἀγέλης, καθάπερ καὶ τοῖς πολεμικοῖς τὰς φύσεις τὰ κυνηγέσια· θήραις γὰρ ἐμπρομελετῶσιν οἱ πρὸς τὰς στραταρχίας ἀλειφόμενοι, τῶν ἀλόγων οἷά τινος ὕλης ὑποβεβλημένων πρὸς ἄσκησιν τῆς καθ' ἑκάτερον καιρὸν 61 ἀρχῆς, τὸν τε πολέμου καὶ τὸν εἰρήνης. ἢ μὲν γὰρ τῶν ἀγρίων θήρα στρατηγικὸν κατ' ἐχθρῶν ἐστὶ γύμνασμα, ἢ δὲ τῶν ἡμέρων ἐπιμέλεια καὶ προστασία βασιλικὸν πρὸς ὑπηκόους ἀγώνισμα· διὸ καὶ "ποιμένες λαῶν" οἱ βασιλεῖς, οὐχ ὡς ὄνειδος ἀλλ' ὡς ὑπερβάλλουσα τιμὴ, προς- 62 ἀγορεύονται. καὶ μοι δοκεῖ μὴ πρὸς δόξας τῶν πολλῶν ἀλλὰ πρὸς ἀλήθειαν ἐρευνημένῳ τὸ πρᾶγμα-γελάτω δ' ὁ βουλόμενος-μόνος

ἂν γενέσθαι βασιλεὺς τέλειος ὁ τὴν ποιμενικὴν ἐπιστήμην ἀγαθός, ἐν ἐλάττωσι ζώοις παιδευθεὶς τὰ τῶν κρειττόνων· ἀμήχανον γὰρ τὰ μεγάλα πρὸ τῶν μικρῶν τελεσθῆναι.

63 Γενόμενος οὖν τῶν καθ' αὐτὸν ἀγελαρχῶν ἄριστος καὶ ποριστὴς <τῶν> ὅσα πρὸς τὴν τῶν θρεμμάτων συντέμνειν ὠφέλειαν ἱκανὸς ἐκ τοῦ μηδὲν ἀποκνεῖν ἀλλ' ἐθελουργῶ καὶ αὐτοκελεύστω προθυμία εἰς δέον τῇ προστασίᾳ χρῆσθαι μετὰ | καθαρᾶς καὶ ἀδόλου **64** πίστει ἠΰξησε τὰς ἀγέλας· ὡς ὑπὸ τῶν ἄλλων νομέων ἤδη καὶ φθονεῖσθαι μηδὲν ὁμοιότροπον ἐν ταῖς ἰδίαις ποίμναις ὁρώντων, αἷς εὐτυχὲς εἶναι ἐδόκει ἢ ἐν ὁμοίῳ μονῇ, ταῖς δὲ τὸ μὴ βελτιοῦσθαι καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐλάττωσις διὰ τὸ μεγάλας εἰσθῆναι λαμβάνειν ἐπιδόσεις **65** καὶ τῶν περὶ δίαιταν ὑγιεινῶν. ἄγων δὲ τὴν ποίμνην εἰς τόπον εὐδρόν τε καὶ εὐχορτον, ἔνθα συνέβαινε καὶ πολλὴν πόαν προβατεύσιμον ἀναδίδοσθαι, γενόμενος πρὸς τινὶ νάπει θέαμα ἐκπληκτικώτατον ὄρα· βάτος ἦν, ἀκανθῶδες τι φυτὸν καὶ ἀσθενέστατον· οὗτος, οὐδενὸς πῦρ προσενεγκόντος, ἐξαίφνης ἀνακαίεται καὶ περισχεθεὶς ὅλος ἐκ ρίζης εἰς ἀκρέμονα πολλῇ φλογὶ καθάπερ ἀπὸ τινος πηγῆς ἀνομβρούσης διέμενε σῶος, οὐ κατακαίόμενος, οἷά τις ἀπαθῆς οὐσία καὶ οὐχ ὕλη πυρὸς αὐτὸς ὢν, **66** ἀλλὰ τροφῇ χρώμενος τῷ πυρί. κατὰ δὲ μέσην τὴν φλόγα μορφὴ τις ἦν περικαλλεστάτη, τῶν ὁρατῶν ἐμπεριῆς οὐδενί, θεοειδέστατον ἄγαλμα, φῶς αὐγοειδέστερον τοῦ πυρὸς ἀπαστράπτουσα, ἣν ἂν τις ὑπετόπησεν εἰκόνα τοῦ ὄντος εἶναι· καλείσθω δὲ ἄγγελος, ὅτι σχεδὸν τὰ μέλλοντα γενήσεσθαι διήγγελλε τρανοτέρᾳ φωνῇ ἡσυχίᾳ διὰ τῆς μεγαλουργηθείσης **67** ὄψεως. σύμβολον γὰρ ὁ μὲν καιόμενος βάτος τῶν ἀδικουμένων, τὸ δὲ φλέγον πῦρ τῶν ἀδικούντων, τὸ δὲ μὴ κατακαίεσθαι τὸ καιόμενον τοῦ μὴ πρὸς τῶν ἐπιτιθεμένων φθαρῆσεσθαι τοὺς ἀδικουμένους, ἀλλὰ τοῖς μὲν ἀπρακτον καὶ ἀνωφελῆ γενέσθαι τὴν ἐπίθεσιν, τοῖς δὲ τὴν ἐπιβουλήν ἀζήμιον, ὁ δὲ ἄγγελος προνοίας τῆς ἐκ θεοῦ τὰ λίαν φοβερά παρα τὰς **68** ἀπάντων ἐλπίδας κατὰ πολλὴν ἡσυχίαν ἐξευμαρίζοντος. τὴν δὲ εἰκασίαν ἀκριβῶς ἐπισκεπτέον. ὁ βάτος, ὡς ἐλέχθη, φυτὸν ἀσθενέστατον ἀλλ' οὐδὲ ἄκεντρον, ὡς εἰ καὶ μόνον ἐπιψαύσειέ τις τιτρώσκειν, οὐτ' ἐξαναλώθη τῷ φύσει δαπανηρῶ πυρί, τοῦναντίον δὲ ἐφυλάχθη πρὸς αὐτοῦ καὶ διαμμένων ὁποῖος ἦν πρὶν ἀνακαίεσθαι μηδὲν ἀποβαλὼν τὸ **69** παράπαν αὐγὴν προσέλαβε. | τοῦθ' ἅπαν ὑπογραφή τις ἐστὶ τῆς ἐθνικῆς ὑποθέσεως, ἢ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐπεῖχε, μόνον οὐ βοῶσα τοῖς ἐν συμφοραῖς· "μὴ ἀναπίπτετε, τὸ ἀσθενὲς ὑμῶν δύναμις ἐστίν, ἢ καὶ κεντεῖ καὶ κατατρώσει μυρίους. ὑπὸ τῶν ἐξαναλώσασαι γλιχομένων τὸ γένος ἀκόντων διασωθήσεσθε μᾶλλον ἢ ἀπολεῖσθε, τοῖς κακοῖς οὐ κακωθήσεσθε, ἀλλ' ὅταν μάλιστα πορθεῖν νομίση τις ὑμᾶς, τότε μάλιστα **70** πρὸς εὐκλειαν ἐκλάμψετε." πάλιν τὸ πῦρ φθοροποιὸς οὐσία διελέγχουσα τοὺς ὠμοθύμους· "μὴ ταῖς ἰδίαις ἀλκαῖς ἐπαίρεσθε, τὰς ἀμάχους ῥώμας

ἰδόντες καθαιρουμένας σωφρονίσθητε· ἡ μὲν καυστική δύναμις τῆς φλογὸς ὡς ξύλον καίεται, τὸ δὲ φύσει καυστὸν ξύλον οἷα πῦρ ἐμφανῶς καίει."

71 Τὸ τεράστιον τοῦτο καὶ τεθαυματουργημένον δείξας ὁ θεὸς τῷ Μωυσεῖ, παραίνεσιν ἐναργεστάτην τῶν μελλόντων ἀποτελεῖσθαι, καὶ διὰ χρησμῶν ἄρχεται προτρέπειν αὐτὸν ἐπὶ τὴν τοῦ ἔθνους σπεύδειν ἐπιμέλειαν, ὡς οὐ μόνον ἐλευθερίας παραίτιον ἀλλὰ καὶ ἡγεμόνα τῆς ἐνθένδε ἀποικίας οὐκ εἰς μακρὰν γενησόμενον, ὁμολογῶν ἐν ἅπασιν **72** συλλήψεσθαι. "κακουμένων γὰρ ἐκ πολλοῦ καὶ δυσανασχέτους ὕβρεις ὑπομενόντων, οὐδενὸς ἀνθρώπων οὔτ' ἐπικουφίζοντος οὔτ' ἐλεοῦντος τὰς συμφορὰς, οἷκτον" φησὶν "αὐτὸς ἔλαβον· καὶ γὰρ <οἶδ'> ἰδίᾳ ἕκαστον καὶ πάντας ὁμοθυμαδὸν ἐφ' ἰκετείας καὶ λιτὰς τραπομένους ἐλπίζειν τὴν ἐξ ἐμοῦ βοήθειαν· εἰμὶ δὲ τὴν φύσιν ἡπιος καὶ γνησίους ἰκέταις **73** ἴλωσ. Ἰθι δὴ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς χώρας μηδὲν εὐλαβηθεὶς τὸ παράπαν -ὁ μὲν γὰρ πρότερος τέθνηκεν, ὃν ἀπεδίδρασκες διὰ φόβον ἐπιβουλής, ἕτερος δὲ τὴν χώραν ἐπιτέτραπται μηδενὸς τῶν πραγμάτων σοι μνησι-κακῶν-καὶ τὴν τοῦ ἔθνους γερουσίαν προσπαραλαβὼν εἶπέ χρησμῶ προσκεκλήσθαι ὑπ' ἐμοῦ τὸ ἔθνος, ἵνα κατὰ τὰ πάτρια θύσῃ τριῶν **74** ἡμερῶν ὁδὸν ἕξω τῶν ὄρων τῆς χώρας προελθόν." ὁ δὲ οὐκ ἀγνοῶν ἐπὶ τοῖς λεγομένοις ἀπιστήσοντας τοὺς τε ὁμοφύλους καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας "εἰάν οὔν" φησὶ "πυρθάνωνται, τί τὸ ὄνομα τῷ πέμψαντι, μηδ' **75** αὐτὸς εἰπεῖν ἔχων ἄρ' οὐ δόξω διαπατᾶν"; ὁ δὲ "τὸ μὲν πρῶτον λέγ'ε φησὶν "αὐτοῖς, ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ ὢν, ἵνα μαθόντες διαφορὰν ὄντος τε καὶ μὴ ὄντος προσαναδιδαχθῶσιν, ὡς οὐδὲν ὄνομα τὸ παράπαν ἐπ' ἐμοῦ **76** κυριολογεῖται, ὧ μόνῳ πρόσσεσι τὸ εἶναι. εἰάν δ' ἀσθενέστεροι τὰς φύσεις ὄντες ἐπιζητῶσι πρόσρησιν, δῆλωσον αὐτοῖς μὴ μόνον τοῦθ' ὅτι | θεὸς εἰμι, ἀλλ' ὅτι καὶ τριῶν τῶν ἐπωνύμων ἀνδρῶν ἀρετῆς, θεὸς Ἀβραάμ καὶ θεὸς Ἰσαὰκ καὶ θεὸς Ἰακώβ, ὧν ὁ μὲν τῆς διδακτῆς, ὁ δὲ τῆς φυσικῆς, ὁ δὲ τῆς ἀσκητικῆς σοφίας κανὼν ἐστίν. εἰάν δὲ ἔτι ἀπιστῶσι, τρισὶ σημείοις ἀναδιδαχθέντες μεταβαλοῦσιν, ἃ πρότερον οὔτε τις εἶδεν οὔτε **77** ἤκουσεν ἀνθρώπων." ἦν δὲ τὰ σημεῖα τοιάδε· ῥάβδον, ἣν εἶχεν, εἰς τοῦ-δαφος ῥῖψαι κελεύει· ἡ δ' αὐτίκα ψυχωθεῖσα εἶρπε καὶ τῶν ἀπόδων τὸ ἡγεμονικώτατον ὑπερμεγέθους δράκων γίνεται τελειότατος· ταχέως δ' ἀπο-χωρήσας ἀπὸ τοῦ ζώου καὶ διὰ δέος ἤδη πρὸς φυγὴν ὁρμῶν μετακαλεῖται καὶ θεοῦ προστάξαντος ἅμα τε θάρσος ἐμποιήσαντος ἐπιδράττεται τῆς **78** οὐρᾶς. ὁ δὲ ἰλυσπόμενος ἔτι κατὰ τὴν ἐπαφὴν ἴσταται καὶ πρὸς μῆκος εὖ μάλα ταθεὶς εὐθύς εἰς βακτηρίαν μετεστοιχειοῦτο τὴν αὐτήν, ὡς θαυμάζειν μὲν τὰς μεταβολὰς ἀμφοτέρας, ποτέρα δὲ καταπληκτικωτέρα, μὴ δύνασθαι διακρίνειν, τῆς ψυχῆς ἰσορρόπῳ πληχθείσης φαντασίᾳ. **79** τοῦτο μὲν δὴ πρῶτον, ἕτερον δ' οὐκ εἰς μακρὰν ἐθαυματουργεῖτο· τῶν χειρῶν τὴν ἑτέραν προστάττει τοῖς κόλποις ἐπικρύψαντα μικρὸν ὕστερον προενεργεῖν· δράσαντος δὲ τὸ κελευσθέν, ἡ χεὶρ λευκότερα χιόνος ἕξαπι-

ναίως ἀναφαίνεται· πάλιν δὲ καθέντος εἰς τοὺς κόλπους καὶ ἀνενεγκόντος, **80** εἰς τὴν αὐτὴν χρόαν τρέπεται τὸ οἰκῆιον ἀπολαβοῦσα εἶδος. ταῦτα μὲν οὖν ὑπὸ μόνου μόνος ἐπαιδεύετο, ὡς παρὰ διδασκάλῳ γνώριμος, ἔχων παρ' ἑαυτῷ τὰ τῶν τεράτων ὄργανα, τὴν τε χεῖρα καὶ τὴν βακτηρίαν, οἷς **81** προεφωδιάσθη. τρίτον δ' ἐπιφέρεσθαι μὲν οὐκ ἦν οὐδὲ προδιδάσκεσθαι, ἔμελλε δ' ἐκπλήττειν οὐκ ἔλαττον τὴν ἀρχὴν τοῦ γίνεσθαι λαβὸν ἐν Αἰγύπτῳ. ἦν δὲ τοιοῦτο· "τοῦ ποταμίου" ἡ φησὶν "ὑδάτος ὅσον ἂν ἄρυσάμενος ἐπὶ τὴν γῆς ἐκχέη, αἷμα ζανθότατον ἔσται πρὸς τῇ χροᾷ **82** καὶ τὴν δύναμιν ἑτεροιωθὲν εἰς ἀλλαγὴν παντελῆ." πιστὸν δ' ὡς ἔοικε καὶ τοῦτ' ἀνεφαίνετο, οὐ μόνον διὰ τὸ τοῦ λέγοντος ἀψευδές, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ ἥδη προεπιδειχθέντα ἐπὶ τε τῆς χειρὸς καὶ τῆς βακτηρίας **83** θαυματουργήματα. πιστεύων δ' ὅμως παρηγεῖτο τὴν χειροτονίαν ἰσχυρόφωνον καὶ βραδύγλωσσον, οὐκ εὐλογον, αὐτὸν εἶναι φάσκων καὶ μάλιστα' ἀφ' οὗ λέγοντος ἤκουε θεοῦ· νομίσας γὰρ τὴν ἀνθρωπίνην λογιότητα κατὰ σύγκρισιν τῆς θείας ἀφωνίαν εἶναι καὶ ἅμα τὴν φύσιν εὐλαβῆς ὣν ὑπεστέλλετο | τοῖς ὑπερόγκοις, τὰ λίαν μεγάλα κρίνων οὐ καθ' αὐτόν, καὶ παρεκάλει ἕτερον ἐλέσθαι τὸν εὐμαρῶς ἕκαστα τῶν **84** ἐπισταλέντων διαπραΰνασθαι δυνησόμενον. ὁ δ' ἀποδεξάμενος αὐτὸν τῆς αἰδοῦς "ἄρα γε ἀγνοεῖ" εἶπε "τὸν δόντα ἀνθρώπῳ στόμα καὶ κατασκευάσαντα γλῶτταν καὶ ἀρτηρίαν καὶ τὴν ἅπασαν λογικῆς φωνῆς ὀργανοποιίαν; αὐτὸς εἰμι ἐγώ. μηδὲν οὖν δείσης· ἐμοῦ γὰρ ἐπινεύσαντος ἀρθρωθήσεται πάντα καὶ μεταβαλεῖ πρὸς τὸ μέτριον, ὡς μηδενὸς ἔτι ἐμποδίζοντος ῥεῖν εὐτροχον καὶ λείον ἀπὸ καθαράς πηγῆς τὸ τῶν λόγων νᾶμα. χρεῖα δ' εἰ γένοιτο ἐρμηνέως, ὑποδιακονικὸν στόμα τὸν ἀδελφὸν ἔξεις, ἴν' ὁ μὲν τῷ πλήθει ἀπαγγέλλῃ τὰ ἀπὸ σοῦ, σὺ δ' ἐκεῖνῳ τὰ θεῖα."

85 Ταῦτ' ἀκούσας-οὐ γὰρ ἦν εἰς ἅπαν ἀντιλέγειν ἀσφαλές οὐδ' ἀκίνδυνον-ἄρας ἐβάδιζε μετὰ γυναικὸς καὶ τέκνων ὁδὸν τὴν ἐπὶ Αἰγύπτου, καθ' ἣν ὑπαντήσαντα τὸν ἀδελφὸν πείθει συνακολουθεῖν ὑπειπὼν τὰ θεῖα λόγια· τῷ δ' ἄρα πρὸς πείργαστο ἢ ψυχῇ κατ' ἐπιφροσύνην θεοῦ πρὸς πειθαρχίαν, ὡς ἀνευδοιάστως συναινεῖν καὶ ἐτοίμως **86** ἐπεσθαι. παραγενόμενοι δ' εἰς Αἰγύπτου γνῶμη καὶ ψυχῇ μιᾶ τὸ μὲν πρῶτον τοὺς δημογέροντας τοῦ ἔθνους συναγαγόντες ἐν ἀπορρήτῳ μηνύουσι τοὺς χρησμούς καὶ ὡς ἔλεον καὶ οἶκτον λαβὼν αὐτῶν ὁ θεὸς ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἐνθένδε μετανάστασιν εἰς ἀμείνω χώραν ὁμολογῶν **87** αὐτὸς ἔσεσθαι τῆς ὁδοῦ ἡγεμὼν ὑπισχνεῖται. μετὰ δὲ ταῦτα καὶ τῷ βασιλεῖ θαρροῦσιν ἤδη διαλέγεσθαι περὶ τοῦ τὸν λεῶν ἱεροουργήσοντα ἐκπέμψαι τῶν ὄρων· δεῖν γὰρ ἔφασκον ἐν ἐρήμῳ τὰς πατρίους θυσίας ἐπιτελεσθῆναι, μὴ κατὰ τὰ αὐτὰ ταῖς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων γινομένης, ἀλλὰ τρῶπῳ καὶ νόμῳ διαφεύγοντι τὴν κοινότητα διὰ τὰς τῶν ἐθῶν **88** ἑξαιρέτους ιδιότητας. ὁ δ' ἐξ ἔτι σπαργάνων προγονικῶς τύφῳ τὴν ψυχὴν πεπιεσμένος καὶ μηδένα τὸ παράπαν νοητὸν θεὸν ἔξω τῶν ὄρατῶν

νομίζων ἀποκρίνεται πρὸς ὕβριν εἰπών· "τίς ἐστὶν οὗ χρὴ με ὑπακούειν; οὐκ οἶδα τὸν λεγόμενον τοῦτον καινὸν κύριον· οὐκ ἐξαποστέλλω τὸ ἔθνος ἐπὶ **89** προφάσει ἑορτῆς καὶ θυσιῶν ἀφηνιάσον" (cf. Exod. 5, 2). εἶθ' ἄτε χαλεπὸς καὶ βαρύμηνις καὶ ἀπαραιτήτος τὴν ὀργὴν κελεύει τοὺς τοῖς ἔργοις ἐφροσύνας προπηλακίζεσθαι ὡς ἀνέσεις καὶ σχολὴν ἐνδιδόντας, ἀνέσεως καὶ σχολῆς εἶναι λέγων τὸ βουλευέσθαι περὶ θυσιῶν καὶ ἑορτῶν· τοὺς γὰρ ἐν ἀνάγκαις τούτων οὐδὲ μεμνήσθαι, ἀλλ' οἷς ὁ βίος ἐν εὐπαθείᾳ πολλῇ καὶ τρυφῇ.

90 βαρυτέρας οὖν ἢ πρότερον συμφορᾶς ὑπομενόντων καὶ ἐπὶ τοῖς ἀμφὶ Μωυσῆν δυσχεραίνοντων ὡς | ἀπατεῶσι καὶ τὰ μὲν λάθρα τὰ δὲ φανερώς κακηγορούντων καὶ ἀσεβείας αἰτιωμένων ἐπὶ τῷ δοκεῖν θεοῦ κατεψεῦσθαι, δεικνύειν ἄρχεται Μωυσῆς ἃ προὔδιδάχθη τέρατα, νομίσας τοὺς θεασομένους ἐκ τῆς ἐπεχούσης ἀπιστίας εἰς πίστιν τῶν λεγομένων μεταβαλεῖν.

91 ἡ δὲ τῶν τεράτων ἐπίδειξις ἐγένετο καὶ τῷ βασιλεῖ δια σπουδῆς καὶ τοῖς ἐν τέλει τῶν Αἰγυπτίων· πάντων οὖν τῶν δυνατῶν συρρῦ-
έντων εἰς τὰ βασίλεια, λαβὼν τὴν βακτηρίαν ὁ Μωυσέως ἀδελφὸς καὶ κατασεύσας μάλα ἐπιδεικτικῶς εἰς τοῦδαφος ῥίπτει· καὶ ἡ μὲν δράκων αὐτίκα γίνεται, οἱ δ' ἐν κύκλῳ κατεθεῶντο καὶ ἅμα θαυμαστικῶς ἔχοντες **92** ὑπὸ δέους ἐξαναχωροῦντες ἀπέφευγον· σοφισταὶ δ' ὅσοι καὶ μάγοι παρετύγχανον "τί καταπλήττεσθε;" εἶπον· "οὐδ' ἡμεῖς τῶν τοιούτων ἀμελετήτως ἔχομεν, ἀλλὰ χρώμεθα τέχνῃ δημιουργῶ τῶν ὁμοίων." εἶθ' ἑκάστου βακτηρίαν ἣν εἶχε ῥίψαντος, δρακόντων πλήθος ἦν καὶ περὶ ἓνα **93** τὸν πρῶτον εἰλοῦντο· ὁ δ' ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος διαναστὰς πρὸς ὕψος τὰ μὲν στέρνα εὐρύνει, τὸ δὲ στόμα διοίξας ὀλοῦ πνεύματος ῥύμη βαιοτάτη καθάπερ βόλον ἰχθύων πάντας ἐν κύκλῳ σαγηνεύσας ἐπισπᾶται **94** καὶ καταπιὼν εἰς τὴν ἀρχαίαν φύσιν τῆς βακτηρίας μετέβαλεν· ἤδη μὲν οὖν ἐν ἑκάστῳ τῇ ψυχῇ τῶν ἐθελοκακούντων τὸ ὑποπτον διήλεγξεν ἡ μεγαλορρηθῆσα ὄψις, ὡς μηκέτι νομίζειν ἀνθρώπων σοφίσματα καὶ τέχνας εἶναι τὰ γινόμενα πεπλασμένας πρὸς ἀπάτην· ἀλλὰ δύναμιν θειο- **95** τέραν τὴν τούτων αἰτίαν, ἣ πάντα δρᾶν εὐμαρές· ἐπεὶ δὲ καὶ ὁμολογεῖν ἀναγκασθέντες ὑπὸ τῆς τῶν γινομένων ἐμφανοῦς ἐναργείας οὐδὲν ἦττον ἐθρασύνοντο, τῆς αὐτῆς ἀπανθρωπίας καὶ ἀσεβείας ὡσπερ ἀγαθοῦ τινος ἐπειλημμένοι βεβαιοτάτου, μήτε τοὺς καταδουλωθέντας ἀδίκως ἐλεοῦντες μήτε τὰ διὰ τῶν λόγων προσταττόμενα δρῶντες, ἄτε δὴ τοῦ θεοῦ τρανοτέραις χρησμῶν ἀποδείξεισι ταῖς διὰ σημείων καὶ τεράτων τὸ βούλημα δεδηλωκότος, ἐμβριθεστέρας ἐπανατάσεως ἐδέησε καὶ πληγῶν ἔσμοῦ, αἷς οἱ ἄφρονες νουθετοῦνται, οὐς λόγος οὐκ ἐπαίδευσε.

96 Δέκα δὲ ἐπάγονται τῇ χώρᾳ τιμωρίαι, κατὰ τῶν τέλεια ἡμαρτηκότων τέλειος ἀριθμὸς κολάσεως· ἦν δὲ κόλασις παρηλλαχῆα τὰς ἐν ἔθει· τὰ γὰρ στοιχεῖα τοῦ παντός, γῆ καὶ ὕδωρ καὶ ἀήρ καὶ πῦρ, ἐπιτίθενται, | δικαιοῦσαντος θεοῦ, οἷς ἀπετελέσθη ὁ κόσμος, τὴν ἀσεβῶν χώραν φθαρῆναι, πρὸς ἐνδειξιν κράτους ἀρχῆς ἣ κέχρηται, τὰ αὐτὰ καὶ σωτηρίως ἐπὶ γενέσει τῶν ὅλων σχηματίζοντος καὶ τρέποντος ὁπότε

97 βουληθείη πρὸς τὴν κατὰ τῶν ἀσεβῶν ἀπώλειαν. διανέμει δὲ τὰς κολάσεις, τρεῖς μὲν τὰς ἐκ τῶν παχυμερεστέρων στοιχείων γῆς καὶ ὕδατος, ἐξ ὧν ἀπετελέσθησαν αἱ σωματικαὶ ποιότητες, ἑφείδῃ τῷ Μωυσέως ἀδελφῷ, τὰς δ' ἴσας ἐξ ἀέρος καὶ πυρὸς τῶν ψυχογονιμωτάτων μόνῳ Μωυσεῖ, μίαν δὲ κοινὴν ἀμφοτέροις ἐβδόμην ἐπιτρέπει, τρεῖς δὲ τὰς ἄλλας εἰς 98 συμπλήρωσιν δεκάδος ἀνατίθησιν αὐτῷ. καὶ πρῶτας ἐπιφέρειν ἄρχεται τὰς ἀφ' ὕδατος· ἐπειδὴ γὰρ τὸ ὕδωρ Αἰγύπτιοι διαφερόντως ἐκτετιμήκασιν ἀρχὴν τῆς τῶν ὅλων γενέσεως τοῦτ' εἶναι νομίζοντες, αὐτὸ πρῶτον ἤξιωσε καλέσαι πρὸς τὴν τῶν ἀποδεχομένων ἐπίπληξίν τε καὶ νουθεσίαν.

99 τί οὖν οὐκ εἰς μακρὰν συνέβη; τοῦ Μωυσέως ἀδελφοῦ προστάζει θεία κατενεγκόντος τὴν βακτηρίαν ἐπὶ τὸν ποταμόν, ὃ μὲν εὐθὺς ἀπ' Αἰθιοπίας ἄχρι θαλάσσης εἰς αἷμα τρέπεται, συνεξαιματοῦνται δ' αὐτῷ λίμναι, διώρυχες, κρήναι, φρέατα, πηγαί, σύμπασα ἢ κατ' Αἴγυπτον οὐσία ὕδατος, ὡς ἀπορία ποτοῦ τὰ παρὰ ταῖς ὄχθαις ἀναστέλλειν, τὰς δ' ἀνατεμνομένας φλέβας καθάπερ ἐν ταῖς αἱμορραγίαις κρουνηδὸν αὐλοῦς 100 ἀκοντίζειν αἷματος, μηδεμιᾶς ἐνορωμένης διαυγοῦς λιβάδος. ἐναπέθνησκε δὲ καὶ τὰ γένη τῶν ἰχθύων ἅπαντα, ἅτε τῆς ζωτικῆς δυνάμεως εἰς φθοροποιὸν μεταβαλούσης, ὡς δυσωδίας πάντα διὰ πάντων ἀναπεπλήσθαι, τοσοῦτων σηπομένων ἀθρόον σωματῶν· πολὺς δὲ καὶ ἀνθρώπων ὄχλος ὑπὸ δίψους διαφθαρεῖς ἔκειτο σωρηδὸν ἐπὶ τῶν τριόδων, οὐ σθενόντων 101 ἐπὶ τὰ μνήματα τῶν οἰκείων τοὺς τετελευτηκότας ἐκκομίζειν. ἐπὶ γὰρ ἡμέρας ἑπτὰ τὸ δεινὸν ἐκράτησεν, ἕως οἱ μὲν Αἰγύπτιοι τοὺς ἀμφὶ Μωυσῆν, οὗτοι δὲ τὸν θεὸν ἰκέτευσαν, οἷκτον λαβεῖν τῶν ἀπολλυμένων· ὃ δὲ τὴν φύσιν ἴλεως μεταβάλλει τὸ αἷμα εἰς ὕδωρ πότιμον ἀποδοῦς 102 τῷ ποταμῷ καθαρὰ τὰ ἀρχαῖα ρεῖθρα καὶ σωτήρια. μικρὸν δὲ ὅσον ἀνεθέντες ἐπὶ τὴν αὐτὴν ὠμότητα καὶ παρανομίαν ἴεντο, ὡς ἢ τοῦ δικαίου παντάπασιν ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθέντος ἢ τῶν ὑπομεινάντων μίαν τιμωρίαν δεῦτερον οὐκ εἰωθότων ἐπιπλήττεσθαι· παθόντες δ' ἀνε- διδάσκοντο νηπίων παίδων τρόπον μὴ καταφρονεῖν· ἢ γὰρ κόλασις ἐπομένη κατ' ἴχνος μελλόντων μὲν ἐβράδυνε, πρὸς δὲ τὰ ἀδικήματα 103 θέοντας ἐπιδραμοῦσα κατελάμβανε. πάλιν γὰρ ὁ Μωυσέως | ἀδελφὸς κελουσθεὶς διώρυξιν καὶ λίμναις καὶ ἔλεσι τὴν ῥάβδον ἐκτείνας ἐπιφέρει· πρὸς δὲ τὴν ἕκτασιν βατράχων πληθὺς ἀνέρπει τοσαύτη, ὡς μὴ μόνον ἀγορὰς καὶ πᾶσαν τὴν ὑπαιθρον, ἀλλὰ πρὸς τούτοις ἐπαύλεις, οἰκίας, ἱερά, πάντα ἰδιωτικὸν καὶ δημόσιον τόπον πεπληρῶσθαι, καθάπερ εἰς ἀποικίαν ἐν γένος τῶν ἐνύδρων τῆς φύσεως ἐκπέμψαι διανοηθείσης πρὸς 104 τὴν ἐναντίαν χώραν· ἐναντία γὰρ χέρσος ὕδατι. μήτ' οὖν ἔξω προελθεῖν ἕνεκα τοῦ προκατέχεσθαι τοὺς στενωποὺς μήτ' ἐνδον δυνάμενοι μένειν -καὶ γὰρ τὰ ἐν μυχοῖς ἤδη προκατειλήφεσαν ἄχρι καὶ τῶν ὑψηλοτάτων ἀνέρποντες- ἐν ἐσχάταις ἦσαν συμφοραῖς καὶ σωτηρίας ἀπογνώσει.

105 πάλιν οὖν καταφεύγουσιν ἐπὶ τοὺς αὐτούς, ὑποσχομένου τοῦ βασιλέως ἐπιτρέψαι τὴν ἔξοδον Ἑβραίοις· οἱ δὲ λιταῖς τὸν θεὸν ἐξευμενίζονται.

καὶ ἐπινεύσαντος, τῶν φρούνων οἱ μὲν εἰς τὸν ποταμὸν ἀναχωροῦσι, τῶν δ' εὐθύς διαφθαρέντων κατὰ τὰς τριόδους θημῶνες ἦσαν, σωρηδὸν ἐπιφερόντων καὶ τοὺς οἴκοθεν διὰ τὰς ἀνυπόιστους ὀσμάς, αἱ ἐκ νεκρῶν σωμάτων καὶ τοιούτων ἀνεφέροντο, ἃ καὶ ἔμψυχα ὄντα πολλὴν ἀηδίαν **106** παρέχεται ταῖς αἰσθήσεσι. διαπνεύσαντες δὲ τῆς τιμωρίας ἐπ' ὀλίγον ὥσπερ ἐν τοῖς ἀγῶσιν ἀθληταὶ συλλεξάμενοι δύναμιν, ἴν' ἀπ' ἔρρωμενεστέρας ἰσχύος ἀδικῶσι, πάλιν εἰς τὴν συνήθη κακίαν ἀνέδραμον **107** ἐκλαθόμενοι ὧν τέως ὑπέμειναν κακῶν. ἐπισχὼν δὲ τὰς ἐκ τοῦ ὕδατος τιμωρίας ὁ θεὸς τὰς ἐκ γῆς ἐπέφερε τὸν αὐτὸν ἐπιστήσας κολαστήν, οὗ πάλιν κατὰ τὸ προσταχθὲν τῇ βακτηρίᾳ τοῦδαφος παίσαντος φορὰ σκνιπῶν **108** ἐχύθη καὶ ταθείσα καθάπερ νέφος ἄπασαν ἐπέσχευεν Αἴγυπτον. τὸ δὲ ζῶον, εἰ καὶ βραχύτατον, ὅμως ἀργαλεώτατον· οὐ γὰρ μόνον λυμαίνεται τὴν ἐπιφάνειαν κνησμοὺς ἐμποιοῦν ἀηδεῖς καὶ βλαβερωτάτους, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰντὸς βιάζεται διὰ μυκτήρων καὶ ὤτων· σίνεται δὲ καὶ κόρας ὀφθαλμῶν εἰσπετόμενον, εἰ μὴ φυλάξαιτό τις· φυλακὴ δὲ τίς ἔμελλε **109** πρὸς τοσαύτην ἔσεσθαι φορὰν, καὶ μάλιστα θεοῦ κολάζοντος; ἴσως ἂν τις ἐπιζητήσῃ, διὰ τί τοῖς οὕτως ἀφανέσι καὶ ἡμελημένοις ζῴοις ἐτιμωρεῖτο τὴν χώραν παρὲς ἄρκτους καὶ λέοντας καὶ παρδάλεις καὶ τὰ ἄλλα γένη τῶν ἀτιθάσων θηρίων, ἃ σαρκῶν ἀνθρωπείων ἄπτεται, καὶ εἰ μὴ ταῦτα, τὰς γοῦν Αἰγυπτίας ἀσπίδας, ὧν τὰ δῆγματα πέφυκεν **110** ἀνυπερθέτως ἀναιρεῖν. εἰ δ' ὄντως ἀγνοεῖ, μαθέτω· πρῶτον μὲν ὅτι τοὺς οἰκήτορας τῆς χώρας ὁ θεὸς νοουθετῆσαι μᾶλλον ἐβούλετο ἢ διαφθεῖραι· βουληθεῖς γὰρ ἀφανίζεῖν εἰς | ἅπαν οὐκ ἂν ζῴοις ἐχρήτο πρὸς τὰς ἐπιθέσεις ὥσπερ συνεργοῖς, ἀλλὰ τοῖς θεηλάτοις κακοῖς, λιμῶ τε **111** καὶ λοιμῶ. μετὰ δὲ ταῦτα κάκεινο προσδιδασκέσθω μάθημα πρὸς ἅπαντα τὸν βίον ἀναγκαῖον· τί δὲ τοῦτ' ἐστίν; ἀνθρώποι μὲν γὰρ ὅταν πολεμῶσι, τὸ δυνατώτατον εἰς συμμαχίαν ἐπικουρικὸν ἐξετάζουσιν, ὃ τὴν αὐτῶν ἀσθένειαν ἐκπλήσει· θεὸς δ' ἡ ἀνωτάτω καὶ μεγίστη δύναμις ὧν οὐδενός ἐστι χρεῖος· ἐὰν δὲ που βουληθῇ καθάπερ ὀργάνοις τισὶ χρήσασθαι πρὸς τὰς τιμωρίας, οὐ τὰ ἔρρωμενέστατα καὶ μέγιστα αἰρεῖται, τῆς τούτων ἀλκῆς ἥμιστα φροντίζων, ἀλλὰ τοῖς εὐτελέσι καὶ μικροῖς ἀμάχους καὶ ἀηττήτους δυνάμεις ἐγκατασκευάσας ἀμύνεται δι' αὐτῶν **112** τοὺς ἀδικούντας, καθὰ καὶ νῦν. τί γὰρ εὐτελέστερον σκνιπός; ἀλλ' ὅμως τοσοῦτον ἴσχυσεν, ὥς ἀπαγορεῦσαι πᾶσαν Αἴγυπτον καὶ ἐκβοᾶν ἀναγκασθῆναι, ὅτι "δάκτυλος θεοῦ τοῦτ' ἐστ" (Exod. 8, 19)· χεῖρα γὰρ θεοῦ μηδὲ τὴν σύμπασαν οἰκουμένην ὑποστήναι ἂν ἀπὸ περάτων ἐπὶ πέρατα, μᾶλλον δ' οὐδὲ τὸν σύμπαντα κόσμον.

113 Τοιαῦται μὲν αἱ διὰ τοῦ Μωυσέως ἀδελφοῦ τιμωρίαι· ἃς δὲ αὐτὸς Μωυσῆς ὑπηρέτησε καὶ ἐξ οἴων τῆς φύσεως συνέστησαν μερῶν, κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἐπισκεπτέον. ἀἦρ μὲν οὖν καὶ οὐρανός, αἱ καθαρῶταται μοῖραι τῆς τῶν ὄλων οὐσίας, παρ' ὕδατος καὶ γῆς διαδέχονται τὴν ἐπ' Αἰγύπτῳ νοουθεσίαν, ἧς ἐπίτροπος ἐχειροτονήθη Μωυσῆς.

114 ἤρξατο δὲ πρότερον τὸν ἀέρα διακινεῖν· Αἴγυπτος γὰρ μόνη σχεδὸν τι παρὰ τὰς ἐν τῷ νοτίῳ κλίματι χώρας τῶν ἐτησίων ὥρων μίαν τὴν χειμερινὴν οὐ παραδέχεται, τάχα μὲν, ὡς λόγος, διὰ τὸ μὴ πόρρω ζώνης διακεκαυμένης εἶναι, ῥέοντος τοῦ πυρώδους ἐκεῖθεν ἀφανῶς καὶ τὰν κύκλῳ πάντα ἀλεαίνοντος, τάχα δὲ ἐπεὶ καὶ ταῖς θεριναῖς τροπαῖς **115** πλημμυρῶν ὁ ποταμὸς προαναλίσκει τὰς νεφώσεις-ἄρχεται μὲν γὰρ ἐπιβαίνειν θέρους ἐνισταμένου, λήγει δὲ λήγοντος, ἐν ᾧ χρόνῳ καὶ οἱ ἐτησῖαι καταράττουσιν ἐξ ἐναντίας τῶν τοῦ Νείλου στομάτων, δι' ὧν ἔτι κωλυόμενος ἐκχεῖσθαι, τῆς θαλάσσης ὑπὸ βίας τῶν ἀνέμων πρὸς ὕψος αἰρομένης καὶ τὰς τρικυμίας ὡσπερ μακρὸν τεῖχος ἀποτεινούσης, ἐντὸς εἰλεῖται, κάπειτα τῶν ῥεῖθρων ὑπαντιαζόντων τοῦ τε κατιόντος ἄνωθεν ἀπὸ τῶν πηγῶν καὶ τοῦ θύραζε χωρεῖν ὀφείλοντος ταῖς ἀνακοπαῖς ἀνατρέχοντος εὐρύνεσθαι τε μὴ δυναμένων (αἱ γὰρ παρ' ἑκάτερα **116** ἐκθλίβουσιν ὄχθα), μετεωριζόμενος ὡς εἰκὸς ἐπιβαίνει-, τάχα δ' ἐπεὶ καὶ περιττὸν ἦν ἐν Αἰγύπτῳ χειμῶνα γενέσθαι· πρὸς δ' γὰρ αἱ τῶν ὄμβρων φοραὶ χρήσιμοι, καὶ ὁ ποταμὸς λιμνάζων τὰς ἀρούρας εἰς **117** καρπῶν ἐτησίων γένεσιν. ἡ δὲ φύσις οὐ ματαιουργός, ὡς ἕτερον χορηγεῖν μὴ δεομένη γῆ, καὶ | ἅμα χαίρει τῷ πολυτρόπῳ καὶ πολυσχιδεῖ τῶν ἐπιστημονικῶν ἔργων τὴν συμφωνίαν τοῦ παντὸς ἐξ ἐναντιοτήτων ἐναρμοσαμένη· καὶ διὰ τοῦτο τοῖς μὲν ἄνωθεν ἐξ οὐρανοῦ τοῖς δὲ κάτωθεν ἐκ πηγῶν τε καὶ ποταμῶν παρέχει τὴν ἐξ ὕδατος ὠφέλειαν. **118** οὕτως οὖν τῆς χώρας διακειμένης καὶ ταῖς χειμεριναῖς ἐαριζούσης τροπαῖς καὶ τῶν μὲν πρὸς θαλάττη μόναις ψεκάσιν ἀραιαῖς λιπαινομένων, τῶν δ' ὑπὲρ Μέμφιν, τὸ βασιλεῖον Αἰγύπτου, μηδὲ νιφομένων τὸ παράπαν, ἐξαιφνης οὕτως ἐνεωτέρισεν ὁ ἀήρ, ὥσθ' ὅσα ἐν τοῖς δυσχειμέροις ἀθρόα κατασκῆψαι, φορὰς ἕτεῶν, χάλαζαν πολλὴν καὶ βαρεῖαν, ἀνέμων συμπιπτόντων καὶ ἀντιπαταγούντων βίας, νεφῶν ῥήξεις, ἐπαλλήλους ἀστραπαῖς καὶ βροντάς, κεραυνοὺς συνεχεῖς, οἱ τερατωδεστάτην ὄψιν παρείχοντο· θέοντες γὰρ διὰ τῆς χαλάζης, μαχομένης οὐσίας, οὔτε ἔτηκον αὐτὴν οὔτε ἐσβέννυντο, μένοντες δ' ἐν ὁμοίῳ καὶ δολιχεύοντες **119** ἄνω καὶ κάτω διετήρουν τὴν χάλαζαν. ἀλλ' οὐ μόνον ἡ ἐξαισιος φορὰ πάντων τοὺς οἰκήτορας εἰς ὑπερβαλλούσας δυσθυμίας ἤγαγεν, ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ πράγματος ἄηθες· ὑπέλαβον γάρ, ὅπερ καὶ ἦν, ἐκ μηνιμάτων θείων κεκαινουργῆσθαι τὰ συμβάντα, νεωτέρισαντος ὡς οὔπω πρότερον τοῦ ἀέρος ἐπὶ λύμη καὶ φθορᾷ δένδρων τε καὶ καρπῶν, οἷς συνεφθάρη ζῶα οὐκ ὀλίγα, τὰ μὲν περιψύξεσι, τὰ δὲ βάρει τῆς ἐπιπιπούσης χαλάζης ὡσπερ καταλευσθέντα, τὰ δ' ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἐξαναλωθέντα· ἔνια δ' ἡμίφλεκτα διέμενε τοὺς τύπους τῶν κεραυνίων τραυμάτων εἰς **120** νουθεσίαν τῶν ὀρώντων ἐπιφερόμενα. λωφήσαντος δὲ τοῦ κακοῦ καὶ πάλιν τοῦ βασιλέως καὶ τῶν περὶ αὐτὸν θρασυνομένων, εἰς τὸν ἀέρα Μωσοῦς τὴν ράβδον ἐκτείνει, κελεύσαντος τοῦ θεοῦ· κάπειτ' ἄνεμος καταράττει, νότος βιαιότατος, ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ νύκτα προς-

επιτεινόμενος καὶ σφοδρυνόμενος, αὐτὸς καθ' αὐτὸν ὧν μεγάλη ζημία·
 ξηρὸς τε γάρ ἐστι καὶ κεφαλαλγῆς καὶ βαρυήκοος, ἄσας τε καὶ ἀδημονίας
 ἐμποιεῖν ἱκανός, καὶ μάλιστα' ἐν Αἰγύπτῳ κειμένη κατὰ τὰ νότια, δι'
 ὧν αἱ περιπολήσεις τῶν φωσφόρων ἀστέρων, ὡς ἅμα τῷ διακινηθῆναι
121 τὸν ἀφ' ἡλίου φλογμὸν συνεπωθεῖσθαι καὶ πάντα καίειν. ἀλλὰ γὰρ
 ἅμ' αὐτῷ καὶ πλῆθος ἀμήχανον ζῶων ἐπεφέρετο φθοροποιὸν φυτῶν,
 ἀκρίδες, αἱ ρεύματος τρόπον ἀπαύστως ἐκχεόμεναι καὶ πάντα πληρώσασαι
 τὸν ἀέρα διέφαγον, ὅσα οἱ κεραυνοὶ ὑπελίποντο καὶ ἡ χάλαζα, ὡς |
122 μηδὲν ἐν τῇ τοσαύτῃ χώρᾳ βλαστάνον ἔτι θεωρεῖσθαι. τότε μόλις εἰς
 ἀκριβεστάτην ἔννοιαν τῶν οἰκείων ἐλθόντες οἱ ἐν τέλει κακῶν προσελ-
 θόντες ἔλεγον τῷ βασιλεῖ· "μέχρι τίνος οὐκ ἐπιτρέπεις τὴν ἔξοδον τοῖς
 ἀνδράσιν; ἢ οὐπω μανθάνεις ἐκ τῶν γινομένων, ὅτι ἀπόλωλεν Αἴγυπτος;"
 ὁ δ' ὅσα τῷ δοκεῖν ἐφίεις ὠμολόγει, χαλάσαντος τοῦ δεινοῦ. πάλιν
 δ' εὐξαμένου Μωυσέως, ὑπολαβὼν ἐκ τῆς θαλάττης ἄνεμος ἀποσκίδνησι
123 τὰς ἀκρίδας. ἀνασκεδασθεισῶν δὲ καὶ τοῦ βασιλέως περὶ τὴν τοῦ ἔθνους
 ἄφραστον δυσθανατοῦντος, ἐπιγίνεται τῶν πρότερον κακῶν μείζον· λαμπρᾶς
 γὰρ ἡμέρας οὐσης, ἔξαπιναίως ἀναχεῖται σκότος, ἴσως μὲν καὶ ἡλίου
 γενομένης ἐκλείψεως τῶν ἐν ἔθει τελειοτέρας, ἴσως δὲ καὶ συνεχείαις
 νεφῶν καὶ πυκνότησιν ἀδιαστάτοις καὶ πληθύνει βιαιοτάτη τῆς τῶν ἀκτίνων
 φορᾶς ἀνακοπέσης, ὡς ἀδιαφορεῖν ἡμέραν νυκτὸς καὶ τί γὰρ ἄλλ' ἢ
 μίαν νύκτα νομίζεσθαι μακροτάτην τρισὶν ἡμέραις ἴσην καὶ ταῖς ἰσαρίθ-
124 μοις νυξί. τότε δὴ φασὶ τοὺς μὲν ἐρριμμένους ἐν ταῖς εὐναῖς μὴ τολμᾶν
 ἐξανίστασθαι, τοὺς δ' ὅποτε κατεπείγοι τι τῶν τῆς φύσεως ἀναγκαίων
 ἐπαφωμένους τοίχων ἢ τινος ἑτέρου καθάπερ τυφλοὺς μόλις προέρχεσθαι·
 καὶ γὰρ τοῦ χρειώδους πυρὸς τὸ φέγγος τὸ μὲν ὑπὸ τῆς κατεχούσης
 ζᾶλης ἐσβέννυτο, τὸ δὲ τῷ βᾶθει τοῦ σκότους ἀμαυρούμενον ἐνηφανί-
 ζετο, ὡς τὴν ἀναγκαιοτάτην ὄψιν τῶν αἰσθήσεων ὑγιαίνουσαν πηρὸν
 εἶναι μηδὲν ὄραν δυναμένην, τετράφθαι δὲ καὶ τὰς ἄλλας οἷα ὑπηκόους
125 πεσοῦσης τῆς ἡγεμονίδος· οὔτε γὰρ λέγειν τις οὔτ' ἀκούειν οὔτε προς-
 ενέγκασθαι τροφᾶς ὑπέμενε, ἀλλ' ἡσυχία καὶ λιμῶ παρέτεινον αὐτοὺς
 οὐδεμιᾶ τῶν αἰσθήσεων σχολάζοντες, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ πάθους ὅλοι συνηρ-
 पासμένοι, μέχρι πάλιν Μωυσῆς λαβὼν οἶκτον ἰκετεύει τὸν θεόν· ὁ δὲ
 φῶς ἀντὶ σκότους καὶ ἡμέραν ἀντὶ νυκτὸς ἐργάζεται σὺν αἰθρίᾳ πολλῇ.
126 Τοιαύτας φασὶ γενέσθαι καὶ τὰς διὰ μόνου Μωυσέως ἐπι-
 πλήξεις, τὴν διὰ χαλάζης καὶ κεραυνῶν, τὴν διὰ τῆς ἀκρίδος, τὴν διὰ
 σκότους, ὃ πᾶσαν ἰδέαν φωτὸς οὐ παρεδέχετο· κοινῇ δ' αὐτὸς τε καὶ
127 ὁ ἀδελφὸς μίαν ἐπετράπησαν, ἦν αὐτίκα σημανῶ. κελεύσαντος τοῦ
 θεοῦ, τέφραν ἀπὸ καμίνου λαμβάνουσι ταῖς χερσίν, ἦν Μωυσῆς κατὰ
 μέρος εἰς τὸν ἀέρα διέπαπτεν· ἔπειτα κονιορτὸς αἰφνίδιον ἐπενεχθεὶς
 ἀνθρώποις τε καὶ ἀλόγοις ζῴοις ἀγρίαν καὶ δυσαλγῆ κατὰ τῆς δορᾶς
 ἀπάσης ἔλκωσιν εἰργάζετο καὶ τὰ σώματα εὐθύς | συνώδει ταῖς ἐξαν-
 θήσεσιν ὑποπούς ἔχοντα φλυκταίνας, ὧς ἐτόπασεν ἂν τις ἀφανῶς ὑπο-

128 καιομένας ἀναζεῖν. ἀλγηδόσι τε καὶ περιωδυνίαις κατὰ τὸ εἶκος ἐκ τῆς ἐλκώσεως καὶ φλογώσεως πιεζόμενοι μᾶλλον ἢ οὐχ ἦττον τῶν σωμάτων τὰς ψυχὰς ἔκαμνον ἐκτετρυχωμένοι ταῖς ἀνίαις-ἐν γὰρ ἄν τις ἀπὸ κεφαλῆς ἄχρι ποδῶν συνεχῆς ἔλκος ἐθεάσατο, τῶν κατὰ μέλος καὶ μέρος διεσπαρμένων εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἰδέαν ἀποκριθέντων-, ἕως πάλιν ἰκεσίαις τοῦ νομοθέτου, ἃς ὑπὲρ τῶν πασχόντων ἐποιήσατο, **129** ἡ νόσος ῥᾶν ἐγένετο. κοινῇ μέντοι τὴν νουθεσίαν ταύτην ἐπετρέπησαν δεόντως, ὁ μὲν ἀδελφὸς διὰ τὸν ἐπενεχθέντα κονιορτόν, ἐπεὶ τῶν ἀπὸ γῆς συμβαινόντων τὴν ἐπιμέλειαν ἔλαχε, Μωυσῆς δὲ διὰ τὸν ἀέρα μεταβαλόντα πρὸς κάκωσιν τῶν οἰκητόρων· ταῖς δ' ἀπ' ἀέρος καὶ οὐρανοῦ πληγαῖς οὗτος ὑπηρετεῖ.

130 Λοιπαὶ δὲ τιμωρίαι τρεῖς εἰσιν αὐτουργηθεῖσαι δίχα τῆς ἀνθρώπων ὑπηρεσίας, ὧν κατὰ μίαν ἐκάστην, ὡς ἂν οἶόν τε ἦ, δηλώσω. πρώτη δ' ἐστὶν ἡ γενομένη διὰ ζῦου τῶν ἐν τῇ φύσει πάντων θρασυτάτου, κυνομίας, ἣν ἐτύμως ἐκάλεσαν οἱ θετικοὶ τῶν ὀνομάτων-σοφοὶ γὰρ ἦσαν-ἐκ τῶν ἀναιδεστάτων ζῦων συνθέντες τοῦνομα, μυίας καὶ κυνός, τοῦ μὲν τῶν χερσαίων θρασυτάτου, τῆς δὲ τῶν πτηνῶν ἐπιφοιτῶσι γὰρ καὶ ἐπιτρέχουσιν ἀδεῶς, κἂν ἀνείργη τις, εἰς τὸ ἀήττητον **131** ἀντιφιλονεικοῦσιν, ἄχρις ἂν αἵματος καὶ σαρκῶν κορεσθῶσιν. ἡ δὲ κυνόμυια τὴν ἀφ' ἑκατέρου τόλμαν προσειληφυῖα δηκτικὸν καὶ ἐπίβουλον ζῦόν ἐστι· καὶ γὰρ πόρρωθεν μετὰ ῥοίζου καθάπερ βέλος εἰσακοντί- **132** ζεται καὶ ἐπεμπίπτουσα βιαίως εὖ μάλα ἐγχρίμπεται. τότε δὲ καὶ θεήλατος ἦν ἡ προσβολή, ὡς δεδιπλασιάσθαι τὴν ἐξ αὐτῆς ἐπιβουλήν οὐκέτι μόνον τοῖς φυσικοῖς κεχρημένης πλεονεκτήμασιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐκ θείας ἐπιφροσύνης, ἡ τὸ ζῦον ὠπλιζε καὶ πρὸς ἀλκὴν ἀνήγειρε κατὰ **133** τῶν ἐγχωρίων. μετὰ τὴν κυνόμυιαν εἶπετο τιμωρία πάλιν ἄνευ συμ-πράξεως ἀνθρωπίνης, βοσκημάτων θάνατος· βουκόλια γὰρ καὶ αἰπόλια καὶ ποίμνια μεγάλα καὶ ὅσαι ὑποζυγίων καὶ ἄλλων θρεμμάτων ἰδέαι πᾶσαι μιᾷ ἡμέρᾳ, ὡς ἀφ' ἑνὸς συνθήματος, ἀγεληδὸν διεφθείροντο, τὴν ἀνθρώπων | ἀπώλειαν, ἡ μικρὸν ὕστερον ἐμελλε γίνεσθαι, προ-μηνύουσαι καθάπερ ἐν ταῖς λοιμώδεσι νόσοις· λέγεται γὰρ προάγων τις εἶναι λοιμικῶν ἀρρωστημάτων ἢ ζῦων ἀλόγων αἰφνίδιος φθορά. **134** μεθ' ἣν ἡ δεκάτη καὶ τελευταία δίκη πάσας ὑπερβάλλουσα τὰς προτέρας ἐπεγένετο, θάνατος Αἰγυπτίων οὔτε πάντων-οὐ γὰρ ἐρη-μῶσαι τὴν χώραν προηρεῖτο ὁ θεὸς ἀλλὰ νουθετῆσαι μόνον-οὔτε τῶν πλείστων ἀνδρῶν ὁμοῦ καὶ γυναικῶν ἐξ ἀπάσης ἡλικίας, ἀλλὰ τοῖς ἄλλοις ζῆν ἐφιεῖς μόνων τῶν πρωτοτόκων καταψηφίζεται θάνατον ἀρξά-μενος ἀπὸ τοῦ πρεσβυτάτου τῶν βασιλέως παίδων καὶ λήξας εἰς τὸν **135** τῆς ἀφανεστάτης ἀλετριδος. περὶ γὰρ μέσας νύκτας οἱ πρῶτοι πατέρας καὶ μητέρας προσειπόντες καὶ ὑπ' ἐκείνων υἱοὶ πάλιν πρῶτον ὀνομα-σθέντες ὑγιαίνοντες καὶ τὰ σώματα ἐρρωμένοι πάντες ἀπ' οὐδεμιᾶς προφάσεως ἠβηδὸν ἕξαπιναίως ἀνήρητο καὶ οὐδεμίαν οἰκίαν ἀμοιρῆσαι

136 φασι τότε τῆς συμφορᾶς. ἅμα δὲ τῇ ἔω κατὰ τὸ εἰκὸς ἕκαστοι θεασά-
 μενοι τοὺς φιλτάτους ἀπροσδοκίτως τετελευτηκότας, οἷς ὁμοδίαιτοι καὶ
 ὁμοτράπεζοι μέχρι τῆς ἑσπέρας ἐγεγένητο, βαρυτάτῳ πένθει κατα-
 σχεθέντες οἰμωγῆς πάντα ἐνέπλησαν, ὥστε συνέβη καὶ διὰ τὴν κοινο-
 πραγίαν τοῦ πάθους ἀπάντων ἀθρόως ὁμοθυμαδὸν ἐκβοησάντων ἕνα
 θρῆνον ἀπὸ περάτων ἐπὶ πέρατα κατὰ πάσης τῆς χώρας συνηχῆσαι.
137 καὶ μέχρι μὲν ἐν ταῖς οἰκίαις διέτριβον, ἀγνοῶν ἕκαστος τὸ τοῦ πλησίον
 κακὸν ἐπὶ τῷ ἑαυτοῦ μόνον ἔστανε, προελθὼν δὲ καὶ γνοὺς τὰ τῶν ἄλλων
 διπλοῦν πένθος πρὸς τῷ ἰδίῳ καὶ τὸ κοινὸν εὐθύς ἐλάμβανεν, ἐπ'
 ἐλάττονι καὶ κουφοτέρῳ μεῖζον καὶ βαρύτερον, ἅτε καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς
 παραμυθίας ἀφηρημένος· τίς γὰρ ἔμελλε παρηγορεῖν ἕτερον αὐτὸς ὢν
138 τοῦδε χρεῖος; ὅπερ δ' ἐν τοῖς τοιούτοις φιλεῖ, τὰ παρόντα νομίσαντες
 ἀρχὴν εἶναι μειζόνων καὶ περὶ τῆς τῶν ἔτι ζώντων ἀπωλείας κατα-
 δέξαντες συνέδραμον εἰς τὰ βασίλεια δεδακρυμένοι καὶ τὰς ἑσθῆτας
 περιερρηγμένοι κατεβῶν τε τοῦ βασιλέως ὡς πάντων αἰτίου τῶν συμ-
139 βεβηκότων δεινῶν. εἰ γὰρ, ἔλεγον, εὐθύς ἐν ἀρχῇ Μωυσέως ἐντυχόντος
 εἶασεν ἐξελεῖν τὸ ἔθνος, οὐδενὸς ἂν τῶν γεγονότων πειραθῆναι τὸ
 παράπαν· εἴξαντος δ' αὐθαδείᾳ τῇ συνήθει, τὰ ἐπίχειρα τῆς ἀκαίρου
 φιλονεικίας ἐξ ἑτοίμου λαβεῖν. εἴτ' ἄλλος ἄλλον παρεκάλει τὸν λεῶν
 μετὰ πάσης σπουδῆς ἐξ ἀπάσης τῆς χώρας ἐξελαύνειν, καὶ τὸ μίαν
 ἡμέραν μᾶλλον δὲ ὥραν αὐτὸ μόνον κατασχεῖν πρὸς ἀνήκεστον τιμωρίαν
140 τιθέμενοι. | οἱ δ' ἐλαυνόμενοι καὶ διωκόμενοι τῆς αὐτῶν εὐγενείας
 εἰς ἔννοιαν ἐλθόντες τόλμημα τολμῶσιν, ὁποῖον εἰκὸς ἦν τοὺς ἔλευ-
141 θέρους καὶ μὴ ἀμνήμονας ὧν ἐπεβουλευθήσαν ἀδίκως. πολλὴν γὰρ λείαν
 ἐκφορήσαντες τὴν μὲν αὐτοὶ διεκόμιζον ἐπηχθισμένοι, τὴν δὲ τοῖς ὑπο-
 ζυγίοις ἐπέθεσαν, οὐ διὰ φιλοχρηματίαν ἢ, ὡς ἂν τις κατηγορῶν εἴποι,
 τὴν τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμίαν· πόθεν; ἀλλὰ πρῶτον μὲν ὧν παρὰ
 πάντα τὸν χρόνον ὑπρέτησαν ἀναγκαῖον μισθὸν κομιζόμενοι, εἴτα δὲ
 ὑπὲρ ὧν κατεδουλώθησαν ἐν ἐλάττοσι καὶ οὐχὶ τοῖς ἴσοις ἀντιλυποῦντες·
 ποῦ γὰρ ἔσθ' ὅμοιον ζημία χρημάτων καὶ στέρησις ἐλευθερίας, ὑπὲρ
 ἧς οὐ μόνον προῖ· εσθαι τὰς οὐσίας οἱ νοῦν ἔχοντες ἀλλὰ καὶ ἀποθνήσκειν
142 ἐθέλουσιν; ἐν ἑκατέρῳ δὴ κατώρθουν, εἴθ' ὡς ἐν εἰρήνῃ μισθὸν λαμ-
 βάνοντες, ὃν παρ' ἀκόντων πολὺν χρόνον οὐκ ἀποδιδόντων ἀπεστεροῦντο,
 εἴθ' ὡς ἐν πολέμῳ τὰ τῶν ἐχθρῶν φέρειν ἀξιούντες νόμῳ τῶν κεκρατη-
 κότων· οἱ μὲν γὰρ χειρῶν ἤρξαν ἀδίκων, ξένους καὶ ἰκέτας, ὡς ἔφην
 πρότερον, καταδουλωσάμενοι τρόπον ἀίχμαλῶτων, οἱ δὲ καιροῦ παρα-
 πεσόντος ἡμύναντο δίχρα τῆς ἐν ὅπλοις παρασκευῆς, προασπίζοντος καὶ
 τὴν χεῖρα ὑπερέχοντος τοῦ δικαίου.
143 Τοσαύταις μὲν δὴ πληγαῖς καὶ τιμωρίαις Αἴγυπτος ἐνουθετεῖτο,
 ὧν οὐδεμία τῶν Ἑβραίων καίτοι γε ἐν ταῖς αὐταῖς πόλεσι καὶ κώμαις
 καὶ οἰκίαις συνδιατριβόντων ἤψατο, γῆς ὕδατος ἀέρος πυρός, ἀ μέρη
 τῆς φύσεώς ἐστιν, ἣν ἀμήχανον ἐκφυγεῖν, ἐπιθεμένων· ὃ δὴ καὶ παρα-

δοξότατον ἦν, ὑπὸ τῶν αὐτῶν κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον καὶ χρόνον τοὺς
144 μὲν διαφθείρεσθαι, τοὺς δὲ σφύζεσθαι. ὁ ποταμὸς εἰς αἷμα μετέβαλεν,
ἀλλ' οὐχ Ἑβραίοις· ἡνίκα γὰρ βουληθεῖεν ἀρύσασθαι, τροπὴν ἐλάμβανεν
εἰς πότιμον. βάτραχος ἐκ τῶν ὑδάτων ἐπὶ τὴν χέρσον ἀνερπύσας ἀγορὰς
καὶ ἐπαύλεις καὶ οἰκίας ἐπλήρωσεν, ἀλλ' ἀπὸ τῶν Ἑβραίων ἐξανεχώρει
μόνων καθάπερ διακρίνειν ἐπιστάμενος, οὓς τε χρὴ κολάζεσθαι καὶ τοῦναν-
145 τίον. οὐ σκνίπες, οὐ κυνόμυια, οὐκ ἀκρίς, ἥ καὶ φυτὰ καὶ καρποὺς καὶ ζῶα
καὶ ἀνθρώπους μεγάλα ἔβλαψε, τούτοις προσέπτησαν· οὐχ ἕτεῶν, οὐ χαλά-
ζης, οὐ κεραυνῶν αἱ γενόμεναι | συνεχεῖς φοραὶ μέχρι τούτων ἐφθασαν·
ἐλκώσεως τῆς ἀργαλεωτάτης εἰς τὸ παθεῖν οὐδ' ὄναρ ἐπήσθοντο· βαθυ-
τάτου σκότους τοῖς ἄλλοις ἀναχυθέντος, ἐν αὐγῇ καθαρᾷ διήγαγον, τοῦ
ἡμερησίου φωτὸς ἐπιλάμποντος· ἀναιρουμένων τῶν παρ' Αἰγυπτίοις
πρωτοτόκων, ἐτελεύτησεν Ἑβραῖος οὐδεὶς· οὐδὲ γὰρ εἰκὸς ἦν, ὁπότε
καὶ ἡ τῶν ἀμυθήτων φθορὰ θρεμμμάτων οὐδεμίαν τῶν παρὰ τούτοις
146 ἀγέλην συνεπεσπάσατο πρὸς ἀπώλειαν. καὶ μοί τις δοκεῖ παρατυχῶν
τοῖς γενομένοις κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν μηδὲν ἄν ἄλλο νομίσει τοὺς
Ἑβραίους ἢ θεατὰς ὧν ἕτεροι κακῶν ὑπέμενον καὶ οὐ μόνον ***,
ἀλλὰ καὶ μαθημάτων τὸ κάλλιστον καὶ ὠφελιμώτατον ἀναδιδασκομένους,
εὐσέβειαν· οὐ γὰρ ποθ' οὕτως ἡ τῶν ἀγαθῶν καὶ κακῶν κρίσις ἐμφανῶς
ἦλθε τοῖς μὲν φθορὰν τοῖς δὲ σωτηρίαν παρασχούσα.
147 Τῶν δ' ἐξιόντων καὶ μετανισταμένων οἱ μὲν ἀνδρὸς ἔχοντες
ἡλικίαν ὑπὲρ ἐξήκοντα μυριάδας ἦσαν, ὁ δ' ἄλλος ὄμιλος πρεσβυτῶν,
παιδῶν, γυναικῶν οὐ ῥᾶδιος ἀριθμηθῆναι· μιγάδων δὲ καὶ συγκλύδων καὶ
θεραπείας ὄχλος συνεξῆλθεν ὡσανεὶ νόθον μετὰ γνησίου πλήθους· οὗτοι
δ' ἦσαν οἱ ἐκ γυναικῶν γεννηθέντες Αἰγυπτίων τοῖς Ἑβραίοις καὶ τῷ
πατρῷ γένει προσνεμηθέντες καὶ ὅσοι τὸ θεοφιλὲς ἀγάμενοι τῶν ἀνδρῶν
ἐπηλύται ἐγένοντο καὶ εἰ δὴ τινες τῷ μεγέθει καὶ πλήθει τῶν ἐπαλλήλων
148 κολάσεων μετεβάλλοντο σωφρονισθέντες. τούτων ἀπάντων ἡγεμῶν ἐχειρο-
τονεῖτο Μωσῆς τὴν ἀρχὴν καὶ βασιλείαν λαβὼν οὐχ ὡς περ ἔνιοι τῶν ἐπὶ
τὰς δυναστείας ὠθουμένων ὅπλοις καὶ μηχανήμασιν ἵππικαῖς τε καὶ πεζι-
καῖς καὶ ναυτικαῖς δυνάμεσιν, ἀλλ' ἀρετῆς ἕνεκα καὶ καλοκάγαθίας καὶ τῆς
πρὸς ἅπαντας εὐνοίας, ἣ χρώμενος αἰεὶ διετέλει, καὶ προσέτι καὶ τοῦ φιλα-
149 ρέτου καὶ φιλοκάλου θεοῦ γέρας ἄξιον αὐτῷ παρασχόντος· ἐπειδὴ γὰρ
τὴν Αἰγύπτου κατέλιπεν ἡγεμονίαν, θυγατριδοῦς τοῦ τότε βασιλεύοντος ὧν,
ἕνεκα τῶν κατὰ τὴν χώραν γινομένων ἀδικημάτων πολλὰ χαίρειν φράσας
ταῖς ἀπὸ τῶν θεμένων ἐλπίσι διὰ ψυχῆς εὐγένειαν καὶ φρονήματος
μέγεθος καὶ τὸ μισοπόνηρον φύσει, τῷ πρυτανεύοντι καὶ ἐπιμελουμένῳ
τῶν ὄλων ἔδοξεν αὐτὸν ἀμείψασθαι βασιλείᾳ πολυανθρωποτέρου καὶ
κρείττονος ἔθνους, ὅπερ ἐμελλεν ἐξ ἀπάντων τῶν ἄλλων ἱεῖσθαι τὰς
ὑπὲρ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων αἰεὶ ποιησόμενον εὐχὰς ὑπὲρ τε κακῶν
150 ἀποτροπῆς καὶ μετουσίας ἀγαθῶν. παραλαβὼν δὲ τὴν ἀρχὴν οὐχ ὡς περ
ἔνιοι τὸν ἴδιον αἰεὶ οἶκον καὶ τοὺς υἱοὺς-δύο γὰρ ἦσαν αὐτῷ-προ-

ἀγειν ἐπὶ μέγα δυνάμειος ἐσπούδασεν, ὡς ἐν μὲν τῷ παρόντι κοινωνοὺς
 αὐτῆς δὲ καὶ διαδόχους ἀποφῆναι· | γνώμη γὰρ ἀδόλῳ καὶ καθαρῶ πρὸς
 πάντα μικρά τε αὐτῶ καὶ μεγάλα χρώμενος τὴν φυσικὴν πρὸς τὰ τέκνα
 φιλοστοργίαν οἷα κριτῆς ἀγαθὸς ἐνίκα τῷ περὶ τὸν λογισμὸν ἀδεκάστῳ.
151 προὔκειτο γὰρ ἐν αὐτῷ τέλος ἀναγκαιότατον, ὄνησαι τοὺς ἀρχομένους
 καὶ πάνθ' ὑπὲρ τῆς τούτων ὠφελείας ἔργῳ καὶ λόγῳ πραγματεύεσθαι,
 μηδένα παραλιπόντι καιρὸν τῶν συντεινόντων εἰς κοινὴν κατόρθωσιν.
152 μόνος οὗτος τῶν πώποθ' ἡγεμονουσάντων οὐ χρυσὸν οὐκ ἄργυρον ἐθησαυ-
 ρίσαστο, οὐ δασμοὺς ἐξέλεξεν, οὐκ οἰκίας, οὐ κτήματα, οὐ θρέμματα, οὐ
 θεραπείαν οἰκετικὴν, οὐ προσόδους, οὐκ ἄλλο τῶν εἰς πολυτέλειαν καὶ
 περιουσίαν οὐδὲν ἐκτήσαστο, καίτοι πάντων ἔχειν ἀφθονίαν δυνάμενος·
153 ἀλλ' ὑπολαβὼν πενίας ψυχικῆς ἔργον εἶναι τὸν ἐν ταῖς ὑλαῖς ἀποδέχεσθαι
 πλοῦτον τοῦ μὲν ὡς τυφλοῦ καταφρόνησε, τὸν δὲ βλέποντα τῆς φύσεως
 ἐξετίμησε καὶ ζηλωτῆς ὡς οὐκ οἶδ' εἴ τις ἕτερος αὐτοῦ γενόμενος ἐν
 μὲν ἐσθῆσι καὶ τροφαῖς καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς περὶ δίαιταν οὐδὲν ἐπιτρα-
 γωδῶν πρὸς σεμνότερον ὄγκον εὐτέλειαν καὶ εὐκολίαν ἐπετήδευεν ἰδιώτου,
 πολυτέλειαν δὲ τῷ ὄντι βασιλικὴν ἐν οἷς καλὸν ἦν πλεονεκτεῖν τὸν
154 ἄρχοντα· ταῦτα δ' ἦσαν ἐγκράτεια, καρτερία, σωφροσύνη, ἀγχίνουαι,
 συνέσεις, ἐπιστήμαι, πόνοι, κακοπάθειαι, ἡδονῶν ὑπεροψία, δικαιοσύνη,
 προτροπαὶ πρὸς τὰ βέλτιστα, ψόγοι καὶ κολάσεις ἀμαρτανόντων νόμιμοι,
155 ἔπαινοι καὶ τιμαὶ κατορθούντων πάλιν σὺν νόμῳ. τοιγαροῦν
 πολλὰ χαίρειν φράσαντα πολυχρηματία καὶ τῷ παρ' ἀνθρώποις μέγα
 πνέοντι πλούτῳ γεραίρει θεὸς τὸν μέγιστον καὶ τελεώτατον ἀντιδοῦς
 πλοῦτον αὐτῷ· οὗτος δ' ἐστὶν ὁ τῆς συμπάσης γῆς καὶ θαλάττης
 καὶ ποταμῶν καὶ τῶν ἄλλων ὅσα στοιχεῖα καὶ συγκρίματα· κοινωνὸν
 γὰρ ἀξιώσας ἀναφανῆναι τῆς ἑαυτοῦ λήξεως ἀνῆκε πάντα τὸν κόσμον
156 ὡς κληρονόμῳ κτῆσιν ἀρμόζουσας. τοιγαροῦν ὑπήκουεν ὡς δεσπότη
 τῶν στοιχείων ἕκαστον ἀλλάττον ἦν εἶχε δύναμιν καὶ ταῖς προστά-
 ζεσιν ὑπέεικον· καὶ θαυμαστὸν ἴσως οὐδέν· εἰ γὰρ κατὰ τὴν παροι-
 μίαν "κοινὰ τὰ φίλων", φίλος δὲ ὁ προφήτης ἀνεύρηται θεοῦ (cf. Exod.
 `33, 11), κατὰ τὸ ἀκόλουθον μετέχοι ἂν αὐτοῦ καὶ τῆς κτήσεως, καθ'
157 ὃ χρειώδες· ὁ μὲν γὰρ θεὸς πάντα κεκτημένος οὐδενὸς δεῖται, ὁ δὲ
 σπουδαῖος ἄνθρωπος κέκτηται μὲν οὐδὲν κυρίως ἀλλ' οὐδ' ἑαυτόν, τῶν
 δὲ τοῦ θεοῦ κειμηλίων, καθ' ὅσον ἂν οἶός τε ἦ, μεταλαγχάνει· | καὶ
 μήποτ' εἰκότως· κοσμοπολίτης γὰρ ἐστίν, ἥς χάριν αἰτίας οὐδεμιᾶ τῶν
 κατὰ τὴν οἰκουμένην πόλεων ἐνεγράφη, δεόντως, οὐ μέρος χώρας ἀλλ'
158 ὅλον τὸν κόσμον κληρὸν λαβών. τί δ'; οὐχὶ καὶ μείζονος τῆς πρὸς
 τὸν πατέρα τῶν ὄλων καὶ ποιητὴν κοινωνίας ἀπέλαυσε προσρήσεως τῆς
 αὐτῆς ἀξιωθείς; ὠνομάσθη γὰρ ὅλου τοῦ ἔθνους θεὸς καὶ βασιλεύς·
 εἷς τε τὸν γνόφον, ἐνθα ἦν ὁ θεός, εἰσελθεῖν λέγεται (Exod. 20, 21),
 τουτέστιν εἰς τὴν ἀειδῆ καὶ ἀόρατον καὶ ἀσώματον τῶν ὄντων παρα-
 δειγματικὴν οὐσίαν, τὰ ἀθέατα φύσει θνητῇ κατανοῶν· καθάπερ τε

γραφὴν εὖ δεδημιουργημένην ἑαυτὸν καὶ τὸν ἑαυτοῦ βίον εἰς μέσον
 προαγαγὼν πάγκαλον καὶ θεοειδὲς ἔργον ἔστησε παράδειγμα τοῖς ἐθέλουσι
159 μιμῆσθαι. εὐδαίμονες δ' ὅσοι τὸν τύπον ταῖς ἑαυτῶν ψυχαῖς ἐναπε-
 μάξαντο ἢ ἐσπούδασαν ἐναπομάξασθαι· φερέτω γὰρ ἡ διάνοια μάλιστα
 μὲν τὸ εἶδος τέλειον ἀρετῆς, εἰ δὲ μή, τὸν γοῦν ὑπὲρ τοῦ κτήσασθαι
160 τὸ εἶδος ἀνενδοίαστον πόθον. καὶ μὴν οὐδ' ἐκεῖνό τις ἀγνοεῖ, ὅτι ζηλωταὶ
 τῶν ἐνδόξων οἱ ἀφανεῖς εἰσι καὶ, ὧν ἂν ἐκεῖνοι μάλιστ' ὀρέγεσθαι δοκῶσι,
 πρὸς ταῦτα τὰς αὐτῶν ἀποτείνουσιν ὀρμάς· ἐπειδὴν γοῦν ἡγεμῶν ἀρξῆται
 καθηδουπαθεῖν καὶ πρὸς τὸν ἀβροδίαστον ἀποκλίνειν βίον, σύμπαν ὀλίγου
 δεῖν τὸ ὑπήκοον τὰς γαστρὸς καὶ τῶν μετὰ γαστέρα προσαναρρήγνυσιν
 ἕξω τῶν ἀναγκαίων ἐπιθυμίας, εἰ μὴ τινες εὐμοιρίᾳ χρήσαιντο φύσεως
161 ψυχῆν οὐκ ἐπίβουλον ἀλλ' εὐμενῆ καὶ ἴλεω κτησάμενοι· ἐὰν δ' αὖστη-
 ροτέραν καὶ σεμνοτέραν ἔληται προαίρεσιν, καὶ οἱ λίαν αὐτῶν ἀκράτορες
 μεταβάλλουσι πρὸς ἐγκράτειαν ἢ φόβῳ ἢ αἰδοῖ σπουδάζοντες ὑπόληψιν
 ἐμποιεῖν, ὅτι ἄρα ζηλωταὶ τῶν ὁμοίων εἰσὶ· καὶ οὐκ ἂν ποθ' οἱ χείρους
162 τὰ τῶν κρειττόνων ἀλλ' οὐδὲ μανέντες ἀποδοκιμάζοιεν. τάχα δ', ἐπεὶ
 καὶ νομοθέτης ἔμελλεν ἔσεσθαι, πολὺ πρότερον αὐτὸς ἐγίνετο νόμος
 ἔμψυχός τε καὶ λογικὸς θεῖα προνοία, ἥτις ἀγνοοῦντα αὐτὸν εἰς νομοθέτην
 ἐχειροτόνησεν αὐτίς.

163 Ἐπειδὴ τοίνυν παρ' ἐκόντων ἔλαβε τὴν ἀρχὴν, βραβεύοντος
 καὶ ἐπινεύοντος θεοῦ, τὴν ἀποικίαν ἔστειλεν εἰς Φοινίκην καὶ Συρίαν
 τὴν κοίλην καὶ Παλαιστίνην, ἣ τότε. προσηγορεύετο Χανααναίων, ἧς οἱ
164 ὄροι τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν διειστήκεσαν ἀπ' Αἰγύπτου. εἴτ' ἦγεν αὐτοὺς
 οὐ | τὴν ἐπίτομον, ἅμα μὲν εὐλαβηθεῖς, μὴ ποθ', ὑπαντιασάντων τῶν
 οἰκητόρων διὰ φόβον ἀναστάσεως καὶ ἀνδραποδισμοῦ καὶ γενομένου
 πολέμου, πάλιν τὴν αὐτὴν ὁδὸν ὑποστρέψωσιν εἰς Αἴγυπτον, ἀπ' ἐχθρῶν
 ἐπ' ἐχθρούς, νέων ἐπ' ἀρχαίους, γέλως καὶ χλεύη γενησόμενοι καὶ χείρω
 καὶ ἀργαλεώτερα τῶν προτέρων ὑπομενοῦντες, ἅμα δὲ καὶ βουλόμενος
 αὐτοὺς δι' ἐρήμης ἄγων καὶ μακρᾶς δοκιμάσαι, πῶς ἔχουσι πειθαρχίας
 ἐν οὐκ ἀφθόνοις χορηγίαις ἀλλ' ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον ὑποσπανιζούσαις.
165 Ἐκτραπόμενος οὖν τὴν ἐπ' εὐθείας, ἐγκάρσιον ἀτραπὸν εὐρῶν καὶ νομίσας
 κατατείνειν ἄχρι τῆς ἐρυθρᾶς θαλάττης ὁδοιπορεῖν ἤρχετο. τεράστιον
 δὲ φασὶ συμβῆναι κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον μεγαλουργημάτων τῆς φύσεως,
166 ὃ μηδεὶς πω μέμνηται πάλαι γεγονός. νεφέλη γὰρ εἰς εὐμεγέθη κίονα
 σχηματισθεῖσα προῆει τῆς πληθύος, ἡμέρας μὲν ἡλιοειδὲς ἐκλάμπουσα
 φέγγος, νύκτωρ δὲ φλογοειδὲς, ὑπὲρ τοῦ μὴ πλάζεσθαι κατὰ τὴν πορείαν,
 ἀλλ' ἀπλανεστάτῳ ἔπεσθαι ἡγεμόνι ὁδοῦ. τάχα μέντοι καὶ τῶν ὑπάρχων
 τις ἦν τοῦ μεγάλου βασιλέως, ἀφανῆς ἄγγελος, ἐγκατειλημμένος τῇ νεφέλῃ
 προηγητήρ, ὃν οὐ θέμις σώματος ὀφθαλμοῖς ὁρᾶσθαι.
167 Θεασάμενος δ' ὁ τῆς Αἰγύπτου βασιλεὺς ἀνοδίᾳ χρωμένους,
 ὡς ᾤετο, καὶ διὰ τραχείας καὶ ἀτριβοῦς ἐρήμης βαδίζοντας ἤσθη μὲν
 ἐπὶ τῷ κατὰ τὴν πορείαν σφάλματι, νομίσας συγκεκλείσθαι διέξοδον

οὐκ ἔχοντας, ἐπὶ δὲ τῷ μεθέσθαι μετανοῶν ἐπεχείρει διώκειν, ὡς ἡ φόβῳ τὴν πληθὺν ὑποστρέψων καὶ δουλωσόμενος αὐτὴς ἡ ἀποκτενῶν
168 ἤβηδὸν ἀφηνιάζουσιν. εἴθ' ἅπασαν τὴν ἵπικὴν δύναμιν παραλαβὼν ἀκοντιστάς τε καὶ σφενδονήτας καὶ ἵπποτοξότας καὶ τοὺς ἄλλους ὅσοι τῆς κούφης ὀπλίσεως καὶ τὰ κάλλιστα τῶν δρεπανηφόρων ἀρμάτων ἑξακόσια τοῖς ἐν τέλει δούς, ἵνα μετὰ τοῦ πρόποντος ἀξιώματος ἐπακολουθήσωσι καὶ τῆς στρατείας μετάσχωσιν, οὐδὲν τάχους ἀνεὶς ἐπεξέθει καὶ συντείνων ἔσπευδε βουλόμενος ἑξαπινάως οὐ προὶ δομένοις ἐπιστῆναι· τὸ γὰρ ἀνέλπιστον κακὸν ἀργαλεώτερον αἰεὶ τοῦ προσδοκηθέντος, ὅσῳ
169 καὶ τὸ ὀλιγωρηθὲν εὐεπιχειρητότερον τοῦ σὺν φροντίδι. καὶ ὁ μὲν ταῦτα διανοηθεὶς ἐπηρεάζει νομίζων αὐτοβοεῖ περιέσεσθαι, οἱ δ' ἔτυχον ἥδη παρὰ ταῖς ἡ· ὅσι τῆς θαλάττης στρατοπεδεύοντες· μελλόντων δ' ἀριστοποιεῖσθαι, τὸ μὲν πρῶτον πάταγος ἐξηχεῖτο πολὺς, ἅτε τοσοῦτων ἀνθρώπων ὁμοῦ καὶ ὑποζυγίων μετὰ σπουδῆς ἐλαυνόντων, ὡς ἐκχυθέντας τῶν σκηνῶν περιβλέπεσθαι καὶ ὠτακουστῆν | ἀκροβατοῦντας· εἴτ' ὀλίγω ἕστερον ἐπὶ λόφου μετέωρος ἢ ἀντίπαλος καταφαίνεται δύναμις ἐν τοῖς ὅπλοις ἐκτεταγ-
170 μένη πρὸς μάχην. ἐπὶ δὲ τῷ παραλόγῳ καὶ ἀπροσδοκῆτῳ καταπλαγέντες καὶ μήτε πρὸς ἄμυναν εὐτρεπεῖς ὄντες διὰ σπάνιν ἀμυντηρίων -οὐ γὰρ ἐπὶ πόλεμον ἀλλ' εἰς ἀποικίαν ἐξήεσαν-μήτε φυγεῖν δυνάμενοι-κατόπιν μὲν γὰρ πέλαγος, ἐχθροὶ δ' ἀντικρὺ, τὰ δὲ παρ' ἑκάτερα βαθεῖα καὶ ἀτριβῆς ἐρήμη-σφαδάζοντες καὶ τῷ μεγέθει τῶν κακῶν ἀπειρηκότες, οἷα παρὰ τὰς τοιαύτας φιλεῖ συμφοράς, τὸν
171 ἄρχοντα ἠτιῶντο φάσκοντες· "διὰ τὸ μὴ εἶναι μνήματα ἐν Αἰγύπτῳ, οἷς ἀποθανόντες ἐνταφισόμεθα, ἐξήγαγες ἡμᾶς, ἵν' ἐνταῦθα κηδεύσης ἀποκτείνας; ἢ οὐ πᾶσα δουλεία κουφότερον κακὸν θανάτου; δελεάσας ἐλευθερίας ἐλπίδι τὸ πλῆθος τὸν χαλεπώτερον περὶ τοῦ ζῆν ἐπεκρέμασας
172 κίνδυνον. ἠγνόεις τὴν ἡμετέραν ἀπλότητα καὶ τὴν Αἰγυπτίων πικρίαν καὶ τὸ βαρύμηρι; τὸ μέγεθος τῶν ἀφύκτων κακῶν οὐχ ὄρας; τί πρακτέον; πολεμῶμεν ἄοπλοι πρὸς ὀπλισμένους; ἀλλὰ φεύγωμεν καθάπερ ἄρκυσι κυκλωθέντες ἀνηλεέσιν ἐχθροῖς, ἐρημίαις ἀβάτοις, ἀπλώτοις πελάγεσιν;
173 εἰ δὲ δὴ καὶ πλωτά, τίς εὐπορία σκαφῶν εἰς περαιώσιν;" ὁ δὲ ταῦτα ἀκούων τοῖς μὲν συνεγίνωσκε, τῶν δὲ χρησμῶν ἐμέμνητο· καὶ διανείμας τὸν νοῦν καὶ τὸν λόγον κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον τῷ μὲν ἐνετύχανεν ἀφανῶς τῷ θεῷ, ἵν' ἐξ ἀμηχάνων ῥύσηται συμφορῶν, δι' οὗ δ' ἐθάρσυνε καὶ παρηγόρει τοὺς καταβοῶντας "μὴ ἀναπίπτει"ε λέγων· "οὐχ ὁμοίως
174 ἄνθρωπος ἀμύνεται καὶ θεός. τί μόνους τοῖς εὐλόγοις καὶ πιθανοῖς προπιστεύετε; παρασκευῆς οὐδεμιᾶς ἐστι χρεῖος ὁ θεὸς βοηθός· ἐν ἀπόροις πόρον εὐρεῖν ἴδιον θεοῦ· τὰ ἀδύνατα παντὶ γεννητῷ μόνῳ δυνατὰ
175 καὶ κατὰ χειρός." καὶ ταῦτα μὲν ἔτι καθεστῶς διεξήκει· μικρὸν δ' ἐπισχὼν ἐνθους γίνεται καταπνευσθεὶς ὑπὸ τοῦ εἰωθότος ἐπιφοιτᾶν αὐτῷ πνεύματος καὶ θεοσπίζει προφητεύων τάδε· "ἦν ὄρατε στρατιὰν εὐοπλοῦσαν, οὐκέτ' ἀντιτεταγμένην ὄψεσθε· πεσεῖται γὰρ προτροπάδην πᾶσα καὶ

βύθιος ἀφανισθήσεται, ὡς μηδὲ λείψανον αὐτῆς ὑπὲρ γῆς ἔτι φανῆναι, **176** καὶ οὐ μήκει χρόνου, ἀλλὰ τῇ ἐπιούσῃ νυκτί." καὶ ὁ μὲν ταῦτ' ἀπεφθέγγετο. καταδύντος δ' ἡλίου, νότος εὐθύς ἤρξατο κατασκήπτειν βιαιότατος, ὑφ' οὗ τὸ πέλαγος ἐξανεχώρησεν, εἰωθὸς μὲν ἀμπωτίζειν, τότε δὲ καὶ μᾶλλον ὠθούμενον τὸ πρὸς | αἰγιαλοῖς ὑπεσύρη καθάπερ εἰς χαράδραν ἢ χάρυβδιν· ἀστὴρ τε προῦφαίνετ' οὐδεὶς, ἀλλὰ πυκνὸν καὶ μέλαν νέφος ἅπαντα τὸν οὐρανὸν ἐπεῖχε, γνοφώδους τῆς νυκτὸς **177** οὔσης εἰς κατάπληξιν τῶν διωκόντων. προσταχθεὶς δὲ Μωσῆς τῇ βακτηρίᾳ παίει τὴν θάλασσαν· ἡ δὲ ῥαγεῖσα δίσταται καὶ τῶν τμημάτων τὰ μὲν πρὸς τῷ ῥαγέντι μέρει μετέωρα πρὸς ὕψος ἐξαίρεται καὶ παγέντα τρόπον τείχους κραταιῶς ἠρέμει καὶ ἠσύχαζε, τὰ δ' ὀπίσω σταλέντα καὶ χαλινωθέντα τὴν εἰς τὸ πρόσω φοράν καθάπερ ἠνίαις ἀφανέσιν ἀνεχαίτιζε, τὸ δὲ μεσαίτατον, καθ' ὃ ἐγένετο ἡ ῥῆξις, ἀναξηρανθὲν ὁδὸς εὐρεῖα καὶ λεωφόρος γίνεται. τοῦτο ἰδὼν Μωσῆς καὶ θαυμάσας ἐγεγήθει καὶ πληρωθεὶς χαρᾶς ἐθάρσυνε τοὺς ἰδίους καὶ ἦ τάχιστα προὔτρεπεν **178** ἀναζευγνύειν. περαιούσθαι δὲ μελλόντων, σημεῖον ἐπιγίνεται τερατωδέστατον· ἡ γὰρ ὁδηγὸς νεφέλη πρωτοστατοῦσα τὸν ἄλλον χρόνον ἀνακάμπει πρὸς τὰ οὐραῖα τοῦ πλήθους, ὅπως ὀπισθοφυλακῆ, καὶ ταχθεῖσα μεθόριος τῶν διωκόντων καὶ τῶν διωκομένων τοὺς μὲν ἠνιοχοῦσα σωτηρίως καὶ ἀσφαλῶς ἐπήλαυε, τοὺς δὲ ἀνεῖργε καὶ ἀνέκρουεν ἐφορμᾶν ἐπιγομένους· ἅπερ ὁρῶντες οἱ Αἰγύπτιοι θορύβου καὶ ταραχῆς πάντ' ἐπλήρουν τὰς τε τάξεις ὑπὸ δέους συνέχεον ἐπεμπίπτοντες ἀλλήλοις καὶ ζητοῦντες ἤδη **179** φυγεῖν, ὅτ' οὐδὲν ἦν ὄφελος. οἱ μὲν γὰρ Ἐβραῖοι διὰ ξηρᾶς ἀτραποῦ περὶ βαθὺν ὄρθρον μετὰ γυναικῶν καὶ παίδων ἔτι κομιδῇ νηπίων περαιοῦνται· τοὺς δὲ τὰ τμήματα τοῦ πελάγους ἐκατέρωθεν ἐπικυλισθέντα καὶ ἐνωθέντα αὐτοῖς ἄρμασι καὶ ἵπποις καταποντοῖ, βορείοις πνεύμασι τῆς παλιρροίας ἀναχυθείσης καὶ μετεώροις τρικυμίαις ἐπιδραμούσης, ὡς μηδὲ πυρφόρον ὑπολειφθῆναι τὸν ἀπαγγελοῦντα τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ τὰς αἰφνιδίους **180** συμφορᾶς. τὸ μέγα τοῦτο καὶ θαυμαστὸν ἔργον Ἐβραῖοι καταπλαγέντες ἀναιμωπὶ νίκην οὐκ ἐλπισθεῖσαν ἦσαν καὶ κατιδόντες ἐν ἀκαρεῖ φθορὰν ἀθρόαν πολεμίων δύο χορούς, τὸν μὲν ἀνδρῶν, τὸν δὲ γυναικῶν, ἐπὶ τῆς ἡ· ὄνος στήσαντες εὐχαριστικὸς ὕμνους εἰς τὸν θεὸν ἦδον, ἐξάρχοντος Μωσέως μὲν τοῖς ἀνδράσιν, ἀδελφῆς δὲ τούτου ταῖς γυναιξίν· ἡγεμόνες γὰρ οὗτοι τῶν χορῶν ἐγεγένητο.

181 Ἄραντες δ' ἀπὸ θαλάττης μέχρι μὲν τινος ὠδοπόρου μηκέτι τὸν ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ὀρρωδοῦντες φόβον. ἐπιλιπόντος δὲ τοῦ ποτοῦ τρισὶν ἡμέραις, αὐτίς ἐν ἀθυμίαις ἦσαν ὑπὸ δίψους καὶ πάλιν ἤρξαντο μεμψιμοιρεῖν ὡς μηδὲν εὖ προπεπονθότες· αἰεὶ γὰρ ἡ τοῦ παρόντος προσβολὴ δεινοῦ τὰς ἐπὶ τοῖς προτέροις ἀγαθοῖς ἡδονὰς ἀφαιρεῖται.

182 θεασάμενοι δὲ πηγὰς ἐπιτρέχουσιν | ὡς ἀρυσόμενοι χαρᾶς ὑπόπλεω, δι' ἄγνοιαν τάληθῶς ἀπατηθέντες· πικραὶ γὰρ ἦσαν· εἴτα γευσάμενοι γναμφθέντες τῷ παρ' ἐλπίδα τὰ τε σώματα παρεῖντο καὶ τὰς ψυχὰς

ἀναπεπτώκεσαν, οὐχ οὕτως ἐφ' ἑαυτοῖς ὡς ἐπὶ τοῖς νηπίοις παισὶ
183 στένοντες, οὐδ' ἀδακρυτὶ ποτὸν αἰτοῦντας ὄραν οὐχ ὑπέμενον. ἔνιοι
 δὲ τῶν ὀλιγωροτέρων καὶ πρὸς εὐσεβείαν ἀβεβαίων καὶ τὰ προγεγονότα
 ἠτιῶντο ὡς οὐκ ἐπ' εὐεργεσίᾳ συμβάντα μᾶλλον ἢ διὰ μετουσίαν ἀργα-
 λεωτέρων συμφορῶν, ἄμεινον εἶναι λέγοντες τρίς, οὐχ ἄπαξ, ὑπ' ἐχθρῶν
 ἀποθανεῖν ἢ δίψει παραπολέσθαι· τὴν μὲν γὰρ ἄπονον καὶ ταχεῖαν τοῦ
 βίου μετάστασιν οὐδὲν ἀθανασίας διαφέρειν τοῖς εὖ φρονούσι, θάνατον
 δ' ὡς ἀληθῶς εἶναι τὸν βραδὺν καὶ μετ' ἀλγηδόνων, οὐκ ἐν τῷ τεθνήσκειν
184 τὸ φοβερὸν ἀλλ' ἐν μόνῳ τῷ ἀποθνήσκειν ἐπιδεικνύμενον. τοιαύταις
 χρωμένων ὀλοφύρσεσι, πάλιν ἱκετεύει τὸν θεὸν Μωυσῆς ἐπιστάμενον
 τὴν ζῶν καὶ μάλιστα τὴν ἀνθρώπων ἀσθένειαν καὶ τὰς τοῦ σώματος
 ἀνάγκας ἐκ τροφῆς ἠρτημένου καὶ δεσποίναις χαλεπαῖς συνεζευγμένου,
 βρώσει καὶ πόσει, συγγνώμην μὲν τοῖς ἀθυμοῦσι, τὴν δὲ πάντων ἔνδειαν
 ἐκπλῆσαι, μὴ χρόνου μήκει, δωρεᾶ δ' ἀνυπερθέτω καὶ ταχεῖα, διὰ
 τὴν τοῦ θνητοῦ φυσικὴν ὀλιγωρίαν ὅξυν καιρὸν τῆς βοηθείας ἐπιποθοῦντος.
185 ὁ δὲ τὴν ἴλεων αὐτοῦ δύναμιν φθάνει προεκπέμψας καὶ διοίξας τὸ τοῦ
 ἰκέτου τῆς ψυχῆς ἀκοίμητον ὄμμα ζύλον δείκνυσιν, ὃ προσέταξεν ἀρά-
 μενον εἰς τὰς πηγὰς καθεῖναι, τάχα μὲν κατεσκευασμένον ἐκ φύσεως
 ποιῶν δύναμιν, ἢ τάχα ἠγνόητο, τάχα δὲ καὶ τότε πρῶτον ποιηθὲν εἰς
186 ἦν ἔμελλεν ὑπηρετεῖν χρεῖαν. γενομένου δὲ τοῦ κελευσθέντος, αἱ μὲν
 πηγαὶ γλυκαίνονται μεταβαλοῦσαι πρὸς τὸ πότιμον, ὡς μηδ' εἰ τὴν
 ἀρχὴν ἐγένοντό ποτε πικραὶ δύνασθαι διαγνώσκειν, διὰ τὸ μηδὲ ἴχνος ἢ
187 ζώπυρον τῆς ἀρχαίας κακίας εἰς μνήμην ὑπολελείφθαι. τὸ δὲ
 δίψος ἀκεσάμενοι μεθ' ἡδονῆς διπλασίας, ἐπειδὴ τῆς ἀπολαύσεως τὸ
 παρ' ἐλπίδα συμβεβηκὸς ἀγαθὸν εὐφραίνει μᾶλλον, ἔτι καὶ τὰς ὑδρίας
 πληρώσαντες ἀνεζεύγυσαν, ὡσπερ ἀπὸ θοίνης καὶ ἰλαρᾶς εὐωχίας ἐστια-
 θέντες καὶ μεθύοντες οὐ τὴν ἐν οἴνῳ μέθην ἀλλὰ τὴν νηφάλιον, ἣν
 ἠκρατίσαντο τὰς προπόσεις λαβόντες παρὰ τῆς εὐσεβείας τοῦ προεστῶτος
188 ἄρχοντος. ἀφικνοῦνται δ' εἰς σταθμὸν δεύτερον, εὐδρόν τε καὶ εὐδεν-
 δρον-Αἰλιεῖμ ὠνομάζετο (Exod. 15, 27)-, πηγαῖς καταρρέομενον
 δώδεκα, παρ' αἷς στελέχη νέα φοινίκων εὐερνέστατα ἦν τὸν ἀριθμὸν
 ἑβδομήκοντα, τοῖς ὅξυ τῇ | διανοίᾳ βλέπειν δυναμένοις ἀγαθῶν τῶν
189 ἔθνικῶν ἐναργῆ σημεῖα καὶ δείγματα· φυλαί τε γὰρ εἰσι τοῦ ἔθνους
 δώδεκα, ὧν ἑκάστη πηγῆς ἔξει λόγον εὐσεβοῦσα, χορηγούσης εὐσεβείας
 ἀενάους καὶ ἀνελλιπεῖς καλὰς πράξεις, γενάρχει δὲ τοῦ σύμπαντος ἔθνους
 ἑβδομήκοντα γεγονάσι φοίνικι τῷ τῶν δένδρων ἀρίστῳ προσηκόντως
 παρεικασθέντες, ὃ καὶ ὀφθῆναι καὶ καρπὸν ἐνεγκεῖν ἐστὶ κάλλιστον, ὅπερ
 καὶ τὴν ζωτικὴν ἔχει δύναμιν οὐκ ἐν ῥίζαις ὡσπερ τὰ ἄλλα κατορωρυγ-
 μένην ἀλλ' ἀνώφοιτον, καρδίᾳς τρόπον ἐν τῷ μεσαιτάτῳ τῶν ἀκρεμόνων
190 ἰδρυμένην, ὑφ' ὧν οἷα ἡγεμονίς ὄντως ἐν κύκλῳ δορυφορεῖται. τοιαύτην
 δ' ἔχει φύσιν καὶ ἡ διάνοια τῶν γευσασμένων ὁσιότητος· ἄνω γὰρ μεμά-
 θηκε βλέπειν τε καὶ φοιτᾶν καὶ μετεωροπολοῦσα ἀεὶ καὶ τὰ θεία διερευ-

νωμένη κάλλη χλεύην τίθεται τὰ ἐπίγεια, ταῦτα μὲν παιδιάν, ἐκεῖνα δὲ σπουδὴν ὡς ἀληθῶς νομίζουσα.

191 Μετὰ δὲ ταῦτ' οὐ πολὺς διήλθε χρόνος καὶ ἀπορία σιτίων ἐλίμωττον, ὡσπερ ἐκ διαδοχῆς ἀντεπιτιθεμένων τῶν ἀναγκαίων· δέσποιναί γάρ χαλεπαὶ καὶ βαρεῖαι, πείνα καὶ δίψα, διακληρωσάμεναι τὰς κακώσεις ἐν μέρει προσέκειντο καὶ συνέβαινε κατὰ τὴν τῆς ἑτέρας ἄνεσιν ἐπιγίνεσθαι τὴν ἑτέραν, ὅπερ ἦν τοῖς πάσχουσιν ἀφορητότατον, εἴ γε πρὸ μικροῦ δόξαντες ἀπαλλαγῆναι δίψους ἐφεδρεύον κακὸν πείναν εὕρισκον.

192 ἦν δ' οὐ μόνον ἡ παρούσα σπάνις χαλεπὸν, ἀλλὰ καὶ ἡ πρὸς τὸν μέλλοντα χρόνον τῶν ἐπιτηδείων ἀπόγνωσις· ὀρῶντες γὰρ βαθεῖαν καὶ πολλὴν ἔρημον καὶ καρπῶν ἀγονωτάτην σφόδρα ἠθύμουν· πάντα γὰρ ἦσαν ἢ τραχεῖαι καὶ ἀπορῶγες πέτραι ἢ ἀλμυρόγεως πεδιάς ἢ ὄρη λιθωδέστατα ἢ ψάμμοι βαθεῖαι πρὸς ἠλίβατον ὕψος ἀνατείνουσαι, καὶ προσέτι ποταμὸς οὐδεὶς, οὐκ αὐθιγενής, οὐ χειμάρρους, οὐδεμία πηγὴ, σπαρτὸν οὐδὲν οὐδὲ δένδρον, οὐχ ἡμερον, οὐ τῆς ἀγρίας ὕλης, οὐ ζῶον πτηνὸν ἢ χερσαῖον, ὅτι μὴ τῶν ἔρπετῶν τὰ ἰοβόλα πρὸς ὄλεθρον ἀνθρώπων, ὄφεις καὶ

193 σκορπίοι. εἴθ' ὑπομιμνησκόμενοι τῆς κατ' Αἴγυπτον εὐθηνίας καὶ εὐετηρίας καὶ τὴν τῶν ἐκεῖ πάντων ἀφθονίαν ἀντιτιθέντες τῇ πάντων ἐνταῦθα ἐνδείᾳ χαλεπῶς ἔφερον καὶ πρὸς ἑτέρους ἕτεροι τοιαῦτ' ἐλογοποιοῦν·

Ἐπ' ἐλευθερίας ἐλπίδι μεταναστάντες οὐδὲ τοῦ ζῆν ἄδειαν ἔχομεν οἱ ταῖς μὲν ὑποσχέσει τοῦ ἡγεμόνος εὐδαίμονες, ἐν δὲ τοῖς ἔργοις ἀνθρώπων

194 ἀπάντων κακοδαιμονέστατοι. τί τέλος ἔσται τῆς ἀνηνύτου καὶ μακρᾶς οὕτως ὁδοῦ; πᾶσι καὶ τοῖς πλέουσι καὶ τοῖς πεζεύουσιν ὅρος εἰς ὃν ἀφίζονται πρόκειται, τοῖς μὲν ἐμπόρια καὶ λιμένες, τοῖς δὲ πόλις τις ἢ χώρα, μόνους δ' ἡμῖν ἄβατος ἔρημία καὶ δυσοδία καὶ χαλεπαὶ δυσελπιστίαι· προὶ ὄντων γάρ, ὡσπερ ἀχανὲς καὶ βαθὺ πέλαγος ἀπόρευτον

195 ἀναφαίνεται καθ' ἑκάστην ἡμέραν εὐρυνόμενον. μετεωρίσας καὶ φυσήσας ἡμᾶς τῷ λόγῳ καὶ κενῶν ἐλπίδων τὰ ὦτα πληρώσας παρατείνει λιμῶ τὰς γαστέρας οὐδὲ τὰς ἀναγκαίας ἐμπορίζων τροφάς· ἀποικίας ὀνόματι τοσαύτην πληθὺν ἠπάτησεν ἐξ οἰκουμένης τὸ πρῶτον εἰς ἀοίκητον ἀγαγών, εἶτα καὶ εἰς ἄδου προπέμπων, τὴν τοῦ βίου τελευταίαν ὁδόν."

196 τοιαῦτ' ὀνειδιζόμενος οὐχ οὕτως ἐπὶ ταῖς εἰς αὐτὸν κακηγορίαις ἔδυσχέραινε, ὡς ἐπὶ τῷ τῆς γνώμης αὐτῶν ἀνιδρύτῳ· πεπειραμένοι γὰρ μυρίων ὄσων ἐκ τοῦ παραλόγου συμβεβηκότων πραγμάτων παρὰ τὸ καθεστὸς ἔθος ὤφειλον ὑπὸ μηδενὸς ἔτι τῶν εὐλόγων καὶ πιθανῶν ἄγεσθαι, πεπιστευκέναι δ' αὐτῷ λαβόντες ἀποδείξεις ἐναργεστάτας τοῦ

197 περὶ ἀπάντων ἀψευδεῖν. πάλιν δ' ὅτε εἰς ἔννοιαν ἦλθε τῆς ἐνδείας, ἥς μεῖζον οὐδὲν κακὸν ἀνθρώποις ἐστί, συνεγίνωσκεν ὄχλον εἰδὼς ἀβέβαιον φύσει πρᾶγμα καὶ ὑπὸ τῶν ἐν χερσὶ διακινούμενον, ἀλήτην μὲν

198 τῶν προγεγονότων ἐργάζεται, δυσελπιστίαν δ' εἰς τὰ μέλλοντα. πάντων οὖν ἐν ἀσχετοῖς ὄντων ἀνίαις καὶ τὰς ἀνωτάτω προσδοκῶντων συμφοράς, ἃς ἐνόμιζον ἐφεδρεύειν καὶ ἐγγυτάτω παρεῖναι, τοῦτο μὲν διὰ τὴν σύμ-

φυτον ἐπιείκειαν καὶ φιλανθρωπίαν, τοῦτο δὲ βουλόμενος ὄν ἔχειροτόνησεν ἡγεμόνα τιμῆσαι καὶ ἔτι μᾶλλον ὡς εὐσεβείας ἔχει καὶ ὀσιότητος ἔν τε τοῖς φανεροῖς καὶ τοῖς ἀδήλοις ἅπασι διασυστῆσαι ὁ θεὸς ἐλεήσας τὸ **199** πάθος ἰᾶται. ζένας οὖν εὐεργεσίας ἔκαινοτόμει, τρανοτέrais ὅπως ἐμφάσει παιδευθῶσιν ἤδη μὴ δυσανασχετεῖν, εἴ τι μὴ κατὰ γνώμην εὐθύς ἀποβαίη, τλητικῶς δ' ὑπομένειν χρηστὰ περὶ τῶν μελλόντων προς- **200** δοκῶντες. τί οὖν συνέβη; τῇ ὑστεραία περὶ τὴν ἕω δρόσος βαθεῖα καὶ πολλή περὶ σύμπαν ἦν ἐν κύκλῳ τὸ στρατόπεδον, ἦν ἐπένιφεν ἡσυχῆ, ἀήθη ὑετὸν καὶ παρηλλαγμένον, οὐχ ὕδωρ, οὐ χάλαζαν, οὐ χιόνα, οὐ κρύσταλλον-ταῦτα γὰρ αἱ τῶν νεφῶν ἀπεργάζονται μεταβολαὶ ταῖς χειμεριναῖς τροπαῖς-, ἀλλὰ κέγχρον βραχυτάτην καὶ λευκοτάτην, ἢ διὰ τὴν ἐπάλληλον φοράν σωρηδὸν προὔκχευτο τῶν σκηνῶν, ἄπιστος ὄψις· ἦν καταπλαγέντες ἐπυνηθάνοντο τοῦ ἡγεμόνος, τίς τε ὁ ὑετὸς οὗτός ἐστιν, ὃν οὐδεὶς πω πρότερον εἶδεν | ἀνθρώπων, καὶ πρὸς τί γέγονεν. **201** ὁ δὲ καταπνευσθεὶς ἐνθους γίνεται καὶ θεσπίζει τάδε· "θνητοῖς μὲν ἀνεῖται πεδία ἢ βαθύγειος, ἦν ἀνατεμόντες εἰς αὐλακας ἀροῦσι καὶ σπείρουσι καὶ τὰ ἄλλα τὰ κατὰ γεωργίαν δρῶσι καρποὺς ἔτησίους ἐκπορίζοντες εἰς ἀφθονίαν τῶν ἀναγκαίων· θεῶ δ' οὐ μία μοῖρα τοῦ παντὸς ἀλλ' ὁ σύμπας κόσμος ὑποβέβληται καὶ τὰ τούτου μέρη πρὸς ἅπασαν χρεῖαν **202** ὧν ἂν θέλη ὡς δεσπότη δοῦλα ὑπηρετήσοντα. νῦν οὖν ἔδοξεν αὐτῷ, τὸν ἀέρα τροφήν ἐνεγκεῖν ἀνθ' ὕδατος, ἐπεὶ καὶ γῆ πολλάκις ὑετὸν ἤνεγκεν· ὁ γὰρ ἐν Αἰγύπτῳ ποταμὸς καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ταῖς ἐπιβάσει πλημμυρῶν ὅταν ἄρρη τὰς ἀρούρας, τί ἕτερον ἢ ὑετός ἐστι κάτωθεν ἐπινίφων;" **203** παράδοξον μὲν δὴ τὸ ἔργον, εἰ καὶ ἐνταῦθα ἔσθη· νυνὶ δὲ καὶ παραδοξότεροις ἄλλοις ἐθαυματουργεῖτο. ἐπενεγάμενοι γὰρ ἄλλος ἄλλαχόθεν ἀγγεῖα συνεχόμιζον, οἱ μὲν ἐπὶ τῶν ὑποζυγίων, οἱ δὲ κατὰ τῶν ὤμων ἐπηχθισμένοι, προνοία τοῦ πρὸς πλείω χρόνον ταμιεύεσθαι τὰ ἐπιτήδεια. **204** ἦν δ' ἄρα ἀταμίευτα καὶ ἀθησαύριστα, δωρεὰς αἰεὶ νέας ἐγνωκότος τοῦ θεοῦ χαρίζεσθαι· τὰ μὲν γὰρ πρὸς τὴν τότε χρῆσιν αὐτάρκη σκευάσαντες μεθ' ἡδονῆς προσηνέγκαντο, τῶν δ' ἀπολειφθέντων εἰς τὴν ὑστεραίαν οὐδὲν ἔτι σῶον εὕρισκον, ἀλλὰ μεταβεβληκότα καὶ δυσώδη καὶ μεστὰ τοιουτοτρόπων ζῶων, ἃ κατὰ σῆψιν εἴωθε γενναῖσθαι· ταῦτα μὲν οὖν ἀπερρίπτουν κατὰ τὸ εἶκος, ἑτέρας δ' εὐτρεπεῖς τροφὰς ἀνεύρισκον, ἃς **205** ἅμα τῇ δρόσῳ καθ' ἑκάστην ἡμέραν συνέβαινε νίφεσθαι. γέρας δ' ἐξαίρετον ἢ ἱερὰ ἑβδομάς εἶχεν· ἐπειδὴ γὰρ οὐδὲν ἐφεῖται δρᾶν ἐν αὐτῇ, πάντων δὲ μικρῶν καὶ μεγάλων ἔργων ἀνέχειν διείρηται, συγκομίζειν οὐ δυναμένοις τότε τὰ ἐπιτήδεια πρὸ μιᾶς ὁ θεὸς ὕει διπλᾶ καὶ κελεύει φέρειν εἰς δύο ἡμέρας αὐτάρκη τροφήν ἐσομένην· τὰ δὲ συγκομισθέντα **206** σῶα διέμενον, οὐδενὸς ἢ πρότερον φθαρέντος τὸ παράπαν. λέξω δὲ καὶ τὸ ἔτι τούτου θαυμασιώτερον· ἐπὶ γὰρ ἔτη τεσσαράκοντα, τοσοῦτον μῆκος αἰῶνος, ὁδοιποροῦσιν αὐτοῖς αἱ χορηγίαι τῶν ἀναγκαίων ἐν τάξει ταῖς εἰρημέναις ἐγίνοντο καθάπερ ἐν σιταρχίαις μεμετρημέναις πρὸς τὰς

207 ἐπιβαλλούσας ἐκάστοις διανομάς. ἅμα μέντοι καὶ τὴν τριπόθητον ἡμέραν ἀνεδιδάσκοντο-ζητοῦντες γὰρ ἐκ πολλοῦ, τίς ἄρ' ἐστὶν ἡ τοῦ κόσμου γενέθλιος, ἐν ἣ τὸδε τὸ πᾶν ἀπετελέσθη, καὶ παρὰ πατέρων καὶ προγόνων τὴν ζήτησιν ἄλυτον διαδεξάμενοι μόλις ἐδυνήθησαν εὐρεῖν-οὐ μόνον | χρησμοῖς ἀναδιδαχθέντες, ἀλλὰ καὶ τεκμηρίῳ πάνυ σαφεῖ· τοῦ γὰρ πλεονάζοντος ἐν ταῖς ἄλλαις ἡμέραις, ὡς ἐλέχθη, φθειρομένου, τὸ πρὸ τῆς ἐβδόμης ὑόμενον οὐ μόνον οὐ μετέβαλεν, ἀλλὰ καὶ μέτρον **208** εἶχε διπλάσιον. ἡ δὲ χρῆσις ἦν τοιάδε· συλλέγοντες ἅμα τῇ ἕξ τὸ νιφόμενον ἤλουν ἢ ἔτριβον, εἴθ' ἔψοντες ἠδέϊαν πάνυ τροφήν οἷα μελίπη-**209**κτον προσεφέροντο μὴ δεόμενοι σιτοπόνων περιεργίας. ἀλλὰ γὰρ καὶ τῶν εἰς ἀβροδίαιτον βίον οὐκ εἰς μακρὰν εὐπόρουν, ὅσαπερ ἐν οἴκου-μένῃ χώρα καὶ εὐδαίμονι βουλευθέντος τοῦ θεοῦ κατὰ πολλὴν περιουσίαν ἀφθονα χορηγεῖν ἐν ἐρημίᾳ· ταῖς γὰρ ἐσπέραις ὀρτυγομητρῶν νέφος συνεχές ἐκ θαλάττης ἐπιφερόμενον ἅπαν τὸ στρατόπεδον ἐπεσκίαζε τὰς πτήσεις προσγειοτάτας ποιουμένων εἰς τὸ εὐθνηρον· συλλαμβάνοντες οὖν καὶ σκευάζοντες ὡς φίλον ἐκάστοις κρεῶν ἀπέλαυον ἠδίστων ἅμα καὶ τὴν τροφήν παρηγοροῦντες ἀναγκαίῳ προσοψήματι.

210 Τούτων μὲν οὖν πολλὴν ἦγον ἀφθονίαν οὐκ ἐπιλειπόντων, ὕδατος δὲ καὶ πάλιν πιέσασα δεινὴ σπάνις ἐπιγίνεται· καὶ πρὸς ἀπόγνωσιν ἤδη τραπομένων σωτηρίας, λαβὼν Μωυσῆς τὴν ἱερὰν βακτηρίαν ἐκείνην, δι' ἧς τὰ κατ' Αἴγυπτον ἀπετέλεσε σημεῖα, θεοφορηθεὶς τὴν **211** ἀκρότομον πέτραν παίει. ἡ δ', εἴτε πρὸς ποκειμένης πηγῆς φλέβα καίριον διακοπεῖσα εἴτε καὶ τότε πρῶτον ὕδατος ἀφανέσιν ὑπονόμοις εἰς αὐτὴν ἀθροῦ συρρυσθέντος καὶ σφόδρα ἐκθλιβέντος, ἀναστομωθεῖσα τῇ βίᾳ τῆς φορᾶς κρουνηδὸν ἐκχεῖται, ὡς μὴ τότε μόνον παρασχεῖν ἄκος δίψους ἀλλὰ καὶ πρὸς πλείω χρόνον τοσαύταις μυριάσιν ἀφθονίαν ποτοῦ· τὰ γὰρ ὑδρία πάντα ἐπλήρωσαν, ὡς καὶ πρότερον ἐκ τῶν πηγῶν, αἱ πικραὶ μὲν ἦσαν φύσει, μετέβαλον δ' ἐπιφροσύνη θείᾳ πρὸς τὸ γλύκιον.

212 εἰ δέ τις τούτοις ἀπιστεῖ, θεὸν οὐτ' οἶδεν οὐτ' ἐζήτησέ ποτε· ἔγνω γὰρ ἂν εὐθέως, ἔγνω παγίως καταλαβὼν, ὅτι τὰ παράδοξα δὴ ταῦτα καὶ παράλογα θεοῦ παίγνιά ἐστιν, ἀπιδὼν εἰς τὰ τῶ ὄντι μεγάλα καὶ σπουδῆς ἄξια, γένεσιν οὐρανοῦ καὶ πλανήτων καὶ ἀπλανῶν ἀστέρων χορείας καὶ φωτὸς ἀνάλαμπιν, ἡμέρας μὲν ἡλιακοῦ, νύκτωρ δὲ τοῦ διὰ σελήνης, καὶ γῆς ἴδρυσιν ἐν τῷ μεσαιτάτῳ τοῦ παντός, ἠπείρων τε καὶ νήσων ὑπερβάλλοντα μεγέθη καὶ ζῴων καὶ φυτῶν ἀμυθήτους ἰδέας, ἔτι δὲ πελαγῶν ἀναχύσεις, ποταμῶν αὐθιγενῶν καὶ χειμάρρων φορᾶς, ἀενάων ρεῖθρα πηγῶν, ὧν αἱ | μὲν ψυχρὸν αἱ δὲ θερμὸν ὕδωρ ἀνομβροῦσιν, ἀέρος παντοίας τροπᾶς, ἐτησίων ὥρῶν διακρίσεις, ἄλλα κάλλη **213** μυρία. ἐπιλίποι ἂν ὁ βίος τοῦ βουλομένου διηγεῖσθαι τὰ καθ' ἕκαστα, μᾶλλον δ' ἐν τι τῶν ὀλοσχερεστέρων τοῦ κόσμου μερῶν, κἂν εἰ μέλλοι πάντων ἀνθρώπων ἔσεσθαι μακροβιώτατος. ἀλλὰ ταῦτα μὲν πρὸς ἀλήθειαν ὄντα θαυμάσια καταπεφρόνηται τῷ συνήθει· τὰ δὲ μὴ ἐν ἔθει,

κὰν μικρὰ ἤ, ξέναις φαντασίαις ἐνδιδόντες καταπληττόμεθα τῷ φιλοκαίνῳ.
214 Ἦδη δὲ πολλὴν καὶ ἀπόρευτον διεξεληλυθότων, ὅροι τινὲς
 ἀνεφαίνοντο γῆς οἰκουμένης καὶ προάστεια χώρας, εἰς ἣν μεθωρμίζοντο
 νέμονται δ' αὐτὴν Φοίνικες. ἐλπίσαντες δὲ βίον εὖδιον καὶ γαληνὸν
215 αὐτοῖς ἀπαντήσεσθαι γνώμης ἐσφάλησαν. ὁ γὰρ προκαθήμενος βασιλεὺς
 πόρθησιν εὐλαβηθεὶς, ἀναστήσας τὴν ἐκ τῶν πόλεων νεότητα, μάλιστα
 μὲν ἀνείρξων ὑψηλῶς ἐτίθει, εἰ δὲ βιάζοντο, διὰ χειρῶν ἀμυνόμενος ἀκμήσῃ
 καὶ ἄρτι πρῶτον καθισταμένοις εἰς ἀγῶνα κεκμηκότας ὁδοιπορίαις καὶ
216 ἐνδείαις σιτιῶν καὶ ποτῶν, ἃ κατὰ μέρος ἀντεπετίθετο. Μωυσῆς δὲ
 παρὰ τῶν σκοπῶν γνοὺς οὐ μακρὰν διεστηκότα τὸν ἐχθρὸν στρατόν,
 καταλέξας τοὺς ἡβῶντας καὶ στρατηγὸν ἐλόμενος ἕνα τῶν ὑπάρχων
 Ἰησοῦν, πρὸς τὴν μείζονα συμμαχίαν αὐτὸς ἠπέιγετο· περιρρανάμενος
 γὰρ τοῖς εἰωθόσι καθαρμοῖς ἐπὶ κολωνὸν τὸν πλησίον μετὰ σπουδῆς
 ἀναδραμῶν ἰκέτευε τὸν θεὸν ὑπερασπίσαι καὶ νίκην καὶ κράτος περι-
 ποιῆσαι τοῖς Ἑβραίοις, οὓς ἐκ χαλεπωτέρων πολέμων καὶ κακῶν ἄλλων
 ἐρρύσατο μὴ μόνον τὰς ἐξ ἀνθρώπων ἐπικρεμασθείσας συμφορὰς ἀπο-
 σκεδάσας, ἀλλὰ καὶ ὅσας ὅ τε τῶν στοιχείων νεωτερισμὸς ἐκαινούργησε
217 κατ' Αἴγυπτον καὶ ὁ ἐν ταῖς ὁδοιπορίαις ἀνήνυτος λιμός. ἤδη δὲ μελλόν-
 των εἰς μάχην καθίστασθαι, τερατωδέστατόν τι συμβαίνει πάθος περὶ
 τὰς χεῖρας αὐτοῦ· κουφόταται γὰρ ἐγίνοντο ἐν μέρει καὶ βαρύταται·
 εἴθ' ὅποτε μὲν ἐπελαφρίζοντο πρὸς ὕψος αἰρόμεναι, τὸ συμμαχικὸν
 ἐρρώννυτο καὶ ἀνδραγαθιζόμενον ἐπικυδέστερον ἐγίνετο, ὅποτε δὲ κάτω
 βρῖσειαν, ἴσχυον οἱ ἀντίπαλοι, μηνύοντος διὰ συμβόλων τοῦ θεοῦ, ὅτι
 τῶν μὲν ἐστὶ γῆ καὶ αἰ τοῦ παντὸς ἐσχατιαὶ κλῆρος οἰκεῖος, τῶν δ'
 αἰθὴρ ὁ ἱερώτατος, καὶ ὡσπερ ἐν τῷ παντὶ βασιλεύει καὶ κρατεῖ γῆς
218 οὐρανός, οὕτω καὶ τὸ ἔθνος περιέσται τῶν ἀντιπολεμούντων. ἄχρι μὲν
 οὖν τινος αἱ χεῖρες οἷα πλάστιγγες ἐν μέρει μὲν | ἐπεκουφίζοντο, ἐν
 μέρει δ' ἐπέρεπον, τμητικαῦτα καὶ ὁ ἀγὼν ἀμφήριστος ἦν· ἐξαπιναίως
 δ' ἀβαρεῖς γενόμεναι, δακτύλοις ἀντὶ ταρσῶν χρώμεναι, μετέωροι πρὸς
 ὕψος ἤρθησαν, καθάπερ αἱ πτηναὶ φύσεις ἀεροποροῦσαι, καὶ διέμενον
 ἀνώφοιτοι μέχρι τοῦ τὴν νίκην Ἑβραίους ἀνανταγώνιστον ἄρασθαι, τῶν
 ἐχθρῶν ἡβηδὸν ἀναιρεθέντων ἅπερ τε διαθεῖναι παρὰ τὸ προσῆκον ἐσπού-
219 δάζον παθόντων μετὰ δίκης. τότε καὶ Μωυσῆς ἰδρύεται βωμόν, ὃν
 ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος ὠνόμασε "θεοῦ καταφυγὴν" (Exod. 17, 15), ἐφ'
 οὗ τὰ ἐπινίκια ἔθνευε χαριστηρίους εὐχὰς ἀποδιδούς.
220 Μετὰ τὴν μάχην ταύτην ἔγνω δεῖν τὴν χώραν, εἰς ἣν ἀπω-
 κίετο τὸ ἔθνος, κατασκέψασθαι· δεύτερον δ' ὁδοιποροῦσιν ἔτος ἐνει-
 στήκει· βουλόμενος μὴ, οἷα φιλεῖ, γνωσιμαχεῖν οὐκ εἰδότας, ἀλλ'
 ἀκοῆ προμαθόντας αὐτήν, ἐπιστήμη τῶν ἐκεῖ βεβαίᾳ χρωμένους, τὸ
221 πρακτέον ἐκλογίζεσθαι. δώδεκα δ' ἰσαρίθμους ταῖς φυλαῖς ἄνδρας, ἐξ
 ἑκάστης ἕνα φύλαρχον, αἰρεῖται τοὺς δοκιμωτάτους ἀριστίνδην προκρίνας,
 ἵνα μηδεμίᾳ μοῖρα πλεόν ἢ ἔλαττον ἐνεγκαμένη διαφέρηται, πᾶσαι δ'

ἐξ ἴσου διὰ τῶν ἐν τέλει τὰ παρὰ τοῖς κατοίκοις, εἰ βουλευθεῖεν οἱ
222 πεμφθέντες ἀψευδεῖν, ἐπιγνώσιν. ἐλόμενος δ' αὐτούς φησι τάδε· "τῶν
 ἀγώνων καὶ κινδύνων, οὓς ὑπέστημεν καὶ μέχρι νῦν ὑπομένομεν, ἄθλόν
 εἰσιν αἱ κληρουχίαι, ὧν τῆς ἐλπίδος μὴ διαμάρτοιμεν ἔθνος πολυανθρωπό-
 τατον εἰς ἀποικίαν παραπέμποντες. ἔστι δ' ὠφελιμώτατον ἢ τόπων
 καὶ ἀνθρώπων καὶ πραγμάτων ἐπιστήμη, ὡσπερ ἡ ἄγνοια βλαβερόν.
223 ὑμᾶς οὖν ἐχειροτονήσαμεν, ἵνα ταῖς ὑμετέροις ὄψεσί τε καὶ διανοαῖς
 τὰκεῖ θεασώμεθα· γίνεσθε δὴ τῶν τοσοῦτων μυριάδων ὧτα καὶ ὀφθαλμοὶ
224 πρὸς τὴν ὧν ἀναγκαῖον εἶδέναι σαφῆ κατάληψιν. ἃ δὲ γινῶναι ποθοῦμεν,
 τρία ταῦτ' ἐστίν· οἰκητόρων πλήθος τε καὶ δύναμιν, πόλεων τὴν ἐν
 εὐκαιρίᾳ θέσιν καὶ ἐν οἰκοδομίαις ἐχυρότητα ἢ τοῦναντίον, χώραν εἰ
 βαθύγειός ἐστι καὶ πίων, ἀγαθὴ παντοίους καρποὺς ἐνεγκεῖν σπαρτῶν
 τε καὶ δένδρων, ἢ λεπτόγεως ἔμπαλιν, ἵνα πρὸς μὲν ἰσχὺν καὶ πλήθος
 οἰκητόρων ἰσορρόποις δυνάμεσι φραζώμεθα, πρὸς δὲ τὴν ἐν τοῖς τόποις
 ἐρυμνότητα μηχανήμασι καὶ ταῖς ἐλεπόλεσιν· ἀναγκαῖον δὲ καὶ τὴν χώραν
 εἶδέναι, εἰ ἀρετῶσα ἢ μή· περὶ γὰρ λυπρᾶς ἐκουσίους κινδύνους ὑπο-
225 μένειν ἡλιθιότητος. τὰ δ' ὄπλα καὶ μηχανήματα ἡμῶν καὶ πᾶσα ἡ
 δύναμις ἐν μόνῳ τῷ πιστεύειν θεῷ κεῖται· ταύτην ἔχοντες τὴν παρα-
 σκευὴν οὐδενὶ τῶν φοβερῶν εἴζομεν· ἱκανὴ γὰρ ἀμάχους ῥώμας εὐεξίαις,
 τόλμαις, ἐμπειρίαις, πλήθεσιν ἐκ πολλοῦ τοῦ | περιόντος κατακρατεῖν,
 δι' ἣν καὶ ἐν ἐρήμῃ βαθείᾳ χορηγίαι πάντων εἰσὶν ὅσα ἐν εὐετηρίᾳ
226 πόλεων. ὁ δὲ καιρός, ἐν ᾧ μάλιστα χώρας ἀρετὴν δοκιμάζεσθαι συμ-
 βέβηκεν, ἔαρ ἐστίν, ὃ νῦν ἐφέστηκεν· ὥρα γὰρ ἔαρος τὰ μὲν σπαρέντα
 τελεσφορεῖται γένη, αἱ δὲ τῶν δένδρων φύσεις ἀρχὴν λαμβάνουσιν.
 ἄμεινον δ' ἂν εἴη καὶ ἐπιμεῖναι μέχρι θέρους ἀκμάζοντος καὶ
227 καρποὺς οἶονεῖ δείγματα χώρας εὐδαίμονος." ταῦτ' ἀκούσαντες
 ἐπὶ τὴν κατασκοπὴν ἐξήεσαν ὑπὸ παντὸς τοῦ πλήθους προπεμπό-
 μενοι δεδιότος, μὴ συλληφθέντες ἀπόλωνται καὶ συμβῆῖ δύο τὰ χαλεπώτατα,
 ἀνδρῶν τε, οἱ φυλῆς ἐκάστης ὄψις ἦσαν, σφαγαὶ καὶ ἄγνοια τῶν παρὰ
228 τοῖς ἐφεδρεύουσιν ἐχθροῖς ὧν ὠφέλιμος ἢ ἐπιστήμη. παραλαβόντες
 δ' ὀπτῆρας καὶ ἡγεμόνας τῆς ὁδοῦ προερχομένοις ἐφείποντο· καὶ γενό-
 μενοι πλησίον, ἐφ' ὑψηλότατον ὄρος τῶν περὶ τὸν τόπον ἀναδραμόντες,
 κατεθεῶντο τὴν χώραν, ἧς πεδιάς μὲν ἦν πολλὴ κριθοφόρος, πυροφόρος,
 εὐχορτος, ὀρεινὴ δ' οὐκ ἔλαττον ἀμπέλων καὶ στελεχῶν ἄλλων κατά-
 πλεως, εὐδενδρος ἅπασα, λάσιος, ποταμοῖς καὶ πηγαῖς διεζωσμένη πρὸς
 ἀφθονον ὑδρείαν, ὡς ἐκ τῶν προπόδων ἄχρι τῶν κορυφῶν ὅλα τῶν
 ὄρων τὰ κλίματα δένδροσι κατασκίοις συνυφάνθαι, διαφερόντως δὲ τοὺς
229 αὐχένας καὶ ὅσαι βαθεῖαι διαφύσεις. κατεθεῶντο δὲ καὶ τὰς πόλεις
 ἐρυμνοτάτας διχόθεν, ἕκ τε τοπικῆς περὶ τὴν θέσιν εὐκαιρίας καὶ περι-
 βόλων ἐχυρότητος. ἐξετάζοντες δὲ καὶ τοὺς οἰκήτορας ἐώρων ἀπείρους
 τὸ πλήθος, περιμηκεστάτους γίγαντας ἢ γιγαντώδεις τὰς τῶν σωμάτων
230 ὑπερβολὰς ἐν τε μεγέθεσι καὶ ῥώμαις. ταῦτα κατιδόντες εἰς ἀκριβεστέραν

κατάληψιν ἐπέμενον-ὀλισθηρὸν γὰρ αἱ πρῶται φαντασίαι χρόνῳ μόλις ἐνσφραγιζόμεναι-καὶ ἅμα σπουδὴν ἐποιούντο δρεψάμενοι τῶν ἀκροδρύων, μὴ ἄρτι πρῶτον στεριφουμένων ἀλλ' ἤδη ὑποπερκαζόντων, 231 ἐπιδείξασθαι παντὶ τῷ πλήθει τὰ μὴ ῥαδίως φθαρησόμενα. μάλιστα δ' αὐτοὺς κατέπληττεν ὁ τῆς ἀμπέλου καρπός· οἱ γὰρ βότρυες ὑπερ-μεγέθεις ἦσαν, ἀντιπαρεκτεινόμενοι ταῖς κληματίσι καὶ μοσχεύμασιν, ἄπιστος θέα· ἕνα γοῦν ἐκτεμόντες καὶ δοκίδος ἐκ μέσων ἀπαιωρήσαντες, ἥς τὰς ἀρχὰς δυσὶ νέοις, τῷ μὲν ἔνθεν τῷ δ' ἔνθεν, ἐπετίθεσαν, ἐκ διαδοχῆς, πιεζομένων αἰεὶ τῶν προτέρων-βαρύτερον γὰρ ἦν ἄχθος 232 -, ἐκόμιζον, περὶ τῶν ἀναγκαίων οὐχ ὁμοφρονούντες. ἐγένοντο μὲν οὖν αὐτοῖς ἄμιλλαι μυρία καὶ πρὶν ἐπανήκειν κατὰ τὴν ὁδόν, ἀλλὰ κουφότεραι, ὑπὲρ τοῦ μὴ γνωσιμαχούντων μηδ' | ἄλλα ἄλλων ἀπαγγελ-λόντων στάσιν ἐν τῷ πλήθει γενέσθαι, χαλεπώτεροι δὲ μετὰ τὴν 233 ἐπάνοδον. οἱ μὲν γὰρ περὶ τῆς τῶν πόλεων ἐχυρότητος καὶ ὡς ἐκάστη πολυάνθρωπός ἐστι διεξιόντες καὶ πάντα αἴροντες τῷ λόγῳ πρὸς τὸ μεγαλεῖον φόβον ἐνειργάζοντο τοῖς ἀκούουσιν, οἱ δὲ τὸν ἀπάντων ὦν εἶδον ὑφαιροῦντες ὄγκον παρεκάλουν μὴ ἀναπίπτειν, ἀλλ' ἔχεσθαι τῆς ἀποικίας ὡς αὐτοβοεὶ περιεσομένου· οὐδεμίαν γὰρ ἀνθέξειν πόλιν πρὸς τοσαύτης δυνάμεως ἔφοδον ἀθρόως ἐπιστάσης, ἀλλὰ τῷ βάρει πιεσθεῖσαν πίπτειν· προσετίθεσαν δὲ καὶ τὰ ἐκ τῶν ἰδίων παθῶν ἑκάτεροι ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀκούοντων, οἱ μὲν ἀνανδροὶ δειλίαν, οἱ δ' ἀκατάπληκτοι 234 θάρσος μετ' εὐελπιστίας. ἀλλ' οὗτοι μὲν πέμπτη μοῖρα τῶν ἀποδεδει-λιακῶτων ἦσαν, οἱ δ' ἔμπαλιν τῶν γενναίων πενταπλάσιοι· τὸ δ' ὀλίγον θάρσος ἀτολμίας ἐναφανίζεται περιουσία, ὃ δὴ καὶ τότε φασὶ συμβῆναι· τῶν γὰρ τὰ βέλτιστα διεξιόντων δυοῖν οἱ τάναντία φάσκοντες δέκα περιῆσαν οὕτως, ὥστε καὶ σύμπασαν ὑπηγάγοντο τὴν πληθὺν ἐκείνων μὲν ἄλλο- 235 τριώσαντες, ἑαυτοῖς δ' οἰκειωσάμενοι. περὶ δὲ τῆς χώρας ταῦτά πάντες ἀπεφαίνοντο γνώμη μιᾷ τὸ κάλλος καὶ τῆς πεδιάδος καὶ τῆς ὄρεινῆς ἐκδιη-γούμενοι· "τί δ' ὄφελος εὐθύς ἀνεβόησαν "ἡμῖν ἀλλοτρίων ἀγαθῶν καὶ ταῦτα πεφρουρημένων κραταιᾷ χειρὶ πρὸς τὸ ἀναφαίρετον;" καὶ τοῖς δυσὶν ἐπιδραμόντες μικροῦ καταλεύουσιν αὐτοὺς ἡδονὴν ἀκοῆς τοῦ συμφέροντος 236 καὶ ἀπάτην ἀληθείας προκρίναντες. ἐφ' οἷς ὁ ἡγεμὼν ἠγανάκτει καὶ ἅμα ἠυλαβεῖτο, μὴ τι θεήλατον κατασκήψῃ κακὸν οὕτως ἐκθύμως ἀπι-στοῦσι τοῖς χρησμοῖς· ὅπερ καὶ ἐγένετο· τῶν γὰρ κατασκόπων οἱ μὲν δειλοὶ δέκα λοιμῶδει νόσῳ διαφθείρονται μετὰ τῶν ἐκ τοῦ πλήθους συναπονηθέντων, μόνοι δ' οἱ συμβουλευσαντες δύο μὴ ὀρρωδεῖν ἀλλ' ἐφίεσθαι τῆς ἀποικίας ἐσώθησαν, ὅτι καταπειθεῖς ἐγένοντο τοῖς λογίοις, γέρας ἐξαιρετὸν λαβόντες τὸ μὴ παραπολέσθαι. 237 Τοῦτ' αἴτιον ἐγένετο τοῦ μὴ θᾶπτον ἦκειν εἰς ἣν ἀπωκίζοντο γῆν. δυνάμενοι γὰρ ἔπει δευτέρῳ μετὰ τὴν ἀπ' Αἰγύπτου μετανάστασιν τὰς ἐν Συρίᾳ πόλεις καὶ τὰς κληρουχίας ἐννέμεσθαι, τὴν ἄγουσαν καὶ ἐπίτομον ἐκτραπόμενοι ὁδὸν ἐπλάζοντο, δυσαναπορεύτους καὶ μακρὰς

ἀνοδίας ἄλλας ἐπ' ἄλλαις ἀνευρίσκοντες εἰς ἀνήνυτον ψυχῆς τε καὶ
 σώματος κάματον, δίκας ἀναγκαίας τῆς ἄγαν ἀσεβείας ὑπομένοντες.
238 ὀκτὼ γοῦν ἐνιαυτοὺς πρὸς τοῖς τριάκοντα δίχρα τοῦ | παρεληλυθότος
 χρόνου, γενεᾶς βίον ἀνθρωπίνης, ἄνω κάτω τριβόμενοι καὶ τὰς ἀβάτους
 ἐρημίας ἀναμετροῦντες ἔτει τεσσαρακοστῷ μόλις ἐπὶ τοὺς τῆς χώρας
239 ὄρους παρεγένοντο, ἐφ' οὗς καὶ πρότερον ἦλθον. πρὸς δὲ ταῖς εἰσβολαῖς
 ὄκουν ἕτεροί τε καὶ δὴ καὶ συγγενεῖς αὐτῶν, οὗς ὄνοντο μάλιστα μὲν
 συνεκπολεμήσειν τὸν πρὸς τοὺς ἀστυγείτονας πόλεμον καὶ πρὸς τὴν
 ἀποικίαν ἅπαντα συμπράξειν, εἰ δ' ἀποκνοῖεν, μετὰ μηδετέρων γοῦν
240 τετάξεσθαι χεῖρας ἀνέχοντας. οἱ γὰρ ἀμφοτέρων τῶν ἐθνῶν πρόγονοι,
 τοῦ τε Ἑβραίου καὶ τοῦ τὰ προάστεια κατοικοῦντος, ἀδελφοὶ δύο ἦσαν
 ὁμοπάτριοι καὶ ὁμομήτριοι, πρὸς δὲ καὶ δίδυμοι, ἀφ' ὧν εἰς πολυπαιδίαν
 ἐπιδιδόντων καὶ τῶν ἀπογόνων εὐφορία τινὶ χρωμένων εἰς μέγα καὶ
 πολυάνθρωπον ἔθνος ἑκατέρα τῶν οἰκιῶν ἀνεχύθη· ἀλλ' ἡ μὲν ἐφιλο-
 χώρησεν, ἡ δ', ὡς ἐλέχθη πρότερον, εἰς Αἴγυπτον μεταναστᾶσα διὰ
241 λιμὸν χρόνοις ὕστερον ἐπανήει. τὴν δ' οἰκειότητα ἡ μὲν διεφύλαττε,
 καίτοι πολὺν χρόνον διαζευχθεῖσα, πρὸς τοὺς μηδὲν ἔτι τῶν πατρίων
 φυλάττοντας, ἀλλὰ πάντα τὰ τῆς ἀρχαίας πολιτείας ἐκδεδητημένους,
 ὑπολαβοῦσα τοῖς ἡμέροις τὰς φύσεις ἀρμόττον εἶναι διδόναι τι καὶ χαρί-
242 ζεσθαι συγγενείας ὀνόματι· ἡ δ' ἔμπαλιν τὰ φιλικὰ πάντα ἔτρεψεν ἤθεσι
 καὶ λόγοις βουλαῖς τε καὶ πράξεσιν ἀσπόνδοις καὶ ἀσυμβάτοις χρωμένη,
 πατρικὴν ἔχθραν ζυπυροῦσα· ὁ γὰρ τοῦ ἔθνους ἀρχηγέτης αὐτὸς ἀπο-
 δόμενος τῷ ἀδελφῷ τὰ πρεσβεῖα μικρὸν ὕστερον ὧν ἐξέστη μετεποιεῖτο
 παραβαίνων τὰς ὁμολογίας καὶ ἐφόνα θάνατον ἀπειλῶν, εἰ μὴ ἀποδοίη·
 ταύτην τὴν παλαιὰν ἀνδρὸς ἐνὸς πρὸς ἓνα ἔχθραν ἔθνος τοσαύταις ὕστερον
243 γενεαῖς ἐκαίνωσεν. ὁ μὲν οὖν ἡγεμῶν τῶν Ἑβραίων Μωσῆς, καίτοι γ'
 αὐτοβοεὶ δυνάμενος ἐλεῖν ἐξ ἐπιδρομῆς, οὐκ ἐδικαίωσε διὰ τὴν εἰρημένην
 συγγένειαν, ἀλλ' ὁδῶ χρήσασθαι μόνον ἡξίου τῇ διὰ τῆς χώρας πάνθ'
 ὑπισχνούμενος πράξειν τὰ ἔνσπονδα, μὴ τεμεῖν χωρίον, μὴ θρέμματα,
 μὴ λείαν ἀπάξειν, ὕδατος, εἰ ποτοῦ γένοιτο σπάνις, τιμὴν παρέξειν καὶ
 τῶν ἄλλων τοῖς ἀχορηγήτοις ὠνίων· οἱ δ' εἰρηνικαῖς οὕτω προκλήσεσιν
 ἀνά κράτος ἠναντιοῦντο πόλεμον ἀπειλοῦντες, εἰ τῶν ὄρων ἐπιβάντας
244 ἢ ψαύσαντας αὐτὸ μόνον αἰσθιοῦντο. χαλεπῶς δὲ τὰς ἀποκρίσεις
 ἐνηνοχότων καὶ ἤδη πρὸς ἄμυναν ὁρμώντων, ἐν ἐπηκόῳ στας "ἄνδρε"ς
 εἶπεν, "ἡ μὲν ἀγανάκτησις ὑμῶν εὐλογος καὶ δικαία· χρηστὰ γὰρ ἀφ'
 ἡμέρου γνώμης προτειναμένων, πονηρὰ ἀπὸ διανοίας ἀπεκρίναντο κακο-
245 ἤθους. ἀλλ' οὐχ ὅτι | τῆς ὠμότητος ἐκεῖνοι δίκας ἐπάξιοι τίνειν εἰσί,
 διὰ τοῦθ' ἡμῖν ἐπὶ τὰς κατ' αὐτῶν τιμωρίας ἀρμόττον ἴεσθαι, ἕνεκα
 τῆς πρὸς τὸ ἔθνος τιμῆς, ἵνα καὶ ταύτη μοχθηρῶν ἀγαθοὶ διαφέρωμεν,
 ἐξετάζοντες οὐ μόνον, εἰ κολαστέοι τινές εἰσιν, ἀλλ' εἰ καὶ ὑφ' ἡμῶν
246 ἐπιτήδειοι τοῦτο πάσχειν." εἶτ' ἐκτραπόμενος ἤγε δι' ἑτέρας τὴν πληθύν,
 ἐπειδὴ τὰς κατὰ τὴν χώραν ὁδοὺς ἀπάσας φρουραῖς διεζωσμένας εἶδεν

ὑπὸ τῶν βλάβην μὲν οὐδεμίαν ἐνδεζομένων, φθόνῳ δὲ καὶ βασκανίᾳ
247 τὴν ἐπίτομον οὐκ ἐώντων προέρχεσθαι. ταῦτα δὲ σαφειστάτη πίστις
 ἦν ἀνίας, ἦν ἐπὶ τῷ τὸ ἔθνος ἐλευθερίας τυχεῖν ἠνιῶντο, δηλονότι χαί-
 ροντες, ἠνίκα τὴν ἐν Αἰγύπτῳ πικρὰν δουλείαν ὑπέμενον· ἀνάγκη γὰρ
 οἷς φέρει λύπην τὰγαθὰ τῶν πλησίον ἐπὶ τοῖς τούτων εὐφραίνεσθαι
248 κακοῖς, καὶ μὴ ὁμολογῶσιν. ἔτυχον γὰρ ὡς πρὸς ὁμογνώμονας καὶ τὰ
 αὐτὰ βουλομένους ἀνενεγκόντες τὰ συμβάντα λυπηρά τε αὖ καὶ ὅσα καθ'
 ἡδονήν, οὐκ εἰδότες ὅτι πόρρω προεληλύθασιν μοχθηρίας καὶ ἐθελέχθως
 καὶ φιλαπεχθημόνως ἔχοντες στένειν μὲν ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς, ἤδεσθαι δὲ
249 ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις ἔμελλον. τῆς δὲ κακονοίας ἀνακαλυφθείσης ἐκείνων,
 ἐκωλύθησαν εἰς χεῖρας ἐλθεῖν ὑπὸ τοῦ προεστῶτος ἐπιδειξαμένου δύο
 τὰ κάλλιστα, φρόνησιν ἐν ταυτῷ καὶ χρηστότητα· τὸ μὲν γὰρ μηδὲν
 παθεῖν φυλάσσασθαι συνέσεως, τὸ δὲ μηδ' ἀμύνασθαι συγγενεῖς ὄντας
 ἐθελῆσαι φιλανθρωπίας ἔργον.

250 Τὰς μὲν οὖν τούτων πόλεις παρημείψατο. βασιλεὺς δέ τις
 τῆς ὁμόρου Χανάνης ὄνομα, τῶν σκοπῶν ἀπαγγειλάντων τὸν ὁδοιποροῦντα
 στρατὸν οὐ πάνυ μακρὰν ἀφεστηκότα, νομίσας ἀσύντακτόν τε εἶναι καὶ
 ῥαδίως εἰ προεπίθιοιτο νικήσειν, ἄρας μετὰ τῆς οἰκείας νεότητος
 εὐοπλοῦσης ἐπεξέθει καὶ τοὺς πρώτους ὑπαντιάσαντας ἄτε μὴ παρεσκευασ-
 μένους εἰς μάχην τρέπεται· καὶ λαβὼν αἰχμαλώτους ἐπὶ τῷ παρ' ἐλπίδα
 εὐημερήματι φυσηθεὶς προῆει, καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας χειρώσεσθαι
251 νομίζων. οἱ δὲ οὐ γὰρ ἐγνάμφθησαν ἡττη τῆς προερχομένης τάξεως
 -ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἢ πρότερον σπάσαντες εὐτολμίας καὶ τὴν ἔνδειαν
 τῶν ἐαλωκότων ἐκπλήσαι ταῖς προθυμίαις ἐπειγόμενοι συνεκρότου ἄλλος
 ἄλλον μὴ ἀποκάμνειν "ἀνεγειρώμεθ" α λέγοντες, "ἄρτι τῆς χώρας ἐπι-
 βαίνομεν· ἀκατάπληκτοι μετὰ τῆς ἐν τῷ θαρρεῖν ἐχυρότητος γινώμεθα·
 τὰ τέλη ταῖς ἀρχαῖς πολλάκις κρίνεται· ἐπὶ τῶν εἰσβολῶν ὄντες κατα-
 πληξώμεθα τοὺς οἰκήτορας, ὡς ἔχοντες μὲν τὴν ἐκ τῶν πόλεων εὐετη-
 ρίαν, | ἀντιδεδωκότες δ' ἦν ἐκ τῆς ἐρημίας ἐπαγόμεθα σπάνιν τῶν ἀναγ-
252 καίων." καὶ ἅμα διὰ τούτων προτρέποντες αὐτοὺς ἠῤῥξαντο τῆς χώρας
 ἀπαρχὰς ἀναθήσειν τῷ θεῷ τὰς πόλεις τοῦ βασιλέως καὶ τοὺς ἐν ἐκάστη
 πόλιτας· ὁ δ' ἐπινεύει ταῖς εὐχαῖς καὶ θάρσος ἐμπνεύσας τοῖς Ἑβραίοις
253 τὴν ἀντίπαλον στρατιὰν ἀλῶναι παρεσκεύασεν. οἱ δ' ἀνὰ κράτος ἐλόντες
 τὰς χαριστηρίου ὁμολογίας ἐπετέλουν, οὐδὲν ἐκ τῆς λείας νοσφισάμενοι,
 τὰς δὲ πόλεις αὐτοῖς ἀνδράσι καὶ κειμηλίαις ἀνιερῶσαντες, καὶ ἀπὸ τοῦ
254 συμβεβηκότος ὅλην τὴν βασιλείαν ὠνόμασαν "ἀνάθεμ" α. καθάπερ γὰρ
 εἷς ἕκαστος τῶν εὐσεβούντων ἀπὸ τῶν ἐτησίων ἀπάρχεται καρπῶν, οὓς
 ἂν ἐκ τῶν ἰδίων συγκομίζῃ κτημάτων, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὅλον τὸ
 ἔθνος μεγάλης χώρας, εἷς ἦν μετανίστατο, μέγα τμήμα, τὴν εὐθύς
 αἰρεθεῖσαν βασιλείαν, ἀνέθηκεν ἀπαρχὴν τινα τῆς ἀποικίας· οὐ γὰρ ἐνό-
 μιζεν ὅσιον εἶναι διανείμασθαι γῆν ἢ πόλεις κατοικῆσαι, πρὶν καὶ τῆς
 χώρας καὶ τῶν πόλεων ἀπάρξασθαι.

255 Μικρὸν δ' ὕστερον καὶ πηγὴν εὐδρον ἀνευρόντες, ἢ παντὶ τῷ πλήθει ποτὸν ἐχορήγησεν-ἐν φρέατι δ' ἦν ἡ πηγή καὶ ἐπὶ τῶν τῆς χώρας ὄρων-, ὡσπερ οὐχ ὕδατος ἀλλ' ἀκράτου σπάσαντες τὰς ψυχὰς ἀνεχύθησαν· ὑπὸ τε εὐφροσύνης καὶ χαρᾶς ἄσμα καινὸν οἱ θεοφιλεῖς χοροὺς περὶ τὸ φρέαρ ἐν κύκλῳ στήσαντες ἦδον εἰς τὸν κληροῦχον θεὸν καὶ τὸν ἀληθῶς ἡγεμόνα τῆς ἀποικίας, ὅτι πρῶτον ἐπιβάντες ἐξ ἐρημίας μακρᾶς τῆς οἰκουμένης καὶ ἦν ἔμελλον καθέξειν ποτὸν ἀφθονον ἀνεῦρον, ἀρμόττον ἡγησάμενοι μὴ ἀσημείωτον τὴν πηγὴν παρελθεῖν.

256 καὶ γὰρ ἔτυχεν οὐ χερσὶν ἰδιωτῶν ἀλλὰ βασιλέων ἀνατετμηθῆναι φιλοτιμηθέντων, ὡς λόγος, οὐ μόνον περὶ τὴν εὕρεσιν τοῦ ὕδατος ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν τοῦ φρέατος κατασκευήν, ἵν' ἐκ τῆς πολυτελείας βασιλικὸν φαίνεται τὸ ἔργον καὶ ἡ τῶν κατασκευασάντων ἀρχὴ καὶ μεγαλόνοια.

257 γεγηθῶς δ' ἐπὶ τοῖς αἰεὶ συμβαίνουσιν ἀπροσδοκίτοις ἀγαθοῖς ὁ Μωυσῆς ἐχώρει προσωτέρω, τὴν μὲν νεότητά διανεύμας εἰς τε πρωτοστάτας καὶ ὀπισθοφύλακας, γηραιούς δὲ καὶ γύναια καὶ παῖδας ἐν μέσοις τάξας, ἵνα διὰ τῶν παρ' ἑκάτερα φρουρὰν ἔχωσιν, ἕάν τε ἀντικρὺ ἕάν τε κατόπιν ἐχθρὸς ὄμιλος ἐπίη.

258 Ὀλίγαις δ' ὕστερον ἡμέραις εἰς τὴν τῶν Ἀμορραίων χώραν ἐμβαλὼν πρέσβεις ἐξέπεμπε πρὸς τὸν βασιλέα-Σηὼν δ' ὠνομάζετο-προτρέπων ἐφ' ἃ καὶ τὸν συγγενῆ πρότερον· ὁ δ' οὐ μόνον πρὸς ὕβριν ἀπεκρίνατο τοῖς ἤκουσι μικροῦ καὶ ἀνελὼν αὐτούς, εἰ μὴ νόμος ὁ πρεσβευτικὸς ἐμποδῶν ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ πάντα τὸν στρατὸν συναγαγὼν

259 ἐφόρμα | νομίζων αὐτίκα τῷ πολέμῳ περιέσεσθαι. συμπλακεῖς δὲ οὐ πρὸς ἀμελετήτους καὶ ἀνασκήτους ἔγνω τὴν μάχην οὔσαν ἀλλ' ἀθλητὰς τῷ ὄντι πολέμων ἀηττήτους, οἱ πρὸ μικροῦ πολλὰ καὶ μεγάλα ἠνδραγαθίσαντο σωματῶν ἀλκὴν καὶ φρόνημα διανοίας καὶ ἀρετῆς ὕψος ἐπιδειξάμενοι, δι' ὧν τοὺς μὲν ἐναντιωθέντας ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος εἶλον, ἔψαυσαν δὲ τῶν ἀπὸ τῆς λείας οὐδενὸς τὰ πρῶτα τῶν ἀθλων

260 ἀναθεῖναι τῷ θεῷ σπουδάσαντες· οἱ καὶ τότε φραζάμενοι καρτερῶς ἀπὸ τῶν αὐτῶν βουλευμάτων καὶ παρασκευῶν ἀντεφώρμησαν ἅμα καὶ τῇ ἀκαθαιρέτῃ τοῦ δικαίου χρώμενοι συμμαχίᾳ, δι' ἣν εὐτολμότεροί τε

261 ἦσαν καὶ ἀγωνισταὶ πρόθυμοι. σαφῆς δὲ πίστις· δευτέρως οὐκ ἐδέησε μάχης, ἀλλ' ἡ πρώτη καὶ μόνη ἐγένετο, καθ' ἣν πᾶσα ἡ ἀντίπαλος

262 ἐκλίθη δύναμις καὶ ἀνατραπίσα ἠβηδὸν αὐτίκα ἠφανίσθη. αἱ δὲ πόλεις ὑπὸ τὸν αὐτὸν χρόνον κεναί τε καὶ πλήρεις ἐγεγένητο, κεναὶ μὲν τῶν ἀρχαίων οἰκητόρων, πλήρεις δὲ τῶν κεκρατηκότων· τὸν αὐτὸν μέντοι τρόπον καὶ αἱ κατ' ἀγροὺς ἐπαύλεις ἐρημωθεῖσαι τῶν ἐν αὐταῖς ἀντέλαβον ἄνδρας βελτίους τὰ πάντα.

263 Οὗτος ὁ πόλεμος ἅπασιν μὲν τοῖς Ἀσιανοῖς ἔθνεσι φοβερὸν δέος ἐνειργάσατο, διαφερόντως δὲ τοῖς ὁμόροις, ὅσῳ καὶ τὰ δεινὰ ἔγγυτέρω προσεδοκάτο. εἰς δὲ δὴ ἐκ τῶν ἀστυγειτόνων βασιλέων ὄνομα Βαλάκης, μεγάλην καὶ πολυάνθρωπον τῆς ἐφᾶς μοῖραν ὑπηγμένος, πρὶν

εἰς χεῖρας ἐλθεῖν ἀπειπών, ἀντικρυς μὲν ὑπαντᾶν οὐκ ἔδοκίμαζε τὸν
 ἐκπορθήσεως δι' ὄπλων ἐλεύθερον πόλεμον διαδιδράσκων, ἐπ' οἰωνοὺς
 δὲ καὶ μαντείας ἐτράπετο νομίζων ἀραῖς τισι δυνήσεσθαι τὴν ἄμαχον
264 ῥώμην τῶν Ἑβραίων καθελεῖν. ἀνὴρ δ' ἦν κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον
 ἐπὶ μαντεία περιβόητος Μεσοποταμίαν οἰκῶν, ὃς ἅπαντα μὲν ἐμεμύητο
 τὰ μαντικῆς εἶδη, οἰωνοσκοπίαν δ' ἐν τοῖς μάλιστα συγκεκριτικῶς
 ἐθαυμάζετο, πολλοῖς καὶ πολλάκις ἐπιδειξάμενος ἄπιστα καὶ μεγάλα.
265 προεῖπε γὰρ τοῖς μὲν ἐπομβρίας θέρους ἀκμάζοντος, τοῖς δ' αὖχμὸν
 τε καὶ φλογμὸν ἐν μέσῳ χειμῶνι, τοῖς δ' ἐξ εὐετηρίας ἀφορίαν καὶ
 ἔμπαλιν ἐκ λιμοῦ φοράν, ἐνίοις δὲ πλημμύρας ποταμῶν καὶ κενώσεις
 καὶ θεραπείας λοιμικῶν νοσημάτων καὶ ἄλλων μυρίων, ὧν ἕκαστον ὁ
 προθεσπίζειν δοκῶν ὀνομαστότατος ἦν ἐπὶ μέγα εὐκλείας προερχόμενος
266 διὰ τὴν ἐπιβαίνουσιν αἰεὶ καὶ φθάνουσαν πανταχόσε φήμην. ἐπὶ τούτῳ
 ἐξέπεμπε τῶν ἐταίρων τινὰς παρακαλῶν ἥκειν καὶ δωρεὰς τὰς μὲν ἤδη
 παρῆχε, τὰς δὲ δώσειν ὡμολόγει τὴν χρεῖαν ἧς ἕνεκα μεταπέμποιτο
 δηλῶν· ὁ δ' οὐκ ἀπὸ φρονήματος εὐγενοῦς καὶ βεβαίου, | ἀλλὰ τὸ πλέον
 ἄστει ζόμενος ὡς δὴ τῶν ἐλλογίμων προφητῶν γεγονῶς καὶ μηδὲν ἄνευ
 χρησμῶν εἰσθῶς πράττειν τὸ παράπαν, ὑπανεδύετο λέγων οὐκ ἐπι-
267 τρέπειν αὐτῷ βαδίζειν τὸ θεῖον. καὶ οἱ μὲν ἤκοντες ἐπανήεσαν ἀπρακτοὶ
 πρὸς τὸν βασιλέα, ἕτεροι δ' εὐθύς ἐπὶ τὴν αὐτὴν χρεῖαν ἐχειροτονοῦντο
 τῶν δοκιμωτέρων, πλείω μὲν ἐπιφερόμενοι χρήματα, περιττοτέρως δὲ
268 δωρεὰς ὑπισχνούμενος. δελεασθεὶς δὲ καὶ τοῖς ἤδη προτεινομένοις καὶ
 ταῖς μελλούσαις ἐλπίσι καὶ τὸ ἀξίωμα τῶν παρακαλούντων καταιδεσθεὶς
 ἐνεδίδου, πάλιν προφασίζόμενος τὸ θεῖον οὐκ ἐφ' ὑγιεῖ· τῇ γοῦν ὑστε-
 ραία παρεσκευάζετο τὴν ἔξοδον ὀνειράτα διηγούμενος, ὑφ' ὧν ἔλεγε
 πληχθεὶς ἐναργεσί φαντασίαις ἀναγκάζεσθαι μηκέτι μένειν, ἀλλὰ τοῖς
269 πρέσβεσιν ἀκολουθεῖν. ἤδη δὲ αὐτῷ προερχομένῳ γίνεται κατὰ
 τὴν ὁδὸν σημεῖον ἀρίδηλον περὶ τοῦ τὴν χρεῖαν ἐφ' ἣν συνέτεινεν εἶναι
 παλίμφημον· τὸ γὰρ ὑποζύγιον, ᾧ συνέβαινε αὐτὸν ἐποχεῖσθαι, προε-
270 χόμενον ἐπ' εὐθείας ἐξαπιναίως ἴσταται τὸ πρῶτον· εἶθ' ὡς περ ἐξ
 ἐναντίας βία τινὸς ἀνωθῶντος ἢ ἀναχαιτίζοντος, ὑπὸ πόδας ἐχώρει καὶ
 πάλιν ἐπὶ δεξιὰ καὶ εὐώνυμα ἐπιφερόμενον καὶ ὧδε κάκεισε πλαζόμενον οὐκ
 ἠρέμει, καθάπερ ἐν οἴνῳ καὶ μέθῃ καρηβαροῦν, καὶ πολλάκις τυπτόμενον
 ἠλόγει τῶν πληγῶν, ὥστε καὶ τὸν ἐποχούμενον μικροῦ καταβαλεῖν καὶ καθε-
271 ζόμενον ὅμως ἀντιλυπῆσαι. τῶν <γὰ>ρ παρ' ἑκάτερα χωρίων ἦσαν αἱμασιαὶ
 καὶ φραγμοὶ πλησίον· ὁπότ' οὖν τούτοις προσηράχθη φερόμενον, γόνυ καὶ
272 κνήμας καὶ πόδας ὁ δεσπότης θλιβόμενος καὶ πιεζόμενος ἀπεδρύπτετο. ἦν
 δ', ὡς ἔοικε, θεία τις ὄψις, ἦν τὸ μὲν ζῶον ἐπιφοιτῶσαν ἐκ πολλοῦ θεασά-
 μενον ὑπέπτηξεν, ὁ δ' ἄνθρωπος οὐκ εἶδεν, εἰς ἔλεγχον ἀναισθησίας· ὑπὸ
 γὰρ ἀλόγου ζῴου παρευημερεῖτο τὰς ὄψεις ὁ μὴ μόνον τὸν κόσμον ἀλλὰ καὶ
273 τὸν κοσμοποιὸν αὐχῶν ὁρᾶν. μόλις γοῦν τὸν ἀνθεστηκότα ἰδὼν ἄγγελον, οὐκ
 ἐπειδὴ τοιαύτης θέας ἦν ἄξιος, ἀλλ' ἵνα τὴν ἀτιμίαν καὶ οὐδένειαν ἑαυτοῦ

καταλάβῃ, πρὸς ἰκεσίας καὶ λιτὰς ἐτράπετο συγγνώναι δεόμενος ὑπ'
274 ἀγνοίας ἀλλ' οὐ κατ' ἐκούσιον γνώμην ἀμαρτόντι. τότε μὲν οὖν ὑπο-
στρέφειν δέον, ἐπυθάνετο τῆς φανείσης ὄψεως, εἰ ἀνακάμπτει πάλιν
τὴν ἐπ' οἴκου· ἡ δὲ συνιδούσα τὴν εἰρωνείαν καὶ σχετλιάσασα-τί
γὰρ ἔδει πυνθάνεσθαι περὶ πράγματος οὕτως ἐμφανούς, ὃ τὰς ἀποδείξεις
εἶχεν ἐξ ἑαυτοῦ μὴ δεόμενον τῆς ἐκ λόγων πίστεως, εἰ μὴ | ἄρα ὀφθαλ-
μῶν ὥτα ἀληθέστερα καὶ πραγμάτων ῥήματα; -"βάδιζ"ε εἶπεν "εφ'
ἦν σπεύδεις ὁδόν· ὀνήσεις γὰρ οὐδέν, ἐμοῦ τὰ λεκτέα ὑπηρεῖντος ἄνευ
τῆς σῆς διανοίας καὶ τὰ φωνῆς ὄργανα τρέποντος, ἧ δίκαιον καὶ συμ-
φέρον· ἠνιοχήσω γὰρ ἐγὼ τὸν λόγον θεσπίζων ἕκαστα διὰ τῆς σῆς
275 γλώττης οὐ συνιέντος." ἀκούσας δ' ὁ βασιλεὺς ἐγγὺς ἤδη γεγονότα
μετὰ τῶν δορυφόρων ὑπαντησόμενος ἐξήει, καὶ ἐντυχόντων, οἷα εἰκός,
τὸ μὲν πρῶτον ἦσαν φιλοφροσύναι καὶ δεξιώσεις, εἶτα βραχεῖα κατάμεμψις
περὶ τῆς βραδυτήτος καὶ τοῦ μὴ ἐτοιμότερον ἦκειν· μετὰ δὲ ταῦτ' εὐω-
χίαι ἦσαν καὶ πολυτελεῖς ἐστιάσεις καὶ ὅσα ἄλλα πρὸς ὑποδοχὴν ζέων
ἔθος εὐτρεπίζεσθαι, φιλοτιμίαις βασιλικαῖς πάντα πρὸς τὸ μεγαλειότερον
276 ἐπιδιδόντα καὶ σεμνότερον ὄγκον. τῇ δ' ὑστεραία ἄμα τῇ ἔω τὸν μάντιν
ὁ Βαλάκης παραλαβὼν ἐπὶ γεώλοφον ἀνήγαγεν, ἔνθα καὶ στήλην συν-
έβαινεν ἰδρῦσθαι δαιμονίου τινός, ἦν οἱ ἐγχώριοι προσεκύνουν· μέρος
δ' ἐνθένδε καθεωρᾶτο τῆς τῶν Ἑβραίων στρατοπεδείας, ὃ καθάπερ
277 ἀπὸ σκοπιᾶς ἐπεδείκνυτο τῷ μάγῳ. ὁ δὲ θεασάμενός φησι· "σὺ μὲν,
ὦ βασιλεῦ, βωμοὺς ἑπτὰ δειμάμενος μόσχον ἐφ' ἑκάστου καὶ κριὸν
ἰέρευσον· ἐγὼ δ' ἐκτραπόμενος πεύσομαι τοῦ θεοῦ, τί λεκτέον." ἔξω
δὲ προελθὼν ἐνθους αὐτίκα γίνεται, προφητικῶ πνεύματος ἐπιφοιτήσαντος,
ὃ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἔντεχνον μαντικὴν ὑπερόριον τῆς ψυχῆς ἤλασε·
θέμις γὰρ οὐκ ἦν ἱερωτάτη κατοκωχῆ συνδιαιτᾶσθαι μαγικὴν σοφιστείαν.
εἶθ' ὑποστρέψας καὶ τὰς τε θυσίας ἰδὼν καὶ τοὺς βωμοὺς φλέγοντας
278 ὥσπερ ἑρμηνεὺς ὑποβάλλοντος ἐτέρου θεσπίζει τάδε· "ἐκ Μεσοποταμίας
μετεπέμψατό με Βαλάκης μακρὰν τὴν ἀπ' ἀνατολῶν στειλάμενον ἀπο-
δημίαν, ἵνα τίσηται τοὺς Ἑβραίους ἀραῖς. ἐγὼ δὲ τίνα τρόπον ἀράσομαι
τοῖς μὴ καταράτοις ὑπὸ θεοῦ; θεάσομαι μὲν αὐτοὺς ὀφθαλμοῖς ἀφ'
ὑψηλοτάτων ὄρων καὶ τῇ διανοίᾳ καταλήψομαι, βλάψαι δ' οὐκ ἂν δυναίμην
λαόν, ὃς μόνος κατοικήσει, μὴ συναριθμούμενος ἐτέροις ἔθνεσιν, οὐ κατὰ
τόπων ἀποκλήρωσιν καὶ χώρας ἀποτομήν, ἀλλὰ κατὰ τὴν τῶν ἐξαιρέτων
ἔθῶν ἰδιότητα, μὴ συναναμιγνύμενος ἄλλοις εἰς τὴν τῶν πατρίων ἐκδιαί-
279 τησιν. τίς ἐπ' ἀκριβείας εὔρε τὴν πρώτην καταβολὴν τῆς τούτων γενέ-
σεως; τὰ μὲν σώματ' αὐτοῖς ἐξ ἀνθρωπίνων διεπλάσθη σπερμάτων, ἐκ
δὲ θείων ἔφυσαν αἱ ψυχαί· διὸ καὶ γεγόνασιν ἀγχίσποροι θεοῦ. ἀπο-
θάνοι μου ἡ ψυχὴ τὸν | σωματικὸν βίον, ἵν' ἐν ψυχαῖς δικαίων κατα-
ριθμηθῇ, οἷας εἶναι συμβέβηκε τὰς τούτων."

280 Ταῦτ' ἀκούων ὁ Βαλάκης ὠδινεν ἐν ἑαυτῷ. παυσασμένου
δέ, τὸ πάθος οὐ χωρήσας "ἐπὶ κατάραι"ς εἶπεν "ἐχθρῶν μετακληθεῖς

εὐχὰς τιθέμενος ἐκείνοις οὐκ ἐρυθρίᾳς; ἐλελήθειν ἄρ' ἐμαυτὸν ἀπατῶν
 ὡς ἐπὶ φίλῳ σοι τὴν ὑπὲρ τῶν πολεμίων ἀφανῶς τεταγμένῳ τάξιν, ἣ
 νῦν γέγονε δήλη. μήποτε καὶ τὰς ὑπερθέσεις τῆς ἐνθάδε ἀφίξεως
 ἐποιοῦ διὰ τὴν ὑποικουροῦσαν ἐν τῇ ψυχῇ πρὸς μὲν ἐκείνους οἰκειότητα
 πρὸς δ' ἐμὲ καὶ τοὺς ἐμοὺς ἀλλοτρίωσιν· πίστις γάρ, ὡς ὁ παλαιὸς
281 λόγος, τῶν ἀδήλων τὰ ἐμφανῆ." ὁ δὲ τῆς κατοκωχῆς ἀνεθεὶς "ἀδικω-
 τάτην" εἶπεν "αἰτίαν ὑπομένω συκοφαντούμενος· λέγω γὰρ ἴδιον οὐδέν,
 ἀλλ' ἄττ' ἂν ὑπηχῆσῃ τὸ θεῖον, ὅπερ οὐχὶ νῦν πρῶτον ἐγὼ μὲν εἶπον,
 σὺ δ' ἤκουσας, ἀλλὰ καὶ πρόσθεν, ἡνίκα τοὺς πρέσβεις ἔπεμψας, οἷς
282 ἀπεκρινάμην ταῦτά." νομίσας δ' ὁ βασιλεὺς ἢ τὸν μάντιν ἀπατᾶν ἢ
 τὸ θεῖον τρέπεσθαι καὶ ταῖς τῶν τόπων μεταβολαῖς τὸ τῆς γνώμης
 ἐχυρὸν ἀλλάττειν, εἰς ἕτερον ἀπαγαγὼν χωρίον ἐκ λόφου πάνυ περι-
 μήκους ἐπεδείκνυτο μέρος τι τῆς ἀντιπάλου στρατιᾶς· εἶτα πάλιν ἐπτά
 βωμοὺς ἰδρυσάμενος καὶ τὰ ἴσα τοῖς πρόσθεν ἱερεῖα καταθύσας ἐξέ-
283 πεμπε τὸν μάντιν ἐπ' οἰωνοὺς καὶ φήμας αἰσίους. ὁ δὲ μονωθεὶς ἐξαιφ-
 νης θεοφορεῖται καὶ μηδὲν συνιείς, ὡσπερ μετανισταμένου τοῦ λογισμοῦ,
 τὰ ὑποβαλλόμενα ἐξελάλει προφητεύων τάδε· "ἀναστάς ἄκουε, βασιλεῦ,
 τὰ ὧτα ἐπουρίσας. οὐχ ὡς ἄνθρωπος ὁ θεὸς διαψευσθήναι δύναται
 οὐδ' ὡς υἱὸς ἀνθρώπου μετανοεῖ καὶ ἅπαξ εἰπὼν οὐκ ἐμμένει. φθέγ-
 ζεται τὸ παράπαν οὐδέν, ὃ μὴ τελειωθήσεται βεβαίως, ἐπεὶ ὁ λόγος
 ἔργον ἐστὶν αὐτῶ. παρελήφθην δ' ἐπ' εὐλογίαις, οὐ κατάραις, ἐγώ.
284 οὐκ ἔσται πόνος ἢ μόχθος ἐν Ἑβραίοις. ὁ θεὸς αὐτῶν προασπίζει
 περιφανῶς, ὃς καὶ τὴν τῶν Αἰγυπτιακῶν ῥύμην κακῶν ἀπεσκέδασεν ὡς
 ἓνα ἄνδρα τὰς τοσαύτας μυριάδας ἀναγαγὼν. τοιγαροῦν οἰωνῶν ἀλογοῦσι
 καὶ πάντων τῶν κατὰ μαντικὴν ἐνὶ τῷ τοῦ κόσμου ἡγεμόνι πιστεύοντες.
 ὄρῳ λαὸν ὡς σκύμνον ἀνιστάμενον καὶ ὡς λέοντα γαυρούμενον.
 εὐωχηθήσεται θήρας καὶ ποτῶν χρήσεται τραυματιῶν αἷματι καὶ κορεσθεὶς
 οὐ τρέψεται πρὸς ὕπνον, ἀλλ' | ἐγρηγορῶς τὸν ἐπινίκιον ἄσεται ὕμνον."
285 Χαλεπῶς δ' ἐνεγκὼν ἐπὶ τῷ παρ' ἐλπίδας αὐτῶ τὰ τῆς
 μαντικῆς ἀπαντᾶσθαι "ἄνθρωπ"ε εἶπε, "μήτε ἀράς τίθεσο μήτ' εὐχὰς
 ποιῶ· βελτίων γὰρ τῶν μὴ κατ' ἡδονὴν λόγων ἢ ἀκίνδυνος ἡσυχία."
 καὶ ταῦτ' εἰπὼν ὡσπερ ἐκλαθόμενος ὣν εἶπε διὰ τὸ τῆς γνώμης ἀβέ-
 βαιον εἰς ἄλλον τόπον ἀπῆγε τὸν μάντιν, ἀφ' οὗ δείξας μέρος τι τῆς
286 Ἑβραίων στρατιᾶς καταρᾶσθαι παρεκάλει. ὁ δ' ἄτε χείρων ἐκείνου,
 καίτοι πρὸς τὰς ἐπιφερομένας κατηγορίας ἀπολογία μὲν χρώμενος ἀλη-
 θεῖ, ὡς οὐδὲν ἴδιον λέγοι, κατεχόμενος δὲ καὶ ἐνθουσιῶν διερμηνεύοι
 τὰ ἑτέρου, δέον μηκέτ' ἐπακολουθεῖν ἀλλ' οἴκαδε ἀπαίρειν, ἐτοιμότερον
 τοῦ παραπέμποντος προεξέτρεχεν, ἅμα μὲν οἰήσει, κακῶ μεγάλῳ, πεπιε-
 μένος, ἅμα δὲ καὶ τῇ διανοίᾳ καταρᾶσθαι γλιχόμενος, εἰ καὶ τῇ φωνῇ
287 διεκωλύετο. παραγενόμενος δ' εἰς ὄρος μείζον τῶν προτέρων ἄχρι
 πολλοῦ κατατεῖνον κελεύει μὲν τὴν αὐτὴν ἐπιτελεῖν θυσίαν βωμοὺς πάλιν
 ἐπτά κατασκευάσαντας καὶ ἱερεῖα τεσσαρεσκαίδεκα προσαγαγόντας ἐκάστῳ

βωμῶ δύο, μόσχον τε καὶ κριόν. αὐτὸς δὲ οὐκέτι κατὰ τὸ εἰκὸς ἐπὶ κληδόνας καὶ οἰωνοὺς ἕτεο πολλὰ τὴν αὐτοῦ τέχνην κακίστας ὡς χρόνῳ καθάπερ γραφὴν ἐξίτηλον γενομένην καὶ τοὺς εὐθυβόλους στοχασμοὺς ἐξαμαυρωθεῖσαν· ἄλλως δὲ καὶ μόλις ἐνενόησεν, ὅτι οὐ συνάδει τῷ τοῦ 288 θεοῦ βουλήματι ἢ τοῦ μισθωσαμένου προαίρεσις αὐτὸν βασιλέως. τραπόμενος οὖν κατὰ τὴν ἐρήμην ὄρᾳ κατὰ φυλάς ἐστρατοπεδευκότας Ἑβραίους καὶ τό τε πλῆθος καὶ τὴν τάξιν ὡς πόλεως ἀλλ' οὐ στρατοπέδου κατα- 289 πλαγεῖς ἐνθους γενομένου ἀναφθέγγεται τάδε· "φησὶν ὁ ἄνθρωπος ὁ ἀληθινῶς ὄρων, ὅστις καθ' ὕπνον ἐναργῆ φαντασίαν εἶδε θεοῦ τοῖς τῆς ψυχῆς ἀκοιμήτοις ὄμμασιν. ὡς καλοὶ σου οἱ οἴκοι, στρατιὰ Ἑβραίων, αἱ σκηναὶ σου ὡς νάπαι σκιάζουσαι, ὡς παράδεισος ἐπὶ ποταμοῦ, ὡς 290 κέδρος παρ' ὕδατα. ἐξελεύσεται ποτε ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν καὶ ἐπικρατήσει πολλῶν ἐθνῶν καὶ ἐπιβαίνουσα ἡ τοῦδε βασιλεία καθ' ἑκάστην ἡμέραν πρὸς ὕψος ἀρθήσεται. ὁ λαὸς οὗτος ἡγεμόνι τῆς ἀπ' Αἰγύπτου πάσης 291 ὁδοῦ κέχρηται θεῶ καθ' ἐν κέρας ἄγοντι τὴν πληθύν. τοιγαροῦν ἔδεται | ἔθνη πολλὰ ἐχθρῶν καὶ ὅσον ἐν αὐτοῖς πῖον ἄχρι μυελοῦ λήψεται καὶ ταῖς ἐκηβολίαις ἀπολεῖ τοὺς δυσμενεῖς. ἀναπαύσεται κατακλινεῖς ὡς λέων ἢ σκύμνος λέοντος, μάλα καταφρονητικῶς δεδιῶς οὐδένα, φόβον τοῖς ἄλλοις ἐνειργασμένος· ἄθλιος δὲ ἂν αὐτὸν παρακινήσας ἐγείρη. οἱ μὲν εὐλογοῦντές σε εὐφημίας ἄξιοι, κατάρως δ' οἱ καταρῶμενοι."

292 Σφόδρα δ' ἐπὶ τούτοις ἀγανακτήσας ὁ βασιλεὺς "ἐπ' ἀραῖ"ς εἶπεν "ἐχθρῶν μετακληθεῖς εὐχὰς ἤδη τρεῖς τὰς ὑπὲρ ἐκείνων πεποίησαι· φεῦγε δὴ θάπτον-ὄξυ πάθος ἐστὶ θυμός-, μὴ τι καὶ νεώτερον 293 ἐργάσασθαι βιασθῶ. πόσον πλῆθος χρημάτων, ἀνοητότατε, καὶ δωρεῶν, πόσην δ' εὐφημίαν καὶ δόξαν ἀφήρησαι σεαυτὸν φρενοβλαβῆς ὢν· ἐπανελεύση φέρων ἀπὸ τῆς ζένης εἰς τὴν οἰκίαν ἀγαθὸν μὲν οὐδέν, ὄνειδη δὲ καὶ πολλὴν ὡς ἔοικεν αἰσχύνην, οὕτως σοι τῶν κατὰ τὴν ἐπι- 294 στήμην, ἐφ' οἷς πρότερον ἐσεμνύνου, γελασθέντων." ὁ δὲ "τὰ μὲν πρό-τερ"α εἶπε "πάντ' ἐστὶ λόγια καὶ χρησιμοί, τὰ δὲ μέλλοντα λέγεσθαι γνώμης τῆς ἐμῆς εἰκασίαι." καὶ τῆς δεξιᾶς λαβόμενος μόνος μόνῳ συνεβούλευε, δι' ὧν, ὡς ἂν οἶόν τε ἦ, φυλάζεται τὸν ἀντίπαλον στρατόν, ἀσέβημα κατηγορῶν αὐτοῦ μέγιστον· τί γάρ, εἴποι τις ἂν, ἰδιάζεις καὶ συμβου-λεύεις τὰ ἐναντία τοῖς χρησιμοῖς ὑποτιθέμενος, εἰ μὴ ἄρα τῶν λογίων 295 αἰσαὶ βουλαὶ δυνατώτεροι; φέρε δ' οὖν καὶ τὰς καλὰς αὐτοῦ παραινέσεις ἐξετάσωμεν, ὡς τετεχνιτευμένοι πρὸς ὁμολογουμένην ἦτταν τῶν αἰεὶ νικᾶν δυναμένων. εἰδὼς γὰρ Ἑβραίοις μίαν ὁδὸν ἀλώσεως παρανομίαν, διὰ λαγνείας καὶ ἀκολασίας, μεγάλου κακοῦ, πρὸς μεῖζον 296 κακόν, ἀσέβειαν, ἄγειν αὐτοὺς ἐσπούδασεν ἡδονὴν δέλεαρ προθεῖς. "εἶσ"ὶ γὰρ εἶπεν "αἱ ἐγχώριοι γυναῖκες, ὧ βασιλεῦ, διαφέρουσαι τὴν ὄψιν ἐτέ-ρων· ἀνήρ δ' οὐδενὶ μᾶλλον εὐάλωτος ἢ γυναικὸς εὐμορφία. ταῖς οὖν περικαλλεστάταις ἐὰν ἐπιτρέψῃς μισθαρνεῖν καὶ δημοσιεύειν, ἀγκιστρεύ- 297 σονται τὴν νεότητα τῶν ἀντιπάλων. ὑψηγητέον δὲ αὐταῖς, μὴ εὐθύς

ἐμπαρέχεσθαι τοῖς ἐθέλουσι τὴν ὥραν· ὁ γὰρ ἀκατισμὸς ὑποκνίζων τὰς ὀρμὰς ἐπεγείρει μᾶλλον καὶ τοὺς ἔρωτας ἀναφλέγει· τραχηλιζόμενοι δὲ **298** ταῖς ἐπιθυμίαις πάνθ' ὑπομενοῦσι δρᾶν τε καὶ πάσχειν. πρὸς δὲ τὸν οὕτω διακείμενον ἔραστην λεγέτω | φρουαττομένη τις τῶν ἐπὶ τὴν θήραν ἀλειφομένων· "οὐ θέμις ὀμιλίας σοι τῆς ἐμῆς ἀπολαῦσαι, πρὶν ἂν ἐκδιαιτηθῆς μὲν τὰ πάτρια, μεταβαλὼν δὲ τιμήσης ἄπερ ἐγώ. πίστις δέ μοι τῆς βεβαίου μεταβολῆς γένοιτ' ἂν ἀρίδηλος, ἣν ἐθελήσης μετασχεῖν τῶν αὐτῶν σπονδῶν τε καὶ θυσιῶν, ἃς ἀγάμμασι καὶ ζοάνοις καὶ **299** τοῖς λοιποῖς ἀφιδρύμασιν ἐπιτελοῦμεν." ὁ δ' ἄτε σαγηνευθεὶς πάγαις πολυειδέσι, κάλλει καὶ στωμυλίας χειραγωγίαις, οὐδὲν ἀντειπὼν, ἐξηγκωνισμένος τὸν λογισμὸν, ἄθλιος ὑπηρετήσῃ τοῖς προσταττομένοις, ἀναγραφεὶς τοῦ πάθους δούλος."

300 Ὁ μὲν δὴ τοιαῦτα συνεβούλευεν. ὁ δ' οὐκ ἀπὸ σκοποῦ νομίσας εἶναι τὰ λεχθέντα, τὸν κατὰ μοιχῶν νόμον παρακαλυψάμενος καὶ τοὺς ἐπὶ φθορᾷ καὶ πορνείᾳ κειμένους ἀνελών, ὡς εἰ μὴδὲ τὴν ἀρχὴν ἐγράφησαν, ἀνέδην ἐπιτρέπει ταῖς γυναίξιν τὰς ὀμιλίας πρὸς οὓς **301** ἂν ἐθέλωσι ποιεῖσθαι. δοθείσης δὲ ἀδείας, τὴν πληθὺν τῶν μεираκίων ἐπήγοντο πολὺ πρότερον τὴν διάνοιαν αὐτῶν ἀπατῶσαι καὶ τρέπουσαι ταῖς γοητείαις πρὸς ἀσέβειαν, ἕως υἱὸς τοῦ ἀρχιερέως Φινεὲς ἐπὶ τοῖς γινομένοις σφόδρα χαλεπήνας-δεινότατον γὰρ αὐτῷ καταφαίνεται, εἰ ὑφ' ἑνα καιρὸν ἄμφω τὰ τε σώματα καὶ τὰς ψυχὰς ἐπιδεδώκασιν, τὰ μὲν ἦδοναῖς, τὰς δὲ τῷ παρανομεῖν καὶ ἀνοσιουργεῖν-ἐνεανιεύσατο **302** νεανειᾶν ἀνδρὶ καλῷ καὶ ἀγαθῷ προσήκουσαν. ἰδὼν γάρ τινα τῶν ἀπὸ τοῦ γένους θύοντα καὶ εἰσιόντα πρὸς πόρνην, μήτε κεκυφότα εἰς τοῦδαφος μήτε λανθάνειν τοὺς πολλοὺς πειρώμενον μήθ' οἷα φιλεῖ κλέπτοντα τὴν εἴσοδον, ἀλλὰ μετ' ἀναισχύντου θράσους τὴν ἀκοσμίαν ἐπιδεικνύμενον καὶ φρουαττόμενον ὡς ἐπὶ σεμνῷ πράγματι τῷ καταγελάστῳ, πάνυ πικρανθεὶς καὶ πληρωθεὶς ὀργῆς δικαίας ἐπεισδραμῶν ἔτι κατ' εὐνήν κειμένους ἀμφοτέρους τὸν τ' ἔραστην καὶ τὴν ἑταίραν ἀναιρεῖ προσανατε- **303** μῶν καὶ τὰ γεννητικά, διότι σποραῖς ὑπηρετήσαν ἐκθέσμοις. τοῦτο θεασάμενοί τινες τὸ παράδειγμα τῶν τὴν ἐγκράτειαν καὶ θεοσέβειαν ἐζηλωκότων προστάξαντος Μωυσέως ἐμιμήσαντο καὶ πάντας τοὺς τελεσθέντας τοῖς χειροποιήτοις συγγενεῖς καὶ φίλους ἠβηδὸν ἀνελόντες τὸ μὲν μίασμα τοῦ ἔθνους ἐκκαθαίρουσι διὰ τῆς τῶν προηδικηκότων ἀπαραιτήτου τιμωρίας, τοὺς δ' ἄλλους παρασχόντας ἀπολογίαν ἐναργεστάτην ὑπὲρ τῆς αὐτῶν εὐσεβείας περιποιήσαντο, μὴδένα τῶν ἀφ' αἵματος κατακρίτων οἰκτισάμενοι μὴδ' ἐλέω τὰδικήματα αὐτῶν παρελθόντες, ἀλλὰ καθαρὸς νομίσαντες τοὺς αὐτόχειρας· ὅθεν οὐδενὶ παρεχώρησαν τὴν **304** ἐπέξοδον φέρουσαν τοῖς δρῶσιν ἀψευδέστατον ἔπαινον. τετρακισχιλίου δέ φασι πρὸς τοῖς δισμυρίοις | ἀναιρεθῆναι μιᾷ ἡμέρᾳ, συναναιρεθέντος εὐνῆς τοῦ κοινοῦ μιάσματος, ὃ πᾶσαν τὴν στρατιὰν ἐκηλίδου. τῶν δὲ καθαρῶν ἐπιτελεσθέντων, ὡς ἀριστεῖ γέρας ἐπάξιον τῷ υἱῷ τοῦ ἀρχιε-

ρέως, ὃς πρῶτος ἐπὶ τὴν ἄμυναν ὄρμησεν, ἐζήτει παρασχεῖν Μωυσῆς·
 φθάνει δὲ χρησμοῖς δωρησάμενος ὁ θεὸς Φινεεὶ τὸ μέγιστον ἀγαθόν,
 εἰρήνην, ὃ μηδεὶς ἱκανὸς ἀνθρώπων παρασχεῖν, πρὸς δὲ τῇ εἰρήνῃ καὶ
 παγκρατησίαν ἱερωσύνης, αὐτῷ καὶ γένει κληρὸν ἀναφαίρετον.
305 Ἐπεὶ δὲ τῶν ἐμφυλίων οὐδὲν ἔτ' ἦν ὑπόλοιπον κακῶν, ἀλλὰ
 καὶ ὅσοι πρὸς αὐτομολίαν ἢ προδοσίαν ὑπωπτεύοντο πάντες ἀπωλώλεσαν,
 ἔδοξεν εἶναι καιρὸς ἐπιτηδειότατος τῆς ἐπὶ τὸν Βαλάκην στρατείας, ἄνδρα
 μυρία καὶ βεβουλευμένον ἐργάσασθαι κακὰ καὶ δεδρακότα, βεβουλευμένον
 μὲν διὰ τοῦ μάντεως, ὃν ἤλπισεν ἀραῖς τισὶ δυνήσεσθαι καθελεῖν τὴν
 δύναμιν τῶν Ἑβραίων, δεδρακότα δὲ διὰ τῆς τῶν γυναικῶν ἀσελγείας
 καὶ ἀκολασίας, αἱ τὰ μὲν σώματα λαγνείαις τὰς δὲ ψυχὰς ἀσεβείᾳ τῶν
306 χρωμένων διέφθειραν. παντὶ μὲν οὖν τῷ στρατῷ πολεμεῖν οὐκ ἔδοκί-
 μαζεν, εἰδὼς τὰ ὑπέρογκα πλήθη πταίοντα περὶ αὐτοῖς καὶ ἅμα λυσιτελὲς
 ἡγούμενος ἐφεδρείας εἶναι συμμάχων τοῖς προκαμοῦσι βοηθοῦς, ἀριστίνδην
 δὲ τοὺς ἠβῶντας ἐπιλέξας, χιλίους ἐκ φυλῆς ἐκάστης, δώδεκα χιλιάδας-
 τοσαῦται γὰρ ἦσαν αἱ φυλαί-καὶ στρατηγὸν ἐλόμενος τοῦ πολέμου
 Φινεεὶς πείραν ἤδη δεδωκότα στρατηγικῆς εὐτολμίας ἐπὶ καλοῖς ἱερείοις
307 ἐξέπεμπε τοὺς ὀπλίτας καὶ θαρσύνων τοιάδε διεξήει· "οὐχ ὑπὲρ κρά-
 τος ἀρχῆς ὁ παρῶν ἀγῶν ἐστὶν οὐδ' ὑπὲρ τοῦ κτήσασθαι τὰ ἐτέρων,
 περὶ ὧν ἢ μόνων ἢ μάλιστα οἱ πόλεμοι, ἀλλ' ὑπὲρ εὐσεβείας καὶ ὁσιό-
 τητος, ὧν τοὺς ἡμετέρους συγγενεῖς καὶ φίλους ἠλλοτρίωσαν οἱ ἐχθροὶ
308 παραίτιοι γενόμενοι τοῖς ὑπαχθεῖσι χαλεπῆς ἀπωλείας. ἔστιν οὖν ἄτοπον
 οἰκείων μὲν αὐτόχειρας γεγενῆσθαι παρανομησάντων, ἐχθρῶν δὲ χαλε-
 πώτερα ἡδικοκτότων ἀποσχέσθαι, καὶ τοὺς μὲν μαθόντας ἀδικεῖν ἀνη-
 ρηκέναι, τοὺς δὲ βιασαμένους καὶ διδάξαντας ἀτιμωρήτους καταλιπεῖν, οὐς
 ἀπάντων αἰτίους εἶναι συμβέβηκεν, ὧν ἢ δεδράκασιν ἢ πεπόνθασιν ἐκεῖ-
309 νοι." νευρωθέντες οὖν ταῖς παραινέσεσιν ἐκεῖνοι καὶ ὅσον ἐν
 ταῖς ψυχαῖς προῦ πῆρχε γενναιότητος ζωπυρήσαντες ὡς ἐφ' ὁμολογουμένη
 νίκη πρὸς τὸν ἀγῶνα ἴεντο φρονήμασιν ἀηττήτοις· καὶ συμπλακέντες
 τοσαύτη περιουσίᾳ ῥώμης καὶ τόλμης ἐχρήσαντο, ὡς ἱερεῦσαι μὲν τοὺς
 ἀντιπάλους, αὐτοὶ δὲ πάντες σῶοι ἐπανελθεῖν, οὐδενὸς ἀποθανόντος ἀλλ'
310 οὐδὲ τρωθέντος. | ὑπέλαβεν ἂν τις τῶν ἀγνοούντων τὸ συμβεβηκὸς ἰδὼν
 αὐτοὺς ἐπανιόντας οὐκ ἀπὸ πολέμου καὶ παρατάξεως ἀφικνεῖσθαι μᾶλλον
 ἢ τῶν ἐν ταῖς ὀπλοσκοπίαις ἐπιδείξων, ὡς ἔθος ἐν εἰρήνῃ ποιεῖσθαι,
 γυμνάσματα δ' εἰσὶ καὶ μελέται συγκροτουμένων τὰ κατ' ἐχθρῶν ἐν
311 φίλοις. τὰς μὲν οὖν πόλεις ἢ κατασκάπτοντες ἢ ἐμπιπράντες ἠφάνισαν,
 ὡς μηδ' εἰ τὴν ἀρχὴν ὑκίσθησαν εἰπεῖν ἔχειν· αἰχμαλώτων δὲ σωμάτων
 ἀπερίληπτον ἀριθμὸν ἀπαγαγόντες ἄνδρας μὲν καὶ γυναῖκας κτείνειν
 ἐδικαίωσαν, τοὺς μὲν ὅτι βουλευμάτων καὶ χειρῶν ἤρξαν ἀδίκων, τὰς
 δ' ἐπεὶ κατεγοήτευσαν τὴν Ἑβραίων νεότητα, παραιτίας γενομένας
 αὐτοῖς ἀκολασίας καὶ ἀσεβείας καὶ τὰ τελευταῖα θανάτου· νέοις
 δὲ κομιδῇ παισὶ καὶ παρθένοις συνέγνωσαν, ἀμνηστίαν τῆς ἡλικίας

312 ἐφελκομένης. λείας δὲ πολλῆς ἄγαν εὐπορήσαντες ἐκ τε τῶν βασιλείων καὶ τῶν ἰδιωτικῶν οἰκιῶν, ἔτι δὲ τῶν κατ' ἀγροὺς ἐπαύλεων-ἦν γὰρ ἐν τοῖς χωρίοις οὐκ ἐλάττων τῆς ἐν τοῖς ἄστεσιν-, ἦκον εἰς τὸ στρατόπεδον ἐπηχθισμένοι τὸν παρὰ τῶν ἐχθρῶν πάντα **313** πλοῦτον. ἐπαινέσας δὲ Μωυσῆς τὸν τε στρατηγὸν Φινεὲς καὶ τοὺς παραταξαμένους ἐπὶ τε τοῖς κατορθώμασι καὶ ὅτι ταῖς ὠφελείαις οὐκ ἐπέδραμον τὴν λείαν μόνοι σφετερίσασθαι διανοηθέντες, ἀλλ' εἰς μέσον προὔθεσαν, ἵνα καὶ οἱ καταμείναντες ἐν ταῖς σκηναῖς μετάσχωσι, προστάττει τοὺς μὲν ἔξω τοῦ στρατοπέδου καταμένειν τινας ἡμέρας, τῷ δὲ μεγάλῳ ἱερεῖ καθᾶραι τοῦ φόνου τοὺς ἀπὸ τῆς παρατάξεως ἦκοντας **314** τῶν συμμάχων. καὶ γὰρ εἰ νόμιμοι αἱ κατ' ἐχθρῶν σφαγαί, ἀλλ' ὅ γε κτείνων ἄνθρωπον, εἰ καὶ δικαίως καὶ ἀμυνόμενος καὶ βιασθείς, ὑπαίτιος εἶναι δοκεῖ διὰ τὴν ἀνωτάτω καὶ κοινὴν συγγένειαν· οὐ χάριν καθαρσίῳν ἐδέησε τοῖς κτείνασι πρὸς ἀπαλλαγὴν τοῦ νομισθέντος ἄγους **315** γεγενῆσθαι. μετ' οὐ πολὺν μὲντοι χρόνον καὶ τὴν λείαν διένειμε, τοῖς μὲν στρατευσαμένοις-ὀλίγος δ' ἀριθμὸς ἦσαν παρὰ τοὺς ἡσυχάσαντας-διδούς ἡμισυ μέρος, θάτερον δὲ τοῖς καταμείνασιν ἐν τῷ στρατοπέδῳ· δίκαιον γὰρ ὑπέλαβεν εἶναι καὶ τούτοις μεταδοῦναι τῆς ὠφελείας, εἰ καὶ μὴ τοῖς σώμασι, ταῖς γοῦν ψυχαῖς διαγωνισαμένοις· οἱ γὰρ ἔφεδροι τῶν ἀγωνιστῶν οὐκ ἐλαττούμενοι ταῖς προθυμίαις χρόνω **316** καὶ τῷ φθασθῆναι μόνον ὑστερίζουσι. λαβόντων δὲ τῶν μὲν ὀλίγων πλείω διὰ τὸ προκινδυνεῦσαι, τῶν δὲ πλειόνων ἐλάττω διὰ τὴν ἔνδον μονήν, ἔδοξεν ἀναγκαῖον εἶναι πάσης τῆς λείας τὰς ἀπαρχὰς καθιερωῦσαι· τὸ μὲν οὖν πεντηκοστὸν οἱ ἐφεδρεύσαντες, πεντακοσιοστὴν δὲ μοῖραν οἱ προπολεμήσαντες εἰσήνεγκαν· τῶν δ' ἀπαρχῶν τὰς μὲν παρὰ τῶν στρατευσαμένων τῷ μεγάλῳ ἱερεῖ προστάττει δοθῆναι, τὰς δὲ παρὰ τῶν καταμεινάντων ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῖς νεωκόροις, οἷς ὄνομα Λευῖται. **317** χιλιάρχαι δὲ καὶ ἑκατόνταρχοι καὶ ὁ ἄλλος ὄμιλος λοχαγῶν καὶ ταξιάρχῶν ὑπὲρ τε τῆς αὐτῶν σωτηρίας καὶ τῶν συστρατευσαμένων καὶ τῆς παντὸς λόγου κρείττονος νίκης ἐθελονταὶ κομίζουσιν ἐξαιρέτους ἀπαρχὰς, κόσμον τε χρυσοῦν ὅσον ἕκαστος ἐκ τῆς λείας ἀνεῦρε καὶ σκεύη πολυτελέστατα, ὧν πάλιν ὕλη χρυσὸς ἦν· ἃ Μωυσῆς λαβὼν καὶ τὴν εὐσέβειαν τῶν φερόντων ἀγάμενος ἀνατίθησιν ἐν τῇ καθιερωμένῃ **318** σκηνῇ τῆς εὐχαριστίας τῶν ἀνδρῶν ὑπόμνημα. παγκάλῃ δὲ ἡ διανομὴ τῶν ἀπαρχῶν· τὰς μὲν τῶν μὴ πεπολεμηκότων, ἡμίσειαν ἀρετῆς τὴν χωρὶς ἔργου προθυμίαν αὐτὸ μόνον ἐπιδειξαμένων, τοῖς νεωκόροις ἀπένειμε, τὰς δὲ τῶν ἀγωνισαμένων, οἱ σώμασι καὶ ψυχαῖς ἐκινδύνευσαν ὀλόκληρον ἀνδραγαθίαν παρασχόμενοι, τῷ προεστηκότι τῶν νεωκόρων ἱερεῖ τῷ μεγάλῳ, τὰς δὲ τῶν ταξιάρχῶν ἅτε ἡγεμονικὰς τῷ συμπάντων ἡγεμόνι θεῷ. **319** Πάντες οὗτοι διεπολεμήθησαν οἱ πόλεμοι, μὴπω διαβεβηκότων Ἰορδάνην τὸν ἐγχώριον ποταμόν, πρὸς τοὺς τῆς ἀντιπέρας γῆς οἰκίτορας

εὐδαίμονος καὶ βαθείας, ἐν ἣ πολλὴ πεδιάς σιτοφόρος καὶ χιλὸν κτήνεσιν
320 ἐνεγκεῖν ἀγαθή. ταύτην ὡς ἐθεάσαντο τὴν χώραν αἱ κτηνοτρόφοι δύο
 φυλαί, μοῖρα τοῦ σύμπαντος ἕκτη στρατοῦ, Μωυσῆν ἰκέτευον ἐπιτρέψαι τὰς
 κληρουχίας ἐνταυτοῖ λαβεῖν αὐτὰς ἤδη ποτὲ ἰδρυθείσας· ἐπιτηδειότατον
 γὰρ ἔφασκον εἶναι τὸν τόπον ἐννέμεσθαί τε καὶ ἐμβόσκεισθαι θρέμμασιν
 εὐὺδρον ὄντα καὶ εὐχορτον καὶ προβατευσίμην ἄφθονον πόαν ἀπαυτο-
321 ματίζοντα. ὁ δὲ νομίσας αὐτοὺς ἢ προεδρία τὴν διανομὴν τὰ τε γέρα
 πρὸ καιροῦ λαμβάνειν ἀξιῶν ἢ πρὸς τοὺς μέλλοντας πολέμους ἀποκνεῖν,
 ἐφεδρευόντων ἔτι πλείονων βασιλέων, οἱ τὴν εἴσω τοῦ ποταμοῦ χώραν
 διεκεκλήρωντο, πάνυ δυσχεράνας πρὸς ὀργὴν ἀποκρίνεται καὶ φησιν·
322 ἡμεῖς μὲν οὖν ἐνταυτοῖ καθεδεῖσθε σχολὴν ἐν οὐ δέοντι καὶ ἀργίαν
 ἔχοντες, τοὺς δ' ἡμετέρους συγγενεῖς καὶ φίλους οἱ λειπόμενοι τραχη-
 λιούσι πόλεμοι, καὶ τὰ μὲν ἄθλα μόνοις ἡμῶν ὡς ἐπὶ κατωρθωμένοις
 πᾶσι δοθήσεται, μάχαι δὲ καὶ πόνοι καὶ | ταλαιπωρία καὶ οἱ ἀνωτάτω
323 κίνδυνοι ἑτέρους ἀναμενοῦσιν; ἀλλ' οὐ δίκαιον ἡμᾶς μὲν εἰρήνην καὶ τὰ
 ἐκ τῆς εἰρήνης ἀγαθὰ καρποῦσθαι, τοὺς δ' ἄλλους πολέμοις καὶ κακοῖς
 ἀμυθήτοις ἐναθλεῖν, οὐδὲ προσθήκη τὸ ὅλον μέρος εἶναι· τοῦναντίον
324 γὰρ ἕνεκα τῶν ὅλων τὰ μέρη κληρονομίας ἀξιούται. πάντες ἐστέ
 ἰσότημοι, γένος ἓν, οἱ αὐτοὶ πατέρες, οἰκία μία, ἔθνη τὰ αὐτά, κοινωνία
 νόμων, ἄλλα μυρία, ὧν ἕκαστον τὴν οἰκειότητα συνδεῖ καὶ πρὸς εὐνοίαν
 ἀρμόζεται. διὰ τί δὴ τῶν ἴσων ἐν τοῖς μεγίστοις καὶ ἀναγκαιοτάτοις
 ἀξιοθέντες ἐν ταῖς διανομαῖς πλεονεκτῆσετε, ὡς ἢ ἄρχοντες ὑπηκόων ἢ
325 δεσπότηται δούλων καταφρονήσαντες; ἔδει μὲν ἡμᾶς ταῖς ἑτέρων πληγαῖς
 πεπαιδεῦσθαι· φρονίμων γὰρ ἀνδρῶν μὴ ἀναμένειν, ἄχρις ἂν ἐπ' αὐτοὺς
 ἔλθῃ τὰ δεινά· νυνὶ δὲ παραδείγματα ἔχοντες οἰκεία τοὺς πατέρας, οἱ
 κατεσκέψαντο τήνδε τὴν χώραν, καὶ τὰς ἐκείνων συμφορὰς καὶ τῶν
 συναπονοηθέντων-ἀπαντες γὰρ ἔξω δυοῖν ἀπώλοντο-, δέον μηδενὶ
 τῶν ὁμοίων συνεπιγράφεσθαι, δειλίαν, ὧ κενοὶ φρενῶν, ζηλοῦτε ὡς οὐκ
 εὐαλωτότεροι γενησόμενοι καὶ τὰς προθυμίας ὑποσκελίζετε τῶν ἀνδραγα-
 θίζεσθαι προαιρουμένων ἐκλύοντες καὶ παριέντες αὐτῶν τὰ φρονήματα.
326 τοιγάρτοι σπεύδοντες ἀμαρτάνειν σπεύσετε καὶ πρὸς τιμωρίας· ἢ γὰρ
 δίκη μόλις μὲν εἴωθε κινεῖσθαι, κινήθεισα δ' ἄπαξ φθάνει προ-
327 καταλαμβάνουσα τοὺς ἀποδιδράσκοντας. ὅταν οὖν ἅπαντες μὲν οἱ
 ἐχθροὶ καθαιρεθῶσιν, ἔφεδρος δὲ μηδεὶς ἔτι προσδοκᾶται πόλεμος, ἐν
 δὲ ταῖς εὐθύταις ἀνεπίληπτοι δοκιμασθῶσιν οἱ σύμμαχοι, μὴ λιποτάξιον,
 μὴ λιποστράτιον, μηδὲν ἄλλο τῶν ἐφ' ἣττη διαπεπραγμένοι, παρα-
 μεμενηκότες δ' ἐξ ἀρχῆς ἄχρι τέλους φαίνονται καὶ τοῖς σώμασι καὶ
 ταῖς προθυμίαις, ἐρημωθῆ δὲ πᾶσα ἡ χώρα τῶν προενηκρότων,
 τηνικαῦτα δοθήσεται τὰ γέρα καὶ τὰ ἀριστεῖα ταῖς φυλαῖς ἐξ ἴσου."
328 τὴν δὲ νουθεσίαν πράως ἐνεγκόντες ὡς υἱοὶ γνήσιοι σφόδρα εὐνοῦ
 πατρὸς-ἤδεσαν γὰρ αὐτὸν οὐ καταλαζονευόμενον ἀρχῆς ἐξουσία,
 προκηδόμενον δὲ πάντων καὶ δικαιοσύνην καὶ ἰσότητα τιμῶντα καὶ τὸ

μισοπόνηρον οὐκ ἐπ' ὀνειδίει σωφρονισμῷ δὲ τῶν βελτιοῦσθαι δυναμένων αἰεὶ ποιούμενον· "εἰκότως μὲν" ἔφασαν "ἀγανακτεῖς, εἰ τοῦθ' ὑπεί-
 ληφας, ὅτι τὴν συμμαχίαν ἀπολιπόντες πρὸ καιροῦ τὰς λήξεις λαβεῖν
 329 ἐπειγόμεθα. χρητὴ δὲ σαφῶς εἰδέναι, ὅτι οὐδὲν ἡμᾶς φοβεῖ τῶν σὺν
 ἀρετῇ, καὶ ἐπιπονώτατον τυγχάνη. κρίνομεν δ' ἀρετῆς ἔργα, πειθαρχεῖν
 τέ | σοι τοιῷδε ἡγεμόνι καὶ τῶν δεινῶν μὴ ὑστερίζειν καὶ ἐν ἀπάσαις
 ἐξετάζεσθαι ταῖς μελλούσαις στρατείαις, ἄχρις ἂν τὰ πράγματα λάβῃ
 330 τέλος αἰσιον. ἡμεῖς μὲν οὖν καθὰ καὶ πρότερον συνταξάμενοι διαβησό-
 μεθα τὸν Ἰορδάνην ἐν ταῖς παντευχίαις, οὐδενὶ τῶν ὀπλιτῶν πρόφασιν
 παρασχόντες μονῆς· υἱοὶ δὲ κομιδῇ νήπιοι καὶ θυγατέρες καὶ γυναῖκες
 καὶ τὸ πλῆθος τῶν βοσκημάτων, εἴαν ἐπιτρέπῃς, ὑπολείψονται, παισὶ
 μὲν καὶ γυναιξὶν οἰκίας ἐπαύλεις δὲ θρέμμασι κατασκευασάντων ἡμῶν,
 ἵνα μηδὲν ἐξ ἐπιδρομῆς δεινὸν πάθωσιν ἐν ἀτειχίστοις καὶ ἀφρουρήτοις
 331 προκαταληφθέντες." ὁ δ' ἴλεω τῷ βλέμματι καὶ πραοτέρᾳ τῇ φωνῇ
 "ἀψευδοῦσιν ὑμῖν" ἔφη "βέβαιοι μενοῦσιν ὡς ἠτήσασθε λήξεις. ὑπολεί-
 πεσθε μὲν ὡς ἀξιούτε γυναῖκας καὶ παῖδας καὶ βοσκήματα, κατὰ λόχους
 δ' αὐτοὶ διαβαίνετε μετὰ τῶν ἄλλων ὀπλισμένοι καὶ ἐκτεταγμένοι πρὸς
 332 μάχην ὡς αὐτίκα, ἣν δέη, πολεμήσοντες. αὐθις δ' ὅταν ἅπαντες οἱ
 ἐχθροὶ καθαιρεθῶσι καὶ γενομένης εἰρήνης τὴν χώραν οἱ κεκρατηκότες
 διανείμονται, καὶ ὑμεῖς ἐπανελεύσεσθε πρὸς τοὺς οἰκείους τῶν ἐπι-
 βαλλόντων ἀπολαύσοντες ἀγαθῶν καὶ καρπωσόμενοι ἣν εἴλεσθε μοῖραν."
 333 ταῦτ' εἰπόντος καὶ ὑποσχομένου, πληρωθέντες εὐθυμίας καὶ χαρᾶς τοὺς
 μὲν οἰκείους μετὰ τῶν θρεμμάτων ἀσφαλῶς ἐν ἐρύμασι δυσάλωτοις,
 ὧν τὰ πλεῖστα χειροποίητα ἦν, ἰδρύνονται, τὰ δ' ὄπλα ἀναλαβόντες
 ἐξέθεον τῶν ἄλλων συμμαχῶν προθυμότερον ὡς ἢ μόνοι πολεμήσοντες
 ἢ προαγωνιούμενοι πάντων· ὁ γὰρ προλαβὼν τινα δωρεὰν προθυμότερος
 εἰς συμμαχίαν, ἀποτίνειν ἀναγκαῖον ὄφλημα νομίζων, οὐ χαρίζεσθαι.
 334 τὰ μὲν δὴ κατὰ τὴν βασιλείαν πεπραγμένα αὐτῷ μεμῆνυται· λεκτέον
 δ' ἐξῆς καὶ ὅσα διὰ τῆς ἀρχιερωσύνης καὶ νομοθετικῆς κατώρθωσε· καὶ
 γὰρ ταύτας περιεποίησατο τὰς δυνάμεις ὡς ἀρμοττούσας μάλιστα
 βασιλείᾳ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΜΩΥΣΕΩΣ ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

1' Ἡ μὲν προτέρα σύνταξις ἐστὶ περὶ γενέσεως τῆς Μωυσέως
 καὶ τροφῆς, ἔτι δὲ παιδείας καὶ ἀρχῆς, ἣν οὐ μόνον ἀνεπιλήπτως ἀλλὰ
 καὶ σφόδρα ἐπαινετῶς ἤρξε, καὶ τῶν ἐν τε Αἰγύπτῳ καὶ ταῖς ὁδοιπορίαις
 ἐπὶ τε τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ κατὰ τὴν ἐρήμην πεπραγμένων, ἀ
 δύναμιν πᾶσαν λόγων ὑπερβάλλει, καὶ προσέτι πόνων οὐς κατώρθωσε
 καὶ κληρουχιῶν ὡς ἐκ μέρους ἀπένειμε τοῖς στρατευσαμένοις· ἣν
 2 δὲ νυνὶ συντάττομεν, περὶ τῶν ἐπομένων καὶ ἀκολουθῶν. φασὶ γὰρ
 τινες οὐκ ἀπὸ σκοποῦ, μόνως ἂν οὕτω τὰς πόλεις ἐπιδοῦναι πρὸς τὸ
 βέλτιον, εἴαν < ἢ οἱ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσιν ἢ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν.

ὁ δ' ἐκ περιττοῦ φανῆται μὴ μόνον ταύτας ἐπιδεδειγμένους τὰς δυνάμεις ἐν ταῦτῳ, τὴν τε βασιλικὴν καὶ φιλόσοφον, ἀλλὰ καὶ τρεῖς ἑτέρας, ὧν ἡ μὲν πραγματεύεται περὶ νομοθεσίαν, ἡ δὲ περὶ ἀρχιερωσύνην, ἡ δὲ 3 τελευταία περὶ προφητείαν. περὶ ὧν νυνὶ λέγειν εἰλόμην ἀναγκαίως ὑπολαβὼν τῷ αὐτῷ πάντ' ἐφαρμόττειν· ἐγένετο γὰρ προνοία θεοῦ βασιλεύς τε καὶ νομοθέτης καὶ ἀρχιερεὺς καὶ προφήτης καὶ ἐν ἑκάστῳ τὰ πρωτεῖα ἠνέγκατο· διὰ τί δὲ τῷ αὐτῷ πάντ' ἐφαρμόττει, δηλωτέον.

4 βασιλεῖ προσήκει προστάττειν ἃ χρῆ καὶ ἀπαγορεύειν ἃ μὴ χρῆ· πρόσταξις δὲ τῶν πρακτέων καὶ ἀπαγόρευσις τῶν οὐ πρακτέων ἴδιον νόμου, ὡς εὐθὺς εἶναι τὸν μὲν βασιλέα νόμον ἔμψυχον, τὸν δὲ νόμον βασιλέα 5 δίκαιον. βασιλεὺς δὲ καὶ νομοθέτης ὀφείλει μὴ τὰνθρώπεια μόνον ἀλλὰ καὶ τὰ θεῖα συνεπισκοπεῖν· οὐ γὰρ ἄνευ θείας ἐπιπροσύνης κατορθοῦται τὰ βασιλέων καὶ ὑπηκόων πράγματα· δι' ἣν αἰτίαν ἐδέησε τῷ τοιοῦτῳ τῆς πρώτης ἱερωσύνης, ἵν' ἐπὶ τελείοις ἱεροῖς καὶ ἐπιστήμῃ τελείᾳ τῆς τοῦ θεοῦ θεραπείας ἀποτροπὴν μὲν κακῶν μετουσίαν δ' ἀγαθῶν αὐτῷ τε καὶ τοῖς ἀρχομένοις αἰτῆται παρὰ τοῦ ἴλεω καὶ ταῖς εὐχαῖς 6 συνεπινεύοντος· πῶς γὰρ οὐ τελεσφορήσει τὰς εὐχὰς ὁ καὶ ἐκ φύσεως εὐμενῆς καὶ τοὺς γνησίως θεραπεύοντας αὐτὸν προνομίας ἀξίων; ἀλλ' ἐπειδὴ μυρία καὶ βασιλεῖ καὶ νομοθέτῃ καὶ ἀρχιερεῖ τῶν ἀνθρωπέων καὶ θεῶν ἄδηλα-γενητὸς γὰρ οὐδὲν ἦττον καὶ θνητὸς ἐστίν, εἰ καὶ τοσοῦτον καὶ οὕτως ἀφθονον περιβέβληται κλῆρον εὐπραγιῶν-, ἀναγκαίως καὶ προφητείας ἔτυχεν, ἵν' ὅσα μὴ λογισμῶ δύναται καταλαμβάνειν, ταῦτα προνοία θεοῦ εὔροι· ὧν γὰρ ὁ νοῦς ἀπολείπεται, πρὸς 7 ταῦθ' ἡ προφητεία φθάνει. καλὴ γε ἡ συζυγία καὶ παναρμόνιος τῶν τεττάρων δυνάμεων· ἐμπλεκόμενα γὰρ καὶ ἀλλήλων ἔχόμενα συγχορεύουσι τὰς ὠφελείας ἀντιλαμβάνουσαί τε καὶ ἀντεκτίνουσαι, μιμούμενα τὰς παρθένους Χάριτας, αἷς μὴ διαζεύγνυσθαι νόμος φύσεως ἀκίνητος· ἐφ' ὧν δεόντως εἴποι τις ἄν, ὃ καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν εἴωθε λέγεσθαι, ὅτι ὁ μίαν ἔχων καὶ πάσας ἔχει.

8 Ῥητέον δὲ πρῶτον περὶ τῶν κατὰ τὴν νομοθετικὴν ἔξιν. οὐκ ἄγνωσθαι μὲν οὖν, ὅτι τῷ μέλλοντι ἀρίστῳ γενήσεσθαι νομοθέτῃ προσήκει παντελέσι καὶ ὀλοκλήροις κεχρῆσθαι ταῖς ἀρεταῖς πάσαις· ἐπεὶ δὲ κἂν ταῖς οἰκίαις οἱ μὲν ἐγγυτάτω γένους εἰσὶν, οἱ δὲ πόρρω, συγγενεῖς δὲ πάντες ἀλλήλων, καὶ τῶν ἀρετῶν τὰς μὲν προσπεφυκέναι 9 νομιστέον μᾶλλον ἐνίοις πράγμασι, τὰς δ' ἦττον ὑκλειῶσθαι. | νομοθετικῇ δ' ἀδελφὰ καὶ συγγενῆ τέτταρα ταυτὶ διαφερόντως ἐστί· τὸ φιλάνθρωπον, τὸ φιλοδίκαιον, τὸ φιλάγαθον, τὸ μισοπόνηρον· ὑπὸ γὰρ τούτων ἑκάστου παρακαλεῖται πᾶς, ὅτῳ ζῆλος εἰσέρχεται τοῦ νομοθετεῖν, φιλανθρωπίας μὲν εἰς μέσον προτιθέναι τὰς κοινωφελεῖς γνώμας ἀναδιδασκούσης, δικαιοσύνης δὲ ὡς ἰσότητα τιμητέον καὶ ὡς τὸ κατ' ἀξίαν ἀπονεμητέον ἑκάστοις, φιλαγαθίας δ' ἀποδέχεσθαι τὰ φύσει καλὰ καὶ παρέχειν ἅπασιν τοῖς ἀξίοις ἀταμίευτα πρὸς ἀφθονωτάτην χρῆσιν, μισοπονηρίας δὲ προβεβλήσθαι τοὺς ἀτιμάζοντας

ἀρετὴν καὶ ὡς κοινούσιν δυσμενεῖς τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους ὑποβλέπεσθαι.
10 μέγα μὲν οὖν, εἴ τῃ καὶ ἓν τι τῶν λεχθέντων λαβεῖν ἐγένετο, θαυμαστόν δ' ὡς ἔοικε τούτων ἀθρόων περιδράζασθαι δυνηθῆναι, οὗ μόνου Μωυσῆς ἐφικέσθαι δοκεῖ τρανώσας εὖ μάλα τὰς εἰρημένας ἀρετὰς ἐν οἷς διετάξατο.
11 συνίσασιν δ' οἱ ταῖς ἱεραῖς βίβλοις ἐντυγχάνοντες, ὅς οὐκ ἄν, εἰ μὴ τοιοῦτος ἐπεφύκει, συνέγραψεν ὑψηλοτάτου θεοῦ καὶ παρέδωκε τοῖς ἀξίοις χρῆσθαι, κτημάτων τὸ κάλλιστον, τῶν ἀγαλματοφορουμένων ἐν τῇ ψυχῇ παραδειγμάτων ἀπεικονίσματα καὶ μιμήματα, ἃ καὶ οἱ δηλωθέντες νόμοι γέγονασιν σαφέστατα τὰς λεχθείσας ἐμφαίνοντες ἀρετὰς.
12 Ὅτι δ' αὐτός τε νομοθετῶν ἄριστος τῶν πανταχοῦ πάντων, ὅσοι παρ' Ἑλλήσιν ἢ βαρβάρους ἐγένοντο, καὶ οἱ νόμοι κάλλιστοι καὶ ὡς ἀληθῶς θεῖοι μηδὲν ὦν χρητὰ παραλιπόντες, ἐναργεστάτη πίστις ἦδε.
13 τὰ μὲν τῶν ἄλλων νόμιμα εἴ τις ἐπίοι τῷ λογισμῷ, διὰ μυρίας προφάσεις εὐρήσει κεκινημένα, πολέμοις ἢ τυραννίσιν ἢ τισιν ἄλλοις ἀβουλήτοις, ἃ νεωτερισμῷ τύχης κατασκήπτει· πολλάκις δὲ καὶ τρυφή πλεονάσασα χορηγίαις καὶ περιουσίαις ἀφθόνοις καθείλε νόμους, "τὰ λίαν ἀγαθὰ τῶν πολλῶν φέρειν οὐ δυναμένων, ἀλλὰ διὰ κόρον ἐξυβριζόντων.
14 ὕβρις δ' ἀντίπαλον νόμῳ. τὰ δὲ τούτου μόνου βέβαια, ἀσάλευτα, ἀκράδαντα, καθάπερ σφραγῖσι φύσεως αὐτῆς σεσημασμένα, μένει παγίως ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐγράφη μέχρι νῦν καὶ πρὸς τὸν ἔπειτα πάντα διαμενεῖν ἐλπίς αὐτὰ αἰῶνα ὡς περ ἀθάνατα, ἕως ἂν ἥλιος καὶ σελήνη καὶ ὁ σύμπας
15 οὐρανός τε καὶ κόσμος ᾗ. τοσαύταις γοῦν χρησαμένου τοῦ ἔθνους μεταβολαῖς κατὰ τε εὐπραγίας καὶ τούναντίον, οὐδὲν ἄλλ' οὐδὲ τὸ μικρότατον τῶν | διατεταγμένων ἐκινήθη, πάντων ὡς ἔοικε τὸ σεμνὸν καὶ θεοπρεπὲς
16 αὐτῶν ἐκτετιμηκότων. ἃ δὲ μὴ λιμὸς ἢ λοιμὸς ἢ πόλεμος ἢ βασιλεὺς ἢ τύραννος ἢ ψυχῆς ἢ σώματος ἢ παθῶν ἢ κακιῶν ἐπανάστασις ἢ τι ἄλλο θεήλατον ἢ ἀνθρώπειον κακὸν ἔλυσε, πῶς οὐ περιμάχητα καὶ
17 παντὸς λόγου κρείττονα καθέστηκεν; ἀλλ' οὕτω τούτο θαυμαστόν, καίτοι μέγα καθ' αὐτὸ δεόντως ἂν νομισθῆν, τὸ ἐξ ἅπαντος τοῦ χρόνου πεφυλάχθαι τοὺς νόμους ἐν βεβαίῳ· ἀλλ' ἐκείνο θαυμασιώτερον, ὡς ἔοικε, τὸ μὴ μόνον Ἰουδαίους ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους σχεδὸν ἅπαντας καὶ μάλιστα οἷς ἀρετῆς πλείων λόγος πρὸς τὴν ἀποδοχὴν αὐτῶν καὶ τιμὴν ὡσιῶσθαι· γέρας γὰρ τοῦτ' ἔλαχον ἐξαίρετον, ὃ μηδενὶ πρόσσεστιν
18 ἑτέρῳ. σημεῖον δέ τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ βάρβαρον, ὡς ἔπος εἰπεῖν, οὐδεμία πόλις ἐστίν, ἢ τὰ ἑτέρας νόμιμα τιμᾶ, μόλις δὲ καὶ τῶν αὐτῆς εἰς αἰὲν περιέχεται, πρὸς τὰς τῶν καιρῶν καὶ τῶν πραγμάτων
19 μεθαρμοζομένη τροπὰς. Ἀθηναῖοι τὰ Λακεδαιμονίων ἔθη καὶ νόμιμα προβέβληνται καὶ Λακεδαιμόνιοι τὰ Ἀθηναίων· ἀλλ' οὐδὲ κατὰ τὴν βάρβαρον Αἰγύπτιοι τοὺς Σκυθῶν νόμους φυλάττουσιν ἢ Σκύθαι τοὺς Αἰγυπτίων ἢ συνελόντι φράσαι τοὺς τῶν κατ' Εὐρώπην οἱ τὴν Ἀσίαν οἰκοῦντες ἢ τοὺς τῶν Ἀσιανῶν ἔθνῶν οἱ ἐν Εὐρώπῃ· ἀλλὰ σχεδὸν οἱ ἀφ' ἡλίου ἀνιόντος ἄχρι δυομένου, πᾶσα χώρα καὶ ἔθνος καὶ πόλις,

τῶν ξενικῶν νομίμων ἀλλοτριοῦνται καὶ οἴονται τὴν τῶν οἰκείων ἀπο-
20δοχήν, εἰ τὰ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀτιμάζοιεν, συναυξήσειν. ἀλλ' οὐχ
ὧδ' ἔχει τὰ ἡμέτερα· πάντας γὰρ ἐπάγεται καὶ συνεπιστρέφει, βαρβάρους,
Ἑλληνας, ἠπειρώτας, νησιώτας, ἔθνη τὰ ἑῶα, τὰ ἑσπέρια, Εὐρώπην,
21 Ἀσίαν, ἅπασαν τὴν οἰκουμένην ἀπὸ περάτων ἐπὶ πέρατα. τίς γὰρ τὴν
ἱερὰν ἐκείνην ἐβδόμην οὐκ ἐκτετίμηκεν, ἄνεσιν πόνων καὶ ῥαστώνην
αὐτῷ τε καὶ τοῖς πλησιάζουσιν, οὐκ ἐλευθέρους μόνον ἀλλὰ καὶ δούλους,
22 μᾶλλον δὲ καὶ ὑποζυγίους διδούς; φθάνει γὰρ ἢ ἐκεχειρία καὶ πρὸς
πᾶσαν ἀγέλην καὶ ὅσα πρὸς ὑπηρεσίαν γέγονεν ἀνθρώπου καθάπερ
δοῦλα θεραπεύοντα τὸν φύσει δεσπότην, φθάνει καὶ πρὸς δένδρων καὶ
φυτῶν ἅπασαν ἰδέαν· οὐ γὰρ ἔρνος, οὐ κλάδον, ἀλλ' οὐδὲ πέταλον
ἐφεῖται τεμεῖν ἢ καρπὸν ὄντινοῦν δρέψασθαι, πάντων διαφειμένων κατ'
ἐκείνην | τὴν ἡμέραν καὶ ὡσπερ ἐλευθερίαν ἀγόντων, κοινῷ κηρύγματι
23 μηδενὸς ἐπιψαύοντος. τίς δὲ τὴν λεγομένην νηστείαν οὐ τέθηπε καὶ
προσκυνεῖ δι' ἔτους ἀγομένην τῆς ἱερομηνίας αὐστηρότερον καὶ σεμ-
νότερον τρόπον; ἐν ἧ μὲν γὰρ πολὺς ἄκρατος καὶ τράπεζαι πολυτελεῖς
καὶ ὅσα περὶ ἐδωδὴν καὶ πόσιν ἀφθονα πάντα, δι' ὧν αἱ ἀκόρεστοι
γαστροὶ ἠδοναὶ συναύξονται προσαναρρηγνῦσαι καὶ τὰς ὑπογαστρίους
24 ἐπιθυμίας· ἐν ἧ δ' οὐ σιτίον, οὐ ποτὸν ἔξεστι προσενέγκασθαι,
καθαραῖς ὅπως διανοαῖς, μηδενὸς ἐνοχλοῦντος μηδ' ἐμποδίζοντος
σωματικῷ πάθους, ὅποια φιλεῖ συμβαίνειν ἐκ πλησμονῆς, ἑορτάζωσιν
ἱλασκόμενοι τὸν πατέρα τοῦ παντὸς αἰσίοις εὐχαῖς, δι' ὧν ἀμνηστῖαν
μὲν παλαιῶν ἀμαρτημάτων, κτήσιν δὲ καὶ ἀπόλαυσιν νέων ἀγαθῶν
εἰώθασιν αἰτεῖσθαι.

25 Τὸ δὲ τῆς νομοθεσίας ἱεροπρεπὲς ὡς οὐ παρ' Ἰουδαίοις μόνον
ἀλλὰ καὶ παρὰ πᾶσι τοῖς ἄλλοις τεθαύμασται, δῆλον ἔκ τε τῶν εἰρη-
26 μένων ἤδη καὶ τῶν μελλόντων λέγεσθαι. τὸ παλαιὸν ἐγράφησαν οἱ
νόμοι γλώσση Χαλδαῖ κῆ καὶ μέχρι πολλοῦ διέμειναν ἐν ὁμοίῳ τὴν διά-
λεκτον οὐ μεταβάλλοντες, ἕως μήπω τὸ κάλλος εἰς τοὺς ἄλλους
27 ἀνθρώπους ἀνέφηναν αὐτῶν. ἐπεὶ δὲ ἐκ τῆς καθ' ἑκάστην ἡμέραν
συνεχοῦς μελέτης καὶ ἀσκήσεως τῶν χρωμένων αἴσθησις ἐγένετο καὶ
ἑτέροις καὶ τὸ κλέος ἐφοῖτα πανταχόσε-τὰ γὰρ καλὰ καὶ φθόνῳ
πρὸς ὀλίγον ἐπισκιασθῆ χρόνον, ἐπὶ καιρῶν αὐθις ἀναλάμπει φύσεως
εὐμενεία-, δεινὸν ἠγησάμενοί τινες, εἰ οἱ νόμοι παρὰ τῷ ἡμίσει
τμήματι τοῦ γένους ἀνθρώπων ἐξετασθήσονται μόνῳ τῷ βαρβαρικῷ, τὸ
δ' Ἑλληνικὸν εἰς ἅπαν ἀμοιρήσει, πρὸς ἐρμηνείαν τὴν τούτων ἐτράποντο.
28 τὸ δ' ἔργον ἐπεὶ καὶ μέγα ἦν καὶ κοινωφελές, οὐκ ἰδιώταις οὐδ' ἄρχουσιν,
ὧν πολὺς ἀριθμὸς, ἀλλὰ βασιλεῦσι καὶ βασιλέων ἀνετέθη τῷ δοκιμωτάτῳ.
29 Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος ἐπικληθεὶς τρίτος μὲν ἦν ἀπ' Ἀλεξάνδρου
τοῦ τὴν Αἴγυπτον παραλαβόντος, ἀρεταῖς δὲ ταῖς ἐν ἡγεμονίᾳ πάντων,
οὐχὶ τῶν καθ' αὐτὸν μόνον, | ἀλλὰ καὶ τῶν πάλαι πώποτε γεγενημένων
ἄριστος, οὗ καὶ μέχρι νῦν τοσαύταις ὑστερον γενεαῖς ἄδεται τὸ κλέος

πολλὰ δείγματα καὶ μνημεῖα τῆς μεγαλοφροσύνης κατὰ πόλεις καὶ χώρας ἀπολιπόντος, ὡς ἤδη καὶ ἐν παροιμίαις εἶδει τὰς ὑπερόγκους φιλοτιμίας **30** καὶ μεγάλας κατασκευὰς Φιλαδελφείους ἀπ' ἐκείνου καλεῖσθαι. συνόλως μὲν οὖν ἡ τῶν Πτολεμαίων οἰκία διαφερόντως παρὰ τὰς ἄλλας βασιλείας ἤγκμασεν, ἐν δὲ τοῖς Πτολεμαίοις ὁ Φιλάδελφος· ὅσα γὰρ εἰς ἔδρασεν οὗτος ἐπαινετά, μάλιστα ἐκεῖνοι πάντες ἀθρόοι διεπράξαντο, γενόμενος καθάπερ ἐν ζῳῳ τὸ ἡγεμονεῦον κεφαλὴ τὸν τρόπον τινὰ τῶν βασιλέων. **31** ὁ δὲ τοιοῦτος ζῆλον καὶ πόθον λαβὼν τῆς νομοθεσίας ἡμῶν εἰς Ἑλλάδα γλῶτταν τὴν Χαλδαίαν κτῆν μεθαρμόζεσθαι διανοεῖτο καὶ πρέσβεις εὐθύς ἐξέπεμπε πρὸς τὸν τῆς Ἰουδαίας ἀρχιερέα καὶ βασιλέα· ὁ γὰρ αὐτὸς ἦν· τὸ τε βούλημα δηλῶν καὶ προτρέπων ἀριστίνδην ἐλέσθαι **32** τοὺς τὸν νόμον διερμηνεύσοντας. ὁ δ' οἷα εἰκὸς ἦσθεις καὶ νομίσας οὐκ ἄνευ θείας ἐπιφροσύνης περὶ τὸ τοιοῦτον ἔργον ἐσπουδακέναι τὸν βασιλέα, σκειψάμενος τοὺς παρ' αὐτῶν δοκιμωτάτους Ἑβραίων, οἱ πρὸς τῇ πατρίδι καὶ τῇ Ἑλληνικῇ ἐπεπαίδευτο παιδείαν, ἄσμενος ἀποστέλλει. **33** ὡς δ' ἦγον, ἐπὶ ξενίαν κληθέντες λόγοις ἀστείοις καὶ σπουδαίοις τὸν ἐστιάτορα εὐώχουν ἀντεφεστιῶντες· ὁ μὲν γὰρ ἀπεπειρᾶτο τῆς ἐκάστου σοφίας καινὰς ἀλλ' οὐ τὰς ἐν ἔθει ζητήσεις προτείνων, οἱ δ' εὐστόχως καὶ εὐθυβόλως, οὐκ ἐπιτρέποντος μακρηγορεῖν τοῦ καιροῦ, καθάπερ **34** ἀποφθεγγόμενοι τὰ προταθέντα διελύοντο. δοκιμασθέντες δ' εὐθύς ἤρξαντο τὰ τῆς καλῆς πρεσβείας ἀποτελεῖν καὶ λογισάμενοι παρ' αὐτοῖς, ὅσον εἶη τὸ πρᾶγμα θεσπισθέντας νόμους χρησιμοῖς διερμηνεύειν, μήτ' ἀφελεῖν τι μήτε προσθεῖναι ἢ μεταθεῖναι δυναμένους, ἀλλὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἰδέαν καὶ τὸν τύπον αὐτῶν διαφυλάττοντας, ἐσκόπουσαν τὸ καθαρώτατον τῶν περὶ τὸν τόπον χωρίων ἔξω πόλεως· τὰ γὰρ ἐντὸς τείχους ἅτε παντοδαπῶν πεπληθότα ζῳῶν διὰ νόσους καὶ τελευτὰς καὶ τὰς ὑγίαι- **35** νόντων οὐκ εὐαγεῖς πράξεις ἦν ὑποπτα. νῆσος ἡ Φάρος πρόκειται τῆς Ἀλεξανδρείας, ἧς αὐχὴν ὑποταίνιος τέταται πρὸς τὴν πόλιν περικλειόμενος | οὐκ ἀγχιβαθεῖ τὰ δὲ πολλὰ τεναγῶδει θαλάττη, ὡς καὶ τῆς τῶν κυμάτων φορᾶς τὸν πολὺν ἤχον καὶ πάταγον ἐκ πάνυ μακροῦ δια- **36** στήματος προεκλύεσθαι. τοῦτον ἐξ ἀπάντων τῶν ἐν κύκλῳ κρίναντες ἐπιτηδειότατον εἶναι τὸν τόπον ἐνησυχάσαι καὶ ἐνηρεμῆσαι καὶ μόνῃ τῇ ψυχῇ πρὸς μόνους ὁμιλῆσαι τοὺς νόμους, ἐνταυτοῖς κατέμειναν καὶ τὰς ἱερὰς βίβλους λαβόντες ἀνατείνουσιν ἅμ' αὐταῖς καὶ τὰς χεῖρας εἰς οὐρανόν, αἰτούμενοι τὸν θεὸν μὴ διαμαρτεῖν τῆς προθέσεως· ὁ δ' ἐπι- νεύει ταῖς εὐχαῖς, ἵνα τὸ πλεῖστον ἢ καὶ τὸ σύμπαν γένος ἀνθρώπων ὠφεληθῇ χρησόμενον εἰς ἐπανόρθωσιν βίου φιλοσόφοις καὶ παγκάλοις **37** διατάγμασι. καθίσαντες δ' ἐν ἀποκρύφῳ καὶ μηδενὸς παρόντος ὅτι μὴ τῶν τῆς φύσεως μερῶν, γῆς ὕδατος ἀέρος οὐρανοῦ, περὶ ὧν πρῶτον τῆς γενέσεως ἔμελλον ἱεροφαντήσιν-κοσμοποιία γὰρ ἡ τῶν νόμων ἐστὶν ἀρχή-, καθάπερ ἐνθουσιῶντες προεφήτευσαν οὐκ ἄλλα ἄλλοι, τὰ δ' αὐτὰ πάντες ὀνόματα καὶ ῥήματα, ὡσπερ ὑποβολέως

38 ἐκάστοις ἀοράτως ἐνηχοῦντος. καίτοι τίς οὐκ οἶδεν, ὅτι πᾶσα μὲν
 διάλεκτος, ἢ δ' Ἑλληνικὴ διαφερόντως, ὀνομάτων πλουτεῖ, καὶ ταῦτ' οὖν
 ἐνθύμημα οἶόν τε μεταφράζοντα καὶ παραφράζοντα σχηματίσαι πολλαχῶς,
 ἄλλοτε ἄλλας ἐφαρμόζοντα λέξεις; ὅπερ ἐπὶ ταύτης τῆς νομοθεσίας οὐ
 φασὶ συμβῆναι, συνενεχθῆναι δ' εἰς ταῦτ' οὖν κύρια κυρίοις ὀνόμασι, τὰ
 Ἑλληνικὰ τοῖς Χαλδαῖοις, ἐναρμοσθέντα εὖ μάλα τοῖς δηλουμένοις
39 πράγμασιν. ὃν γὰρ τρόπον, οἶμαι, ἐν γεωμετρῖᾳ καὶ διαλεκτικῇ τὰ
 σημαίνοντα ποικιλίαν ἐρμηνείας οὐκ ἀνέχεται, μένει δ' ἀμετάβλητος
 ἢ ἐξ ἀρχῆς τεθεῖσα, τὸν αὐτὸν ὡς εἶοικε τρόπον καὶ οὗτοι συντρέχοντα
 τοῖς πράγμασιν ὀνόματα ἐξεῦρον, ἅπερ δὴ μόνον ἢ μάλιστα τρανώσειν
40 ἔμελλεν ἐμφαντικῶς τὰ δηλούμενα. σαφειστάτη δὲ τοῦδε πίστις· ἐάν
 τε Χαλδαῖοι τὴν Ἑλληνικὴν γλῶτταν ἐάν τε Ἕλληνας τὴν Χαλδαίων
 ἀναδιδαχθῶσι καὶ ἀμφοτέραις ταῖς γραφαῖς ἐντύχῃσι, τῇ τε Χαλδαίᾳ καὶ
 τῇ ἐρμηνευθείσῃ, καθάπερ ἀδελφὰς μᾶλλον δ' ὡς μίαν καὶ τὴν
 αὐτὴν ἐν τε τοῖς πράγμασι καὶ τοῖς ὀνόμασι τεθήπασιν καὶ προσκυνῶσιν,
 οὐχ ἐρμηνέας ἐκείνους ἀλλ' ἱεροφάντας καὶ προφήτας προσαγορεύοντες, οἷς
 ἐξεγένετο συνδραμεῖν λογισμοῖς εἰλικρινέσι τῷ Μωυσέως καθαρῶτάτῃ πνεύ-
41 ματι. διὸ καὶ μέχρι νῦν ἀνά πᾶν ἔτος ἑορτὴ καὶ πανήγυρις ἄγεται κατὰ τὴν
 Φάρον νῆσον, εἰς ἣν οὐκ Ἰουδαῖοι μόνον ἀλλὰ καὶ παμπληθεῖς ἕτεροι
 διαπλέουσι τό τε χωρίον σεμνυνούντες, ἐν ᾧ πρῶτον τὰ τῆς ἐρμηνείας
 ἐξέλαμψε, καὶ παλαιᾶς ἐνεκεν εὐεργεσίας αἰεὶ νεαζούσης εὐχαριστήσοντες τῷ
42 θεῷ. μετὰ δὲ τὰς εὐχὰς καὶ τὰς εὐχαριστίας οἱ μὲν πηξάμενοι σκηναῶν ἐπὶ
 τῶν αἰγιαλῶν οἱ δ' ἐπὶ τῆς αἰγιαλίτιδος ψάμμου κατακλιθέντες ἐν
 ὑπαίθρῳ μετ' οἰκείων καὶ φίλων ἐστιῶνται, πολυτελεστέραν τῆς ἐν
43 βασιλείῳ κατασκευῆς τότε τὴν ἀκτὴν νομίζοντες. οὕτω μὲν οἱ νόμοι
 ζηλωτοὶ καὶ περιμάχητοι πᾶσιν ἰδιώταις τε καὶ ἡγεμόσιν ἐπιδείκνυνται,
 καὶ ταῦτ' ἐκ πολλῶν χρόνων τοῦ ἔθνους οὐκ εὐτυχοῦντος-τὰ δὲ
44 τῶν μὴ ἐν ἀκμαῖς πέφυκε πῶς ἐπισκιάζεσθαι· εἰ δὲ γένοιτό τις
 ἀφορμὴ πρὸς τὸ λαμπρότερον, πόσῃν εἰκὸς ἐπίδοσιν γενήσεσθαι; κατα-
 λιπόντας ἂν οἶμαι τὰ ἴδια καὶ πολλὰ χαίρειν φράσαντας τοῖς πατρίοις
 ἐκάστοις μεταβαλεῖν ἐπὶ τὴν τούτων μόνων τιμὴν· εὐτυχία γὰρ τοῦ
 ἔθνους οἱ νόμοι συναναλάμψαντες ἀμαυρώσουσι τοὺς ἄλλους καθάπερ
 ἀνατείλας ἥλιος τοὺς ἀστέρας.
45 Ἀπόχρη μὲν οὖν καὶ τὰ λεχθέντα πολὺς ἔπαινος εἶναι τοῦ
 νομοθέτου. πλείων δ' ἐστὶν ἕτερος, ὃν αὐταὶ περιέχουσιν αἱ ἱερώταται
 βίβλοι, πρὸς ἃς ἤδη τρεπτέον, εἰς ἐνδειξιν τῆς τοῦ συγγράψαντος ἀρετῆς.
46 τούτων τοίνυν τὸ μὲν ἐστὶν ἱστορικὸν μέρος, τὸ δὲ περὶ τὰς
 προστάξεις καὶ ἀπαγορεύσεις, ὑπὲρ οὗ δεύτερον λέξομεν τὸ πρό-
47 τερον τῇ τάξει πρότερον ἀκριβῶσαντες. ἐστὶν οὖν τοῦ ἱστορικοῦ
 τὸ μὲν περὶ τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως, τὸ δὲ γενεαλογικόν, τοῦ
 δὲ γενεαλογικοῦ τὸ μὲν περὶ κολάσεως ἀσεβῶν, τὸ δ' αὖ περὶ
 τιμῆς δικαίων. οὗ δὲ χάριν ἐνθένδε τῆς νομοθεσίας ἤρξατο τὰ περὶ

48 τὰς προστάξεις καὶ ἀπαγορεύσεις ἐν δευτέρῳ θείας, λεκτέον. οὐ γὰρ οἷα τις συγγραφεὺς ἐπετήδευσε παλαιῶν πράξεων καταλιπεῖν ὑπομνήματα τοῖς ἔπειτα τοῦ ψυχαγωγῆσαι χάριν ἀνωφελῶς, ἀλλ' ἠρχαιολόγησεν ἄνωθεν ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς τοῦ παντὸς γενέσεως, ἵν' ἐπιδείξῃ δύο τὰ ἀναγκαιότατα· ἐν μὲν τὸν αὐτὸν πατέρα καὶ ποιητὴν τοῦ κόσμου καὶ ἀληθεῖα νομοθέτην, ἕτερον δὲ τὸν χρησόμενον τοῖς νόμοις ἀκολουθίαν φύσεως ἀσπασόμενον καὶ βιωσόμενον κατὰ τὴν τοῦ ὅλου διάταξιν ἀρμονίᾳ καὶ συμφωνίᾳ πρὸς ἔργα λόγων καὶ πρὸς λόγους ἔργων.

49 τῶν μὲν οὖν ἄλλων νομοθετῶν οἱ μὲν εὐθύς ἅ τε χρὴ πράττειν καὶ ἃ μὴ διαταξάμενοι τιμωρίας κατὰ τῶν παραβαινόντων ὤρισαν, οἱ δ' | ἀμείνους δόξαντες εἶναι τὴν ἀρχὴν οὐκ ἐνθύνδε ἐποίησαντο, πόλιν δὲ τῷ λόγῳ κτίσαντες καὶ ἰδρυσάμενοι πρότερον ἦν ἐνόμιζον οἰκειοτάτην καὶ πρεπωδεστάτην εἶναι τῇ κτισθείσῃ πολιτείαν διὰ τῆς τῶν νόμων

50 θέσεως ἐφήρμοζον. ὁ δὲ τὸ μὲν πρότερον ὑπολαβὼν (ὅπερ ἦν) τυραννικόν τε καὶ δεσποτικόν, ἀνευ παραμυθίας προστάττειν ὡς οὐκ ἐλευθέρους ἀλλὰ δούλους, τὸ δ' ὕστερον ἐμμελὲς μὲν, οὐ μὴν τελείως ἐπαινετὸν ἅπασιν τοῖς κριταῖς, ὡς ἔοικεν, ἐν ἑκατέρῳ τῶν λεχθέντων διήνεγκεν.

51 ἐν τε γὰρ ταῖς προστάξεσιν καὶ ἀπαγορεύσεσιν ὑποτίθεται καὶ παρηγορεῖ τὸ πλεόν ἢ κελεύει, μετὰ προοιμίων καὶ ἐπιλόγων τὰ πλεῖστα καὶ ἀναγκαιότατα πειρώμενος ὑψηγεῖσθαι, τοῦ προτρέψασθαι χάριν μᾶλλον ἢ βιάσασθαι· πόλεώς τε χειροποιήτου κτίσιν ἀρχὴν ποιήσασθαι τῆς γραφῆς ταπεινότερον ἢ κατὰ τὴν ἀξίαν τῶν νόμων ὑπολαβὼν εἶναι, πρὸς τὸ μέγεθος καὶ κάλλος τῆς ὅλης νομοθεσίας ἀκριβεστάτη ὄψει τῇ κατὰ διάνοιαν ἀπιδὼν καὶ νομίσας αὐτὴν κρείττονα καὶ θειοτέραν ἢ ὥστε κύκλῳ τινὶ τῶν ἐπὶ γῆς ὀρισθῆναι, τῆς μεγαλοπόλεως τὴν γένεσιν εἰσηγήσατο, τοὺς νόμους ἐμφερεστάτην εἰκόνα τῆς τοῦ κόσμου πολιτείας

52 ἠγησάμενος εἶναι. τῶν γοῦν ἐν μέρει διατεταγμένων τὰς δυνάμεις εἴ τις ἀκριβῶς ἐξετάξῃ ἐθελήσειεν, εὐρήσει τῆς τοῦ παντὸς ἀρμονίας ἐπιε-

53 μένας καὶ τῷ λόγῳ τῆς αἰδίου φύσεως συναδούσας. διὸ καὶ τοὺς ἀφθόνων μὲν ἀγαθῶν ἀξιοθέντας ὅσα κατ' εὐεξίαν σωματίων καὶ τὰς περὶ πλοῦτον καὶ δόξαν καὶ τὰ ἄλλα ἐκτὸς εὐτυχίας, ἀρετῆς δ' ἀφηνιάσαντας καὶ οὐκ ἀνάγκη γνώμη δ' ἔκουσίῳ πανουργίαν καὶ ἀδικίαν καὶ τὰς ἄλλας κακίας, ὡς μέγα ὄφελος τὴν μεγίστην ζημίαν, ἐπιτηδεύσαντας καθάπερ οὐκ ἀνθρώπων ἐχθροὺς ἀλλὰ τοῦ σύμπαντος οὐρανοῦ τε καὶ κόσμου τὰς ἐν ἔθει τιμωρίας οὐ φησὶν ὑπομῆναι, ἀλλὰ καινοτάτας καὶ παρηλλαγμένας, ἃς ἐμεγαλουργήσεν ἢ πάρεδρος τῷ θεῷ μισοπόνηρος δίκη, τῶν τοῦ παντὸς δραστηκωτάτων στοιχείων ἐπιθεμένων ὕδατος καὶ πυρός, ὡς καιρῶν περιόδοις τοὺς μὲν κατακλυσμοῖς φθαρῆναι, τοὺς δὲ κατα-

54 φλεχθέντας ἀπολέσθαι. πελάγη μὲν ἀρθέντα καὶ ποταμοὶ μετεωρισθέντες αὐθιγενεῖς τε καὶ χεῖμαρροι τὰς ἐν τῇ πεδιάδι πόλεις ἀπάσας ἐπέκλυσαν καὶ κατέσυραν, τὰς δὲ κατὰ τὴν ὀρεινὴν αἰ μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ

55 συνεχεῖς καὶ ἀδιάστατοι ὄμβρων φοραί. χρόνῳ δ' ὕστερον ἐκ τῶν

ὑπολειφθέντων πάλιν τοῦ γένους συναυξηθέντος καὶ εἰς πολυανθρωπίαν
 ἐπιδόντος, ἐπειδὴ τὸ περὶ τοὺς προγόνους πάθος οἱ | ἀπόγονοι μάθημα
 σωφροσύνης οὐκ ἐποιήσαντο, πρὸς δ' ἀκολασίας ἐτρέποντο ζηλωταὶ
 χαλεπωτέρων ἐπιτηδευμάτων γενόμενοι, πυρὶ τούτους ἀναλῶσαι διενεώθη.
56 τότε οὖν, ὡς μηνύει τὰ λόγια, κεραυνοὶ βυέντες ἐξ οὐρανοῦ τοὺς τε
 ἀσεβεῖς κατέπησαν καὶ τὰς πόλεις αὐτῶν· καὶ μέχρι τοῦ νῦν μνημεῖα
 τοῦ συμβεβηκότος ἀλέκτου πάθους δείκνυται κατὰ Συρίαν, ἐρείπια καὶ
 τέφρα καὶ θεῖον καὶ καπνὸς καὶ ἡ ἔτι ἀναδιδομένη φλόξ ἀμαυρὰ
57 καθάπερ διασμυχομένου πυρός. ἐν δὲ τούτῳ συνέβαινε τοὺς τε ἀσεβεῖς
 ταῖς εἰρημέναις τιμωρίαις κολάζεσθαι καὶ τοὺς καλοκάγαθία διενηνοχότας
58 εὖ πάσχειν ἀρετῆς ἐπαξίων ἄθλων τυγχάνοντας. ἐν μὲν γε τῇ φορᾷ
 τοῦ κεραυνίου πυρὸς οἰκήτορσιν αὐτοῖς ὅλης χώρας ἐμπιπραμένης, εἷς
 μόνος ἀνὴρ μέτοικος ἐπιφροσύνη θεία σώζεται, διότι τῶν ἐγχωρίων
 παρανομημάτων οὐδὲν ἠσπάσατο, τῶν μετοίκων εἰωθότων ἀσφαλείας
 ἕνεκα τὰ ξενικὰ τιμᾶν, ἐπεὶ τοῖς ἀτιμάζουσι κίνδυνος ἐκ τῶν αὐτο-
 χθόνων ἔπεται· καίτοι γ' οὐκ ἐπ' ἄκρον ἦλθε σοφίας, ὡς διὰ τελειότητα
 τῆς ἐν αὐτῷ φύσεως τοσοῦτου γέρωσ ἀξιωθῆναι, ἀλλ' ὅτι μόνος τοῖς
 πολλοῖς οὐ συνηνέχθη πρὸς τὸ ἀβροδίαιτον ἀποκλίνασι καὶ πάσας μὲν
 ἡδονὰς πάσας δ' ἐπιθυμίας χορηγίαις ἀφθόνοις ἀνάψασιν ὡσπερ φλόγα
59 λασίῳ ὕλῃ κεχυμένη. κατὰ δὲ τὸν μέγαν κατακλυσμὸν ὀλίγου
 δέω φάναι τοῦ σύμπαντος ἀνθρώπων γένους φθειρομένου, ἕνα οἶκον
 ἀπαθῆ γενέσθαι παντὸς κακοῦ λόγος ἔχει, τὸν πρεσβύτατον καὶ ἡγεμόνα
 τῆς οἰκίας ἐπειδὴ συνέβαινε μηδενὸς ἀδικήματος ἐκουσίῳ προσάψασθαι.
 τὸν δὲ τρόπον τῆς σωτηρίας, ὡς αἱ ἱεραὶ βίβλοι περιέχουσιν, ἄξιον
60 ἱστορηθῆναι διὰ τε μεγαλουργίαν καὶ ἅμα βελτίωσιν ἡθῶν. νομισθεῖς
 γὰρ ἐπιτήδειος εἶναι μὴ μόνον ἀμοιρῆσαι τῆς κοινῆς συμφορᾶς, ἀλλὰ
 καὶ δευτέρας γενέσεως ἀνθρώπων αὐτὸς ἀρχὴ γενέσθαι, θείαις προς-
 τάξεσιν, ὧς ὑψηλοῦντο οἱ χρησιμοί, ξύλινον δημιουργήσας ἔργον μέγιστον
 εἰς πῆχεις τριακοσίους μῆκος καὶ πεντήκοντα εὖρος καὶ τριάκοντα ὕψος
 καὶ συνεχῆ κατασκευασάμενος ἔνδον οἰκήματα ἐπίπεδα καὶ ὑπερῶα,
 τριώροφα καὶ τετρώροφα, καὶ τροφὰς ἐτοιμασάμενος, ἀφ' ἑκάστου γένους
 ζώων ὅσα χερσαῖα καὶ πτηνὰ εἰσήγαγεν ἄρρεν τε καὶ θῆλυ σπέρματα
 ὑπολειπόμενος πρὸς καταλλαγὴν καιρῶν τῶν αὐθις ποτε γενησομένων·
61 ἦδει γὰρ τὴν τοῦ θεοῦ φύσιν ἴλεω, κὰν εἰ τὰ εἶδη φθείροιτο, ἀλλὰ τοι
 τὴν ἐν τοῖς γένεσιν ἀφθαρσίαν ἕνεκα τῆς πρὸς αὐτὸν ὁμοιότητος | καὶ
 τοῦ μηδὲν τῶν κατὰ πρόθεσιν φύντων ποτὲ λυθῆναι διαμένουσαν·
 οὗ χάριν πάντα ἐπειθάρχει καὶ τὰ τέως ἐξηγηρωμένα ἡμεροῦτο
62 καὶ οἷα νομῆ καὶ ἀγελάρχη τιθασευθέντα ἐπηκολούθει. μετὰ δὲ τὴν
 εἴσοδον ἀπάντων εἰ τις ἐθεάσατο τὸ πλήρωμα, οὐκ ἂν διήμαρτεν εἰπών,
 ἀντίμιμον εἶναι γῆς ἀπάσης ἐν ἑαυτῷ φέρον τὰ ζώων γένη, ὧν καὶ ἡ
 σύμπασα γῆ τὰ ἀμύθητα εἶδη καὶ πρότερον ἠνεγκε καὶ ἴσως αὐθις
63 οἴσει. τὰ δ' εἰκασθέντα χρόνοις ὕστερον οὐ μακροῖς ἀπέβαινε· τὸ μὲν

γὰρ πάθος ἐλώφα καὶ ἡ τοῦ κατακλισμοῦ φορὰ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐμειοῦτο, τῶν τε ὄμβρων ἐπισχεθέντων καὶ τοῦ κατὰ πᾶσαν γῆν ἀναχυσθέντος ὕδατος τῇ μὲν ἀναλισκομένου τῷ ἄφ' ἡλίου φλογμῷ τῇ δὲ ὑπονοστοῦντος εἰς χαράδρας καὶ φάραγγας καὶ τὰς ἄλλας τῆς γῆς κοιλότητας· ὡσπερ γὰρ θεοῦ προστάξαντος, ἑκάστη φύσις ὅπερ ἔχρησεν οἷα δάνειον ἀναγκαῖον ἀπελάμβανε, θάλαττα καὶ πηγαὶ καὶ ποταμοί· πρὸς **64** γὰρ τοὺς οἰκείους τόπους ἕκαστον ρεῖθρον ὑπενόσται. μετὰ δὲ τὴν κάθαρσιν τῶν ὑπὸ σελήνην, ἀπολουσαμένης τῆς γῆς καὶ νέας ἀναφανείσης καὶ τοιαύτης, οἷαν εἰκὸς εἶναι ὅτε τὴν ἀρχὴν μετὰ τοῦ κόσμου παντὸς ἐκτίζετο, πρόεισιν ἐκ τοῦ ξυλίνου κατασκευάσματος αὐτὸς καὶ γυνὴ καὶ υἱοὶ καὶ τούτων γυναῖκες καὶ μετὰ τῆς οἰκίας ἀγεληδὸν τὰ συνελθλυθότα τῶν **65** ζῴων γένη πρὸς τὴν τῶν ὁμοίων σποράν τε καὶ γένεσιν. ταῦτα τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἐστὶν ἀριστεῖα καὶ ἄθλα, δι' ὧν οὐ μόνον αὐτοὶ καὶ γένη σωτηρίας ἔτυχον τοὺς μεγίστους κινδύνους ἐκφυγόντες, οἱ κατὰ τὸν τῶν στοιχείων νεωτερισμὸν τοῖς πανταχοῦ πᾶσιν ἐπετειχίσθησαν, ἀλλὰ καὶ παλιγγενεσίας ἐγένοντο ἡγεμόνες καὶ δευτέρας ἀρχηγέται περιόδου, καθάπερ ἐμπυρεύματα τοῦ ζῴων ἀρίστου γένους ἀνθρώπων ὑπολειφθέντες, ὃ τὴν ἡγεμονίαν τῶν περιγείων ἄπαξ ἀπάντων ἔλαχεν ἀντίμιμον γεροντὸς θεοῦ δυνάμεως, εἰκὼν τῆς ἀοράτου φύσεως ἐμφανῆς, αἰδίου γενητή.

***

66 | Δύο μὲν ἤδη μέρη τοῦ βίου Μωυσέως διεξεληλύθαμεν, τό τε περὶ βασιλείας καὶ νομοθετικῆς· τρίτον δὲ προσαποδοτέον τὸ περὶ ἱερωσύνης. ὃ τοίνυν μέγιστον καὶ ἀναγκαιότατον ἀρχιερεῖ προσεῖναι δεῖ, τὴν εὐσέβειαν, ἐν τοῖς μάλιστα οὗτος ἤσκησεν ἅμα καὶ φύσεως εὐμοιρίᾳ χρησάμενος, ἦν ὡσπερ ἀγαθὴν ἄρουραν φιλοσοφία παραλαβοῦσα δογμάτων θεωρίᾳ παγκάλων ἐβελτίωσε καὶ οὐ πρότερον ἀνῆκεν ἢ τελειογονηθῆναι **67** τοὺς ἀρετῆς καρποὺς διὰ τε λόγων καὶ πράξεων. τοιγαροῦν μετ' ὀλίγων ἄλλων φιλόθεός τε καὶ θεοφιλῆς ἐγένετο, καταπνευσθεὶς ὑπ' ἔρωτος οὐρανίου καὶ διαφερόντως τιμήσας τὸν ἡγεμόνα τοῦ παντὸς καὶ ἀντιτιμηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ· τιμὴ δ' ἀρμόττουσα σοφῷ θεραπεύειν τὸ πρὸς ἀλήθειαν ὄν· ἱερωσύνη δὲ θεραπείαν ἐπιτετήδευκε θεοῦ. τούτου τοῦ γέρως, οὗ μείζον ἀγαθὸν ἐν τοῖς οὖσιν οὐκ ἔστιν, ἤξιοῦτο χρησιμοῖς ἕκαστα τῶν **68** εἰς τὰς λειτουργίας καὶ ἱεραὸς ὑπηρεσίας ἀναδιδασκόμενος. ἔδει δὲ πρότερον ὡσπερ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα καθαρεῦσαι, μηδενοὺς πάθος προσαιψάμενον, ἀλλ' ἀγνεύσαντα ἀπὸ πάντων ὅσα τῆς θνητῆς ἐστὶ **69** φύσεως, σιτίων καὶ ποτῶν καὶ τῆς πρὸς γυναῖκας ὁμιλίας. ἀλλὰ ταύτης μὲν ἐκ πολλῶν χρόνων κατεφρόνησε καὶ σχεδὸν ἄφ' οὗ τὸ πρῶτον ἤρξατο | προφητεύειν καὶ θεοφορεῖσθαι, προσῆκον ἡγούμενος ἕτοιμον ἐμπαρέχειν αἰεὶ τοῖς χρησιμοῖς ἑαυτόν· σιτίων δὲ καὶ ποτῶν ἐπὶ ἡμέρας τεσσαράκοντα ἐξῆς ἠλόγησε, δηλονότι τροφὰς ἔχων ἀμείνους τὰς διὰ θεωρίας, αἷς ἄνωθεν ἀπ' οὐρανοῦ καταπνεόμενος τὴν μὲν διάνοιαν τὸ

πρῶτον, ἔπειτα δὲ καὶ τὸ σῶμα διὰ τῆς ψυχῆς ἐβελτιοῦτο, καθ' ἑκάτερον πρὸς τε ἰσχὺν καὶ εὐεξίαν ἐπιδιδούς, ὡς τοὺς ἰδόντας ὑστερον ἀπιστεῖν. 70 εἰς γὰρ ὄρος ὑψηλότατον καὶ ἱερώτατον τῶν περὶ τὸν τόπον ἀνεληθῶν προστάξεισι θείαις, ὅπερ ἀπρόσιτον καὶ ἄβατον ἦν, εἰς ἐκεῖνον λέγεται διαμῆναι τὸν χρόνον οὐδὲν ἐπιφερόμενος τῶν εἰς ἀναγκαίας ἀπόλαυσιν τροφῆς <κα>ὶ ἡμέραις ὑστερον, ὡς ἐλέχθη, τεσσαράκοντα κατέβαινε πολὺ καλλίων τὴν ὄψιν ἢ ὅτε ἀνήει, ὡς τοὺς ὀρώντας τεθηπέναι καὶ καταπεπληχθῆναι καὶ μηδ' ἐπὶ πλεόν ἀντέχειν τοῖς ὀφθαλμοῖς δύνασθαι κατὰ τὴν προσβολὴν ἡλιοειδοῦς φέγγους ἀπαστράπτοντος.

71 Ἔτι δ' ἄνω διατρίβων ἐμυσταγωγεῖτο παιδευόμενος τὰ κατὰ τὴν ἱερωσύνην πάντα καὶ πρῶτα, ἃ δὴ καὶ πρῶτα τῇ τάξει, τὰ περὶ 72 τὴν τοῦ ἱεροῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ κατασκευῆν. εἰ μὲν οὖν τὴν χώραν, εἰς ἣν μετανίσταντο, ἤδη παρειλήφεσαν, ἀναγκαῖον ἦν ἰδρύσασθαι περισημότατον νεῶν ἐν τῷ καθαρωτάτῳ λίθων πολυτελῶν ὕλης καὶ περὶ αὐτὸν τείχη μεγάλα δεῖμασθαι καὶ νεωκόροις παμπληθεῖς οἰκίας, ὄνο- 73 μάσαντας ἱερόπολιν τὸν τόπον. ἐπεὶ δ' ἔτι κατὰ τὴν ἐρήμην ἐπλάζοντο, τοῖς μήπω παγίως ἰδρυθεῖσιν ἤρμοττε φορητὸν ἔχειν ἱερόν, ἵν' ἐν ταῖς ὁδοιπορίαις καὶ στρατοπεδείαις ἀνάγῃσι θυσίας καὶ τὰ ἄλλα ὅσα κατὰ τὰς ἱερουργίας δρῶσι μηδενοῦς ἀμοιροῦντες ὧν χρὴ τοὺς ἐν πόλεσιν 74 οἰκοῦντας. σκηνην οὖν, ἔργον ἱερώτατον, δημιουργεῖν ἔδοξεν, ἥς τὴν κατασκευῆν θεσφάτοις λογίοις ἐπὶ τοῦ ὄρους Μωσῆς ἀνεδιδάσκετο, τῶν μελλόντων ἀποτελεῖσθαι σωμάτων ἀσωμάτους ἰδέας τῇ ψυχῇ θεωρῶν, πρὸς ἃς ἔδει καθάπερ ἀπ' ἀρχετύπου γραφῆς καὶ νοητῶν παραδειγμάτων 75 αἰσθητὰ μιμήματα ἀπεικονισθῆναι. προσῆκον γὰρ ἦν τῷ ὡς ἀληθῶς ἀρχιερεῖ καὶ τὴν τοῦ ἱεροῦ κατασκευῆν ἐπιτραπῆναι, ἵν' ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος ἤρμοσμένας καὶ συμφώνους τοῖς δημιουργηθεῖσι ποιῆται τὰς 76 ἐν τῷ ἱεραῖσθαι λειτουργίας. ὁ μὲν οὖν τύπος τοῦ παραδείγματος ἐνεσφραγίζετο τῇ διανοίᾳ τοῦ προφήτου διαζωγραφούμενος καὶ προδιαπλαττόμενος ἀφανῶς ἄνευ ὕλης ἀοράτοις εἶδεσι· τὸ δ' ἀποτέλεσμα πρὸς τὸν τύπον ἐδημιουργεῖτο, ἐναποματτομένου τὰς σφραγίδας τοῦ 77 τεχνίτου ταῖς προσφόροις ἐκάστων ὑλικαῖς οὐσίαις. ἦν δ' ἡ κατασκευὴ τοιάδε· ὀκτὼ καὶ τεσσαράκοντα κίονες κέδρου | τῆς ἀσηπτοτάτης ἀπὸ στελεχῶν κοπέντες εὐερνεστάτων περιεβάλλοντο χρυσοῦ βαθεῖ· κάπειθ' ἐκάστω δύο ἀργυροῖ βάσεις ὑπερείδοντο καὶ κατὰ τὸ ἀκροκίονιον ἐφηρμό- 78 ζετο χρυσῆ κεφαλῆς. εἰς μὲν οὖν τὸ μήκος τεσσαράκοντα κίονας διέταπτεν ὁ τεχνίτης, ἐκατέρωθεν τοὺς ἡμίσεις εἴκοσι, μηδὲν ἐν μέσῳ διάστημα ποιούμενος, ἀλλ' ἐξῆς ἐφαρμόζων καὶ συνάπτων, ἵν' οἷα τείχους ὄψις μία προφαίνηται· εἰς δὲ τὸ πλάτος ἐσώτατον τοὺς λοιποὺς ὀκτὼ, ἕξ μὲν κατὰ τὴν μέσην χώραν, δύο δ' ἐν ταῖς παρ' ἑκάτερα τῆς μέσης γωνίαις, τὸν μὲν ἐπὶ δεξιᾷ, τὸν δ' ἐπ' εὐώνυμα· κατὰ δὲ τὴν εἴσοδον ἄλλους τέσσαρας, τὰ μὲν ἄλλα ὁμοίους, μίαν δ' ἀντὶ δυοῖν ἔχοντας βάσιν τῶν ἕξ ἀντικρὺ, μεθ' οὓς ἐξωτάτω πέντε μόναις ταῖς βάσεσι δια-

79 φέροντας, χαλκαῖ γὰρ ἦσαν· ὥστε τῆς σκηνῆς τοὺς σύμπαντας εἶναι, δίχρα τῶν ἐν ταῖς γωνίαις δυοῖν ἀφανῶν, πέντε καὶ πεντήκοντα ἐμφανεῖς, τὸν ἀπὸ μονάδος ἄχρι δεκάδος τῆς παντελείας συμπληρούμενον ἀριθμὸν.

80 εἰ δὲ βουλευθῆι τις τοὺς ἐν τῷ προφυλαίῳ πέντε τῷ ὑπαίθρῳ συνάπτοντας, ὃ κέκληκεν αὐλήν, τιθέναι χωρὶς, ἀπολειφθήσεται ὁ ἀγιώτατος πεντηκοντάδος ἀριθμὸς, δύναμις ὧν τοῦ ὀρθογωνίου τριγώνου, ὅπερ ἐστὶ τῆς τῶν ὅλων γενέσεως ἀρχή, συμπληρωθεὶς ἐκ τῶν ἐντὸς κίωνων, τεσσαράκοντα μὲν τῶν καθ' ἑκατέραν πλευρὰν εἴκοσιν, ἕξ δὲ τῶν ἐν μέσῳ δίχρα τῶν παρὰ ταῖς γωνίας ἀποκεκρυμμένων, τεσσάρων δὲ τῶν

81 ἀντικρῦ, ἐφ' ὧν τὸ καταπέτασμα. τὴν δ' αἰτίαν, ἧς ἕνεκα τοὺς πέντε τοῖς πενήκοντα συγκατατάττω καὶ χωρὶς αὐτῶν τίθημι, δηλώσω. ἡ πεντάς αἰσθήσεων ἀριθμὸς ἐστίν, αἰσθησις δ' ἐν ἀνθρώπῳ τῇ μὲν νεύει πρὸς τὰ ἐκτὸς, τῇ δὲ ἀνακάμπει πρὸς νοῦν ὑπηρέτις οὔσα

82 φύσεως νόμοις αὐτοῦ. διὸ καὶ τὴν μεθόριον χώραν ἀπένειμε τοῖς πέντε· τὰ μὲν γὰρ ἐντὸς αὐτῶν ἐκνένευκε πρὸς τὰ ἄδυτα τῆς σκηνῆς, ἄπερ ἐστὶ συμβολικῶς νοητά, τὰ δ' ἐκτὸς πρὸς τὸ ὑπαίθρον καὶ

τὴν αὐλήν, ἄπερ ἐστὶν αἰσθητά· παρὸ καὶ ταῖς βάσει διήνεγκαν, χαλκαῖ γὰρ εἰσιν· ἐπεὶ δὲ τῆς ἐν ἡμῖν αἰσθήσεως κεφαλὴ μὲν καὶ ἡγεμονικὸν ὁ νοῦς, ἐσχατια δὲ καὶ ὡσανεὶ βάσις τὸ αἰσθητόν, εἴλασε δὴ

83 τὸν μὲν νοῦν χρυσοῦ, χαλκῶ δὲ τὸ αἰσθητόν. μέτρα δὲ τῶν κίωνων ταῦτα· δέκα μὲν πῆχεις τὸ μήκος, εἷς δὲ καὶ ἡμισυς τὸ εὖρος, ἴν' ἡ σκηνὴ πᾶσι τοῖς μέρεσιν ἴση προφαίνεται.

84 Παγκάλους δὲ καὶ ποικίλους ὑφάσμασιν αὐτὴν περιέβαλεν, ὑακίνθῳ καὶ πορφύρᾳ καὶ κοκκίνῳ καὶ βύσσῳ καταχρώμενος εἰς τὴν ὑφήν. δέκα γὰρ ὡς διὰ τῆς ἱεραῆς γραφῆς ὠνόμασεν αὐλαίας ἐκ τῶν ἀρτίως λεχθέντων γενῶν ἐδημιούργει, μήκει μὲν ὀκτῶ καὶ εἴκοσι πηχῶν ἑκάστην, εἷς δὲ τέσσαρας πῆχεις πρὸς εὖρος ἀποτείνων, ἵνα καὶ δεκάδα ἔχῃ τὴν παντέλειαν καὶ τετράδα τὴν δεκάδος οὐσίαν καὶ τὸν ὀκτῶ καὶ εἴκοσιν ἀριθμὸν τέλειον ἴσον τοῖς ἑαυτοῦ μέρεσι καὶ τεσσαρακοντάδα τὴν ζυγοδικατάτην, ἐν ἣ διαπλάττεσθαί φασιν ἄνθρωπον ἐν τῷ τῆς

85 φύσεως ἐργαστηρίῳ. οἱ μὲν οὖν ὀκτῶ καὶ εἴκοσι πῆχεις τῶν αὐλαίων τοιαύτην ἔχουσι τὴν διανομήν· δέκα μὲν κατὰ τὸν ὄροφον-τοσοῦτον γὰρ ἐστὶ τῆς σκηνῆς τὸ εὖρος-, οἱ δὲ λοιποὶ κατὰ τὰς πλευράς,

ἑκατέρωθεν ἐννέα, πρὸς σκέπην ἀποτείνονται τῶν κίωνων, ὑπολειπομένου πῆχεως ἀπὸ τοῦ ἐδάφους, ἵνα μὴ ἐπισύρηται <τ>ὸ πάγκαλον καὶ ἱεροπρεπὲς

86 ὑφάσμα. τῶν δὲ τεσσαράκοντα, οἱ συναριθμοῦνται ἐκ τοῦ τῶν δέκα αὐλαίων πλάτους, τριάκοντα μὲν ἀπολαμβάνει τὸ μήκος-τοσοῦτον γὰρ ἐστὶ καὶ <τ>ὸ τῆς σκηνῆς-, ἐννέα δὲ ὁ ὀπισθόδομος, τὸν δὲ λοιπὸν τὸ κατὰ τὸ προπύλαιον, ἵνα δεσμὸς ἦ τοῦ ὅλου περιβλήματος· ἐπὶ δὲ τοῦ

87 προφυλαίου τὸ καταπέτασμα. σχεδὸν δὲ καὶ αἱ αὐλαῖαι καταπετάσματ' εἰσίν, οὐ μόνον τῷ τὸν ὄροφον καὶ τοὺς τοίχους καλύπτειν, ἀλλὰ καὶ τῷ συνυφάνθαι γένεσι τοῖς αὐτοῖς, ὑακίνθῳ καὶ πορφύρᾳ καὶ

κοκκίνω και βύσσω. ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν τό τε καταπέτασμα και τὸ λεγόμενον κάλυμμα κατεσκευάζετο, τὸ μὲν εἶσω κατὰ τοὺς τέσσαρας κίονας, ἴν' ἐπικρύπτηται τὸ ἄδυτον, τὸ δ' ἔξω κατὰ τοὺς πέντε, ὡς μηδεὶς ἐξ ἀπόπτου δύναιτο **88** τῶν μὴ ἱερωμένων καταθεάσασθαι τὰ ἅγια. τὰς δὲ τῶν ὑφασμάτων ὕλας ἀριστίνδην ἐπέκρινεν ἐκ μυρίων ὄσων ἐλόμενος τοῖς στοιχείοις ἰσαρίθμους, ἐξ ὧν ἀπετελέσθη ὁ κόσμος, και πρὸς αὐτὰ λόγον ἐχούσας, γῆν και ὕδωρ και ἀέρα και πῦρ· ἡ μὲν γὰρ βύσσος ἐκ γῆς, ἐξ ὕδατος δ' ἡ πορφύρα, ἡ δ' ὑάκινθος ἀέρι ὁμοιοῦται· φύσει γὰρ μέλας οὗτος-, τὸ δὲ κόκκινον πυρί, διότι φοινικῶν ἐκάτερον· ἦν γὰρ ἀναγκαῖον ἱερὸν χειροποίητον κατασκευάζοντας τῷ πατρὶ και ἡγεμόνι τοῦ παντὸς τὰς ὁμοίας | λαβεῖν οὐσίας, αἷς τὸ ὅλον ἐδημιούργει.

89 Ἡ μὲν οὖν σκηνή, καθάπερ νεὼς ἅγιος, τὸν εἰρημένον τρόπον κατεσκευάσθη. τέμενος δ' αὐτῆς ἐν κύκλῳ περιεβάλετο πηχῶν μῆκος ἑκατὸν και πλάτος πεντήκοντα, κίονας ἔχον ἀφροσῶτας ἴσον ἀλλήλων διάστημα πέντε πήχεις, ὡς τοὺς μὲν σύμπαντας ἐξήκοντα εἶναι, διανέμεσθαι δ' εἰς μὲν τὸ μῆκος τεσσαράκοντα, πρὸς δὲ τὸ εὖρος εἴκοσι, **90** καθ' ἑκάτερα μέρη τοὺς ἡμίσεις. ὕλη δὲ τῶν στύλων τὰ μὲν ἐντὸς κέδρος, τὰ δ' ἐκ τῆς ἐπιφανείας ἄργυρος, ἀπάντων δ' αἱ βάσεις χαλκαῖ, και τὸ ὕψος ἴσον πέντε πηχῶν· ἔδοξε γὰρ ἀρμόττον εἶναι τῷ τεχνίτῃ συνελεῖν ὅλῳ ἡμίσει τὸ ὕψος τῆς λεγομένης αὐλῆς, ἴν' ἡ σκηνή πρὸς τὸ διπλάσιον μετέωρος ἀρθεῖσα προφαίνηται. λεπταὶ δ' ὀθόνην κατὰ τοῦ μήκους και πλάτους ἦσαν ἐφαρμοζόμεναι τοῖς κίοσιν ἰστίοις ἐμπερεῖς, ὑπὲρ τοῦ μηδένα τῶν μὴ καθαρῶν **91** εἰσιέναι. ἡ δὲ θέσις τοιάδε ἦν· μέση μὲν ἴδρυτο ἡ σκηνή μῆκος ἔχουσα τριάκοντα πήχεις και εὖρος δέκα σὺν τῷ βάθει τῶν κίωνων, ἀφειστήκει δὲ τῆς αὐλῆς ἐκ τριῶν μερῶν ἴσῳ διαστήματι, δυοῖν μὲν κατὰ τὰς πλευράς, ἐνὸς δὲ κατὰ τὸν ὀπισθόδομον, τὸ δὲ διάστημα ἐξ εἴκοσι πηχῶν ἀνεμετρεῖτο· κατὰ δὲ τὸ προπύλαιον, ὡς εἰκόσ, ἔνεκα τοῦ πλήθους τῶν εἰσιόντων μεῖζον ἐγένετο διάστημα πεντήκοντα πηχῶν· οὕτως γὰρ οἱ ἑκατὸν τῆς αὐλῆς ἐμελλον ἐκπληροῦσθαι, τῶν κατὰ τὸν ὀπισθόδομον εἴκοσι και οὐς ἀπελάμβανεν ἡ σκηνή τριάκοντα συντεθέντων **92** τοῖς κατὰ τὰς εἰσόδους πεντήκοντα. τὰ γὰρ προπύλαια τῆς σκηνῆς ὡσανεὶ μέσος ὅρος ἴδρυτο διττῆς πεντηκοντάδος, τῆς μὲν κατ' ἀνατολάς, ἐνθα αἱ εἰσοδοὶ, τῆς δὲ πρὸς δυσμάς, ἐνθα τό τε μῆκος τῆς σκηνῆς και **93** ὁ κατόπιν περίβολος. κάλλιστον δὲ και μέγιστον ἄλλο προπύλαιον ἐν ἀρχῇ τῆς εἰς τὴν αὐλὴν εἰσόδου κατεσκευάζετο διὰ τεττάρων κίωνων, καθ' ὧν ἐτείνετο ποικίλον ὑφασμα τὸν αὐτὸν τρόπον τοῖς εἶσω κατὰ τὴν σκηνην καὶ τῆς ὁμοίας ὕλης ἀπειργασμένον.

94 Ἄμα δὲ τούτοις ἐδημιουργεῖτο και σκευὴ ἱερά, κιβωτός, λυχνία, τράπεζα, θυμιατήριον, βωμός. ὁ μὲν οὖν βωμὸς ἰδρύετο ἐν ὑπαίθρῳ, τῶν εἰσόδων τῆς σκηνῆς ἀντικρῦ, ἀφροσῶς τοσοῦτον ὅσον ἱκανὸν λειτουργοῖς εἶναι διάστημα πρὸς τὰς καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐπιτελουμένας θυσίας. **95** ἡ δὲ κιβωτός ἐν ἀδύτῳ και ἀβάτῳ τῶν καταπετασμάτων εἶσω,

κεχρυσωμένη πολυτελῶς ἔνδοθεν | τε καὶ ἔξωθεν, ἥς ἐπίθεμα ὡσανεὶ
96 πῶμα τὸ λεγόμενον ἐν ἱεραῖς βίβλοις ἱλαστήριον. τούτου μῆκος μὲν
 καὶ πλάτος μεμήνυται, βάθος δ' οὐδέν, ἐπιφανεία γεωμετρικῆ μάλισθ'
 ὡμοιωμένου, ὅπερ ἔοικεν εἶναι σύμβολον φυσικώτερον μὲν τῆς ἴλεω τοῦ
 θεοῦ δυνάμεως, ἠθικώτερον δὲ διανοίας πάλιν, ἴλεω δ' ἑαυτῆ, τὴν πρὸς
 ὕψος ἄλογον αἴρουσαν καὶ φυσῶσαν οἴησιν ἀτυφίας ἔρωτι σὺν ἐπιστήμη
97 στέλλειν καὶ καθαιρεῖν ἀξιούσης. ἀλλ' ἡ μὲν κιβωτὸς ἀγγεῖον νόμων
 ἐστίν· εἰς γὰρ ταύτην κατατίθεται τὰ χρυσθέντα λόγια· τὸ δ' ἐπίθεμα
 τὸ προσαγορευόμενον ἱλαστήριον βάσις ἐστὶ πτηνῶν δυοῖν, ἃ πατρίῳ μὲν
 γλώττη προσαγορεύεται Χερουβίμ, ὡς δ' ἂν Ἕλληνες εἴποιεν, ἐπίγνωσις
98 καὶ ἐπιστήμη πολλή. ταῦτα δὲ τινες μὲν φασιν εἶναι σύμβολα τῶν
 ἡμισφαιρίων ἀμφοῖν κατὰ τὴν ἀντιπρόσωπον θέσιν, τοῦ τε ὑπὸ γῆν καὶ
99 ὑπὲρ γῆν· πτηνὸν γὰρ ὁ σύμπασις οὐρανός. ἐγὼ δ' ἂν εἴποιμι δηλοῦσθαι
 δι' ὑπονοιῶν τὰς πρεσβυτάτας καὶ ἀνωτάτω δύο τοῦ ὄντος δυνάμεις,
 τὴν τε ποιητικὴν καὶ βασιλικὴν· ὀνομάζεται δ' ἡ μὲν ποιητικὴ δύναμις
 αὐτοῦ θεός, καθ' ἣν ἔθηκε καὶ ἐποίησε καὶ διεκόσμησε τότε τὸ πᾶν, ἡ δὲ
 βασιλικὴ κύριος, ἥ τῶν γενομένων ἄρχη καὶ σὺν δίκῃ βεβαίως ἐπικρατεῖ.
100 μόνος γὰρ πρὸς ἀλήθειαν ὢν καὶ ποιητὴς ἐστὶν ἀψευδῶς, ἐπειδὴ τὰ μὴ ὄντα
 ἤγαγεν εἰς τὸ εἶναι, καὶ βασιλεὺς φύσει, διότι τῶν γεγονότων οὐδεὶς ἂν
101 ἄρχοι δικαιότερον τοῦ πεποιηκότος. ἐν δὲ τῷ μεθορίῳ τῶν τεσσάρων
 καὶ πέντε κιόνων, ὅπερ ἐστὶ κυρίως εἰπεῖν πρόναον εἰργόμενον δυσὶν
 ὑφάσμασι, τῷ μὲν ἔνδον ὃ καλεῖται καταπέτασμα, τῷ δ' ἔκτος ὃ προς-
 αγορεύεται κάλυμμα, τὰ λοιπὰ τρία σκευὴ τῶν προειρημένων ἰδρύετο·
 μέσον μὲν τὸ θυμιατήριον, γῆς καὶ ὕδατος σύμβολον εὐχαριστίας,
 ἦν ἕνεκα τῶν γινομένων ἀφ' ἑκατέρου προσῆκε ποιεῖσθαι· τὸν γὰρ
102 μέσον ταῦτα τοῦ κόσμου τόπον κεκλήρωται· τὴν δὲ λυχνίαν ἐν τοῖς
 νοτίοις, δι' ἧς αἰνίττεται τὰς τῶν φωσφόρων κινήσεις ἀστέρων· ἥλιος
 γὰρ καὶ σελήνη καὶ οἱ ἄλλοι πολὺ τῶν βορείων ἀφροσῶτες νοτίους ποι-
 οῦνται τὰς περιπολήσεις· ὅθεν ἕξ μὲν κλάδοι, τρεῖς δ' ἑκατέρωθεν, τῆς
103 μέσης λυχνίας ἐκπεφύκασιν εἰς ἀριθμὸν ἑβδομον· ἐπὶ δὲ πάντων λαμπά-
 διά τε καὶ λύχνοι ἑπτὰ, σύμβολα τῶν λεγομένων παρὰ τοῖς φυσικοῖς
 ἀνδράσι πλανήτων· ὁ γὰρ ἥλιος, | ὡσπερ ἡ λυχνία, μέσος τῶν ἕξ τεταγ-
 μένος ἐν τετάρτῃ χώρᾳ φωσφορεῖ τοῖς ὑπεράνω τρισὶ καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸν
104 ἴσοις, ἀρμοζόμενος τὸ μουσικὸν καὶ θεῖον ὡς ἀληθῶς ὄργανον· ἡ
 δὲ τράπεζα τίθεται πρὸς τοῖς βορείοις, ἐφ' ἧς ἄρτοι καὶ ἄλες, ἐπειδὴ
 τῶν πνευμάτων τὰ βόρεια τροφιμώτατα καὶ διότι ἕξ οὐρανοῦ καὶ γῆς
 αἱ τροφαί, τοῦ μὲν ὕοντος, τῆς δὲ τὰ σπέρματα ταῖς τῶν ὑδάτων
105 ἐπιρροαῖς τελειογонуούσης. οὐρανοῦ δὲ καὶ γῆς παρίδρυται τὰ σύμβολα,
 καθάπερ ἔδειξεν ὁ λόγος, τοῦ μὲν οὐρανοῦ ἡ λυχνία, τῶν δὲ περι-
 γείων, ἕξ ὧν αἱ ἀναθυμιάσεις, τὸ ἐτύμως προσαγορευόμενον θυμιατήριον.
106 τὸν δ' ἐν ὑπαίθρῳ βωμὸν εἴωθε καλεῖν θυσιαστήριον, ὡσανεὶ τηρη-
 τικὸν καὶ φυλακτικὸν ὄντα θυσιῶν τὸν ἀναλωτικὸν τούτων, ἀνιττόμενος

οὐ τὰ μέλη καὶ τὰ μέρη τῶν ἱερουργουμένων, ἅπερ δαπανᾶσθαι πυρὶ
107 πέφυκεν, ἀλλὰ τὴν προαίρεσιν τοῦ προσφέροντος· εἰ μὲν γὰρ ἀγνώμων
καὶ ἄδικος, ἄθυτοι θυσίαι καὶ ἀνίεροι ἱερουργίαι καὶ εὐχαὶ παλίμφημοι
παντελεῖ φθορὰν ἐνδεχόμεναι· καὶ γὰρ ὅποτε γίνεσθαι δοκοῦσιν, οὐ
108 λύσιν ἀμαρτημάτων, ἀλλ' ὑπόμνησιν ἐργάζονται· εἰ δ' ὅσιος καὶ δίκαιος,
μένει βέβαιος ἡ θυσία, καὶ τὰ κρέα δαπανηθῆ, μᾶλλον δὲ καὶ εἰ τὸ
παράπαν μηδὲν προσάγοιτο ἱερεῖον· ἡ γὰρ ἀληθῆς ἱερουργία τίς ἂν εἴη πλήν
ψυχῆς θεοφιλοῦς εὐσέβειας; ἥς τὸ εὐχάριστον ἀθανατίζεται καὶ ἀνάγραφτον
στηλιτεύεται παρὰ θεῶ συνδιαιωνίζον ἡλίω καὶ σελήνῃ καὶ τῷ παντὶ
κόσμῳ.

109 Τούτοις ἐξῆς ἱερὰν ἐσθήτην κατεσκευάζεν ὁ τεχνίτης τῷ
μέλλοντι ἀρχιερεῖ καθίστασθαι παγκάλην καὶ θαυμασιωτάτην ἔχουσαν ἐν
τοῖς ὑφάσμασι πλοκήν. τὰ δ' ὕψη διττὰ ἦν, τὸ μὲν ὑποδύτης, τὸ δὲ
110 προσαγορευόμενον ἐπωμίδις. ὁ μὲν οὖν ὑποδύτης ἀμιγεστέρας ἰδέας·
ὅλος γὰρ ὑακίνθινος, ἔξω τῶν κατωτάτω καὶ πρὸς ἐσχατίας μερῶν,
ταῦτα γὰρ ἐποικίλλετο χρυσοῖς ῥοῖ· σκιοῖς καὶ κώδωσι καὶ ἀνθίνοις πλέγ-
111 μασιν. ἡ δ' ἐπωμίδις, ἐκπρεπέστατον ἔργον καὶ τεχνικώτατον, ἐπι-
στήμη τελειοτάτη κατεσκευάζετο τοῖς προειρημένοις γένεσιν, ὑακίνθω
καὶ πορφύρῃ καὶ βύσσω καὶ κοκκίνῳ, συγκαταπλεκομένου χρυσοῦ·
πέταλα γὰρ εἰς λεπτὰς τρίχας κατατμηθέντα πᾶσι τοῖς νήμασι συν-
112 υφαίνετο. λίθοι δ' ἐπὶ τῶν ἀκρωμίων ἐνηρμόζοντο σμαράγδου πολυ-
τελοῦς δύο τιμαλφέστατοι, | οἷς τὰ ὀνόματα τῶν φυλάρχων ἔξ καθ'
ἐκάτερον ἐνεχαράττετο, δώδεκα τὰ σύμπαντα· καὶ κατὰ τὸ στήθος
ἄλλοι λίθοι πολυτελεῖς δώδεκα διαφέροντες ταῖς χροαῖς, σφραγῖσιν
ἐοικότες, ἐκ τριῶν τετραστοιχεί· οὗτοι δ' ἐνηρμόζοντο τῷ προσαγορευο-
113 μένῳ λογιῶ. τὸ δὲ λογιῶν τετράγωνον διπλοῦν κατεσκευάζετο ὡσανεὶ
βάσις, ἵνα δύο ἀρετὰς ἀγαλματοφορῆ, δῆλωσίν τε καὶ ἀλήθειαν· ὅλον
δ' ἀλυσειδίῳ χρυσοῖς ἀνήρητο πρὸς τὴν ἐπωμίδα, σφιγγόμενον ἐξ
114 αὐτῆς, ὑπὲρ τοῦ μὴ χαλᾶσθαι. χρυσοῦν δὲ πέταλον ὡσανεὶ στέφανος
ἐδημιουργεῖτο τέτταρας ἔχον γλυφὰς ὀνόματος, ὃ μόνους τοῖς ὦτα καὶ
γλῶτταν σοφία κεκαθαρμένοις θέμις ἀκούειν καὶ λέγειν ἐν ἀγίοις, ἄλλω
115 δ' οὐδενὶ τὸ παράπαν οὐδαμοῦ. τετραγράμματος δὲ τοῦνομά φησιν ὁ
θεολόγος εἶναι, τάχα που σύμβολα τιθεῖς αὐτὰ τῶν πρώτων ἀριθμῶν,
μονάδος καὶ δυάδος καὶ τριάδος καὶ τετράδος, ἐπειδὴ πάντα ἐν τετράδι,
σημεῖον καὶ γραμμὴ καὶ ἐπιφάνεια καὶ στερεόν, τὰ μέτρα τῶν συμ-
πάντων, καὶ αἱ κατὰ μουσικὴν ἀρισται συμφωνίαι, ἡ τε διὰ τεσσάρων
ἐν ἐπιτρίτῳ λόγῳ καὶ ἡ διὰ πέντε ἐν ἡμιολίῳ καὶ ἡ διὰ πασῶν ἐν
διπλασίῳ καὶ ἡ δις διὰ πασῶν ἐν τετραπλασίῳ· ἔχει δὲ καὶ τὰς ἄλλας
ἀμυθήτους ἀρετὰς ἡ τετράς, ὧν τὰς πλείστας ἠκριβώσαμεν ἐν τῇ περὶ
116 ἀριθμῶν πραγματείᾳ. μίτρα δ' ἦν ὑπ' αὐτῷ, τοῦ μὴ ψαύειν τῆς
κεφαλῆς τὸ πέταλον. πρὸς δὲ καὶ κίδαρις κατεσκευάζετο· κιδάρει γὰρ
οἱ τῶν ἐώων βασιλεῖς ἀντὶ διαδήματος εἰώθασιν χρῆσθαι.

117 Τοιαύτη μὲν ἡ τοῦ ἀρχιερέως ἦν ἐσθής. ὃν δ' ἔχει λόγον οὐ παρασιωπητέον αὐτῆ τε καὶ τὰ μέρη. ὅλη μὲν δὴ γέγονεν ἀπεικόνισμα καὶ μίμημα τοῦ κόσμου, τὰ δὲ μέρη τῶν καθ' ἕκαστον μερῶν.

118 ἀρκτέον δ' ἀπὸ τοῦ ποδήρους. οὗτος ὁ | χιτῶν σύμπας ἐστὶν ὑακίνθινος, ἀέρος ἐκμαγεῖον· φύσει γὰρ ὁ ἀήρ μέλας καὶ τρόπον τινα ποδήρης, ἀνωθεν ἀπὸ τῶν μετὰ σελήνην ἄχρι τῶν γῆς ταθεῖς περάτων, πάντη κεχυμένος· ὅθεν καὶ ὁ χιτῶν ἀπὸ στέρνων ἄχρι ποδῶν περὶ ὅλον τὸ

119 σῶμα κέχυται. ἐξ αὐτοῦ δὲ κατὰ τὰ σφυρὰ ῥοῖ σκοι καὶ ἀνθίνα καὶ κώδωνές εἰσι· τὰ μὲν ἀνθίνα σύμβολον γῆς, ἀνθῆι γὰρ καὶ βλαστάνει πάντα ἐκ ταύτης· οἱ δὲ ῥοῖ σκοι ὕδατος, παρὰ τὴν ῥύσιν λεχθέντες εὐθυβόλως· οἱ δὲ κώδωνες τῆς ἀρμονίας καὶ συμφωνίας τούτων, οὔτε γὰρ γῆ χωρὶς ὕδατος οὔθ' ὕδωρ ἀνευ τῆς γεώδους οὐσίας αὐταρκες εἰς

120 γένεσιν, ἀλλ' ἡ σύνοδος καὶ κρᾶσις ἀμφοῖν. μάρτυς δὲ τοῦ δηλουμένου καὶ ὁ τόπος ἐναργέστατος· ὡς γὰρ ἐν ἐσχάτοις τοῦ ποδήρους οἱ ῥοῖ σκοι καὶ τὰ ἀνθίνα καὶ οἱ κώδωνές εἰσιν, οὕτως καὶ τὰ ὧν ἐστὶ σύμβολα τὴν κατωτάτω χώραν ἔλαχεν ἐν κόσμῳ, γῆ καὶ ὕδωρ, καὶ τῇ τοῦ παντὸς ἀρμονίᾳ συνηχοῦντα τὰς οἰκείας ἐπιδείκνυται δυνάμεις

121 ἐν ὠρισμέναις χρόνων περιόδοις καὶ τοῖς προσήκουσι καιροῖς. τριῶν μὲν δὴ στοιχείων, ἐξ ὧν τε καὶ ἐν οἷς τὰ θνητὰ καὶ φθαρτὰ γένη πάντα, ἀέρος, ὕδατος, γῆς, ὁ ποδήρης σὺν τοῖς ἀπηρωρημένοις κατὰ τὰ σφυρὰ σύμβολον ἐδείχθη προσηκόντως· ὡς γὰρ ὁ χιτῶν εἷς, καὶ τὰ λεχθέντα τρία στοιχεῖα μιᾶς ἰδέας ἐστὶν, ἐπειδὴ τὰ κατωτέρω σελήνης ἅπαντα τροπὰς ἔχει καὶ μεταβολάς· καὶ καθάπερ ἐκ τοῦ χιτῶνος ἤρτηνται οἱ τε ῥοῖ σκοι καὶ τὰ ἀνθίνα, καὶ ἀπ' ἀέρος τρόπον τινα γῆ

122 καὶ ὕδωρ ἐκκρέμανται, τὸ γὰρ ὄχημα τούτων ἐστὶν ἀήρ. τὴν δ' ἐπωμίδα οὐρανοῦ σύμβολον ὁ λόγος εἰκόσι στοχασμοῖς χρώμενος παραστήσει· πρῶτον μὲν γὰρ οἱ ἐπὶ τῶν ἀκρωμίων σμαράγδου δύο λίθοι περιφερῆς μηνύουσιν, ὡς μὲν οἴονταί τινες, ἀστέρων τοὺς ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἡγεμόνας, ἥλιον καὶ σελήνην, ὡς δ' ἂν ἐγγυτέρω τις τῆς ἀληθείας προσερχόμενος εἴποι, τῶν ἡμισφαιρίων ἑκάτερον· ἴσα τε γὰρ ὡς οἱ λίθοι τό τε ὑπὲρ γῆν καὶ ὑπὸ γῆν καὶ οὐδέτερον πέφυκε μειοῦσθαι

123 καὶ συναύξεσθαι καθάπερ σελήνη. συνεπιμαρτυρεῖ δὲ καὶ ἡ χροά· σμαράγδω γὰρ ἔοικεν ἡ τοῦ παντὸς οὐρανοῦ φαντασία κατὰ τὴν τῆς ὄψεως προσβολήν. ἀναγκαίως δὲ καὶ καθ' ἑκάτερον τῶν λίθων ἐξ ὀνόματα ἐγγλύφεται, διότι καὶ τῶν ἡμισφαιρίων ἑκάτερον δίχα τέμνον

124 τὸν ζωοφόρον ἐξ ἐναπολαμβάνει ζῶδια. ἐπειθ' οἱ κατὰ τὰ στέρνα δώδεκα λίθοι ταῖς χροαῖς οὐχ ὅμοιοι διανεμηθέντες εἰς τέσσαρας στοίχους ἐκ τριῶν τίνος ἑτέρου δείγματ' εἰσὶν ἢ τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου; καὶ γὰρ | οὗτος τετραχῆ διανεμηθεῖς ἐκ τριῶν ζωδίων τὰς ἐτησίους ὥρας ἀποτελεῖ, ἔαρ, θέρος, μετόπωρον, χειμῶνα, τροπὰς τέσσαρας, ὧν ἑκάστης ὅρος τρία ζῶδια, γνωριζόμενος ταῖς τοῦ ἡλίου περιφοραῖς κατὰ τὸν ἐν ἀριθμοῖς

125 ἀσάλευτον καὶ βεβαιότατον καὶ θεῖον ὄντως λόγον. ὅθεν ἐνηρημό-

ζοντο καὶ τῷ προσαγορευθέντι δεόντως λογεῖω· λόγῳ γὰρ αἱ τροπαὶ
 καὶ ἐτήσιοι ὥραι τεταγμένῳ καὶ παγίῳ συνίστανται, τὸ παρα-
 δοξότατον, διὰ τῆς καιρίου μεταβολῆς ἐπιδεικνύμεναι τὴν διαιωνί-
126 ζουσαν αὐτῶν μονήν. εὖ δ' ἔχει καὶ πάνυ καλῶς τὸ τοῖς χρω-
 μασι τοὺς δώδεκα λίθους διαλλάττειν καὶ μηδένα ὅμοιον εἶναι μηδενί·
 καὶ γὰρ τῶν ἐν τῷ ζωοφόρῳ ἕκαστον ἀποτελεῖ τι χρῶμα οἰκεῖον κατὰ
 τε ἀέρα καὶ γῆν καὶ ὕδωρ καὶ τὰ τούτων παθήματα καὶ ἔτι κατὰ τὰ
127 τῶν ζώων καὶ φυτῶν γένη πάντα. διπλοῦν δὲ τὸ λογεῖον οὐκ
 ἀπὸ σκοποῦ· διττὸς γὰρ ὁ λόγος ἐν τε τῷ παντὶ καὶ ἐν ἀνθρώπου
 φύσει· κατὰ μὲν τὸ πᾶν ὅ τε περὶ τῶν ἀσωμάτων καὶ παραδειγματικῶν
 ἰδεῶν, ἐξ ὧν ὁ νοητὸς ἐπάγη κόσμος, καὶ ὁ περὶ τῶν ὁρατῶν, ἃ δὴ
 μιμήματα καὶ ἀπεικονίσματα τῶν ἰδεῶν ἐκείνων ἐστίν, ἐξ ὧν ὁ αἰσθητὸς
 οὗτος ἀπετελεῖτο· ἐν ἀνθρώπῳ δ' ὁ μὲν ἐστὶν ἐνδιάθετος, ὁ δὲ προφο-
 ρικός, <καὶ ὁ μὲν> οἷά τις πηγῆ, ὁ δὲ γεγωνὸς ἀπ' ἐκείνου ῥέων· καὶ
 τοῦ μὲν ἐστὶ χώρα τὸ ἡγεμονικόν, τοῦ δὲ κατὰ προφοράν γλῶττα καὶ
128 στόμα καὶ ἡ ἄλλη πᾶσα φωνῆς ὀργανοποιία. σχῆμα δ' ἀπένειμεν ὁ
 τεχνίτης τετράγωνον τῷ λογεῖῳ πάνυ καλῶς ἀνιττόμενος, ὡς χρῆ καὶ
 τὸν τῆς φύσεως λόγον καὶ τὸν τοῦ ἀνθρώπου βεβηκέναι πάντη καὶ
 κατὰ μηδ' ὅτιοῦν κραδαίνεσθαι. παρὸ καὶ τὰς εἰρημένας δύο ἀρετὰς
 προσεκλήρωσεν αὐτῷ, δῆλωσίν τε καὶ ἀλήθειαν· ὅ τε γὰρ τῆς φύσεως
 λόγος ἀληθῆς καὶ δηλωτικὸς πάντων ὅ τε τοῦ σοφοῦ μιμούμενος ἐκείνον
 ὀφείλει προσηκόντως ἀψευδέστατός τε εἶναι τιμῶν ἀλήθειαν καὶ μηδὲν
129 φθόνῳ συσκιάζειν, ὧν ἡ μήνυσις ὠφελήσει τοὺς ἀναδίδαχθέντας. οὐ
 μὴν ἀλλὰ καὶ δυσὶ λόγοις τοῖς καθ' ἕκαστον ἡμῶν, τῷ τε προφορικῷ
 καὶ ἐνδιαθέτῳ, δύο ἀρετὰς ἀπένειμεν οἰκείας, τῷ μὲν προφορικῷ
 δῆλωσιν, τῷ δὲ κατὰ διάνοιαν ἀλήθειαν· ἀρμόζει γὰρ διάνοιαν μὲν μηδὲν
 παραδέχεσθαι ψεῦδος, ἐρμηνείαν δὲ μηδὲν ἐμποδίζειν τῶν εἰς τὴν ἀκρι-
130 βεστάτην δῆλωσιν. λόγου δὲ οὐδὲν ὄφελος τὰ καλὰ καὶ σπουδαῖα
 σεμνηγοροῦντος, ἧ μὴ πρόσεστιν οἰκείων ἀκολουθία πράξεων· ὅθεν τὸ
 λογεῖον ἤρτησεν ἐκ τῆς ἐπωμίδος, ἵνα μὴ χαλᾶται, τὸν λόγον οὐ δικαι-
 ώσας | ἔργων ἀπεζεύχθαι· τὸν γὰρ ὦμον ἐνεργείας καὶ πράξεως ποιεῖται
131 σύμβολον. ἃ μὲν οὖν αἰνίττεται διὰ τῆς ἱεραῆς ἐσθῆτος, ἐστὶ
 τοιαῦτα. κίδαριν δὲ ἀντὶ διαδήματος ἐπιτίθησι τῇ κεφαλῇ δικαίων τὸν
 ἱερωμένον τῷ θεῷ, καθ' ὃν χρόνον ἱεράται, προφέρειν ἀπάντων καὶ μὴ
132 μόνον ἰδιωτῶν ἀλλὰ καὶ βασιλέων. ὑπεράνω δὲ τὸ χρυσοῦν ἐστὶ
 πέταλον, ἧ τῶν τεττάρων αἱ γλυφαὶ γραμμάτων ἐνεσφραγίσθησαν, ἐξ
 ὧν ὄνομα τοῦ ὄντος φασὶ μνηύεσθαι, ὡς οὐχ οἷόν τε ὃν ἄνευ κατα-
 κλήσεως θεοῦ συστήναί τι τῶν ὄντων· ἀρμονία γὰρ πάντων ἐστὶν ἡ
133 ἀγαθότης καὶ ἴλεως δύναμις αὐτοῦ. τοῦτον τὸν τρόπον ὁ ἀρχιερεὺς
 διακοσμηθεὶς στέλλεται πρὸς τὰς ἱερουργίας, ἵν', ὅταν εἰσίῃ τὰς πατρὸς
 εὐχὰς τε καὶ θυσίας ποιησόμενος, συνεισέρχεται πᾶς ὁ κόσμος αὐτῷ δι' ὧν
 ἐπιφέρεται μιμήματα, ἀέρος τὸν ποδῆρη, ὕδατος τὸν ῥοῖσκον, γῆς τὸ

ἀνθινον, πυρὸς τὸ κόκκινον, οὐρανῶ τὴν ἐπωμίδα, καὶ κατ' εἶδος τοῖν δυοῖν ἡμισφαιρίοι τούς ἐπὶ τῶν ἀκρωμίων σμαράγδους περιφερῆς, ἐφ' ὧν καθ' ἑκάτερον γλυφαὶ ἕξ, τοῦ ζωοφόρου τούς ἐπὶ τῶν στέρνων δώδεκα λίθους ἐκ τριῶν κατὰ τέτταρας στοίχους, τοῦ συνέχοντος καὶ διοικούντος τὰ σύμπαντα **134** τὸ λογιῶν. ἀναγκαῖον γὰρ ἦν τὸν ἱερωμένον τῷ τοῦ κόσμου πατρὶ παρακλήτῳ χρῆσθαι τελειοτάτῳ τὴν ἀρετὴν ὑπὸ πρὸς τε ἀμνηστῶν **135** ἀμαρτημάτων καὶ χορηγίαν ἀφθονωτάτων ἀγαθῶν. ἴσως μέντοι καὶ προδιδάσκει τὸν τοῦ θεοῦ θεραπευτὴν, εἰ καὶ μὴ τοῦ κοσμοποιῶ δυνατὸν, ἀλλὰ τοῦ γε κόσμου διηνεκῶς ἄξιον εἶναι πειρᾶσθαι, οὗ τὸ μίμημα ἐνδύμενος ὀφείλει τῇ διανοίᾳ τὸ παράδειγμα εὐθύς ἀγαλματοφορῶν αὐτὸς τρόπον τινὰ πρὸς τὴν τοῦ κόσμου φύσιν ἕξ ἀνθρώπου μεθηρμόσθαι καί, εἰ θέμις εἰπεῖν-θέμις δὲ ἀψευδεῖν περὶ ἀληθείας λέγοντα-, βραχὺς κόσμος εἶναι.

136 Τῶν δὲ προφυλαίων ἕξω παρὰ ταῖς εἰσόδοις λουτήρ ἐστι χαλκοῦς, οὐκ ἀργὸν ὕλην λαβόντος τοῦ τεχνίτου πρὸς τὴν κατασκευὴν, ὅπερ φιλεῖ γίνεσθαι, σκευὴ δ' ἐπιμελῶς δημιουργηθέντα πρὸς ἑτέραν χρεῖαν, ἀ μετὰ σπουδῆς καὶ φιλοτιμίας πάσης αἱ γυναῖκες εἰσήνεγκαν ἀμιλλώμεναι τοῖς ἀνδράσι πρὸς εὐσέβειαν, ἀγώνισμα καλὸν ἄρασθαι διανοηθεῖσαι καὶ καθ' ὅσον δυνάμει εἶχον σπουδάσασαι μὴ ἀπολειφθῆναι **137** τῆς ἐκείνων ὁσιότητος· κάτοπτρα γάρ, οἷς εὐμορφίαν | εἰώθασι διακοσμεῖσθαι,

μηδενὸς προστάξαντος, αὐτοκελεύστω προθυμίᾳ σωφροσύνης καὶ τῆς περὶ γάμον ἀγνείας καὶ τί γὰρ ἀλλ' ἢ ψυχικοῦ κάλλους ἀπαρχὴν πρε- **138** πωδεστάτην ἀπῆρξαντο. ταῦτ' ἔδοξε τῷ τεχνίτῳ λαβόντι χωνεῦσαι καὶ μηδὲν ἀπ' αὐτῶν ἕτερον ἢ τὸν λουτήρα κατασκευάσασθαι, περιρραντηρίοις ὅπως οἱ μέλλοντες εἰς τὸν νεῶν εἰσιέναι ἱερεῖς ἐπὶ τῷ τὰς διατεταγ- μένας ὑπουργεῖν λειτουργίας χρῶνται πόδας μάλιστα καὶ χεῖρας ἀπονιπτόμενοι-σύμβολον ἀνυπαιτίου ζωῆς καὶ βίου καθαρεύοντος ἐν πράξεσιν ἐπαινεταῖς, οὐ τὴν τραχεῖαν κακίας ὁδὸν ἢ κυριώτερον εἰπεῖν **139** ἀνοδίαν ἀλλὰ τὴν δι' ἀρετῆς λεωφόρον ἀπευθύνοντος-. "ὑπομιμνη- σκέσθω μέντο"ι φησὶ "καὶ ὁ μέλλων περιρραίνεσθαι, ὅτι τοῦδε τοῦ σκεύους ἢ ὕλη κάτοπτρα ἦν, ἵνα καὶ αὐτὸς οἶα πρὸς κάτοπτρον αὐγάζη τὸν ἴδιον νοῦν καί, εἴ τι ὑποφαίνοιτο αἴσχος ἐξ ἀλόγου πάθους ἢ παρὰ φύσιν ἐπαιρούσης καὶ μετεωριζούσης ἡδονῆς ἢ στελλούσης ἔμπαλιν λύπης καὶ καθαιρούσης ἢ ἀποστρέφοντος καὶ ἀποκλίνοντος τὴν ἐπ' εὐθείας ὁρμὴν φόβου ἢ τῆς ἐπιθυμίας πρὸς τὰ μὴ παρόντα ἐλκούσης καὶ ἀπο- τεινούσης βία, τοῦτο θεραπεύη τε καὶ ἴαται τοῦ γνησίου καὶ ἀνόθου **140** μεταποιούμενος κάλλους· τὸ μὲν γὰρ τοῦ σώματος ἐν συμμετρῷ μερῶν εὐχροῖα τε καὶ εὐσαρκία κείται, βραχὺν τῆς ἀκμῆς ἔχον καιρόν, τὸ δὲ τῆς διανοίας ἐν ἀρμονίᾳ δογμάτων καὶ ἀρετῶν συμφωνία, μὴ χρόνου μήκει μαραινόμενον, ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἐγχερονίζει καινούμενον καὶ νεάζον, χρώματι διαπρεπῆ κεκοσμημένον ἀληθείας καὶ ὁμολογίας ἔργων πρὸς λόγους καὶ

πρὸς ἔργα λόγων καὶ ἔτι βουλευμάτων πρὸς ἑκάτερα."

141 Διδαχθέντι δ' αὐτῷ τὰ παραδείγματα τῆς ἱεραῖς σκηνῆς καὶ ἀναδιδάξαντι τοὺς διανοοῖα ὄξεις καὶ εὐφυῶς ἔχοντας πρὸς ἀνάληψιν καὶ τελείωσιν ἔργων, ἅπερ ἀναγκαίως εἶχε δημιουργηθῆναι, κατὰ τὸ εἶκος ἱεροῦ κατασκευασθέντος ἔδει καὶ ἱερεῖς τοὺς ἐπιτηδειοτάτους αἰρεθῆναι τε καὶ προμαθεῖν, ὃν τρόπον τὰς θυσίας ἀνάγειν τε καὶ ἱεουργεῖν

142 προσῆκε. τὸν μὲν οὖν ἀδελφὸν ἐξ ἀπάντων ἐπικρίνας ἀριστίνδην ἀρχιερέα, τοὺς δ' ἐκείνου παῖδας ἱερεῖς ἐχειροτόνει, προνομίαν οὐ τῷ οἰκείῳ γένει διδούς, ἀλλ' εὐσεβείᾳ καὶ ὁσιότητι, ὡς ἐνεώρα τοῖς ἀνδράσιν ὑπούσας. σαφῆς δὲ πίστις· οὐδέτερον υἱὸν-δύο γὰρ ἦσαν αὐτῷ-τούτου τοῦ γέρωσ ἠξίωσεν, ἀναγκαίως ἂν ἀμφοτέρους ἐλόμενος,

143 εἴ τινα τιμὴν ἔνεμε τῷ φιλοικείῳ. καθίστη δὲ μετὰ τῆς ἀπαντος τοῦ ἔθνους γνώμης, ὡς τὰ λόγια ὑφηγεῖτο, καινότερον τρόπον καὶ ἄξιον ἱστορηθῆναι· λούει τὸ πρῶτον αὐτοὺς ὕδατι πηγῆς τῷ καθαρωτάτῳ καὶ ζωτικωτάτῳ κάπειτα τὰς ἱεραῖς ἀναδίδωσιν ἐσθήτας, τῷ μὲν ἀδελφῷ τὸν ποδήρη καὶ τὴν ἐπωμίδα οἰονεὶ θώρακα, τὸ παμποίκιλον ὕφασμα καὶ μίμημα τοῦ παντός, τοῖς δ' ἀδελφιδοῖς χιτῶνας λινοῦς, ζώνας τε

144 καὶ περισκελῆ πᾶσι· τὰς μὲν, ὅπως ἀνεμπόδιστοι καὶ ἐτοιμότεροι πρὸς τὰς ἱεραῖς ὑπουργίας ᾧσι, σφιγγομένων τοὺς ἀνειμένους κόλπους τῶν χιτῶνων, τὰ δ', ὅπως μηδὲν ὧν κρύπτεσθαι θέμις προφαίνηται, καὶ μάλιστα ἀνερχομένων ἐπὶ τὸν βωμὸν ἢ κατιόντων ἀνωθεν καὶ πάντα

145 δρώντων μετὰ σπουδῆς καὶ τάχους· εἰ γὰρ μὴ οὕτως ἀκριβῆς γεγένητο ἢ στόλισις διὰ τὴν τοῦ μέλλοντος ἀδήλου προφυλακὴν, καὶ ἔνεκα τῆς συντόνου περὶ τὰς λειτουργίας ὀξύτητος ἀπεγυμνοῦντο τὸν προσήκοντα

146 ἱεροῖς καὶ ἱερωμένοις κόσμον φυλάττειν ἀδυνατοῦντες. ὡς δὲ ταῖς ἐσθήσεσιν ἠσκησεν αὐτοὺς, χρίσματος εὐωδεστάτου λαβῶν, ὃ μυριβικῆ τέχνη κατειργάσθη, τὰ ἐν ὑπαίθρῳ πρῶτα, τὸν τε βωμὸν καὶ τὸν λουτήρα, κατέχριεν ἐπιρραίνων ἐπτάκις, ἔπειτα τὴν σκηνὴν καὶ τῶν ἱερῶν σκευῶν ἕκαστον, τὴν κιβωτόν, τὴν λυχνίαν, τὸ θυμιατήριον, τὴν τράπεζαν, τὰ σπονδεῖα, τὰς φιάλας, τὰ ἄλλα ὅσα πρὸς θυσίας ἀναγκαῖα καὶ χρήσιμα, καὶ τελευταῖον προσαγαγὼν τὸν ἀρχιερέα πολλῷ λίπει τὴν

147 κεφαλὴν ἀλείφει. ταῦτ' ἐπιτελέσας εὐαγῶς ἀχθῆναι κελεύει μόσχον καὶ κριοὺς δύο· τὸν μὲν, ἵνα θύσῃ περὶ ἀφέσεως ἁμαρτημάτων, αἰνιττόμενος ὅτι παντὶ γενητῷ, καὶ σπουδαῖον ἦ, παρόσον ἦλθεν εἰς γένεσιν, συμφυῆς τὸ ἁμαρτάνειν ἐστίν, ὑπὲρ οὗ τὸ θεῖον εὐχαῖς καὶ θυσίαις

148 ἀναγκαῖον ἐξευμενίζεσθαι, μὴ διακινήθην ἐπιθεῖτο· τῶν δὲ κριῶν τὸν μὲν ἕτερον εἰς ὀλοκαύτωμα εὐχαριστήριον τῆς τῶν ὅλων διοικήσεως, ἧς κατὰ τὸ ἐπιβάλλον ἕκαστῳ μέρος μέτεστι καρπουμένῳ τὴν ἀπὸ τῶν στοιχείων ὠφέλειαν, γῆς πρὸς οἴκησιν καὶ τὰς ἐξ αὐτῆς τροφάς, ὕδατος πρὸς ποτὸν καὶ λουτρά καὶ πλοῦν, ἀέρος πρὸς ἀναπνοὴν καὶ τὰς διὰ τῶν αἰσθήσεων ἀντιλήψεις-ἐπειδὴ πασῶν ἀπὸ ὄργανον-καὶ ἔτι τὰς ἐτησίους ὥρας, πυρὸς τοῦ μὲν χρειώδους πρὸς τὰ ἐψόμενα καὶ

149 θερμαινόμενα, τοῦ δὲ οὐρανίου πρὸς αὐγὴν καὶ τὰ ὄρατὰ πάντα· τὸν δ' ἕτερον εἰς τὴν τῶν ἱερωμένων διὰ καθάρσεως ἀγνευτικῆς παντέλειαν, ὃν ἐτύμως "τελειώσεω"ς ἐκάλεσεν (Exod. 29, 26. Lev. 8, 22), ἐπειδὴ τὰς ἀρμοττούσας θεραπευταῖς καὶ λειτουργοῖς θεοῦ τελετὰς ἔμελλον **150** ἱεροφαντεῖσθαι. τοῦ δ' αἵματος αὐτοῦ τὸ μὲν ἐν κύκλῳ τοῦ βωμοῦ σπένδει λαβῶν, τὸ δὲ φιάλην ὑποσχῶν δέχεται καὶ ἀπὸ τούτου τρία μέρη τοῦ σώματος χρίει τῶν τελομένων ἱερέων, οὓς ἄκρον, ἄκραν χεῖρα, ποδὸς ἄκρον, | δεξιὰ τὰ σύμπαντα, ἀνιπτόμενος ὅτι δεῖ τὸν τέλειον καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ καὶ βίῳ παντὶ καθαρεύειν· λόγον μὲν γὰρ ἀκοῇ δικάζει, χεῖρ δ' ἔργου σύμβολον, διεξόδου δὲ τῆς περὶ τὸν βίον **151** πούς. ἐπεὶ δ' ἕκαστον αὐτῶν ἄκρον τε καὶ δεξιόν, ὑπονοητέον δηλοῦσθαι τὴν ἐν ἑκάστοις ἐπίδοσιν μετὰ δεξιότητος, ἐφιεμένην τῆς ἄκρας εὐδαιμονίας καὶ τοῦ τέλους, ἐφ' ὃ σπεύδειν ἀναγκαῖον καὶ τὰς πράξεις ἀπάσας ἀναφέρειν στοχαζομένους ὡσπερ ἐν ταῖς τοξείαις σκοποῦ τοῦ περὶ **152** τὸν βίον. πάλαι μὲν οὖν ἱερείου ἑνός, ὃ προσηγορεύετο "τελειώσεω"ς, ἀκράτῳ αἵματι τὰ λεχθέντα τρία μέρη κατέχριε τῶν ἱερέων. αὐτῆς δ' ἐκ τοῦ παρα τῷ βωμῷ λαβῶν, ὅπερ ἐξ ἀπάντων ἦν τῶν τεθυμένων, καὶ τοῦ λεχθέντος χρίσματος, ὃ μυρεψοὶ κατεσκευάσαν, ἀναμίξας τὸ ἔλαιον τῷ αἵματι τοῦ κράματος τοῖς ἱερεῦσι καὶ ταῖς ἐσθήσεσιν αὐτῶν ἐπέρραινε, βουλόμενος αὐτοὺς μὴ μόνον τῆς ἕξω καὶ ἐν ὑπαίθρῳ μεταλαχεῖν ἀγνείας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐν ἀδύτοις, ἐπειδὴ καὶ ἕνδον λειτουργεῖν **153** ἔμελλον· τὰ δ' εἴσω πάντα ἐλαίῳ κατεκέχριστο. θυσίας δ' ἐπὶ ταῖς προτέραις ἄλλας ἀναγαγόντων, τοῦτο μὲν τῶν ἱερέων ὑπὲρ αὐτῶν, τοῦτο δὲ τῆς γερουσίας ὑπὲρ ἅπαντος τοῦ ἔθνους, Μωυσῆς μὲν εἰς τὴν σκηνην εἰσέρχεται τὸν ἀδελφὸν ἐπαγόμενος-ὀγδόη δ' ἦν τῆς τελετῆς ἡμέρα καὶ τελευταία, ταῖς γὰρ πρότερον ἑπτὰ ἱεροφαντῶν αὐτόν τε καὶ τοὺς ἀδελφιδούς ὠργιάζεν-, εἰσελθὼν δ' ἀνεδίδασκεν οἷα ὑφηγητῆς ἀγαθὸς εὐμαθῆ γνώριμον, ὃν χρῆ τὸν τρόπον τὸν ἀρχιερέα τὰς εἴσω ποι- **154** εἶσθαι λειτουργίας. εἴτ' ἐξελθόντες ἀμφοτέροι καὶ τὰς χεῖρας ἀνατείναντες πρὸ τῆς κεφαλῆς εὐχὰς τίθενται τῷ ἔθνει τὰς προσηκούσας ἀπὸ καθαράς καὶ ὀσιωτάτης γνώμης. ἔτι δ' εὐχομένων, τερατωδέστατόν τι συμβαίνει· ἐκ γὰρ τῶν ἀδύτων, εἴτε αἰθέρος ἀπόσπασμα τοῦ καθαρωτάτου, εἴτε ἀέρος κατὰ τὴν τῶν στοιχείων φύσει μεταβολὴν ἀναλυθέντος εἰς πῦρ, αἰφνίδιον ἀθρόα φλόξ διεκπαίει καὶ συντόνω ῥύμη φέρεται μὲν ἐπὶ τὸν βωμόν, τὰ δ' ἐπ' αὐτοῦ πάντα ἐξανάλισκει, πρὸς οἷμαι σαφεστάτην δῆλωσιν, ὅτι οὐδὲν ἄνευ θείας ἐπιφροσύνης ἐπετελεῖτο. **155** δωρεὰν γὰρ ἐξαίρετον εἰκὸς ἦν τοῖς ἀγίοις προσνεμηθῆναι, μὴ μόνον ἐν οἷς ἄνθρωποι δημιουργοί, ἀλλὰ καὶ τῷ καθαρωτάτῳ τῆς οὐσίας πυρί, τὸ χρειώδες καὶ παρ' ἡμῖν ὅπως μὴ προσάψαιτο τοῦ βωμοῦ, διὰ τὸ **156** μυρίας ἴσως ἀναμεμίχθαι κῆρας· ἀπτεται γὰρ οὐ μόνον ζῴων ἀλόγων ὀπτωμένων ἢ ἐψομένων εἰς πλησμονὴν | ἄδικον γαστρὸς τῆς ταλαίνης, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπων ἐξ ἐπιβουλῆς ἀναιρουμένων, οὐ τριῶν ἢ τεττάρων,

157 ἀλλὰ καὶ πολυανθρώπων ὁμίλων· ἤδη γοῦν καὶ στόλους μεγάλους ἐπιβατικῶν πλήρεις οἱ στοὶ πυρφόροι κατέφλεξαν βληθέντες καὶ ὅλας πόλεις ἐξανάλωσαν, αἱ σμυχόμεναι μέχρι θεμελίων εἰς τέφραν ἐδαπανήθησαν, **158** ὡς μηδ' ἔχνος ὑπολελειφθαι τοῦ πάλαι συνοικισμοῦ. ταύτης ἕνεκά μοι δοκῶ τῆς αἰτίας ὡς μεμιασμένον ἤλασε τοῦ ἱερωτάτου καὶ καθαρωτάτου βωμοῦ πῦρ τὸ χρειώδες, ἀνθ' οὗ φλόγα αἰθέριον ὤμβρησεν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ πρὸς διαστολὴν ἀγίων τε καὶ βεβήλων, ἀνθρωπείων τε καὶ θείων· ἤρμωτε γὰρ ταῖς θυσίαις ἀφθαρτοτέραν οὐσίαν ἀπονενεμηῆσθαι πρὸς τῆς πρὸς τὰς βιωτικὰς χρείας ὑπηρετούσης.

159 Πολλῶν δὲ κατὰ τὸ ἀναγκαῖον ἀναγομένων θυσιῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ διαφερόντως ἐν πανηγύρεσι καὶ ἑορταῖς ὑπὲρ τε ἰδίᾳ ἑκάστου καὶ κοινῇ ὑπὲρ ἀπάντων, διὰ μυρίας καὶ οὐχὶ τὰς αὐτὰς αἰτίας, ἅτε πολυανθρωποτάτου ἔθνους εὐσεβοῦντος, ἐδέησε καὶ νεωκόρων **160** πλήθους εἰς τὰς ἱεραῖς ὑπηρεσίαις. ἡ δ' αἴρεσις ἐγίνετο πάλιν καινότερον ἀλλ' οὐ τὸν εἰωθότα τρόπον· μίαν τῶν δώδεκα φυλῶν ἐπικρίνας ἄρι- **161** στίνδην ἐχειροτόνει θεοφιλοῦς ἔργου προθεῖς ἄθλα καὶ ἀριστεῖα. τὸ δ' ἔργον τοιόνδε ἦν· Μωυσέως ἀναβάντος εἰς τὸ πλησίον ὄρος καὶ πλείους ἡμέρας ἰδιάζοντος τῷ θεῷ, τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ καιρὸν ἐπιτήδειον εἶναι νομίσαντες οἱ μὴ βέβαιοι τὰς φύσεις, ὥσπερ ἀναρχίας γενομένης, ἄφειτοι πρὸς ἀσέβειαν ὤρμησαν καὶ ἐκλαθόμενοι τῆς πρὸς τὸ ὄν ὁσιότητος **162** ζήλωται τῶν Αἰγυπτιακῶν γίνονται πλασμάτων. εἶτα χρυσοῦν ταῦρον κατασκευασάμενοι, μίμημα τοῦ κατὰ τὴν χώραν ἱερωτάτου ζώου δοκοῦντος εἶναι, θυσίας ἀθύτους ἀνήγον καὶ χοροὺς ἀχορευτοὺς ἵστασαν ὕμνους τε ἤδον θρήνων οὐδὲν διαφέροντας καὶ ἐμφορηθέντες ἀκράτου διπλῆ μέθη κατίσχοντο, τῇ μὲν ἐξ οἴνου, τῇ δὲ καὶ ἀφροσύνης, κωμάζοντές τε καὶ παννυχίζοντες ἀπροόρατοι τοῦ μέλλοντος ἡδέσι κακοῖς συνεβίουν, ἐφεδρευούσης δίκης, ἡ μὴ βλέποντας ἐβλεπε καὶ ὧν ἄξιοι **163** τιμωριῶν εἰσιν. ἐπεὶ δὲ αἱ ἐν τῷ στρατοπέδῳ συνεχεῖς ἐκβοήσεις κατὰ πολυανθρώπους ὁμίλους ἀθροιζομένων ἄχρι πολλοῦ διαστήματος ἐχώρουν, ὡς καὶ μέχρι τῆς ἀκρωρείας τὴν περιήχησιν ἐλθεῖν, πληχθεὶς τὰ ὅσα Μωυσῆς ἐν ἀμηχάνοις ἦν ἅτε θεοφιλῆς ὁμοῦ καὶ φιλάνθρωπος, μήτ' ἐκλιπεῖν ὑπομένων τὰς πρὸς θεὸν ὁμιλίας, δις ἰδιάζων μόνος μόνῳ διελέγετο, μήτ' ὑπεριδεῖν τοῦ πλήθους ἐμπιπλαμένου **164** τῶν ἐξ ἀναρχίας κακοπραγιῶν· ἔγνω γὰρ τὸν θροῦν δεινὸς | ὧν ἐκ φωνῆς ἀνάρθρου καὶ ἀσήμου στοχάσασθαι ψυχῆς ἀδήλων καὶ ἀφανῶν τοῖς ἄλλοις παθῶν ιδιότητος, ὅτι παροιρίας ἐστὶν ἡ κατέχουσα ταραχὴ, **165** γεννώσης ἀκρασίας μὲν κόρον, κόρου δὲ ὕβριν. ἀνθελκόμενος δὲ καὶ ἀντισπώμενος πρὸς ἑκατέρου μέρους ὧδε κάκεῖσε τί χρεὶ δρᾶν ἠπόρει. σκοπομένη δ' αὐτῷ θεσπίζεται τάδε· "βάδιζε ταχέως ἐνθένδε, κατὰ-βηθι· πρὸς ἀνομίαν ἔσπευσεν ὁ λεώς· χειροποίητον κατασκευάσαντες ταυρό-μορφον θεὸν οὐ θεὸν προσκυνοῦσι καὶ θύουσιν, ὧν εἶδον καὶ ὧν ἤκουσαν **166** ἀπάντων ὅσα συντείνει πρὸς εὐσέβειαν ἐκλαθόμενοι." καταπλαγεῖς δὲ

καὶ ἀναγκασθεὶς πιστεύειν ἀπίστοις πράξεσιν οἷα μεσίτης καὶ διαλλακτῆς οὐκ εὐθὺς ἀπεπήδησεν, ἀλλὰ πρότερον τὰς ὑπὲρ τοῦ ἔθνους ἰκεσίας καὶ λιτὰς ἐποιεῖτο συγγνώμῃ τῶν ἡμαρτημένων δεόμενος· εἶτ' ἐξευμενισάμενος ὁ κηδεμῶν καὶ παραιτητῆς τὸν ἡγεμόνα ἐπανήγει χαίρων ἅμα καὶ κατηφῶν· ἐγεγήθει μὲν γὰρ τὴν ἰκεσίαν τοῦ θεοῦ προσιεμένου, συννοίας δὲ καὶ κατηφείας μεστὸς ἦν οἰδῶν ἐπὶ τῇ τοῦ πλήθους παρα-
167 νομίᾳ. γενόμενος δ' ἐν μέσῳ τοῦ στρατοπέδου καὶ τὴν ἐξαπίναιον ἐκδιαίτησιν τοῦ πλήθους θαυμάσας καὶ ὅσον ψεῦδος ἀνθ' ὅσης ἀληθείας ὑπηλλάξαντο, κατιδὼν οὐκ εἰς ἅπαντας τὴν νόσον ἀφιγμένην, ἀλλὰ τινὰς ὑγιαίνοντας ἔτι καὶ μισοπονήρῳ πάθει χρωμένους, βουλόμενος διαγνῶναι τοὺς τε ἀνιάτως ἔχοντας καὶ τοὺς ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις δυσχεραίνοντας καὶ εἰ δὴ τινες ἁμαρτόντες μετανοοῦσι, κήρυγμα κηρύττει-τὸ δ' ἦν ἄρα βάσανος ἀκριβῆς τῆς ἐκάστου διανοίας, ὡς ἔχει πρὸς τε ὁσιότητα
168 καὶ τοῦναντίον-. "εἴ τι"ς γάρ φησι "πρὸς κύριον, ἴτω πρὸς μέ." βραχὺ μὲν τὸ λεχθέν, μεγάλη δ' ἡ ἔμφασις, ἔστι γὰρ τοιόνδε τὸ δηλούμενον· εἴ τις μηδὲν τῶν χειροποιήτων μηδ' ὅσα γενητὰ νομίζει θεοῦς, ἀλλ'
169 ἓνα τὸν ἡγεμόνα τῶν ὄλων, ἔμοι προσίτω. τῶν μὲν οὖν ἄλλων οἱ μὲν ἔνεκα τοῦ τὸν Αἰγυπτιακὸν ἐζήλωκεναι τῷ φον ἀφηνιάζοντες οὐ προσεῖχον τοῖς λεγομένοις, οἱ δὲ φόβῳ κολάσεως ἴσως ἐγγυτέρῳ προσελθεῖν οὐκ ἐθάρρουν ἢ τὴν ἐκ Μωυσέως τίσιν δεδιότες ἢ τὴν ἐκ τοῦ πλήθους ἐπανάστασιν· αἰεὶ γὰρ οἱ πολλοὶ τοῖς μὴ συναπονοουμένοις ἐπιτίθενται.
170 μία δ' ἐξ ἀπάντων ἡ λεγομένη Λευιτικὴ φυλὴ τοῦ κηρύγματος ἐπακούσασα καθάπερ ἀφ' ἑνὸς συνθήματος ἔθει μετὰ σπουδῆς, τῇ ποδωκεῖα τὴν προθυμίαν ἐπιδεικνυμένη καὶ τὴν ὀξύτητα τῆς εἰς εὐσέβειαν
171 ψυχικῆς ὁρμῆς. οὗς ἰδὼν Μωυσῆς ὡσπερ ἀπὸ βαλβίδος ἀμιλλωμένους "εἰ μὴ μόνον τοῖς σώμασιν" εἶπεν "ἐπισπεύδετε τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀφιξίν ἀλλὰ καὶ ταῖς διανοίαις, αὐτίκα μαρτυρηθήσεται· ζίφος ἀναλαβὼν ἕκαστος τοὺς μυρίων ἄξια θανάτων εἰργασμένους, οἱ τὸν ἀληθῆ θεὸν καταλιπόντες τοὺς ψευδωνύμους ἐδημιούργησαν φθαρταῖς καὶ γενηταῖς οὐσίαις τὴν τοῦ ἀφθάρτου καὶ ἀγενήτου πρόσρησιν ἐπιφημίσαντες, συγγενεῖς καὶ φίλους ἀποκτεινάτω φίλιαν καὶ συγγένειαν ὑπολαβὼν εἶναι
172 μόνην ἀνδρῶν ἀγαθῶν ὁσιότητα." οἱ δὲ τὴν παραίνεσιν ἐτοιμότητι φθάσαντες, ἐπεὶ καὶ τὰς γνώμας ἔτυχον ἠλλοτριωμένοι σχεδὸν ἀφ' οὗ τὸ παρανόμημα γενόμενον εἶδον, ἀναιροῦσιν ἠβηδὸν εἰς τρισχιλίουσ τῶν πρὸ μικροῦ φιλτάτων. κειμένων δ' ἐν ἀγορᾷ μέσῃ τῶν σωμάτων, ἢ πληθὺς θεασαμένη τοὺς μὲν ὤκτισατο, τὸ δὲ τῶν κτεινόντων ἐνθερμον ἔτι καὶ μεστὸν ὀργῆς παράστημα καταδείσασα φόβῳ νουθετεῖται.
173 Μωυσῆς δὲ τὴν ἀριστείαν ἀποδεξάμενος γέρας ἐπενόησε καὶ ἐβεβαίωσε τῇ πράξει τὸ οἰκεῖον· ἔδει γὰρ τοὺς ὑπὲρ θεοῦ τιμῆς ἐκούσιον πόλεμον ἀραμένους καὶ βραχεῖ καιρῷ κατωρθωκότας ἀξιοθῆναι τῆς θεραπείας αὐτοῦ λαχόντας ἱερωσύνην.
174 Ἐπεὶ δ' οὐ μία τάξις τῶν ἱερωμένων, ἀλλ' οἷς μὲν ἐπι-

τέτραπται τὰ περὶ τὰς εὐχὰς καὶ θυσίας καὶ τὰς ἄλλας ἱεουργίας
 ἄχρι τῶν ἀδύτων ἰούσιν, οἷς δὲ τούτων μὲν οὐδέν, ἐπιμέλεια δὲ καὶ
 φυλακαὶ μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ τοῦ τε ἱεροῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ, οὓς
 νεωκόρους ἔνιοι καλοῦσιν, ἢ πολλοῖς πολλαχοῦ μυρίων αἰτία κακῶν
 γενομένη περὶ πρωτείων στάσις ἐπεπόλασε κἀνταῦθα, τῶν νεωκόρων
 ἐπιθεμένων τοῖς ἱερεῦσι καὶ τὴν ἐκείνων τιμὴν παρασπάσασθαι διανοη-
 θέντων· καὶ τοῦτ' εὐμαρῶς ἔσσεσθαι πολλαπλασίους τὸν ἀριθμὸν
175 ὄντες. ὑπὲρ δὲ τοῦ μὴ δοκεῖν ἰδίᾳ γνώμη νεωτερίζειν καὶ τὴν πρεσβυ-
 τάτην τῶν δώδεκα φυλῶν συμφρονεῖν ἀναπείθουσιν, ἢ πολλοὶ τῶν εἰκαι-
176 στέρων ἐπηκολούθησαν ὡς ἔχειν δυναμένη πρεσβείον ἡγεμονίας. μέγαν
 τοῦτον ἐπιτειχισμόν ἔγνω Μωσῆς φυόμενον καθ' αὐτοῦ· τὸν γὰρ ἀδελφὸν
 ἀρχιερέα κατὰ τὰ χρησθέντα λόγια ἤρητο, διαβολαὶ δ' ἦσαν ὡς τοὺς μὲν
 χρησμοὺς ἐπιψευσαμένου, ποιησαμένου δὲ τὴν αἴρεσιν διὰ τὴν οἰκειότητα
177 καὶ τὴν πρὸς τὸν ἀδελφὸν εὐνοίαν. ἐφ' οἷς εἰκότως ἀνιαθεῖς, εἰ μὴ μόνον
 ἀπιστεῖται διὰ τοσούτων ἐλέγχων τὴν ἑαυτοῦ πίστιν ἐπιδειξάμενος, ἀλλὰ
 καὶ ἐπ' ἔργοις ἄπερ ἀναφέρεται πρὸς θεοῦ τιμὴν, δι' ἃ μόνον καὶ τὸν
 ἐν τοῖς ἄλλοις τὸ ἦθος κατεψευσμένον ἀναγκαῖον ἦν ἀληθεύειν-
 ἀλήθεια γὰρ ὁπαδὸς θεοῦ-, λόγοις μὲν ἀναδιδάσκειν περὶ τῆς ἑαυτοῦ
 προαιρέσεως οὐκ ἔδοκίμαζε, τὸ μεταπεῖθιν ἐπιχειρεῖν τοὺς προκατα-
 ληφθέντας ἐναντίας δόξαις ἀργαλέον εἰδώς, ἵκετεύει δὲ τὸν θεὸν
 ἐμφανεῖς ἀποδείξεις αὐτοῖς παρασχεῖν περὶ τοῦ μηδὲν ἐψεῦσθαι κατὰ
178 τὴν τῆς ἱερωσύνης αἴρεσιν. ὁ δὲ κελεύει δώδεκα ῥάβδους λαβεῖν ταῖς
 φυλαῖς ἰσαρίθμους καὶ τὰ μὲν τῶν ἄλλων ὀνόματα φυλάρχων ἐπιγράψαι
 ταῖς ἑνδεκα, τῇ δὲ λοιπῇ τὸ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ ἀρχιερέως, εἴτ' εἰς τὸν
 νεῶν ἄχρι τῶν ἀδύτων εἰσενεγκεῖν· ὁ δὲ τὰ προσταχθέντα ποιήσας
179 ἔκαραδόκει τὸ ἀποβησόμενον. τῇ δ' ὑστεραία λογίῳ πληχθεῖς, ἅπαντος
 τοῦ ἔθνους παρεστῶτος, εἰσέρχεται καὶ τὰς ῥάβδους ἐκκομίζει, τὰς μὲν
 ἄλλας οὐδὲν διάφορον ἔχούσας, μίαν δ' ἐφ' ἣ τούνομα ἐπεγέγραπτο
 τοῦ ἀδελφοῦ τεθαιματουρημένην· οἷα γὰρ φυτὸν εὐγενὲς ἅπασα νέους
180 βλαστοὺς ἐξέφευσε καὶ ὑπ' εὐφορίας καρπῶν ἔβριθεν. οἱ δὲ
 καρποὶ κάρυα ἦσαν, ἃ φύσιν ἐναντίαν ἔχει τοῖς ἄλλοις· ἐπὶ γὰρ τῶν
 πλείστων, σταφυλῆς, ἐλαίας, μήλων, διαφέρει τὸ σπέρμα καὶ τὸ ἐδώ-
 διμον, ἃ διαφέροντα τόποις χωρίζεται· τὸ μὲν γὰρ ἐδώδιμον ἔξω, τὸ
 δὲ σπέρμα εἴσω κατακέλεισται· τοῦ δὲ καρύου ταῦτόν ἐστι τό τε
 σπέρμα καὶ τὸ ἐδώδιμον, ἀμφοτέρων εἰς μίαν ἰδέαν ἀποκριθέντων, καὶ
 τόπος εἷς ὁ ἐντὸς ὠχυρωμένος καὶ περιπεφρουρημένος ἔρκει διπλῶ, τῷ
 μὲν ἐκ φλοιοῦ πάνυ βαθέος, τῷ δ' οὐδὲν ἀποδέοντι ζυλίνου κατα-
181 σκευάσματος· ἀφ' οὗ τελείαν ἀρετὴν αἰνίττεται. ὡσπερ γὰρ ἐν καρύῳ
 ταῦτόν ἐστιν ἀρχὴ καὶ τέλος, ἀρχὴ μὲν ἢ σπέρμα, τέλος δὲ ἢ καρπός,
 οὕτως ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν· ἐκάστη γὰρ συμβέβηκεν εἶναι καὶ ἀρχὴν
 καὶ τέλος, ἀρχὴν μὲν, ὅτι οὐκ ἔξ ἑτέρας δυνάμεως ἀλλ' ἐξ ἑαυτῆς
182 φύεται, τέλος δέ, ὅτι πρὸς αὐτὴν ὁ κατὰ φύσιν βίος σπεύδει. μίαν μὲν

αίτια ἦδε, λέγεται δὲ καὶ ἕτερα τῆς προτέρας ἐμφαντικωτέρα· καρούου τὸ μὲν φλοιῶδές ἐστι πικρὸν, τὸ δ' εἴσω περικείμενον ὡσανεὶ ξύλινον ἔρκος στιφρὸν εὖ μάλα καὶ κραταιόν, οἷς ἀμφοτέροις ὁ καρπὸς ἐγκατακεκλεισμένος **183** οὐκ ἔστιν εὐλήπτως. τοῦτο ποιεῖται σύμβολον ἀσκητικῆς ψυχῆς, ἀφ' οὗ προ- τρέπειν αὐτὴν οἴεται δεῖν ἐπ' ἀρετὴν ἀναδιδάσκων, ὅτι πόνῳ προεντυχεῖν ἀναγ- καῖον· πικρὸν δὲ καὶ ἀντιτυπὲς καὶ σκληρὸν ὁ πόνος, ἐξ οὗ φύεται τὰ γαθόν, **184** οὗ χάριν οὐ μαλακιστέον. ὁ | μὲν γὰρ τὸν πόνον φεύγων φεύγει καὶ τὰ ἀγαθὰ, ὁ δὲ τλητικῶς καὶ ἀνδρείως ὑπομένων τὰ δυσκαρτέρητα σπεύδει πρὸς μακαριότητα· οὐ γὰρ ἀβροδιαίτοις καὶ τὴν ψυχὴν ἐκτεθηλυμ- μένοις καὶ τὸ σῶμα διαρρέουσιν ὑπὸ τῆς καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀδιαστάτου θρύψεως ἀρετὴ πέφυκεν ἐνδιδασκῆσαι, κακουμένη δὲ μετανίσταται πρότερον **185** ἀπόλειψιν χρηματίσασα πρὸς τὸν ἄρχοντα τὸν ὀρθὸν λόγον. ἀλλ' εἰ δεῖ τάληθές εἰπεῖν, ὁ φρονήσεως καὶ σωφροσύνης ἀνδρείας τε καὶ δικαιοσύνης ἱερώτατος θίασος ἀσκητὰς μετατρέχει καὶ ὅσοι τὸν αἰσθηρὸν καὶ σκληροδίαι- τον βίον, ἐγκράτειαν καὶ καρτερίαν, ζηλοῦσι σὺν εὐτελείᾳ καὶ ὀλιγοδεί α, δι' ὧν τὸ κυριώτατον τῶν ἐν ἡμῖν, ὁ λογισμὸς, εἰς υγιείαν ἄνοσον καὶ εὐεξίαν ἐπιδίδωσι καθελὼν τὸν βαρὺν τοῦ σώματος ἐπιτειχισμὸν, ὃν οἰνοφλυγία καὶ ὀψοφαγία καὶ λαγνεῖαι καὶ αἱ ἄλλαι ἀπλήρωτοι ἐπιθυμίαι συνε- **186** κρότησαν γεννήσασαι τὴν ἀντίπαλον ἀγχινοίας πολυσαρκίαν. λέγεται μέντοι καὶ τῶν ἐν ἔαρι βλαστάνειν εἰωθότων δένδρων ἢ ἀμυγδαλῆ καὶ πρῶτον ἀνθεῖν εὐαγγελιζομένη φορὰν ἀκροδρύων καὶ ὕστατον φυλλορροεῖν τὴν ἐπέτειον πρὸς μήκιστον ἀποτεινούσα τῆς χλόης εὐγηρίαν· ὧν ἑκάτερον ποιεῖται σύμβολον τῆς ἱερατικῆς φυλῆς, αἰνιττόμενος ὅτι καὶ πρώτη καὶ ὕστατη τοῦ σύμπαντος ἀνθρώπων γένους ἀνθήσει, καθ' ὃν ἂν χρόνον δόξη τῷ θεῷ ταῖς ἑαριναῖς τροπαῖς ἐξομοιωῖσαι τὸν ἡμέτερον βίον ἀνελόντι τὴν ἐπίβουλον καὶ τοῦ κακοδαιμονεῖν πηγὴν πλεονεξίαν. **187** Ἐπειδὴ τοίνυν τῷ τελειοτάτῳ ἡγεμόνι τέτταρα δεῖν ἔφαμεν προσεῖναι, βασιλείαν καὶ νομοθετικὴν ἔξιν καὶ ἱερωσύνην καὶ προ- φητείαν, ἵνα διὰ μὲν τῆς νομοθετικῆς προστάτῃ ἃ δεῖ καὶ ἀπα- γορεύῃ ἃ μὴ δεῖ πράττειν, διὰ δὲ τῆς ἱερωσύνης μὴ μόνον τὰνθρώπεια ἀλλὰ καὶ τὰ θεῖα διέπη, διὰ δὲ τῆς προφητείας ὅσα μὴ λογισμῷ καταλαμβάνεται θεσπίξῃ, διειλεγμένος περὶ τῶν πρώτων τριῶν καὶ ἐπιδεδειχῶς Μωυσῆν ἄριστον βασιλέα καὶ νομοθέτην καὶ ἀρχιερέα τὸ τελευταῖον ἔρχομαι δηλώσω, ὅτι καὶ προφήτης γέγονε **188** δοκιμώτατος. οὐκ ἀγνοῶ μὲν οὖν, ὡς πάντ' εἰσὶ χρησμοί, ὅσα ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις ἀναγέγραπται, χρησθέντες δι' αὐτοῦ· λέξω δὲ τὰ ἰδιαίτερα, πρότερον εἰπὼν ἐκεῖνο· τῶν λογίων τὰ μὲν ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ λέγεται δι' ἑρμηνέως τοῦ θεοῦ προφήτου, τὰ δ' ἐκ πύσεως καὶ ἀπο- κρίσεως ἐθεσπίσθη, τὰ δ' ἐκ προσώπου Μωυσέως ἐπιθειάσαντος καὶ ἐξ **189** αὐτοῦ κατασχεθέντος. τὰ μὲν οὖν πρῶτα ὅλα δι' ὅλων ἀρετῶν θείων δείγματα ἔστι, τῆς τε | ἴλεω καὶ εὐεργέτιδος, δι' ὧν ἅπαντας μὲν ἀνθρώπους πρὸς καλοκάγαθίαν ἀλείφει, μάλιστα δὲ τὸ θεραπευτικὸν

190 αὐτοῦ γένος, ᾧ τὴν πρὸς εὐδαιμονίαν ἄγουσαν ἀνατέμνει ὁδόν· τὰ δὲ δευτέρα μίξιν ἔχει καὶ κοινωνίαν, πυνθανομένου μὲν τοῦ προφήτου περὶ ὧν ἐπεζήτει, ἀποκρινομένου δὲ τοῦ θεοῦ καὶ διδάσκοντος· τὰ δὲ τρίτα ἀνατίθεται τῷ νομοθέτῃ, μεταδόντος αὐτῷ τοῦ θεοῦ τῆς προγνω-
191 στικῆς δυνάμεως, ἣ θεσπιεῖ τὰ μέλλοντα. τὰ μὲν οὖν πρῶτα ὑπερ-θετέον, μείζω γὰρ ἔστιν ἢ ὡς ὑπ' ἀνθρώπου τινὸς ἐπαινεθῆναι, μόλις ἂν ὑπ' οὐρανοῦ τε καὶ κόσμου καὶ τῆς τῶν ὅλων φύσεως ἀξίως ἐγκω-μιασθέντα, καὶ ἄλλως λέγεται ὡσανεὶ δι' ἑρμηνέως· ἑρμηνεία δὲ καὶ προφητεία διαφέρουσι. περὶ δὲ τῶν δευτέρων αὐτίκα πειράσομαι δηλοῦν συνυφήνας αὐτοῖς καὶ τὸ τρίτον εἶδος, ἐν ᾧ τὸ τοῦ λέγοντος ἐνθουσιῶδες ἐμφαίνεται, καθ' ὃ μάλιστα καὶ κυρίως νενόμισται προφήτης.

192 Τῆς δ' ὑποσχέσεως ἀρκτέον ὧδε. τέτταρές εἰσι τόποι διὰ πύσεως καὶ ἀποκρίσεως χρησιμοῖς νομοθετηθέντες, μικτὴν ἔχοντες δύναμιν· τῇ μὲν γὰρ ὁ προφήτης ἐνθουσιᾷ πυνθανόμενος, τῇ δὲ ὁ πατήρ θεσπίζει λόγου καὶ ἀποκρίσεως μεταδιδούς. ἔστι δὲ πρῶτος, ὃς οὐχ ὅτι Μωυσῆν ὀσιώτατον τῶν πώποτε γενομένων ἀλλὰ καὶ τὸν ἐπὶ βραχὺ
193 γευσάμενον εὐσεβείας ὥργισεν. ἐξ ἀνομοίων τις γενόμενος ἄνθρωπος νόθος, Αἰγυπτίου μὲν πατρός, μητρὸς δὲ Ἰουδαίας, τῶν μὲν ταύτης πατρίων ἐθνῶν ἠλόγησε, πρὸς δὲ τὴν Αἰγυπτιακὴν, ὡς λόγος, ἀπέκλινεν ἀσέβειαν
194 τὴν τῶν ἀνδρῶν ζηλώσας ἀθεότητα. μόνοι γὰρ σχεδὸν ἀπάντων ἐθνῶν Αἰγύπτιοι γῆν ἐπετείχισαν οὐρανῷ, τὴν μὲν ἰσοθέων τιμῶν ἀξιώσαντες, τῷ δ' οὐδὲν γέρας ἐξαιρέτον ἀπονείμαντες, ὡς δέον πρὸ τῶν βασιλείων τὰς ἐσχατίας περιέπειν· ἐν γὰρ κόσμῳ βασιλείον μὲν ἱερώτατον οὐρανός, ἐσχατία δὲ γῆ, καθ' ἑαυτὴν μὲν ἀξιοσπούδαστος, εἰς δὲ σύγκρισιν ἰούσα αἰθέρος ἀπολειπομένη τοσοῦτον ὅσον σκότος μὲν φωτός,
195 νύξ δὲ ἡμέρας, φθορὰ δ' ἀφθαρσίας καὶ θνητὸς θεοῦ· τῆς γὰρ χώρας οὐχ ὑετῷ καθάπερ αἱ ἄλλαι νιφομένης, ἀλλὰ ταῖς τοῦ ποταμοῦ πλημμύραις εἰωθυίας ἀνα πᾶν ἔτος λιμνάζεσθαι, θεοπλαστοῦσι τῷ λόγῳ τὸν Νεῖλον Αἰγύπτιοι ὡς ἀντίμιμον οὐρανοῦ γεγονότα καὶ περὶ τῆς
196 χώρας σεμνηγοροῦσιν. ὁ δὲ μικτὸς οὗτος ἐκεῖνος διενεχθεὶς τινι τῶν ἀπὸ τοῦ ὀρατικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ γένους, ἀκράτῳ ὑπ' ὀργῆς αὐτὸς αὐτοῦ γενόμενος καὶ ἅμα τῆς Αἰγυπτιακῆς ἀθεότητος ζηλωτῆς ὧν, ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν ἔτεινε τὴν ἀσέβειαν | ἐπαράτῳ καὶ ἐναγεῖ καὶ μεμιασμένη ψυχῇ τε καὶ γλώττῃ καὶ πάσῃ τῇ φωνῆς ὀργανο-ποιία καταρασάμενος δι' ὑπερβολὴν κακιῶν ὃν οὐδ' ὑπὸ πάντων ἀλλὰ μόνων τῶν ἀρίστων εὐλογεῖσθαι θέμις, ὅσοι τὰς τελείας καθάρσεις
197 ἐδέξαντο. διὸ καὶ θαυμάσας τὴν φρενοβλάβειαν καὶ τὴν τοῦ θράσους ὑπερβολὴν, καίτοι γ' ὑπόπλεως ὧν παραστήματος εὐγενοῦς καὶ ἰέμενος αὐτοχειρίᾳ διαρτῆσαι τὸν ἄνθρωπον, ἔδεισε μὴ κουφοτέραν ἀναπράξῃ τιμωρίαν· ἰσόρροπον γὰρ ἐπινοῆσαι πρὸς τοσαύτην ἀσέβειαν κόλασιν
198 ἄνθρωπος οὐκ ἂν ἴσχυσεν. ἐπεὶ δὲ καὶ τῷ μὴ σέβειν θεὸν ἔπεται τὸ μῆτε γονεῖς μῆτε πατρίδα μῆτ' εὐεργέτας τιμᾶν, ὁ δὲ δὴ πρὸς τῷ μὴ

σέβειν καὶ κακηγορεῖν τολμῶν τίνα μοχθηρίας ὑπερβολὴν ἀπολέλοιπε; καίτοι καὶ τὸ κακηγορεῖν ἦττον ἐν συγκρίσει κατάρρας· ἀλλὰ γλωσσαλγία καὶ ἀχάλινον στόμα ὅταν ἐκνόμοις ἀφροσύναις ὑπηρετῶσι, πάντως τι **199** καινουργεῖται τῶν ἀθέσμων. ὦ ἄνθρωπε, καταραῖται τις θεόν; τίνα καλῶν ἕτερον θεὸν εἰς τὴν τῆς ἀρᾶς βεβαίωσιν; ἢ δῆλον ὅτι αὐτὸν κατ' αὐτοῦ; ἄπαγε βεβήλων καὶ ἀνοσίων ἐνθυμημάτων. καλὸν ἐκνίψασθαι τὴν ἀθλίαν ψυχὴν ἐπηρεασθεῖσαν μὲν ὑπὸ φωνῆς, διακόνοις δὲ τοῖς **200** ὡσὶ χρησαμένην, αἰσθήσει τυφλῆ. καὶ οὔτε ἡ γλῶττα τοῦ τοσοῦτον ἀσέβημα φθεγγαμένου παρείθη οὔτε τὰ τοῦ μέλλοντος ἀκούειν ὧτα ἐπεφράχθη; εἰ μὴ ἄρα κατὰ πρόνοιαν τῆς δίκης, ἥτις οὔτ' ἀγαθὸν ὑπερβάλλον οὔτε μέγιστον κακὸν οἶεται δεῖν ἐπισκιάζεσθαι, πρὸς ἔλεγχον ἐναργέστατον ἀρετῆς ἢ κακίας, ἵνα τὴν μὲν ἀποδοχῆς τὴν δὲ τιμωρίας **201** ἀξιῶση. διὰ τοῦτο τὸν μὲν εἰρκτὴν ἀπαχθέντα κελεύει δεθῆναι, ποτνιαῖται δὲ τὸν θεὸν ἰλασάμενος ταῖς ἀνάγκαις τῶν αἰσθήσεων, δι' ὧν καὶ βλέπομεν ἂ μὴ θέμις ὄραν καὶ ἀκούομεν ὧν μὴ θέμις ἀκούειν, ὅ τι χρὴ παθεῖν τὸν εὐρετὴν ἀσεβήματος καὶ ἀνοσιουργήματος ἐκτόπου καὶ **202** ζένου δηλῶσαι. ὁ δὲ προστάττει καταλευσθῆναι, προσήκουσαν οἶμαι δίκην ὑπολαβὼν τὴν διὰ λίθων κατ' ἀνδρὸς λιθίνην καὶ ἀπόκροτον ψυχὴν ἔχοντος καὶ ἅμα βουλόμενος πάντας τοὺς ἀπὸ τοῦ ἔθνους συν-εφάψασθαι τῆς κολάσεως, οὐδ' ἤδει σφόδρα τραχέως ἐνεγκόντας καὶ φονῶντας· μόνης δ' ὡς ἔοικε τῆς διὰ βλημάτων ἔμελλον αἰ τοσαῦται **203** μυριάδες ἐφάπτεσθαι. μετὰ δὲ τὴν τοῦ ἀνοσίου καὶ παλαμναίου τίσιν ἐγράφη διάταγμα καινόν, οὐκ ἂν ποτε προηγουμένης ἀξιωθὲν γραφῆς, ἀλλ' αἰ ἀπροσδόκητοι νεωτεροποιῶν καινοὺς νόμους εἰς ἀνακοπὴν | ἁμαρτημάτων ἐπιζητοῦσιν. αὐτίκα γοῦν νομοθετεῖται τάδε· ὅς ἂν καταράσῃται θεόν, ἁμαρτίας ἔνοχος ἔστω, ὅς δ' ἂν ὀνομάσῃ τὸ ὄνομα κυρίου, θνησκέτω **204** (Lev. 24, 15. 16). εὔ γ', ὦ πάνσοφε, μόνος ἀμιγυῖς ἡκρατίσω σοφίας· τοῦ καταραῖσθαι χεῖρον τὸ ὀνομάζειν ὑπέληφας; οὐ γὰρ ἂν τὸν μὲν βαρύτερον ἀσέβημα εἰργασμένον ἐπεκούφιζες διημαρτηκόσιν ἐπιεικέστερον συντάττων, κατὰ δὲ τοῦ βραχύτερον ἡδικηκέναι δόξαντος **205** τὴν ἀνωτάτω τιμωρίαν, θάνατον, ὠρίζεις. ἀλλ' ὡς ἔοικε "θεοῦ τὰ νῦν οὐχὶ τοῦ πρώτου καὶ γεννητοῦ τῶν ὄλων ἀλλὰ τῶν ἐν ταῖς πόλεσι μέμνηται· ψευδώνυμοι δ' εἰσὶ γραφῶν καὶ πλαστῶν τέχναις δημιουργούμενοι· ζοάνων γὰρ καὶ ἀγαλμάτων καὶ τοιουτοτρόπων ἀφι-δρυμάτων ἢ οἰκουμένη μεστὴ γέγονεν, ὧν τῆς βλασφημίας ἀνέχειν ἀναγκαῖον, ἵνα μηδεὶς ἐθίζηται τῶν Μωυσέως γνωρίμων συνόλως θεοῦ **206** προσρήσεως ἀλογεῖν· ἀξιονικοτάτη γὰρ καὶ ἀξιέραστος ἡ κλῆσις. εἰ δέ τις οὐ λέγω βλασφημήσειεν εἰς τὸν ἀνθρώπων καὶ θεῶν κύριον, ἀλλὰ καὶ τολμήσειεν ἀκαίρως αὐτοῦ φθεγγασθαι τοῦνομα, θάνατον ὑπο- **207** μεινάτω τὴν δίκην. οὐδὲ γὰρ τῶν φυτευσάντων καίτοι θνητῶν ὑπαρχόντων οἷς μέλει γονέων τιμῆς τὰ ὀνόματα προφέρουσιν, ἀλλὰ τὰ κύρια διὰ τὸν ἐπ' αὐτοῖς σεβασμὸν ἡσυχάζοντες τοῖς τῆς φύσεως ἀνακαλοῦσι

πατέρα καὶ μητέρα προσαγορεύοντες, δι' ὧν εὐθύς αἰνίττονται τὰς ἐξ
ἐκείνων ἀνυπερβλήτους εὐεργεσίας καὶ τὴν αὐτῶν εὐχάριστον διά-
208 θεσιν. ἔτι νῦν συγγνώμης ἀξιούσθωσαν οἱ κατ' ἐπισυρμὸν γλώττης
ἀκαιρευόμενοι καὶ λόγων ἀναπλήρωμα ποιούμενοι τὸ ἀγιώτατον καὶ θεῖον
ὄνομα;

209 Μετὰ δὲ τὴν τοῦ γεννητοῦ τῶν ὅλων τιμὴν τὴν ἱερὰν ἐβδόμη
ἐσέμνυνεν ὁ προφήτης ἰδὼν αὐτῆς ὄξυπεστέροις ὄμμασι κάλλος ἐξαισίον
ἐνεσφραγισμένον οὐρανῷ τε καὶ τῷ σύμπαντι κόσμῳ καὶ ὑπὸ τῆς φύσεως
210 αὐτῆς ἀγαλματοφορούμενον. εὗρισκε γὰρ αὐτὴν τὸ μὲν πρῶτον ἀμήτορα,
γενεᾶς τῆς θήλεος ἀμέτοχον, ἐκ μόνου πατρὸς σπαρεῖσαν ἄνευ σπορᾶς καὶ
γεννηθεῖσαν ἄνευ κυήσεως· ἔπειτα δ' οὐ ταῦτα μόνον κατείδεν, ὅτι παγκάλη
καὶ ἀμήτωρ, ἀλλ' ὅτι καὶ ἀειπάρθενος, οὔτ' ἐκ μητρὸς οὔτε μήτηρ οὔτ' ἐκ
| φθορᾶς οὔτε φθαρησομένη· εἴτ' ἐκ τρίτου κατενόησεν αὐτὴν ἐξετάζων
καὶ κόσμου γενέθλιον, ἣν ἑορτάζει μὲν οὐρανός, ἑορτάζει δὲ γῆ καὶ τὰ ἐν
211 γῆ γανύμενα καὶ ἐνευφραίνόμενα τῇ παναρμονίῳ ἐβδομάδι. ταύτης
ἔνεκα τῆς αἰτίας ὁ πάντα μέγας Μωυσῆς ἐδικαίωσε τοὺς ἐγγραφέντας
αὐτοῦ τῇ ἱερᾷ πολιτείᾳ θεσμοῖς φύσεως ἐπομένους πανηγυρίζειν, ἐν
Ἰλαραῖς διάγοντας εὐθυμίαις, ἀνέχοντας μὲν ἔργων καὶ τεχνῶν τῶν εἰς
πορισμὸν καὶ πραγματειῶν ὅσαι κατὰ βίου ζήτησιν, ἄγοντας δ' ἐκεχει-
ρίαν καὶ διαφειμένους πάσης ἐπιπόνου καὶ καματηρᾶς φροντίδος,
σχολάζοντας οὐχ ὡς ἔνιοι γέλωσιν ἢ παιδιαῖς ἢ μίμων ἢ ὀρχηστῶν
ἐπιδείξει, περὶ ἃς κηραίνουσι καὶ δυσθανατοῦσιν οἱ θεατρομανοῦντες
καὶ διὰ τῶν ἡγεμονικωτάτων αἰσθήσεων, ὀράσεως καὶ ἀκοῆς, δούλην
ἀπεργαζόμενοι τὴν φύσει βασιλίδα ψυχῆν, ἀλλὰ μόνῳ τῷ φιλοσοφεῖν·
212 οὐχ ὅπερ μεθοδεύουσιν οἱ λογοθηραὶ καὶ σοφισταὶ πιπράσκοντες ὡς
ἄλλο τι τῶν ὠνίων ἐπ' ἀγορᾶς δόγματα καὶ λόγους, οἱ φιλοσοφίᾳ κατὰ
φιλοσοφίας (ὧ γῆ καὶ ἥλι!) ἐχρώμενοι δι' αἰῶνος οὐκ ἐρυθριῶσιν,
ἀλλὰ τῷ ὄντι φιλοσοφεῖν, ὅπερ ἐκ τριῶν συνύφονται, βουλευμάτων καὶ
λόγων καὶ πράξεων, εἰς ἓν εἶδος ἡρμοσμένων πρὸς κτήσιν καὶ ἀπό-
213 λαυσιν εὐδαιμονίας. τούτου δὴ τις ἀλογήσας τοῦ διατάγματος, ἔτι τοὺς
χρησμοὺς ἐναύλους ἔχων τοὺς περὶ τῆς ἱερᾶς ἐβδόμης, οὓς ἐθέσπισεν
ἄνευ προφήτου ὁ θεὸς διὰ φωνῆς-τὸ παραδοξότατον-ὄρατῆς, ἢ
τῶν παρατυχανόντων ὀφθαλμοὺς ὥτων ἐπήγειρε μᾶλλον, ἐπὶ φρυγανισμὸν
ἐξῆει διὰ μέσου τοῦ στρατοπέδου πάντας εἰδὼς ἐν ταῖς σκηναῖς
ἡρεμοῦντας, καὶ δρῶν ἔτι τὰ δίκημα καταφανῆς ὑπὲρ τοῦ μὴ
214 λαθεῖν γίνεσθαι. πυλῶν γὰρ ἔξω προελθόντες τινὲς εἰς ἔρημίαν,
ἴν' ἐν τῷ καθαρῳτάτῳ καὶ ἡσυχάζοντι εὐζώνται, θέαν ἔκνομον
ἰδόντες, ζύλων ὕλην συγκομίζοντα, καὶ δυσανασχετήσαντες ἐμέλ-
λησαν μὲν αὐτὸν ἀνελεῖν, λογισμῷ δὲ τὸ παρακεκινημένον τῆς
ὀργῆς ἐπισχόντες, ἵνα μήτε ἰδιῶται πρὸ ἀρχόντων κολάζειν τινα δοκῶσι
καὶ ταῦτ' ἄκριτον, κἂν ἄλλως τὸ παρανόμημα ἢ ἐμφανές, μήτε τοῦ
περὶ τὴν ἡμέραν εὐαγοῦς μίασμα φόνου, κἂν δικαιοτάτος ἦ, προσάψηται,

συλλαβόντες ἄγουσιν αὐτὸν ἐπὶ τὸν ἄρχοντα, ὧ συνήδρευον μὲν οἱ
215 ἱερεῖς, παρειστήκει δὲ σύμπασα ἡ πληθὺς πρὸς ἀκρόασιν. ἕθνος γὰρ
 ἦν, ἀεὶ μὲν κατὰ τὸ παρῆικον, προηγουμένως δὲ ταῖς ἑβδομαῖς, ὡς
 ἐδήλωσα καὶ πρόσθεν, φιλοσοφεῖν, τοῦ μὲν ἡγεμόνος ὑφηγουμένου καὶ
 διδάσκοντος ἅ τε | χρῆ πράττειν καὶ λέγειν, τῶν δ' εἰς καλοκάγαθίαν
216 ἐπιδιδόντων καὶ βελτιουμένων τά τε ἦθη καὶ τὸν βίον. ἀφ' οὗ καὶ
 εἰσέτι νῦν φιλοσοφοῦσι ταῖς ἑβδομαῖς Ἰουδαῖοι τὴν πάτριον φιλοσοφίαν τὸν
 χρόνον ἐκείνον ἀναθέντες ἐπιστήμη καὶ θεωρίᾳ τῶν περὶ φύσιν· τὰ γὰρ
 κατὰ πόλεις προσευκτήρια τί ἕτερόν ἐστιν ἢ διδασκαλεῖα φρονήσεως
 καὶ ἀνδρείας καὶ σωφροσύνης καὶ δικαιοσύνης εὐσεβείας τε καὶ ὁσιότητος καὶ
 συμπάσης ἀρετῆς, ἣ κατανοεῖται καὶ κατορθοῦται τά τε ἀνθρώπεια καὶ
217 θεῖα; τότε μὲν οὖν εἰς εἰρκτὴν ὁ τηλικούτον ἀσέβημα δράσας
 ἀπάγεται. Μωυσῆς δὲ ἀπορῶν ὅ τι χρῆ παθεῖν τὸν ἀνθρώπον-
 ἦδει γὰρ ἄξια θανάτου διαπεπραγμένον, ἀλλὰ τίς ἂν γένοιτο τρόπος
 ἀρμόζων τῆς τιμωρίας; ἀφικνεῖται πρὸς τὸ ἀόρατον ἀοράτῳ ψυχῇ δικα-
 στήριον καὶ ἐπυθάνετο τοῦ καὶ πρὶν ἀκοῦσαι πάντ' ἐπισταμένου δικαστοῦ,
218 τί κέκρικεν. ὁ δ' ἀποφαίνεται τὴν γνῶσιν, ὅτι καὶ θνήσκειν ὀφείλει καὶ
 οὐχ ἑτέρως ἢ καταλευσθεῖς, ἐπειδὴ καὶ τούτῳ καθάπερ καὶ τῷ προ-
 τέρω μετέβαλεν ὁ νοῦς εἰς κωφὴν λίθον εἰργασμένῳ τελεώτατον παρα-
 νόμημα, ὧ σχεδὸν πάντα τᾶλλα ἐμφέρεται, ὅσα περὶ τοῦ σεβασμοῦ τῆς
219 ἑβδομῆς νενομοθέτηται. διὰ τί; ὅτι οὐχ αἱ βάναισι μόνον ἀλλὰ καὶ αἱ
 ἄλλαι τέχναι καὶ πραγματεῖαι καὶ μάλιστα αἱ περὶ πορισμὸν καὶ βίου ζήτησιν
 ἢ διὰ πυρός εἰσιν ἢ οὐκ ἄνευ τῶν διὰ πυρός· ὅθεν ἀπαγορεύει πολλάκις
 ἐν ταῖς ἑβδομαῖς πῦρ ἐναύειν ὡς ἀρχηγικώτατον αἴτιον καὶ πρεσβύτατον
 ἔργον, οὗ ἡσυχάσαντος ἐνενοήθη καὶ τὰ κατὰ μέρος ὡς εἰκὸς συνη-
220 συχάσειν. ὕλη δὲ ζύλα πυρός, ὡς τὸν ζυλιζόμενον ἀδελφὸν καὶ συγγενῆς
 ἀμάρτημα τῷ καίοντι δρᾶν, τὸ παρανόμημα διπλασιάζοντα, τῇ μὲν ὅτι
 προσταχθὲν ἡρεμεῖν συνεκόμιζε, τῇ δ' ὅτι καὶ τοιαῦτα συνεκόμιζεν, ἀ
 πυρός ἐστιν ὕλη, τῆς τῶν τεχνῶν ἀρχῆς.
221 Ἄμφω μὲν οὖν τὰ εἰρημένα τιμωρίας ἀσεβῶν περιέχει διὰ
 πείσεως καὶ ἀποκρίσεως βεβαιουμένας. ἕτερα δὲ δύο ἐστὶν οὐχὶ τῆς
 αὐτῆς ἀλλὰ διαφορούσης ἰδέας, ὧν τὸ μὲν περὶ κλήρου διαδοχῆς, τὸ δ'
 ὅσα τῷ δοκεῖν παρὰ καιρὸν | ἐπιτελουμένης ἱεουργίας, περὶ ἧς
222 λεκτέον πρότερον. τὴν ἀρχὴν τῆς ἑαρινῆς ἰσημερίας πρῶτον ἀναγράφει
 μῆνα Μωυσῆς ἐν ταῖς τῶν ἐνιαυτῶν περιόδοις ἀναθεῖς οὐχ ὥσπερ ἐνιοὶ
 χρόνῳ τὰ πρεσβεῖα μᾶλλον ἢ ταῖς τῆς φύσεως χάρισιν, ἃς ἀνέτειλεν ἀνθρώ-
 ποις· κατὰ γὰρ ταύτην τὰ μὲν σπαρτά, ἡ ἀναγκαῖα τροφή, τελειογονεῖται,
 ὁ δὲ τῶν δένδρων καρπὸς ἡβώντων ἄρτι γεννᾶται δευτέραν ἔχων τάξιν,
 ὅθεν καὶ ὀψίγονός ἐστιν· ἀεὶ γὰρ ἐν τῇ φύσει τὰ μὴ λίαν ἀναγκαῖα
223 τῶν σφόδρα ἀναγκαίων δευτέρα. σφόδρα μὲν οὖν ἀναγκαῖα πυροὶ τε
 καὶ κριθαὶ καὶ ὅσα ἄλλα εἶδη τροφῆς, ὧν ἄνευ ζῆν οὐκ ἐστιν· ἔλαιον
 δὲ καὶ οἶνος καὶ ἀκρόδρυα οὐχὶ τῶν ἀναγκαίων, ἐπεὶ καὶ δίχα τούτων

ἄχρι μακροτάτου γήρωσ παρατείνοντες εἰς πολυετίαν βιοῦσιν ἄνθρωποι.
224 τῷ δὴ μηνὶ τούτῳ περὶ τεσσαρεσκαίδεκάτην ἡμέραν, μέλλοντος τοῦ
 σεληνιακοῦ κύκλου γίνεσθαι πλησιφαοῦς, ἄγεται τὰ διαβατήρια, δημοφανῆς
 ἑορτῆ, τὸ Χαλδαῖ· στὶ λεγόμενον Πάσχα, ἐν ἧ οὐχ οἱ μὲν ἰδιῶται προς-
 ἀγουσι τῷ βωμῷ τὰ ἱερεῖα, θύουσι δ' οἱ ἱερεῖς, ἀλλὰ νόμου προστάζει
 σύμπαν τὸ ἔθνος ἱεραῖται, τῶν κατὰ μέρος ἐκάστου τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ
225 θυσίας ἀνάγοντός τε καὶ χειρουργούντος. ὁ μὲν οὖν ἄλλος ἅπας λεῶς
 ἐγεγήθει καὶ φαιδρὸς ἦν, ἐκάστου νομίζοντος ἱερωσύνη τιμηθῆναι.
 δεδακρυμένοι δ' ἕτεροι καὶ στένοντες διῆγον, οἰκείων αὐτοῖς ἑναγχος
 τετελευτηκότων, οὓς πενθοῦντες διπλῆ κατείχοντο λύπη, προσειληφότες
 τῇ διὰ τοὺς ἀποθανόντας συγγενεῖς καὶ τὴν ἐκ τοῦ στερηθῆναι τῆς
 περὶ τὴν ἱεουργίαν ἡδονῆς τε καὶ τιμῆς, οἷς οὐδὲ καθάρασθαι καὶ
 περιρράνασθαι κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐξεγένετο, μήπω τοῦ πένθους
226 ὑπερημέρου καὶ ἐκπροθέσμου γεγονότος. οὗτοι μετὰ τὴν πανήγυριν
 προσελθόντες τῷ ἄρχοντι συννοίας μεστοὶ καὶ κατηφείας τὰ συμβεβηκότα
 διηγήσαντο, τὴν ὑπόγυον τῶν συγγενῶν τελευτήν, τὸ πένθος ᾧ κατ'
 ἀναγκαῖον ἐχρήσαντο, τὸ μὴ δυνηθῆναι διὰ τοῦτο μετασχεῖν τῆς τῶν
227 διαβατηρίων θυσίας. εἴτ' ἐδέοντο μὴ ἔλαττον τῶν ἄλλων ἐνέγκασθαι
 μηδὲ τὸ ἐπὶ τοῖς ἀποθανούσιν οἰκείοις ἀτύχημα ἐν ἀδικήματος μέρει
 καταριθμηθῆναι τιμωρίαν ἐργασάμενον πρὸ | ἐλέου· νομίσαι γὰρ ἂν
 χείρονα παθεῖν τῶν ἀποθανόντων, εἴ γε τοῖς μὲν οὐδενός ἐστιν ἀντί-
 ληψις ἔτι τῶν ἀβουλήτων, οἱ δὲ ζῶντες δόξουσι τεθνάναι τὸν μετ'
228 αἰσθήσεως θάνατον. ταῦτ' ἀκούσας ἑώρα μὲν καὶ τὴν δικαιολογίαν
 οὐκ ἀπωδὸν καὶ τὴν τοῦ μὴ ἱεουργῆσαι πάλιν πρόφασιν ἀναγκαίαν καὶ
 τὸ συμπαθὲς ἀνακεκραμένον τούτοις, ἐπαμφοτερίζων δὲ τὴν γνώμην
 καὶ ὡσπερ ἐπὶ πλάστιγγος ἀντιρρέπων-τῇ μὲν γὰρ ἑταλάντευεν ὁ
 ἔλεος καὶ τὰ δίκαια, τῇ δ' ἀντέβριθεν ὁ νόμος τῆς τῶν διαβατηρίων
 θυσίας, ἐν ᾧ καὶ πρῶτος μὴν καὶ ἡμέρα τεσσαρεσκαίδεκάτη δεδή-
 λωται τῆς ἱεουργίας-, ἀρνήσεως καὶ συγκαταθέσεως μεταξὺ φορού-
 μενος ἱκετεύει τὸν θεὸν δικαστὴν γενέσθαι καὶ χρησμῷ τὴν κρίσιν ἀνα-
229 φῆναι. ὁ δ' ἐπακούσας θεσπίζει λόγιον οὐ περὶ ὧν ἐνετεύχθη
 μόνον ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν αὐθίς ποτε γενησομένων, εἰ ταῖς αὐταῖς
 χρήσαιντο συντυχίαις· ἐπιδαψιλευόμενος δὲ καὶ περὶ τῶν κατ'
 ἄλλας αἰτίας οὐ δυνηθέντων ἱεουργῆσαι μετὰ παντὸς τοῦ ἔθνους προς-
230 ἐπιθεσπίζει. τίνα οὖν ἐστι τὰ περὶ τούτων χρησθέντα λόγια, μηνυτέον.
 "συγγενικὸν" φησὶ "πένθος ἀναγκαῖα μὲν τοῖς ἀφ' αἵματος ἀνία,
231 γράφεται δ' οὐκ ἐν πλημμελείαις. ἕως μὲν οὖν ἐμπρόθεσμόν ἐστιν,
 ἕξω περιβόλων ἱερῶν ἐλαυνέσθω, οὓς ἀπὸ παντὸς ἀγνεύειν οὐχ ἔκουσιου
 μόνον ἀλλὰ καὶ τοῦ μὴ κατὰ γνώμην μιάσματος δεῖ· γενομένου δ'
 ἐκπροθέσμου, μὴ στερέσθωσαν ἰσομοιρίας τῆς ἐν ταῖς ἱεουργίαις, ἵνα
 μὴ προσθήκη τετελευτηκότων οἱ ζῶντες ὧσιν· ἴτωσαν δὲ ἅτε δεῦτεροι
 δευτέρῳ μηνί, πάλιν τεσσαρεσκαίδεκάτη ἡμέρα, καὶ θυέτωσαν κατὰ τὰ

αὐτὰ τοῖς προτέροις καὶ τῷ θύματι χρήσθωσαν ὡς ἐκεῖνοι νόμῳ καὶ
232 τρόπῳ τῷ παραπλησίῳ. τὰ δ' αὐτὰ ἐπιτετράφθω καὶ τοῖς μὴ διὰ
 πένθος ἀλλὰ μακρᾶς χάριν ἀποδημίας κωλυομένοις ἅμα τῷ παντὶ
 ἔθνει συνιερουργεῖν· οὐ γὰρ οἱ ξενιτεύοντες ἢ ἐτέρωθι οἰκοῦντες ἀδικοῦσιν,
 ὡς στέρεσθαι τῆς ἴσης τιμῆς, καὶ ταῦτα μὴ χωρούσης διὰ πολυανθρωπίας
 τὸ ἔθνος μιᾶς χώρας, ἀλλ' ἀποικίας πανταχόσε διαπεμψαμένης."
233 Τοσαῦτα διειλεγμένους περὶ τῶν ὑστερησάντων μὲν ἅμα τῷ
 πλήθει θῦσαι τὰ διαβατήρια κατὰ συντυχίας ἀβουλήτους, ἐκπλῆσαι δ'
 εἰ καὶ ὁψὲ ἀλλ' οὖν ἀναγκαίως τὸ ἐλλειφθὲν σπουδασάντων, ἐπὶ τελευ-
 ταῖον μέτειμι διάταγμα τὸ περὶ τῆς τῶν κλήρων διαδοχῆς, ὅπερ ὁμοίως
234 μικτὸν ἦν ἐκ πεύσεως καὶ ἀποκρίσεως λαβὸν τὴν σύστασιν. ἦν τις
 ὄνομα Σαλπαάδ, ἀνὴρ δόκιμος καὶ φυλῆς οὐκ ἀσήμε· τούτῳ πέντε μὲν
 γίνονται θυγατέρες, υἱὸς | δὲ οὐδεὶς· αἱ μετὰ τὴν τελευταίαν τοῦ πατρὸς
 στέρησιν τῆς πατρῴας λήξεως ὑποτοπήσασαι διὰ τὸ τὰς κληρουχίας
 ἄρρεσι δίδοσθαι προσίασι τῷ ἡγεμόνι μετὰ τῆς ἀρμοττοῦσης κόραις
 αἰδοῦς, οὐ θηρώμεναι πλοῦτον, ἀλλὰ τοῦνομα καὶ ἀξίωμα γλιχόμεναι
235 διασῶσαι τοῦ πατρὸς καὶ φασιν· "ὁ μὲν πατὴρ ἡμῶν ἐτελεύτησεν,
 ἐτελεύτησε δ' ἐν οὐδεμιᾷ στάσει γενόμενος, ἐφ' ὧν συνέβη διαφθαρῆναι
 μυρίους, ἀλλ' ἐζήλωσε βίον ἀπράγμονα καὶ ἰδιώτην, εἰ μὴ ἄρα ἐν
 ἀμαρτίᾳ θετέον τὸ γενεᾶς ἄρρενος ἀμοιρῆσαι. πάρεσμεν δ' ἡμεῖς ὅσα
 μὲν τῷ δοκεῖν ὀρφαναί, τὸ δ' ἀληθὲς σοὶ χρησόμεναι πατρί· τοῦ γὰρ
236 γεννήσαντος ὁ νόμιμος ἄρχων οἰκειότερος ὑπηκόοις." ὁ δὲ θαυμάσας
 τὴν φρόνησιν τῶν παρθένων καὶ τὴν πρὸς τὸν γεινάμενον εὖνοιαν
 ἐπέσχευεν ὑφ' ἐτέρας ἐλκόμενος φαντασίας, καθ' ἣν τὰς κληρουχίας
 ἄνδρες ὄφειλον διανέμεσθαι γέρας ληψόμενοι στρατείας καὶ πολέμων
 οὓς διήθλησαν, γυναικὶ δ' ἡ φύσις ἀσυλίαν τῶν τοιούτων ἀγωνισμάτων
 παρέχουσα δηλονότι καὶ τῶν ἐπ' αὐτοῖς τιθεμένων ἄθλων οὐ μετα-
237 δίδωσιν. ὅθεν εἰκότως τῆς διανοίας ἀμφικλινῶς ἐχούσης καὶ ἀντισπω-
 μένης, ἀναφέρει τῷ θεῷ τὴν διαπόρησιν, ὃν ἤδει μόνον ἀψευδέσι καὶ
 ἀπλανεστάτοις κριτηρίοις τὰς κατὰ μικρὸν διαφορὰς διαστέλλοντα πρὸς
238 ἐπίδειξιν ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης. ὁ δὲ ποιητὴς τῶν ὄλων, ὁ τοῦ
 κόσμου πατὴρ, γῆν καὶ οὐρανὸν ὕδωρ τε καὶ ἀέρα καὶ ὅσα ἐκ τούτων
 ἐκάστου συνέχων καὶ διακρατῶν, ὁ θεῶν καὶ ἀνθρώπων ἡγεμῶν, οὐκ
 ἀπηξίωσε χρηματίσαι κόραις ὀρφαναῖς· χρηματίσας δὲ καὶ πλέον τι
 παρέσχευεν ἢ κατὰ δικαστὴν ὁ εὐμενὴς καὶ ἴλεως, ὁ πάντα διὰ πάντων
 πεπληρωκὸς τῆς εὐεργετίδος ἑαυτοῦ δυνάμεως· ἐπαινον γὰρ διεξῆλθε
239 τῶν παρθένων. ὧ δέσποτα, πῶς ἂν σέ τις ὑμνήσειε, ποίῳ στόματι,
 τίνι γλώττῃ, ποίᾳ φωνῆς ὀργανοποιία, ποίῳ ψυχῆς ἡγεμονικῷ; οἱ γὰρ
 ἀστέρες εἰς γενόμενοι χορὸς ἄσσονται τι μέλος ἐπάξιον; ὁ δ' οὐρανὸς
 ὅλος εἰς φωνὴν ἀναλυθεὶς δυνήσεται τι τῶν σῶν ἀρετῶν διηγῆσασθαι
240 μέρος; "ὀρθῶ"ς φησὶν "ἐλάλησαν αἱ θυγατέρες Σαλπαάδ." τοῦθ'
 ἡλίκον ἐστὶν ἐγκώμιον θεοῦ μαρτυροῦντος, τίς οὐκ οἶδε; πάριτε νῦν, οἱ

ἀλαζόνες, οἱ μέγα πνέοντες ἐπὶ ταῖς εὐπραγίαις, οἱ τοὺς αὐχένας πλέον
 τῆς φύσεως ἐπαίροντες καὶ τὰς ὀφρῦς ἀνεσπακότες, παρ' οἷς χηρεία
 μὲν γυναικῶν γέλως, [κα]ὶ οἰκτρὸν κακόν, ἐρημία δὲ παίδων ὀρφανῶν,
241 | οἰκτρότερον τοῦ προτέρου, χλευάζεται· καὶ κατιδόντες ὅτι οὕτω ταπεινοὶ
 καὶ ἀτυχεῖς εἶναι δοκοῦντες οὐκ ἐν ἐξουθενημένοις καὶ ἀφανέσι τάττονται
 παρὰ τῷ θεῷ, οὗ τῆς ἀρχῆς τὸ ἀτιμότατον μέρος εἰσὶν αἱ πανταχοῦ
 τῆς οἰκουμένης βασιλείαι, διότι καὶ ὁ τῆς γῆς ἅπας ἐν κύκλῳ περίβολος
242 ἔσχατια τῶν ἔργων ἐστὶν αὐτοῦ, δέξασθε νοθεσίαν ἀναγκαίαν. ἐπαινέσας
 δ' ὅμως τὴν ἔντευξιν τῶν παρθένων οὔτε ταύτας ἀγεράστους κατέλιπεν
 οὔτ' εἰς τὴν ἴσην τιμὴν τοῖς ἀγωνισταῖς ἀνδράσι περιήγαγεν, ἀλλὰ τοῖς
 μὲν ὡς ἄθλα οἰκεία ἀπένειμε τὰς κληρουχίας ἀνθ' ὧν ἠνδραγαθίσαντο,
 τὰς δὲ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας, οὐ γέρωσ, ἠξίωσεν· ὁ ἑναργέστατα
 παρίστησι διὰ τῶν ὀνομάτων "δόμ"α λέγων καὶ "δώσει"ς (Num. 27, 7),
 ἀλλ' οὐκ "ἀπόδομ"α οὐδ' "ἀποδώσει"ς· ταῦτα μὲν γὰρ ἴδια τῶν
243 λαμβανόντων, ἐκεῖνα δὲ τῶν χαριζομένων. θεσπίσας δὲ περὶ ὧν
 ἐνετύγχανον αἱ ὀρφαναὶ παρθένοι καὶ καθολικώτερον τίθησι νόμον περὶ
 κλήρων διαδοχῆς, πρώτους μὲν υἱοὺς ἐπὶ μετουσίαν καλῶν τῶν
 πατρῶν, εἰ δὲ μὴ εἶεν υἱοί, δευτέρας θυγατέρας, αἷς φησι δεῖν περι-
 τιθέναι τὸν κλῆρον ὡσανεὶ κόσμον ἔξωθεν, ἀλλ' οὐχ ὡς ἴδιον καὶ
 συγγενὲς κτῆμα· τὸ γὰρ περιτιθέμενον οὐδεμίαν οἰκείωσιν ἔχει πρὸς τὸ
244 διακοσμούμενον, ἀρμονίας καὶ ἐνώσεως ἀλλοτριούμενον. μετὰ δὲ θυγα-
 τέρας τρίτους ἀδελφοὺς καλεῖ, τετάρτην δὲ θείους πρὸς πατρός ἀπονέμει
 τάξιν, αἰνιττόμενος ὅτι καὶ πατέρες γένοιντ' ἂν υἱῶν κληρονόμοι· πάνυ
 γὰρ εὐήθες ὑπολαβεῖν, ὅτι πατρός ἀδελφῶν νέμων κλῆρον ἀδελφιδοῦ διὰ
 τὴν πρὸς πατέρα συγγένειαν αὐτὸν ἀφείλετο τὸν πατέρα τῆς διαδοχῆς.
245 ἀλλ' ἐπειδὴ νόμος φύσεώς ἐστι κληρονομεῖσθαι γονεῖς ὑπὸ παίδων ἀλλὰ
 μὴ τούτους κληρονομεῖν, τὸ μὲν ἀπευκτὸν καὶ παλίμφημον ἠσύχασεν,
 ἵνα μὴ πατὴρ καὶ μήτηρ προσοδεύεσθαι δοκῶσι τὰ ἐπ' ὠκυμόροις τέκνοις
 ἀπαρηγόρητα πένθη, πλαγίως δ' αὐτοὺς ἐκάλεσε τοῖς θείοις ἐφιεῖς, ἵν'
 ἀμφοτέρων στοχάσῃται καὶ τοῦ πρόποντος καὶ τοῦ μὴ τὴν οὐσίαν ἀλλο-
 τριωθῆναι. μετὰ δὲ θείους πέμπτη τάξις ἐστὶν οἱ ἔγγιστα γένους, ὧν
 αἰεὶ τοῖς πρώτοις δίδωσι τοὺς κλήρους.
246 Ταῦτ' ἀναγκαίως διεξεληλυθὼς περὶ τῶν μικτῆν ἐχόντων
 κληρουχίαν χρησμῶν, ἐξῆς δηλώσω | τὰ κατ' ἐνθουσιασμόν τοῦ προ-
 φήτου θεσπισθέντα λόγια· τοῦτο γὰρ ὑπεσχόμην δείξειν. ἀρχὴ τοίνυν
 ἐστὶν αὐτῷ τῆς θεοφορήτου κατοκωχῆς, ἥτις καὶ τῷ ἔθνει γέγονεν
 εὐπραγίας ἀρχὴ στείλαμένῳ τὴν ἀπ' Αἰγύπτου πρὸς τὰς κατὰ Συρίαν
247 πόλεις ἀποικίαν μυριάσι πολλαῖς. ἄνδρες γὰρ ὁμοῦ καὶ γυναῖκες ἀτριβῆ
 καὶ μακρὰν ἐρήμην ἅπασαν ἀνύσαντες ἐπὶ θάλατταν ἀφικνοῦνται τὴν
 Ἐρυθρὰν προσαγορευομένην· εἴθ' ὡς εἰκὸς ἐν ἀμηχάνοις ἦσαν οὔτε
 περαιούσθαι δυνάμενοι διὰ σκαφῶν ἀπορίαν οὔτ' ἐπιστρέφειν τὴν
248 αὐτὴν ὁδὸν ἀσφαλὲς ἠγούμενοι. διακειμένοις δ' οὕτως μεῖζον ἐπιρράττει

κακόν· ὁ γὰρ τῶν Αἰγυπτίων βασιλεὺς δύναντιν παραλαβὼν οὐκ εὐκατα-
φρόνητον, ἰππότην καὶ πεζὸν στρατόν, ἐπεξέθει διώκων καὶ σπεύδων
καταλαβεῖν, ἵνα τίσηται τῆς ἐξόδου, ἣν θεσφάτοις ἀριδῆλοις ἐπέτρεψε
ποιήσασθαι. ἀλλ' ὡς ἔοικεν ἀβέβαιος ἢ μοχθηρῶν ἀνθρώπων διάθεσις
ὡς ἐπὶ πλάστιγγος μικρᾶς ἕνεκα προφάσεως ῥέπουσα πρὸς τάναντία.
249 μέσοι δὴ ληφθέντες ἐχθρῶν καὶ θαλάττης ἀπέγνωσαν τὴν ἰδίαν σωτηρίαν,
οἱ μὲν εὐκτὸν ἀγαθὸν ἠγούμενοι τὸν οἴκτιστον ὄλεθρον, οἱ δ' ἄμεινον
εἶναι νομίζοντες ὑπὸ τῶν τῆς φύσεως ἀπολέσθαι μερῶν ἢ γέλως ἐχθροῖς
γενέσθαι ῥίπτειν ἑαυτοὺς εἰς θάλασσαν διεννοοῦντο καὶ τινα τῶν βάρους
ἐχόντων ἐπαχθισάμενοι παρὰ ταῖς ἡ· ὅσιν ἐφήδρευον, ἵν', ὅποταν
θεάσωνται τοὺς πολεμίους ἐγγὺς ὄντας, καθαλλόμενοι ῥᾶον εἰς βυθὸν
250 ἐνεχθῶσιν. ἀλλὰ γὰρ οἱ μὲν πρὸς τὸ ἄπορον τῆς ἀνάγκης διεπτόητον
δυσθανατοῦντες· ὁ δὲ προφήτης, ὑπ' ἐκπλήξεως ὄρων σεσαγηνευ-
μένον ὥσπερ βόλον ἰχθύων τὸ σύμπαν ἔθνος, οὐκέτ' ὢν ἐν ἑαυτῷ
251 θεοφορεῖται καὶ θεοσπίζει τάδε· "τὸ μὲν δέος ἀναγκαῖον, φόβος ἐγγὺς
καὶ μέγας ὁ κίνδυνος· ἐξ ἑναντίας ἀχανές ἐστι πέλαγος, ὑπόδρομος εἰς
καταφυγὴν οὐδεὶς, ἀπορία πλοίων, κατόπιν ἑφεδροὶ φάλαγγες ἐχθρῶν,
αἱ στείχουσιν ἀπνευστὶ διώκουσαι. ποῖ τις τράπηται, ποῖ τις ἐκνεύσῃ;
πάντα πανταχόθεν ἐξαπιναίως ἐπέθετο, γῆ, θάλαττα, ἄνθρωποι, στοιχεῖα
252 φύσεως. ἀλλὰ θαρρεῖτε, μὴ ἀποκάμητε, στήτε ταῖς διανοίαις μὴ
κραδαινόμενοι, προσδοκᾶτε τὴν ἀήττητον ἐκ θεοῦ βοήθειαν· αὐτεπάγγελτος
ἦδη παρέσται, μὴ ὀρωμένη προαγωνεῖται· πεπείρασθε αὐτῆς ἦδη
πολλάκις ἀμυνομένης ἀφανῶς· βλέπω μέλλουσαν κονίεσθαι, βρόχους τοῖς
αὐχέσι περιβάλλουσαν τῶν ἀντιπάλων· ἔλκει κατὰ τῆς θαλάττης·
μολύβδου τρόπον εἰς βυθὸν χωροῦσιν. ὑμεῖς μὲν ἔτι ζώντων αἰσθάν-
νεσθε, τεθνεώτων δ' ἐγὼ φαντασίαν λαμβάνω· τήμερον δὲ καὶ ὑμεῖς
253 νεκροὺς αὐτοὺς θεάσεσθε." | καὶ ὁ μὲν ταῦτ' ἀπεφθέγγετο μείζονα ὄντα
πάσης ἐλπίδος, οἱ δ' ἐπειρῶντο ἔργοις τῆς περὶ τὸ λόγιον ἀληθείας· ἀπέ-
βαινε γὰρ τὰ χρησθέντα θείαις δυνάμεσι μύθων ἀπιστότερα· ῥῆξις
θαλάττης, ἀναχώρησις ἑκατέρου τμήματος, πῆξις τῶν κατὰ τὸ ῥαγὲν
μέρος διὰ παντὸς τοῦ βάθους κυμάτων, ἵν' ἀντὶ τειχῶν ἢ κραται-
στάτων, εὐθυτενῆς ἀνατομῆ τῆς μεγαλουργηθείσης ὁδοῦ, ἢ τῶν κρυ-
254 σταλλωθέντων μεθόριος ἦν, ὁδοιπορία τοῦ ἔθνους ἀκινδύνως πεζεύ-
οντος διὰ θαλάττης ὡς ἐπὶ ξηρᾶς ἀτραποῦ καὶ λιθώδους ἐδάφους
-ἐκραυρώθη γὰρ ἡ ψάμμος καὶ ἡ σπορὰς αὐτῆς οὐσία συμφῶσα
ἠνώθη-, ἐχθρῶν ἀπνευστὶ διωκόντων ἐφόρμησις σπευδόντων ἐπ'
οἰκῆιον ὄλεθρον, νεφέλης ὀπισθοφυλακούσης ἠνιόχησις, ἐν ἣ θεία τις
ὄψις πυρὸς αὐγὴν ἀπαστράπτουσα ἦν, πελαγῶν ἀ τέως ἀνακοπέντα
διειστήκει παλῖρροια, τοῦ διακοπέντος καὶ ἀναξηρανθέντος μέρους
255 αἰφνίδιος θαλάττωσις, πολεμίων φθορά, οὗς τὰ τε κρυσταλλωθέντα τείχη
καὶ ἀνατραπέντα κατεύνασε καὶ αἱ πλήμμυραι τοῦ πελάγους ὥσπερ εἰς
φάραγγα τὴν ὁδὸν ἐπενεχθεῖσαι κατέκλυσαν, ἐπίδειξις τῆς φθορᾶς διὰ

τῶν ἐπαναπλευσάντων σωμάτων, ἃ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ πελάγους κατε-
στόρεσε, καὶ σφοδρὰ κυμάτωσις, ὑφ' ἧς ἅπαντες οἱ νεκροὶ σωρηδὸν
ἀπεβράσθησαν εἰς τοὺς ἀντιπέραν ἀγιαλοὺς, ἀναγκαῖα θεὰ γενησόμενοι
τοῖς διασωθεῖσιν, οἷς ἐξεγένετο μὴ μόνον τοὺς κινδύνους διαφυγεῖν ἀλλὰ
καὶ ἐπιδεῖν τοὺς ἐχθροὺς οὐκ ἀνθρωπίναις ἀλλὰ θεαῖς δυνάμεσι παντὸς
256 λόγου μεῖζον κολασθέντας. διόπερ εἰκότως εὐχαρίστοις ὕμνοις γεραίρει
τὸν εὐεργέτην· εἰς γὰρ δύο χοροὺς διανείμας τὸ ἔθνος, τὸν μὲν ἀνδρῶν,
τὸν δὲ γυναικῶν, ἐξάρχει μὲν αὐτὸς τοῖς ἀνδράσιν, ἕξαρχον δὲ καὶ
τῶν γυναικῶν καθίστησι τὴν ἀδελφήν, ἵν' ἄδωσιν ὕμνους εἰς τὸν
πατέρα καὶ ποιητὴν ἀντιφθόγοις ἀρμονίαις συνηχοῦντες, διὰ τε κράσεως
ἡθῶν καὶ μέλους, τῶν μὲν ἐπὶ τὴν αὐτὴν σπευδόντων ἀμοιβήν, τοῦ
δὲ συνισταμένου κατὰ τὴν βαρύτητος πρὸς ὀξύτητα συμφωνίαν· φθόγοι
γὰρ οἱ μὲν ἀνδρῶν βαρεῖς, ὀξεῖς δ' οἱ γυναικῶν, ἐξ ὧν, ὅταν ἡ κρᾶσις
257 γένηται σύμμετρος, ἡδιστον καὶ παναρμόνιον ἀποτελεῖται μέλος. τὰς δὲ
τοσαύτας μυριάδας ἐπεισεν ὁμογνωμονῆσαι καὶ τὸν αὐτὸν ὕμνον ἐν
ταύτῳ συνάδειν τὰ τεράστια ἐκεῖνα μεγαλοουργήματα, περὶ ὧν
ὀλίγῳ πρότερον διεξῆλθον· ἐφ' οἷς ὁ προφήτης γεγηθῶς, ὄρων καὶ
τὴν τοῦ ἔθνους περιχάρειαν, οὐδ' αὐτὸς ἔτι χωρῶν τὴν ἡδονήν, κατήρχε
τῆς ὤδης· οἱ δ' ἀκούοντες εἰς δύο χοροὺς ἀλισθέντες τὰ λεχθέντα
συνῆδον.

258 | Τοῦτ' ἐστὶ τῆς κατ' ἐνθουσιασμὸν προφητείας Μωυσέως
ἀρχὴ καὶ προοίμιον. ἐξῆς δὲ θεσπίζει περὶ τοῦ πρώτου καὶ ἀναγκαιο-
τάτου, τροφῆς, ἦν γῆ μὲν οὐκ ἦνεγκε-καὶ γὰρ ἦν στείρα καὶ
ἄγονος-, ὥμβρησε δ' οὐρανὸς οὐχ ἅπαξ ἀλλ' ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν
ἐκάστης ἡμέρας πρὸ τῆς ἕω καρπὸν αἰθέριον ἐν δρόσῳ κέγχρω παρα-
259 πλήσιον. ὃν ἰδὼν Μωυσῆς συγκομίζειν κελεύει καὶ ἐπιθειάσας φησί·
"πιστεύειν δεῖ τῷ θεῷ πεπειραμένους αὐτοῦ τῶν εὐεργεσιῶν ἐν μεῖζοσιν
ἐλπίδος πράγμασιν· ἀθησαύριστα, ἀταμίευτα τὰ τῆς τροφῆς ἔστω·
260 μηδεὶς ἄχρι πρῶτῆς ὑπολειπέσθω μηδὲν αὐτῆς μέρος." τοῦτ' ἀκού-
σαντες ἔνιοι τῶν πρὸς εὐσέβειαν ἀνερματίστων, ὑπολαβόντες ἴσως οὐ
χρησμοὺς ἀλλὰ παραίνεσιν ἄρχοντος εἶναι τὰ λεγόμενα, λείπουσιν εἰς
τὴν ὑστεραίαν· τὸ δὲ σηπόμενον τὸν κύκλον τοῦ στρατοπέδου δυσοδμίας
πληροῖ τὸ πρῶτον, εἴτ' εἰς σκώληκας, ὧν ἡ γένεσις ἐκ φθορᾶς ἐστὶ,
261 μετέβαλεν. ἅπερ ἰδὼν Μωυσῆς εἰκότως ἐπὶ τοῖς ἀπειθέσι πικραίνεται·
πῶς γὰρ οὐκ ἔμελλεν, εἰ τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα θεασάμενοι, πρὸς μὲν
τὰς πιθανὰς καὶ εὐλόγους φαντασίας ἀδύνατα πραχθῆναι, τελειωθέντα
δὲ εὐμαρῶς ἐπιπροσύναις θεαῖς, οὐκ ἐνδοιάζουσι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπι-
262 στοῦσιν οἱ δυσμαθέστατοι πάντων; ἀλλ' ὅ γε πατήρ δυσὶν ἐναργεστάταις
ἀποδείξει τὸ λόγιον τοῦ προφήτου διασυνέστησεν, ὧν τὴν μὲν ἑτέραν
εὐθύς ἀπεδείξατο φθορᾶ τοῦ ὑπολειφθέντος καὶ δυσωδία καὶ τῆ πρὸς
σκώληκας, τὸ φαυλότατον ζῶον, μεταβολῆ, τὴν δ' ἑτέραν ὑστερον· αἰ
γὰρ τὸ πλεονάζον τοῦ συγκομισθέντος ὑπὸ τῆς πληθύος ταῖς ἡλιακαῖς

263 ἀκτῖσι διελύετο καὶ τηκόμενον ἔξανηλοῦτο. δεύτερον οὐκ εἰς μακρὰν ἐπιθειάσας ἀποφθέγγεται λόγιον τὸ περὶ τῆς ἱερᾶς ἑβδόμης. ἔχουσιν γὰρ αὐτὴν ἐν τῇ φύσει προνομίαν, οὐκ ἀφ' οὗ μόνον ἐδημιουργήθη ὁ κόσμος, ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς οὐρανοῦ καὶ παντὸς αἰσθητοῦ γενέσεως, ἠγνόησαν ἄνθρωποι, τάχα που διὰ τὰς ἐν ὕδασι καὶ πυρὶ γενομένας συνεχεῖς καὶ ἐπαλλήλους φθορὰς οὐ δυνηθέντων παρὰ τῶν πρότερον διαδέξασθαι μνήμην τῶν ἔπειτα τῆς κατὰ τὸν ἐν χρόνους εἰρμὸν ἀκολουθίας καὶ τάξεως· ὅπερ ἀδηλούμενον ἐπιθειάσας ἀνέφηνε

264 λογίῳ μαρτυρηθέντι διὰ σημείου τινὸς ἐναργοῦς. τὸ δὲ σημεῖον τοιοῦτον ἦν· ἐλάττων μὲν ἀπ' ἀέρος ἐγένετο ἡ φορὰ ταῖς προτέραις ἡμέραις τῆς τροφῆς, τότε δ' αὖ διπλασίῳ· καὶ ταῖς μὲν προτέραις εἴ τι κατελείφθη, λειβόμενον ἐτήκετο μέχρι τοῦ παντελῶς εἰς νοτίδα μεταβαλὼν ἀναλωθῆναι, τότε δ' οὐδεμίαν ἐνδεχόμενον τροπὴν ἐν ὁμοίῳ διέμενε· ἐφ' οἷς ἀγγελολομένοις ἅμα καὶ ὀρωμένοις καταπλαγεῖς Μωυσῆς οὐκ

265 ἔστοχάσατο μᾶλλον ἢ θεοφορηθεὶς ἐθέσπισε τὴν ἑβδόμην. | ἔω λέγειν, ὅτι καὶ αἱ τοιαῦται εἰκασίαι συγγενεῖς προφητείας εἰσὶν· ὁ γὰρ νοῦς οὐκ ἂν οὕτως εὐσκόπως εὐθυβόλησεν, εἰ μὴ καὶ θεῖον ἦν πνεῦμα τὸ

266 ποδηγετοῦν πρὸς αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν. τὸ δὲ τεράστιον οὐ μόνον ἐκ τοῦ διπλασιασθῆναι τὴν τροφήν ἐδηλοῦτο οὐδ' ἐκ τοῦ διαμεῖναι σῶον παρὰ τὸ καθεστῶς ἔθος, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀμφοτέρωτα ταῦτα συμβῆναι κατὰ τὴν ἕκτην ἡμέραν, ἀφ' ἧς ἤρξατο ἀπ' ἀέρος ἡ τροφή χορηγεῖσθαι, μεθ' ἣν ὁ ἱερώτατος τῆς ἑβδόμης ἀριθμὸς ἔμελλεν ἀνατέλλειν, ὥστε λογιζόμενος ἂν τις εὖροι κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως τὴν οὐράνιον δοθεῖσαν τροφήν· ἤρξατο γὰρ καὶ τὸν κόσμον ἐξάδος τῇ

267 πρώτῃ δημιουργεῖν καὶ τὴν λεχθεῖσαν ὑεὶν τροφήν. ἡ δ' εἰκὼν ὁμοιότητι καθάπερ γὰρ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι τὸ τελειότατον ἔργον, τὸν κόσμον, ἀνέφηνε, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ εὐθηνίαν ἐν ἐρήμῳ μεταβαλὼν τὰ στοιχεῖα πρὸς τὸ κατεπεῖγον τῆς χρείας, ἵν' ἀντὶ γῆς ὁ ἀήρ σιτία τροφήν ἄπονον φέρῃ καὶ ἀταλαίπωρον οἷς ἀναχώρησις οὐκ ἦν

268 εὐτρεπίζεσθαι κατὰ σχολὴν τὰπιτήδεια. μετὰ ταῦτα τρίτον ἀναφθέγγεται χρησμὸν τερατωδέστατον, δηλῶν ὅτι τῇ ἑβδόμῃ τὴν εἰωθυῖαν ὁ ἀήρ οὐ παρέξει τροφήν καὶ οὐδὲν ἐπὶ γῆν ἀλλ' οὐδὲ τὸ βραχύτατον ὡς ἔθος

269 ἐνεχθήσεται. τοῦτ' ἀπέβαινε ἐργοῖς· τῇ μὲν γὰρ προτεραίᾳ ταῦτα θεσπίζει, τινὲς δὲ τῶν ἀβεβαίων τὸ ἦθος ὠρμησαν ἐπὶ τὴν συγκομιδὴν καὶ σφαλέντες τῆς ἐλπίδος ἐπανήσαν ἄπρακτοι, κακίζοντες μὲν ἑαυτοὺς τῆς ἀπιστίας, ἀληθόμαντιν δὲ καὶ θεοφράδμονα καὶ μόνον προορατικὸν τῶν ἀδήλων ἀνακαλοῦντες τὸν προφήτην.

270 Τοιαῦτα μὲν ἐστίν, ἃ περὶ τῆς οὐρανοῦ τροφῆς κατεχόμενος ἐθέσπισεν. ἕτερα δ' ἐξῆς ἀναγκαῖα, καίτοι δόξαντα ἂν παραινέσειν εἰκέναι μᾶλλον ἢ χρησμοῖς, ὧν ἐστὶ καὶ τὸ χρησθὲν κατὰ τὴν μεγίστην τῶν πατρίων ἐκδιαίτησιν, περὶ ἧς καὶ πρόσθεν εἶπον, ἠνίκα τεκτηνάμενοι ταῦρον χρυσοῦν, Αἰγυπτιακοῦ μίμημα τύφου, χοροῦς

ἴστασαν καὶ βωμοὺς κατεσκευάζον καὶ θυσίας ἀνήγον ἐκλαθόμενοι τοῦ
 πρὸς ἀλήθειαν θεοῦ καὶ τὴν προγονικὴν εὐγένειαν, ἢ δι' εὐσεβείας καὶ
 271 ὀσιότητος ἠϋξήθη, καθαιρούντες. ἐφ' οἷς Μωυσῆς περιπαθήσας, εἰ
 πρῶτον μὲν ὁ λαὸς πᾶς ἐξαίφνης γεγένηται τυφλὸς ὁ ἄχρι πρὸ μικροῦ
 πάντων ἐθνῶν ὄξυωπέστατος, ἔπειτα δὲ εἰ πλάσμα | μύθου κατεψευσ-
 μένον ἴσχυσε τοσαύτην ἀλύγην σβέσαι τῆς ἀληθείας, ἦν οὐθ' ἥλιος
 ἐκλιπὼν οὐθ' ὁ σύμπας χορὸς τῶν ἀστέρων ἐπισκιάσει-περιλάμπεται
 γὰρ ἰδίῳ φέγγει νοητῷ καὶ ἀσωμάτῳ, πρὸς δὲ παραβαλλόμενον τὸ
 272 αἰσθητὸν νύξ ἂν πρὸς ἡμέραν εἶναι νομισθείη-, δι' ἣν αἰτίαν οὐκέτι
 μένων ὁ αὐτὸς ἐξαλλάττεται τό τε εἶδος καὶ τὴν διάνοιαν καὶ ἐπιθειάσας
 φησί· "τίς ἐστὶν ὁ μὴ τῷ πλάνῳ συνενεχθεὶς μηδὲ τὸ κύρος ἐπιφημίσας
 273 τοῖς ἀκύροις; πᾶς ὁ τοιοῦτος ἐμοὶ προσίτ'ω. μιᾶς δὲ φυλῆς προσελ-
 θούσης οὐχ ἦττον ταῖς διανοίαις ἢ τοῖς σώμασιν, οἱ πάλαι μὲν ἐφόνων
 κατὰ τῶν ἀθέων καὶ ἀνοσιουργῶν, ἡγεμόνα δ' ἐζήτουν καὶ στρατάρχην
 ἀνευρεῖν, ὃς ἐνδίκως ὑψηγήσεται καιρὸν καὶ τρόπον τῆς ἀμύνης, -
 οὐδ' ὀργῶντας εὐρών καὶ γέμοντας εὐτολμίας καὶ παραστήματος, ἔτι
 μᾶλλον ἢ πρότερον θεοφορηθεὶς, "ξίφος ἕκαστος ὑμῶν ἀναλαβῶν"
 φησὶν "ἄττέτω διὰ παντὸς τοῦ στρατοπέδου καὶ κτεινέτω μὴ μόνον ἄλλο-
 τρίους ἀλλὰ καὶ φίλων καὶ συγγενῶν τοὺς οἰκειοτάτους ἐπιστροφάδην,
 εὐαγέστατον κρίνων τὸ ἔργον ὑπὲρ ἀληθείας καὶ θεοῦ τιμῆς, ὧν ὑπερ-
 274 μαχεῖν καὶ προαγωνίζεσθαι κουφότατος πόνος." οἱ δ' αὐτοβοεῖ
 τρισχιλίους κτεινάντες τοὺς ἀρχηγέτας μάλιστα τῆς ἀσεβείας γενομένους
 οὐκ ἀπελογήσαντο μόνον περὶ τοῦ μὴ συνεφάψασθαι τοῦ τολμήματος,
 ἀλλὰ καὶ ἐν ἀριστέων τοῖς γενναιοτάτοις ἐνεγράφησαν καὶ γέρως ἠξιώθησαν
 οἰκειοτάτου ταῖς πράξεσιν, ἱερωσύνης· ἔδει γὰρ θεραπευτὰς ὀσιότητος
 γενέσθαι τοὺς ὑπὲρ αὐτῆς ἀνδραγαθισαμένους καὶ προπολεμήσαντας.
 275 Ἐχω δὲ τι μνηῦσαι σημειωδέστερον λόγιον, περὶ οὗ καὶ
 πάλαι διεξῆλθον, ὅτε τὰ τῆς ἀρχιερωσύνης ἐπήειν τοῦ προφήτου, ὅπερ
 αὐτὸς πάλιν κατασχεθεὶς ἀνεφθέγγατο, τελειωθὲν οὐ μακροῖς χρόνοις
 276 ὕστερον, ἀλλ' εὐθύς ὅτ' ἐχρησμηδεῖτο. τῶν περὶ τὸν νεῶν λειτουργῶν
 δύο τάξεις εἰσὶν, ἡ μὲν κρείσσων ἱερέων, ἡ δ' ἐλάττων νεωκόρων·
 ἦσαν δὲ κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον τρεῖς μὲν ἱερεῖς, νεωκόρων δὲ πολλὰ
 277 χιλιάδες. οὗτοι φυσηθέντες ἐπὶ τῇ τοῦ οἰκείου πλήθους περιουσίᾳ τῆς
 τῶν ἱερέων κατεφρόνουσι ὀλιγότητος καὶ δύο ἐν ταύτῳ παρανομήματα
 συνύφαινον, ὧν τὸ μὲν ἦν καθάρσεις τῶν ὑπερεχόντων, τὸ δ' αὖξησης
 τῶν ἐλαττόνων, οἷα ἡγεμόσιν ὑπηκόων ἐπιτιθεμένων ἐπὶ συγχύσει τοῦ
 278 κρατίστου καὶ δημωφελεστάτου, τῆς τάξεως. εἶτ' ἐπισυνιστάμενοι καὶ
 ἀθροιζόμενοι κατεβῶν τοῦ προφήτου, ὡς δι' οἰκειότητα τῷ τε ἀδελφῷ
 καὶ τοῖς | ἀδελφιδόις χαρισασμένου τὴν ἱερωσύνην καὶ ἐπιψευσασμένου τὰ
 περὶ τὴν αἴρεσιν αὐτῶν, ὡς ἐπιφροσύνη θείᾳ, καθάπερ διεξήειμεν, μὴ
 279 γενόμενα. ἐφ' οἷς ἀνιαιθεὶς καὶ περιαλήθηςας, καίτοι πρατότατος ὢν καὶ
 ἡμερώτατος, οὕτως πρὸς δικαίαν ὀργὴν ὑπὸ μισοπονήρου πάθους ἦκο-

νήθη, ὡς ἵκετεῦσαι τὸν θεὸν ἀποστραφῆναι τὴν φύσιν αὐτῶν, οὐκ ἐπειδήπερ ἔμελλεν ὁ δικαιοτάτος κριτῆς ἱερουργίας ἀσεβῶν παραδέχεσθαι, ἀλλ' ὅτι καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ θεοφιλοῦς τὸ κατ' αὐτὴν μέρος οὐχ ὑποσιωπᾷ, σπεύδουσα μὴ εὐδοεῖν ἀνοσίους, ἀλλ' ἀεὶ τῆς προθέσεως δια-
280 μαρτάνειν. ἔτι δὲ ζέων καὶ πεπυρωμένος ὑπὸ τῆς νομίμου δια-
 γανακτήσεως ἐνθουσιᾷ μεταβαλὼν εἰς προφήτην καὶ θεσπίζει τάδε·
 "χαλεπὸν ἀπιστία πρᾶγμα τοῖς ἀπίστοις μόνοις· τούτους οὐ λόγος ἀλλ'
281 ἔργα παιδεύει· παθόντες εἴσονται τὸ ἔμὸν ἀψευδές, ἐπεὶ μαθόντες οὐκ
 ἔγνωσαν· ἐπικριθῆσεται δὲ τοῦτο τῇ τοῦ βίου τελευτῇ· εἰ μὲν
 γὰρ θάνατον ἐνδέξονται τὸν κατὰ φύσιν, πέπλασμαι τὰ λόγια, εἰ δὲ
 καινὸν τινα καὶ παρηλλαγμένον, τὸ φιλάληθές μοι μαρτυρηθήσεται.
 χάσματα γῆς ὄρω διηνοιγμένης ἐπὶ μήκιστον εὐρυνόμενα, πολυανθρώπους
 ἀπολλυμένας συγγενείας, αὐτάνδρους ὑποσυρομένας καὶ καταπινομένας
282 οἰκίας, ζῶντας ἀνθρώπους εἰς ἄδου κατερχομένους." ἐπεὶ δ' ἠσύχασε,
 ῥήγνυται μὲν ἡ γῆ σεισμῶ τινὰ χθεῖσα, ῥήγνυται δὲ κατ' ὃ μάλιστα
 μέρος αἱ σκηναὶ τῶν ἀσεβῶν ἦσαν, ὡς ὑπενεχθείσας ἀθρόα
 ἐπικρυφθῆναι· τὰ γὰρ διαστάντα μέρη πάλιν συνῆλθε, τῆς χρείας ἀπο-
283 τελεσθείσης, ἧς ἕνεκα διεζεύχθη. μικρὸν δ' ὕστερον τοὺς τῆς στάσεως
 ἡγεμόνας πεντήκοντα πρὸς τοῖς διακοσίοις ἄνδρας κεραυνοὶ κατασκήφαντες
 αἰφνίδιον ἀθρόους ἐξανάλωσαν μηδὲν μέρος ὑπολειπόμενοι τῶν σωματῶν,
284 ὃ ταφῆς ἐπιμοιράσεται. τὸ δὲ τῶν τιμωριῶν ἐπάλληλον καὶ τὸ ἑκατέρας
 μέγεθος διάσημον καὶ περιβόητον ἀπέφηνε τὴν εὐσέβειαν τοῦ προφήτου
285 χρησαμένου θεῶ μάρτυρι τῆς περὶ τοὺς χρησμοὺς ἀληθείας. ἄξιον
 δὲ κάκεῖνο μὴ παριδεῖν, ὅτι τὰς κατὰ τῶν ἀσεβῶν κολάσεις διεκληρώσαντο
 γῆ καὶ οὐρανός, αἱ τοῦ παντὸς ἀρχαί· τὴν γὰρ μοχθηρίαν ἐρρίζωσαν
 μὲν ἐπὶ γῆς, ἐξέτειναν δ' εἰς αἰθέρα, τοσοῦτον ὕψος, αὐτὴν διάραντες.
286 ὅθεν καὶ τῶν στοιχείων ἑκάτερον ἐχορήγησε τὰς τιμωρίας, ἡ μὲν ἴν'
 ὑποσύρη καὶ καταπίη τοὺς τότε βαρύνοντας αὐτὴν ῥαγεῖσα καὶ δια-
 στάσα, ὃ δ' ἴνα καταφλέξη καὶ διαφθείρη πυρὸς πολλοῦ φορᾶν, και-
287 νότατον ἕτόν, ὁμβρήσας. τὸ δὲ τέλος καὶ τοῖς καταποθεῖσι καὶ τοῖς
 ὑπὸ τῶν κεραυνῶν | διεφθαρμένοις ταῦτόν ἀπέβαινε· οὐδέτεροι γὰρ
 ἐφάνησαν, οἱ μὲν ἐπικρυφθέντες γῆ τῇ τοῦ χάσματος συνόδῳ πρὸς
 τὸ ἰσόπεδον ἐνωθείση, οἱ δ' ὅλοι δι' ὅλων ἀναλωθέντες ὑπὸ τοῦ
 κεραυνίου πυρός.
288 Χρόνοις δ' ὕστερον, ἐπειδὴ τὴν ἐνθένδε ἀποικίαν ἔμελλεν
 εἰς οὐρανὸν στέλλεσθαι καὶ τὸν θνητὸν ἀπολιπὼν βίον ἀπαθανατίζεσθαι
 μετακληθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρός, ὃς αὐτὸν δυάδα ὄντα, σῶμα καὶ ψυχὴν,
 εἰς μονάδος ἀνεστοιχείου φύσιν ὅλον δι' ὅλων μεθαρμοζόμενος εἰς
 νοῦν ἡλιοειδέστατον, τότε δὴ κατασχεθεὶς οὐκέτι συλλήβδην ἀθρόω
 παντὶ τῷ ἔθνει θεσπίζειν ἔοικεν ἀλλὰ καὶ κατὰ μέρος ἑκάστη φυλῇ τὰ
 μέλλοντα γενέσθαι καὶ αὐτῆς ἀποβησόμενα· ὧν τὰ μὲν ἤδη συμβέβηκε,
 τὰ δὲ προσδοκᾶται, διότι πίστις τῶν μελλόντων ἢ τῶν προγεγονότων

289 τελείωσις. ἤρμωτε γὰρ διαφέροντας καὶ ταῖς σποραῖς, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς μητρῷοις γένεσι, καὶ βουλευμάτων πολυτρόποις ἰδέαις καὶ τῶν περὶ τὸν βίον ἐπιτηδευμάτων ἀμυθῆτοις διαφοραῖς ὥσπερ τινα κλήρου δια-
290 νομὴν λογίων καὶ χρησμῶν ἀρμόζουσαν εὐρέσθαι. θαυμασία μὲν οὖν ταῦτα· θαυμασιώτατον δὲ καὶ τὸ τέλος τῶν ἱερῶν γραμμάτων, ὃ
291 καθάπερ ἐν τῷ ζῷῳ κεφαλὴ τῆς ὅλης νομοθεσίας ἐστίν. ἤδη γὰρ ἀναλαμβάνομενος καὶ ἐπ' αὐτῆς βαλβίδος ἐστώς, ἵνα τὸν εἰς οὐρανὸν δρόμον διιπτάμενος εὐθύνη, καταπνευσθεὶς καὶ ἐπιθειάσας ζῶν ἔτι τὰ ὡς ἐπὶ θανόντι ἑαυτῷ προφητεύει δεξιῶς, ὡς ἐτελεύτησε μήπω τελευτήσας, ὡς ἐτάφη μηδενὸς παρόντος, δηλονότι χερσὶν οὐ θνηταῖς ἀλλ' ἀθανάτοις δυνάμεσιν, ὡς οὐδ' ἐν τάφῳ τῶν προπατόρων ἐκηδεύθη τυχὼν ἐξαιρέτου μνήματος, ὃ μηδεὶς εἶδεν ἀνθρώπων, ὡς σύμπαν τὸ ἔθνος αὐτὸν ὅλον μῆνα δακρυρροοῦν ἐπένησεν ἴδιον καὶ κοινὸν πένθος ἐπιδειζόμενον ἕνεκα τῆς ἀλέκτου καὶ πρὸς ἕνα ἕκαστον καὶ πρὸς ἅπαντας
292 εὐνοίας καὶ κηδεμονίας. τοιοῦτος μὲν ὁ βίος, τοιαύτη δὲ καὶ ἡ τελευτὴ τοῦ βασιλέως καὶ νομοθέτου καὶ ἀρχιερέως καὶ προφήτου Μωυσέως διὰ τῶν ἱερῶν γραμμάτων μνημονεύεται.